C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\D\Dumas Alexander_Dumas Alexander - Josef Balsamo 2.pdb

PDB Name: zdroj
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

1. Voltaire a Rousseau

Ložnice královny favoritky v Luciennes byla opravdu obdivuhodně postavena a zařízena. Byla obrácena k východu, ale okna byla tak hermeticky uzavřena pozlacenými okenicemi a saténovými záclonkami, že tam slunce nikdy nevniklo, dokud nedostalo dovolení, jako každý jiný dvořan, k malému nebo k velkému vstupu.

Neviditelné ventilátory v létě prosívaly vzduch, takže v ložnici byl svěží jako vánek tisíců vějířů.

V deset hodin král vyšel z modrého pokoje. Tentokrát jeho ekvipáž čekala na nádvoří už od devíti hodin.

Zamore se zkříženýma rukama dával rozkazy, anebo to tak alespoň vypadalo.

Král vyhlédl z okna a uviděl přípravy k odjezdu.

"Co to má znamenat, hraběnko? Neposnídáme? Snad mne nechcete poslat pryč s lačným žaludkem?" zeptal se.

"Bůh chraň, Sire! Ale myslela jsem, že Vaše Veličenstvo má v Marly schůzku s panem de Sartines," odpověděla s úsměvem.

"U hroma! Zdá se mi, že někdo mohl Sartinesovi vyřídit, aby přijel sem, vždyť je to docela blizoučko."

"Vaše Veličenstvo mi dopřeje té cti a uzná, že tenhle nápad nemělo Vaše Veličenstvo první."

"A pak - ráno je příliš krásné, aby je člověk zabil prací - posnídejme tedy zde."

"Sire, já také potřebuji několik podpisů."

"Pro paní de Béarn?"

"Správně, a také je třeba určit mi den."

"Jaký den?"

"A hodinu."

"Jakou hodinu?"

"Den a hodinu mé prezentace."

"Prezentaci jste vyhrála, hraběnko. Stanovte si proto den sama."

"Sire, co nejdříve."

"Všechno je tedy připraveno?"

"Ano."

"Naučila jste se tři obřadné poklony?"

"Myslím, že ano, cvičím je už celý rok."

"A máte róbu?"

"Za čtyřiadvacet hodin mi ji ušijí."

"Máte kmotru?"

"Za hodinu tady bude."

"Tak dobrá, hraběnko! Dojednáme spolu smlouvu."

"Jakou?"

"Nebudete mluvit o aféře vikomta Jeana s baronem de Taverney?"

"Obětujeme tedy ubohého vikomta."

"Na mou věru, ano!"

"Dobrá, Sire, nebudeme už o tom mluvit ... A den?"

"Pozítří."

"A hodina?"

"V deset hodin večer jako obvykle."

"Ujednáno, Sire?"

"Ujednáno."

"Královské slovo?"

"Slovo šlechtice."

"Tady máš, Pane Francie," podala hraběnka Dubarry králi ručku a Ludvík XV. ji nechal vklouznout do své.

Toho rána pocítilo celé Luciennes královu veselou náladu; král ustoupil, kde byl už dávno rozhodnut ustoupit, ale kromě toho ještě získal na druhé straně - a to bylo příjemné. Dá Jeanovi sto tisíc livrů s podmínkou, že odjede do Pyrenejí nebo do Auvergne, aby to Choiseulové mohli považovat za vyhnanství. Král toho rána rozdával chudým zlaťáky, krmil kapry koláči a vůči malíři Boucherovi nešetřil poklonami.

I když se Jeho Veličenstvo výborně navečeřelo, přece jenom teď mělo velkou chuť k jídlu. Hraběnka krále pečlivě

obsluhovala, ale když odbila jedenáctá, občas netrpělivě pohlédla na hodiny, dopoledne se pro ni pomalu vleklo.

Král se ráčil obtěžovat a sám poznamenal, aby paní de Béarn uvedli do jídelny, až přijede.

Káva už byla podána, ochutnána a vypita, ale paní de Béarn stále ještě nepřicházela.

Ve čtvrt na dvanáct se ozval na nádvoří dusot kopyt.

Paní Dubarry rychle vstala a běžela se podívat z okna. Zachvěla se, když posel Jeana Dubarry seskočil ze zpoceného koně; nedala však na sobě nic znát, aby udržela krále v dobré náladě, a šla si sednout vedle něho.

Za okamžik přinesla Chon lístek. Hraběnka už nemohla couvnout a musela ho přečíst.

"Co to je, velká Chon? Milostné psaníčko?" zeptal se král.

"Ovšemže, Sire, co jiného."

"Od koho?"

"Od ubohého vikomta."

"Opravdu?"

"Račte se sám podívat."

Král poznal písmo a pomyslil si, že to je zas něco s aférou v La Chaussée, odtáhl ruku a řekl:

"Dobrá, dobrá, to stačí."

Hraběnka byla jako na jehlách a zeptala se:

"Lístek je pro mne?"

"Ano, hraběnko."

"Král dovolí?"

"Jen si ho přečtěte! Chon mi zatím přednese Mistra Havrana."

Přitáhl si Chon mezi nohy a začal zpívat nejfalešnějším hlasem v celém království, jak říkal Jean-Jacques:

"Ztratila jsem služebníka,
mé štěstí s ním pozaniká."

Hraběnka ustoupila do výklenku u okna a začala číst:

Nečekejte tu starou mrchu; předstírá, že si včera opařila nohu a nevychází z pokoje. Poděkujme Chon, že včera přijela v pravý čas a všechno nám zavařila; ta stará čarodějnice ji poznala a teď hraje komedii.

Ten pobuda Gilbert, který to všechno způsobil, má veliké štěstí, že zmizel. Zakroutil bych mu krkem. Ale já si ho najdu, může být klidný, že mu to nedaruji.

Stručně: přijeďte rychle do Paříže, jinak budeme tam, kde jsme byli.

JEAN

"Co se stalo?" zeptal se král, když viděl, jak hraběnka náhle zbledla.

"Nic, Sire. Zpráva o zdravotním stavu mého švagra."

"Daří se milému vikomtovi stále líp a líp?"

"Ano, Sire, děkuji. Ale na nádvoří vjíždí nějaký kočár."

"Asi naše hraběnka, že ano?"'

"Ne, Sire, je to pan de Sartines."

"No dobrá," řekl král, když viděl, že paní Dubarry jde ke dveřím.

"Nechám vás s ním tady a půjdu se upravit."

"A paní de Béarn?"

"Až přijede, Sire, dovolím si Vaše Veličenstvo upozornit," odpověděla hraběnka a mačkala lístek v kapse županu.

"Vy mě tedy opouštíte, hraběnko?" povzdechl si melancholicky král.

"Sire, dnes je neděle, musíte podpisovat, podpisy!" a nastavila svěží tváře králi, který vtiskl na každou veliký polibek; potom rychle odběhla.

"Čert aby vzal podpisy i s těmi, kdo je vyžadují! Kdo vlastně vymyslel ministry, portfeje a ministerské spisy?" Ještě než to král dořekl, protilehlými dveřmi vstoupil policejní ministr se spisy pod paží.

"Ach, to jste vy, Sartinesi, vy jste ale přesný!" pronesl král takovým způsobem, že se nedalo určit, zda je to pochvala nebo výtka.

Pan de Sartines otevřel tašku a chystal se vyndat spisy. Právě v tom okamžiku zaskřípala na písku v alejích kola.

"Počkejte, Sartinesi," řekl král a běžel k oknu. "Cože! Hraběnka odjíždí?"

"Ano, Sire," odpověděl ministr.

"A to nepočká na paní hraběnku de Béarn?"

"Sire, jsem v pokušení uvěřit, že ji čekání unavilo, a tudíž sama jede za ní."

"Ale paní hraběnka přece měla ráno přijet sem ... "

"Sire, jsem si téměř jist, že nepřijede."

"Cože! Vy to víte, Sartinesi?"

"Sire, tak trochu musím vědět o všem, aby Vaše Veličenstvo bylo se mnou spokojeno."

"Co se tedy přihodilo? Ven s tím, Sartinesi."

"Staré hraběnce, Sire?"

"Ano."

"Co se přiházívá ve všech věcech, Sire - vyskytly se potíže."

"Ale přijede, nebo vůbec nepřijede?"
"Hm, hm! Sire, včera to bylo jistější než dnes."
"Ubohá hraběnka!" řekl král a nezabránil, aby mu v očích nezajiskřil radostný záblesk.
"Ach, Sire, čtyřnásobná aliance a rodinná smlouva byly téměř bezvýznamné ve srovnání s prezentací."
"Ubohá hraběnka! Nikdy nedosáhne svého," pokyvoval král hlavou.
"Obávám se, Sire, jestli se Vaše Veličenstvo proto nezlobí."
"Myslela si, že prezentaci má naprosto jistou!"
"Tím hůř pro ni," řekl pan de Sartines, "a nedojde-li k prezentaci dříve, než přijede paní korunní princezna, je pravděpodobné, že k ní nedojde vůbec."
"To je víc než pravděpodobné, Sartinesi, máte pravdu. Říká se, že moje snacha je velmi přísná, velmi zbožná a velmi rozumná . Ubohá hraběnka!"
"To jistě, paní hraběnku Dubarry to velice zarmoutí, nebude-li vůbec prezentována, ale Vašemu Veličenstvu to ušetří starosti."
"Myslíte, Sartinesi?"
"Ovšemže, Sire. Nebude mít tolik závistníků, pomlouvačů a lichotníků. Písničkáři ani novináři nebudou tolik řádit. Mimořádná policejní opatření s prezentací paní Dubarry by nás stála nejméně sto tisíc livrů."
"Ubohá hraběnka! Tolik si to přála!"
"Ať tedy Vaše Veličenstvo poručí a hraběnčino přání se splní."
"A tohle mi říkáte vy, Sartinesi? Cožpak já se mohu do toho míchat? Mám snad podepsat rozkaz, aby se všichni chovali k paní Dubarry laskavě? Vy, tak duchaplný muž, Sartinesi, mě radíte, abych přivodil státní převrat kvůli hraběnčiným rozmarům?"
"Och, to nikoli, Sire. Spokojím se tím, že řeknu jako Vaše Veličenstvo: Ubohá hraběnka!"
"Její postavení ostatně není tak zoufalé. Vy všechno vidíte v barvě svého šatu, Sartinesi. Kdo nám řekl, že se paní de Béarn nerozmyslí? Kdo nám potvrdí, že paní korunní princezna přijede tak brzo? Cesta do Compiégne jí bude trvat ještě čtyři dny, a za čtyři dny se dá udělat spousta věcí. Dáme se hned teď ráno do práce, Sartinesi?"
"Ach, Vaše Veličenstvo, mám jenom tři podpisy," vytáhl ministr z tašky první papír.
"Ale, ale, zatykač?" podivil se král.
"Ano, Sire."
"A na koho?"
"Vaše Veličenstvo se samo ráčí podívat."
"Na pana Rousseaua. Co je to za Rousseaua, Sartinesi, co spáchal?"
"Co spáchal! Společenskou smlouvu, Sire."
"Aha, aha, tedy na Jean-Jacquesa? Chcete ho uvrhnout do Bastily?"
"Sire, dělá pohoršení."
"A co by měl, u sta hromů, podle vás dělat?"
"Vlastně nenavrhuji, aby ho zavřeli do Bastily."
"A k čemupak potřebujete ten zatykač?"
"Sire, pro každý případ - zbraň má být po ruce."
"Já si na ty vaše filosofy ale ani trošku nepotrpím!"
"A Vaše Veličenstvo dobře činí, proč by si také na ně mělo potrpět?"
"Ale budou křičet, uvidíte. Zda se mi také, že jsem mu povolil pobyt v Paříži."
"Že zde bude trpěn, Sire, ovšem s tou podmínkou, že se nebude ukazovat."
"A on se ukazuje?"
"Nic jiného nedělá."
"V arménském kroji?"
"Ach to ne, Sire, naznačili jsme mu, aby ho odložil."
"Uposlechl?"
"Ano, ale vykřikoval o perzekuci."
"A jak se nyní obléká?"
"Jako všichni ostatní, Sire."
"Pak ovšem pohoršení není veliké."
"Jakže! Sire, tomuhle člověku bylo zakázáno ukazovat se na veřejnosti, a napadlo by vás, kam každodenně chodí?"
"K maršálovi de Luxembourg, k panu d'Alembertovi, k paní d'Epinay?"
"Do kavárny Régence1, Sire! Každý večer tam hraje šachy, je takový zarputilý, vždycky prohraje. A každý večer potřebuje celou brigádu, aby dávala pozor na shromáždění, které se kolem kavárny vždycky vytvoří."
"Pak jsou tedy Pařížané ještě hloupější, než jsem si myslel. Popřejte jim to, když je to baví, Sartinesi. Alespoň v tu dobu nekřičí o bídě."
"Ano, Sire, ale co když ho jednoho večera napadne řečnit, jak to dělal v Londýně!"
"Pak se tím dopustí přečinu, a to veřejného přečinu, a vy nebudete vůbec potřebovat královský zatykač, Sartinesi."
Policejní ministr viděl, že král nechce vzít na sebe odpovědnost za Rousseauovo zatčení, a proto dál nenaléhal.
"Ale mám tu ještě jednoho filosofa, Sire."
"Další filosof? Cožpak s nimi nikdy neskončíme?" zeptal se král unaveně.
"Bohužel, Sire! Naopak, oni neskončí s námi."
"A o koho jde?"

"O pana de Voltaire."
"Vrátil se snad také do Francie?"
"Nikoli, Sire, a nic bych proti tomu neměl, bylo by to pro nás lepší, kdybychom ho měli pod dozorem."
"A co udělal?"
"On sám nic, ale jeho přívrženci: chtějí mu postavit pomník."
"Jízdní?"
"Nikoli, Sire, a přece je slavným dobyvatelem měst, za to ručím."
Král pokrčil rameny.
"Sire, něco takového jsem neviděl od dob Poliorcetových2. Má přístup všude; nejpřednější mužové vašeho království se stávají pašeráky, aby dovezli jeho knihy. Před několika dny jsem jich zabavil osm plných beden, dvě byly adresovány panu de Choiseul."
"To je zábavné."
"Sire, račte vzít na vědomí, že chtějí pro něho učinit, co se dělá jen králům. Chtějí mu postavit pomník."
"Králům se pomníky nestavějí, Sartinesi, králové si je stavějí sami. A kdo byl pověřen tím krásným dílem?"
"Sochař Pigalle. Odjel už do Ferney, aby mohl pracovat podle modelu. Příspěvky zatím jen prší. Mají už šest tisíc zlaťáků, a za pozornost stojí, Sire, že právo přispět je vyhrazeno pouze literátům. Každý přináší svou obětinu. Je to úplné procesí. I pan Rousseau donesl dva louisdory."
"Nu dobrá, a co s tím mám já co dělat? Já nejsem spisovatel, mne se to netýká."
"Sire, pokládal jsem si za čest, navrhnout Vašemu veličenstvu, aby té demonstraci učinilo přítrž."
"Na to si dejte velký pozor, Sartinesi. Místo bronzového pomníku by mu postavili zlatý. Nechte je být. Na mou věru, ten Voltaire bude v bronzu ještě ošklivější než ve skutečnosti!"
"Vaše Veličenstvo si tedy přeje, aby se věci nechal volný průchod?"
"Přeje, abychom si rozuměli, Sartinesi, přeje - to není ten pravý výraz. Samozřejmě, že bych to rád zarazil, ale co mám dělat, není to možné! Ty doby jsou už pryč, kdy království mohlo říci filosofickému duchu jako Bůh oceánu: dál už nepůjdeš! Křičet bez úspěchu, uhodit a nezasáhnout - to znamená ukázat bezmoc. Odvraťme proto oči a dělejme, že nic nevidíme."
Pan de Sartines si zhluboka povzdechl:
"Sire, nepotrestáme-li autory, zničme alespoň jejich díla. Tady je seznam děl, která se musí urychleně odsoudit; některá útočí na trůn, jiná na oltář. Je to vzpoura a svatokrádež."
Ludvík XV. uchopil seznam a četl unylým hlasem:

"Posvátná nákaza aneb Přírodopis pověry; Systém přírody aneb Zákon světa fyzického i morálního; Bůh a lidé, rozprava o zázracích Ježíše Krista; Návody dubrovnického kapucina frátera Perduiclosovi, odcházejícímu do Svaté země."

Král přečetl sotva čtvrtinu seznamu a listinu odložil; v jeho klidné tváři se objevil smutek a beznaděj. Zasnil se, ponořil do sebe a chviličku zničeně mlčel, potom zamumlal:
"Museli bychom převrátit celý svět, Sartinesi, ale o to ať se pokusí jiní."
Sartines se díval chápavě, jak to Ludvík XV. měl rád u svých ministrů, když ho šetřili, aby nemusel přemýšlet ani jednat.
"Klid, Sire, král chce klid, že ano?"
Král přikývl.
"Ach Bože, od vašich filosofů, kteří vylézají bůhví odkud a všude se hemží, od vašich encyklopedistů, divotvorců, iluminátů, básníků, od vašich ekonomistů a pamfletářů, kterých stále přibývá, kteří se všude hemží, píší, pomlouvají, počítají, káží, křičí, na mou věru, že od nich nežádám nic jiného, než aby mi dali pokoj. Ať dostávají státní vyznamenání, ať se jim odlévají sochy z bronzu a stavějí chrámy, ale ať mi dají pokoj."
Sartines se zvedl, pozdravil krále a při odchodu zamumlal:
"Bohudík, že na našich mincích není vyraženo: Domine, salvum fac regem3."
Když Ludvík XV. osaměl, uchopil pero a napsal korunnímu princi:

"Požádal jste mne, abych urychlil příjezd paní korunní princezny; chci Vám prokázat toto potěšení.

Dávám rozkaz, aby se nezastavovala v Noyonu; v důsledku toho bude v úterý ráno v Compiégne.

Já tam přijedu přesně v deset hodin, tj. čtvrt hodiny před ní."

Tím způsobem se zbavím té pitomé záležitosti s prezentací, která mne trápí víc než pan de Voltaire, pan Rousseau a všichni filosofové dohromady, minulí i budoucí, říkal si. Prezentace se pak stane záležitostí korunního prince a korunní princezny a té ubohé hraběnky. Na mou věru, je rozumné přinést trochu smutku, nenávisti i pomstychtivosti na lidi mladého ducha, kteří ještě mají sílu bojovat. Ať se děti učí trpět, to patří k mládí.
Rozradostněn tím, že prezentaci, která vzrušovala celou Paříž, se mu podařilo vyřešit, aniž se musel za ni postavit anebo vystoupit proti ní, král nastoupil do kočáru a odjel do Marly, kde na něho čekal dvůr.

2. Kmotra a její kmotřenka

Ubohá hraběnka ... Ponechme jí tento přívlastek, neboť v této chvíli si ho zcela zaslouží; ubohá hraběnka tedy v této chvíli jela k Paříži jako bludná duše.

Chon poděšena předposledním odstavcem Jeanova dopisu se schovala v budoáru v Luciennes a proklínala okamžik, kdy jí napadlo sebrat na hlavní silnici Gilberta.

Když hraběnka dojela na Antinův most, vedoucí přes stoku, která sbírala všechnu nečistotu z Paříže až po Roquette, zahlédla kočár. Čekal v něm vikomt Jean s prokurátorem a energicky s ním diskutoval.

Jakmile zahlédl hraběnku, nechal prokurátora prokurátorem, vyskočil z kočáru a pokynul kočímu, aby zastavil.

"Rychle, hraběnko, nastupte do mého kočáru a jeďte do ulice Saint-Germain-des-Prés."

"Stará nás tedy napálila?" zeptala se paní Dubarry a přestoupila. Na Jeanův pokyn přestoupil i prokurátor.

"Myslím, že ano, hraběnko, je to půjčka za oplátku anebo spíš oplatka za půjčku."

"Ale co se vlastně stalo?"

"Zhruba toto: Zůstal jsem v Paříži, protože nikdy nikomu nedůvěřuji, a právem, jak vidíte. V devět hodin večer, když nikdo nešmejdil kolem hospody U kokrhajícího kohouta, když nepřicházely žádné návštěvy, řekl jsem si, že všechno jde báječně, a že si také mohu jít lehnout.

Za svítání jsem se probudil, vzbudím Patrice a nařídím, aby šel číhat k hospodě.

V devět hodin, vidíte že o celou hodinu dříve, než bylo ujednáno, přijedu s kočárem; Patrice neviděl nic neobvyklého, jdu tedy klidně nahoru.

U dveří mě zastaví služebná a ohlásí mi, že paní hraběnka dnes nemůže ven a že to možná bude trvat celý týden, než vyjde.

Přiznám se, že jsem byl na lecjakou nepříjemnost připraven, ale něco takového jsem vůbec nečekal.

‚Cože! Nemůže ven? A co jí je?' Zvolal jsem.

‚Je nemocná.'

‚Nemocná? To není možné! Včera se jí dařilo znamenitě!'

‚Ano, pane. Ale paní hraběnka si obyčejně sama vaří čokoládu, a dnes ráno, když ji odtahovala z plotny, opařila si s ní nohu. Jak jsem ji uslyšela křičet, hned jsem přiběhla. Paní hraběnka málem omdlela. Položila jsem ji na lůžko, a teď myslím, že spí.'

V tom okamžiku jsem byl bílý jako vaše krajky, hraběnko, a vykřikl jsem: ‚To je lež!'

‚Není, milý pane Dubarry, to není lež, mám strašlivé bolesti,' ozval se tak řezavý hlas, že by přeřízl i kládu.

Vrhl jsem se za ním a otevřel jsem dveře, které nechtěly povolit - stařena opravdu ležela.

‚Ach, paní hraběnko! ... ' řekl jsem. Na víc jsem se nezmohl. Zuřil jsem; s radostí bych ji býval zaškrtil.

‚Podívejte se, tahle konvice to všechno způsobila,' ukazovala mi ošklivou kávovou konvici na podlaze. Oběma nohama jsem na ni skočil.

‚V té se čokoláda už víckrát vařit nebude. Za to vám ručím.'

‚Taková smůla!' pokračovala stařena bolestným hlasem, ‚prezentace vaší paní sestry bude muset udělat paní d'Alogny. Co chcete! Bylo to psáno ve hvězdách! To je osud, jak říkají orientálci'."

"Ach Bože, jsem z toho zoufalá, Jeane," zvolala hraběnka.

"Já ale nezoufám. Jestli za ní zajdete, všechno se spraví, proto jsem vás vlastně dal zavolat."

"A proč nezoufáte?"

"U sta hromů! Protože vy můžete udělat to, co já nemohu. Vy jste žena, zvednete tedy peřinu, a až odhalíte podvod, můžete paní de Béarn povědět, že její syn bude navždycky jenom ubohým zemánkem a z dědictví do Salucesů že nedostane ani pětník. Rozhodně můžete hrát proklínající Camilu4 mnohem líp než já rozzuřeného Oresta."

"On žertuje, doufám!" zvolala hraběnka.

"Vůbec ne, skřípu zuby, věřte mi."

"Kde bydlí ta naše Sibyla?"

"Sama dobře víte; U kokrhajícího kohouta v ulici Saint-Germain-des-Prés, ve velkém černém domě s ohromným kohoutem namalovaným na plechovém vývěsním štítu. Když plech vrže, kohout zpívá."

"To budu mít příšernou scénu!"

"To je můj názor. Ale můj názor je také, že se musí riskovat. Chcete, abych vás doprovodil?"

"Bůh chraň, jen to ne, všecko byste pokazil."

"To mi říkal už prokurátor, u kterého jsem se v té věci radil. Výhoda je na její straně. Ztlouci někoho u něho doma, na to je pokuta a vězení. Ztlouci někoho někde jinde ... "

"Za to není nic, sám to nejlíp víte," odpověděla hraběnka Jeanovi, který se pokusil usmát, ale jenom se zašklebil.

"Dluhy, které se pozdě platí, vzrůstají o úroky, a jestli já někdy najdu toho chlapa ... "

"Mluvme teď jenom o té ženské, vikomte."

"Víc už vám říci nemohu, běžte!" řekl Jean.

"A kde na mne počkáte?"

"Přímo v hospodě; vezmu si láhev španělského vína, a kdybyste potřebovala silnou ruku, tak přijdu."

"Jeď, kočí!" zvolala hraběnka.

"Do ulice Saint-Germain-des-Prés do hospody U kokrhajícího kohouta," dodal vikomt. Kočár se rychle rozjel k Champs-Elysées.

Po čtvrthodince se zastavil na rohu ulice d'Abbatiale a trhu Sainte-Marguerite.

Paní Dubarry vystoupila, protože se obávala, aby rachocení kol neupozornilo protřelou stařenu, která pravděpodobně vyhlíží za záclonou. Rychle tedy došla, pouze v doprovodu svého lokaje, do ulice d'Abbatiale, která měla jenom tři domy; hospoda stála uprostřed.

Hraběnka spíš vletěla, než vešla do jejích otevřených vrat. Nikdo ji neviděl vcházet, ale u dřevěného schodiště narazila na hostinskou.

"Paní de Béarn?" zeptala se.

"Paní rte Béarn je velmi nemocná a nemůže nikoho přijmout."

"Nemocná, právě proto přicházím. Jdu se pozeptat, jak se jí daří," odpověděla hraběnka a lehounce jako ptáček vyletěla do prvního poschodí.

"Paní hraběnko, paní hraběnko, chtějí násilím vypáčit vaše dveře!" křičela hostinská.

"Kdo je?" zeptala se sudička z pokoje.

"To jsem já," řekla paní Dubarry na prahu a naladila tvář přiměřeně k okolnostem; zdvořile se usmívala a zároveň se soucitně šklebila.

"To je paní hraběnka!" zvolala stařena zsinalá hrůzou.

"Ano, milá hraběnko, přicházím vám projevit všechno svoje účastenství ve vašem neštěstí, o němž jsem se právě teď dozvěděla. Prosím vás, povězte mi, jak se to všechno stalo."

"Ani se neodvažuji, paní hraběnko, nabídnout vám, abyste se v tomhle doupěti posadila."

"Já vím, že v Touraine máte zámek a za hospodu se nemusíte omlouvat," odpověděla Dubarry a posadila se.

Paní de Béarn pochopila, že jen tak neodejde.

"Asi vás to hodně bolí, paní hraběnko?"

"Strašlivě."

"Na pravé noze? Ach Bože, jak se to vlastně stalo, ze jste si opařila nohu?"

"To je velice jednoduché: držela jsem konvici, rukojeť mi vyklouzla z ruky a vařící voda mi úplně opařila nohu."

"To je strašné!"

Stařena si zhluboka povzdechla a řekla:

"Ach, ale co chcete! Neštěstí nikdy nechodí samo."

"Víte, že král vás dnes ráno očekával?"

"Zdvojnásobujete moje zoufalství, paní hraběnko."

"Jeho Veličenstvo je nespokojeno, že se s vámi nesetkalo."

"Omlouvá mne moje bolest, a počítám, že budu mít příležitost přednést Jeho Veličenstvu svoje pokorné omluvy."

"V nejmenším bych vás nechtěla zarmoutit," řekla paní Dubarry, když viděla, jak je stařena upjatá, "chtěla jsem pouze naznačit, že Jeho Veličenstvu na vaší audienci záleží a že je za ni vděčné."

"Vidíte, v jakém jsem stavu, paní hraběnko."

"Ovšem, ale smím vám něco říci?"

"Jen povězte, bude mi velkou ctí vás vyslechnout."

"Vaši nehodu pravděpodobně způsobilo velké dojetí."

"Ach, neříkám, že ne," ukláněla se stará sudička horní polovinou těla. "Byla jsem velmi dojata poctou, kterou mi prokazujete tím, že jste mě u sebe tak laskavě přijala."

"Myslím, že v tom bylo ještě něco jiného."
"Něco jiného? Na mou věru, nic, pokud alespoň vím, paní hraběnko."
"Například nějaké setkání? ... "
"A kdy by k němu mělo dojít!"
"Když jste ode mne odcházela."
"Nikoho jsem nepotkala, paní hraběnko. Jela jsem v kočáře vašeho pana bratra."
"Než jste nasedla do kočáru."
Stařena se tvářila, jako by si vzpomínala.
"Když jste sestupovala na nádvoří."
Stará sudička předstírala, že velmi pozorně naslouchá.
"Ano, někdo právě vstupoval na nádvoří, když jste odcházela z domu," usmála se netrpělivě paní Dubarry.
"Je mi velmi líto, ale bohužel si nevzpomínám."
"Žena ... Ach, teď už víte."
"Mám tak špatný zrak, že nepoznám člověka na dva kroky. Posuďte to sama, paní hraběnko."
"Ach, ta se ale vyzná; chytračit nemá smysl, porazila by mě," šeptala si tiše paní Dubarry, ale nahlas řekla:
"Tak dobře, protože jste tu dámu neviděla, povím vám, kdo to byl."
"Ta dáma, co vstupovala, když já jsem odcházela?"
"Přesně tak. Byla to moje švagrová a slečna Dubarry."
"To je ale výborné, paní hraběnko, to je výborné. Ale když já jsem ji nikdy v životě neviděla .. "
"Ale ano."
"Já jsem ji viděla?"
"Ano. A dokonce s ní jednala."
"Se slečnou Dubarry?"
"Ano, se slečnou Dubarry. Jenže tehdy se jmenovala slečna Flageotová."
"Ach, ta falešná slečna Flageotová!" nedovedla stařena skrýt svoje rozhořčení. "Ach, ta falešná slečna Flageotová, co mě vyhledala a vylákala na cestu, to tedy byla vaše paní švagrová?"
"Osobně, paní hraběnko."
"Kdo ji za mnou poslal?"
"Já."
"Aby mne oklamala."
"Ne, aby vám posloužila za to, že vy posloužíte mně."
Stařena si prsty třela mohutné šedivé obočí.
"Myslím, že tato návštěva mi nepřinese valný užitek."
"Přijal vás snad pan de Maupeou špatně?"
"To je dvorská zdvořilost."
"Domnívám se, ze mám čest nabídnout vám něco hmatatelnějšího než dvorskou zdvořilost."
"Paní hraběnko, člověk míní, pánbůh mění."
"Mluvme teď vážně, paní hraběnko," navrhla paní Dubarry.
"Poslouchám vás."
"Vy jste si opařila nohu?"
"Však vidíte."
"Hodně?"
"Strašně."
"Nemohla byste přece jen, i když vaše zranění je nepochybně dost bolestivé, nemohla byste se přesto s vynaložením všeho úsilí dostat do kočáru a okamžik postát v mém kabinetu před Jeho Veličenstvem?"
"To není možné, paní hraběnko. Jen když si pomyslím, že bych měla stát, jdou na mne mdloby."
"To jste se tak strašně opařila?"
"Strašně, jak sama říkáte."
"Kdo vám to obvázal? Kdo vás ošetřuje a léčí?"
"Jako každá hospodyně, mám i já výborné recepty na spáleniny; dávám si na to mast, kterou jsem si sama udělala."
"Nechtěla bych být indiskrétní, ale mohla bych jí vidět?"
"Stojí tamhle na stole v té lahvičce."
Ty licoměrnice! Tak daleko jde tvoje zastírání - je to opravdu silná nátura - ale uvidíme, kdo nakonec vyhraje, pomyslela si paní Dubarry.
"Paní hraběnko, já také mám báječný olej pro takové případy, ale velice záleží na tom, jaká spálenina je."
"Jak to myslíte?"
"Jestli je rána zarudlá, odřená anebo jestli jsou puchýře - každý se někdy v životě více nebo méně spálí."
"Paní hraběnko, mám puchýře."
"Ach Bože, to vás musí bolet! Dám vám na to svůj olej, chcete?"
"S radostí, paní hraběnko. Přinesla jste ho s sebou?"
"Ne, ale pošlu vám ho ... "
"Děkuji vám tisíckrát."
"Ale musím se nejdříve podívat, jak je spálenina vážná."
"Nemohu dovolit, abyste se na něco takového dívala!" vykřikla stařena.

Tak dobrá, teď se sama chytila, pomyslila si paní Dubarry, ale řekla:

"Nic se nebojte, paní hraběnko, na rány nejrůznějšího druhu jsem zvyklá."

"Ach, paní hraběnko, velmi dobře vím, co je slušnost ... "

"Když jde o pomoc bližnímu, pak ohledy na slušnost musí jít stranou, paní hraběnko," řekla králova favoritka a natáhla ruku k opařené noze, kterou hraběnka měla položenou na křesle. Stařena děsně vykřikla, ačkoliv se jí paní Dubarry sotva dotkla.

"Ach, hraješ to výborně!" mumlala a pozorně sledovala každý záchvěv na rozrušené tváři paní de Béarn.

"To bude moje smrt, vy jste mi ale nahnala strachu, paní hraběnko!" naříkala stařena. Tváře měla zsinalé, oči skelné a zvrátila se na polštář, jako by měla omdlít.

"Prosím, paní hraběnko," řekla skomírajícím hlasem.

Paní Dubarry neztrácela čas; obratně vytáhla špendlík z vrchního obvazu a rychle rozmotávala spodní. Byla velmi překvapena, že si to stařena nechá líbit.

Čeká, až se dostanu k obkladu a pak začne ječet, ale i kdybych ji měla udusit, její nohu musím vidět, říkala si v duchu paní Dubarry a rozbalovala ránu.

Paní de Béarn sténala, ale vůbec se nebránila.

Když favoritka zvedla obkladek, uviděla skutečnou ránu. Od paní de Béarn to nebyl žádný diplomatický tah. Bledá a krvácející rána to výmluvně dosvědčovala. Paní de Béarn snad mohla vidět a poznat Chon; pak ovšem dosáhla výše Portie5 a Mucia Scaevoly6.

Madam Dubarry ji mlčky obdivovala.

Stařena přišla k sobě a s potěšením vychutnávala svoje vítězství; divokým okem pozorovala hraběnku klečící u jejích nohou.

Paní Dubarry jemně přiložila obkladek na ránu, upravila polštář pod nohou nemocné a posadila se vedle ní:

"Paní hraběnko, jste silnější než jsem si myslela. Prosím vás proto za prominutí, že jsem s vámi hned nejednala tak, jak zasluhuje žena vašich kvalit. Určete si proto sama podmínky."

Stařeniny oči zajiskřily, ale byl to jen prchavý záblesk.

"Vyjádřete naprosto jasně svoje přání, paní hraběnko, pak teprve uvidím, co příjemného bych mohla pro vás učinit."

"Chci, abyste vy byla mou kmotrou při prezentaci ve Versailles, paní hraběnko, i kdybych měla vytrpět tak strašlivé bolesti jako vy dnes ráno."

Paní de Béarn poslouchala, ale ani okem nemrkla.

"A co dál?" zeptala se.

"To je všechno, paní hraběnko; a teď je řada na vás."

"Já bych chtěla dvě stě tisíc livrů jako záruku za svůj proces," odpověděla paní de Béarn pevně, aby ukázala, že jedná mocnost s mocností.

"Ale když svůj spor vyhrajete, pak získáte čtyři sta tisíc livrů, pokud tomu rozumím."

"Nikoli, protože dvě stě tisíc livrů, o něž se se mnou soudí Salucesové, patří mně. Těch druhých dvě stě tisíc bude šťastný příspěvek ke cti, které se mi dostalo, že jsem vás poznala."

"Dostanete dvě stě tisíc livrů, paní hraběnko. A dál?"

"Mám syna, kterého něžně miluji, paní hraběnko. Muži našeho rodu vždycky výborně zacházeli s mečem, jsou zrozeni k velení, chápete tudíž, že jako prostí vojáci jsou průměrní. Proto hned potřebuji,pro syna setninu a povýšení na plukovníka příští rok.

"Kdo bude pluk vydržovat, paní hraběnko?"

"Král. Chápete, že kdybych na pluk vyhodila dvě stě tisíc livrů, které získám, byla bych zítra stejně chudá jako dnes."

"Počítám-li dobře, pak je to šest set tisíc livrů."

"Čtyři sta tisíc, stojí-li pluk dvě stě tisíc, a to ani nestojí."

"Budiž, uspokojíme i tento váš požadavek."

"Na králi musím také žádat navrácení vinic v Touiraine. Královi inženýři mi před jedenácti roky vzali dobře čtyři jitra vinic na průplav."

"Však vám je také zaplatili."

"Ano, ale jak! Podle svého odhadu. A já si je cením dvakrát tolik, než co jsem za ně dostala."

"Dobrá! Tak vám je zaplatí podruhé. To je všechno?"

"Pardon. Nejsem při penězích, to sama uznáte. Advokátu Flageotovi dlužím na devět tisíc."

"Devět tisíc livrů?"

"Ach, to je naprosto nutné. Mistr Flageot je skvělý rádce."

"Ano, to věřím. Zaplatím těch devět tisíc ze svého. Uznáte, doufám, mou ochotu?"

"Ach, vy jste dokonalost sama, paní hraběnko! Ale na druhé straně uznáte, doufám, že jsem projevila velice dobrou vůli."

"Kdybyste jen věděla, jak je mi líto, že jste se tak opařila," řekla paní Dubarry s úsměvem.

"Já toho nelituji, paní hraběnko. Doufám, že moje oddanost k vám mi dá sílu, abych vám byla užitečná, jako kdyby se nic nepřihodilo."

"Tak si to ještě zopakujeme."

"Počkejte."

"Zapomněla jste na něco?"

"Na jednu maličkost."

"Ven s tím."

"Ani ve snu mě nenapadlo, že se objevím před naším velikým králem. Versailles a jeho nádhera mi jsou už dlouhá léta tak cizí, že ani nemám žádnou róbu."

"Tohle jsem předvídala, paní hraběnko; když jste včera odjela, začalo se hned pracovat na vašich šatech k prezentaci. Objednala jsem pro vás róbu u jiné švadleny, abych svou nepřetěžovala. Zítra v poledne budete mít šaty hotové."

"Nemám žádné diamanty."

"Královští zlatníci, pánové Boehmer a Bassange, vám dodají zítra na můj účet šperky za dvě stě tisíc livrů a pozítří si je vezmou zpět za dvě stě tisíc livrů. Tímto způsobem dostanete odškodné."

"Výborně, paní hraběnko, žádná další přání už nemám."

"To mě těší."

"A jmenování pro mého syna?"

"Jeho Veličenstvo vám je dá osobně."

"Ale příslib na vydržování pluku?"

"Bude v něm zahrnut."

"Výborně. Teď zbývá už jen otázka vinic."

"Na kolik ceníte ta čtyři jitra, paní hraběnko?"

"Šest tisíc livrů za jitro. Byly to znamenité pozemky."

"Podepíši vám obligaci na dvanáct tisíc; dvanáct tisíc livrů jste už dostala, dohromady to je tedy čtyřiadvacet tisíc."

"Tady je psací náčiní," podávala paní de Béarn hraběnce kalamář a ostatní náležitosti.

"Bude mi ctí, že vám je smím podat," odpověděla paní Dubarry.

"Mně?"

"Ano."

"Proč?"

"Abyste ráčila napsat Jeho Veličenstvu pár řádků, které budu mít čest vám nadiktovat. Něco za něco."

"To je správné," odpověděla paní de Béarn.

"Račte tedy psát, paní hraběnko."

Stařena přitáhla stůl ke svému křeslu, přichystala si papír, namočila pero a čekala. Paní Dubarry začala diktovat:

"Sire štěstí, jež pociťuji nad tím, že Vaše Veličenstvo ráčilo přijmout mou nabídku, abych se stala kmotrou své milé přítelkyni hraběnce Dubarry ... "

Stařena našpulila rty a začala perem skřípat po papíře.

"Máte špatné pero, paní hraběnko, měla byste si je vyměnit," poznamenala favoritka.

"To je zbytečné, paní hraběnko, ono si zvykne."

"Myslíte?"

"Ano."

Paní Dubarry pokračovala:

" ... mně dodává odvahu požádat Vaše Veličenstvo o dovolení dostavit se zítra do Versailles, což mi ráčíte laskavě dovolit. Odvažuji se laskavě doufat, že Vaše Veličenstvo mě může poctít laskavým přijetím, protože pocházím z rodu, v němž každá hlava rodiny prolévala krev ve službách knížat vznešeného domu."

Hraběnka dodiktovala a řekla:

"Teď to podepište, prosím."

A stařena se podepsala:

A N A S T A S I E - E U P H É M I E - R O D O L P H E,
HRABĚNKA DE BÉARN

Stařena kladla na papír pevnou rukou půlpalcová písmena a text kořenila s aristokratickou štědrostí pravopisnými chybami.

Stará sudička jednou rukou stále držela podepsaný dopis a druhou podávala inkoust, papír a pero paní Dubarry; ta pak napsala drobným hranatým písmem obligaci na jedenadvacet tisíc livrů; dvanáct tisíc jako odškodné za vinice a devět tisíc na honorář pro mistra Flageota.

Potom napsala stručný dopis královským klenotníkům Boehmerovi a Bassangeovi a požádala je, aby doručitelce vydali šperk Louise, jenž pocházel od tety korunního prince, která ho prodala, aby měla peníze na almužny.

Kmotra s kmotřenkou si vyměnily svoje listy a paní Dubarry řekla:

"A teď mi dokažte svoje přátelství, drahá hraběnko."

"S největší radostí, paní hraběnko."

"Jsem přesvědčena, že budete souhlasit a přestěhujete se ke mně. Tronchin vás vyléčí do tří dnů. A také vyzkoušíte můj balzám, který je opravdu vynikající."

"Jen jeďte sama, paní hraběnko; já musím ještě vyřídit nějaké záležitosti a pak přijedu za vámi," řekla opatrná stařena.

"Vy mne tedy odmítáte?"

"Naopak, prohlašuji, že přijímám, paní hraběnko, ale ne v tomto okamžiku. Na věži opatství právě bije jedna, popřejte

mi čas do tří hodin a přesně v pět budu v Luciennes."

"Dovolíte, aby ve tři hodiny pro vás přijel můj bratr s kočárem?"

"Výborně."

"Tak se tu dobře opatrujte."

"Nic se nebojte. Jsem šlechtična, máte moje slovo. Zítra jsem ve Versailles, kdybych měla duši vypustit."

"Na shledanou, drahá kmotřičko!"

"Na shledanou, zbožňování-hodná kmotřenko!"

Při loučení stařena ležela, nohu měla podloženu polštáři a rukou přidržovala svoje papíry; paní Dubarry se ulevilo, ale u srdce jí lehce svíralo při pomyšlení, že stará sudička byla silnější než ona, která si libovolně točí s králem Francie.

Když šla kolem lokálu, uviděla, že Jean zaútočil už na druhou láhev, aby se snad nezdálo podezřelým, že tak dlouho sedí při jedné. Jakmile zahlédl švagrovou, vyskočil a zeptal se: "Tak co?"

"Dopadlo to, jako když sasský maršál ukazoval jeho Veličenstvu bojiště u Fontenoy: ‚Sire, z této podívané sám poznáte, jak bylo vítězství drahé; bolestné'."

"Zvítězili jsme tedy?"

"Ještě jeden citát, pro změnu z antiky: ‚Ještě jedno takové vítězství a jsme potřeni'."

"Máme kmotru?"

"Máme, ale stojí nás málem milion."

Jean Dubarry se příšerně zašklebil a něco nesrozumitelně zahučel.

"Co jsem mohla dělat? Vzít, nebo nechat být!"

"Ale to je do nebe volající!"

"Je tomu tak, ale nemá žádný smysl čepýřit se. Nebudete-li rozumný, mohlo by se stát, že budeme bez kmotry, anebo že bude stát dvakrát tolik."

"Krucipísek! To je ženská!"

"Pravá Římanka."

"Pravá Řekyně."

"Na tom nesejde! Ať je to Řekyně nebo Římanka, buďte připraven ve tři hodiny, naložte ji a dovezte do Luciennes. Nebudu mít klid, dokud nebude pod zámkem."

"Ani se odtud nehnu," řekl Jean.

"A já běžím všechno připravit," odpověděla hraběnka a vyhoupla se do kočáru.

"Do Luciennes! Zítra poručím do Marly," volala.

"To je fuk! Ale Francii přijdeme hezky draho! To je pro rodinu Dubarryovu lichotivé," odpověděl Jean.

3. Páté spiknutí Maršála de Richelieu

Král se vrátil do Marly k normálnímu životu. Ludvík XV. nebyl takovým otrokem etikety jako Ludvík XIV., který se snažil v dvorských shromážděních ukazovat svou moc; Ludvík XV. se naopak v každém kroužku chtivě pídil po novinkách a jeho nejmilejší zábavou bylo shromažďovat kolem sebe stále nové tváře, zvláště když byly úsměvné.

Téhož večera, kdy došlo k výše vylíčené schůzce a dvě hodiny po tom, co se paní de Béarn podle svého slibu, který tentokrát věrně dodržela, přestěhovala k hraběnce Dubarry, král hrál karty v modrém salónu. Po levici měl vévodkyni d'Ayen, po pravici kněžnu de Guéménée.

Jeho Veličenstvo bylo velmi zamyšleno - a toto zamyšlení je stálo osm set louisdorů; prohra přivedla Ludvíka XV., který jako důstojný potomek Jindřicha IV. velice rád vyhrával, k vážnějším záležitostem; král v devět hodin povstal a šel si do okenního výklenku pohovořit s panem de Malesherbes, synem bývalého kancléře; pan de Maupeou zatím rozmlouval s panem de Choiseul v protilehlém výklenku a neklidným zrakem sledoval královu rozmluvu.

Druhý kroužek se vytvořil u krbu kolem princezen Adelaidy, Sophie a Victoire, které se právě vrátily z procházky v zahradách se svými dvorními dámami a jejich kavalíry.

A stejně jako kroužek kolem krále - král určitě jednal o důležitých záležitostech, všichni znali přísnost pana de Malesherbes - složený z důstojníků pozemní armády i námořnictva, vysokých státních hodnostářů, významných pánů a presidentů, i kroužek u krbu si sám dostačoval a přecházel k oživenější zábavě drobnými slovními potyčkami, které byly jakýmsi válečným předvojem.

Kromě tří královых dcer byly v kroužku nejvýznamnějšími dámami paní de Grammont, paní de Guéménée, paní de Mirepoix a paní de Polastron.

Princezna Adelaide pravě začínala vyprávět o nějakém biskupovi, který byl vsazen do věznice ve své diecézi. Přivedla ho do ní dost skandální - především pro královskou princeznu - událost, že o ní raději pomlčíme, ačkoli doba, kterou se pokoušíme vylíčit, nevynikala, jak každý ví, přísností mravů.

"A vidíte, ten biskup tu ještě před necelým měsícem býval mezi námi," zvolala princezna Victoire.

"U Jeho Veličenstva budeme vystaveni styku ještě s horšími lidmi, když se k němu dostanou ti, kteří tam dosud nebyli, ale chtějí se tam dostat," prohlásila paní de Grammont.

Hned při prvních slovech vévodkyně, a především z přízvuku, jakým je pronesla, každý hned pochopil, o kom hovoří a kam chce rozhovor stočit.

"Bohudík chtíti a moci je velký rozdíl, není-liž pravda, vévodkyně?" vmísil se do řeči čtyřiasedmdesátiletý drobný muž, který vypadal sotva na padesát; byl elegantní, měl svěží hlas, hezky utvářené nohy, živé oči, bílou plet a krásné ruce.

"Ach, maršál de Richelieu se vrhá na žebříky jako u Mahonu7 a bere náš ubohý rozhovor útokem. Jsme stále ještě trochu granátníkem, že ano, milý vévodo?" zeptala se vévodkyně.

"Stále ještě trochu? To byste mi křivdila, vévodkyně, řekněte: stále ještě hodně."

"Tak prosím! Nemluvila jsem pravdu, vévodo?"

"Kdy?"

"Právě teď."

"A co jste říkala?"

"Že královy dveře se nepáčí ... "

"Stejně jako se neberou útokem záclony v alkovně. Sdílím vás názor, vévodkyně, vždycky souhlasím s vaším názorem."

Vévodova slova zvedla několik vějířů k obličejům, ale měla úspěch, ačkoliv někteří pomlouvači starých časů tvrdí, že vévodův duch už v té době zeslábl.

Vévodkyně de Grammont zrudla pod růžovým líčidlem, protože vévoda mířil na ni, a řekla:

"Když nám vévoda vykládá takové věci, dámy, nebudu už pokračovat ve své historce a vy přijdete o moc, to vám přísahám, ledaže byste požádaly maršála o nějakou jinou."

"Bůh uchovej, že bych vás chtěl přerušit, když budete pravděpodobně vykládat něco ošklivého o některém mém příteli! Poslouchám všema ušima, co mi ještě zbyly."

Kroužek se těsněji sevřel kolem vévodkyně. Paní de Grammont se úkradkem podívala, zda je král dosud ve výklenku; ačkoliv stále ještě mluvil s panem de Malesherbes, neztrácel z dohledu skupinu u krbu a jeho pohled se setkal s pohledem paní de Grammont.

Vévodkyni trochu zastrašil výraz, který v králově pohledu postřehla, jak se domnívala, ale když už jednou začala vyprávět, nechtěla se zastavit uprostřed cesty, a proto pokračovala:

"A tudíž musíte vědět, že jista osoba - na jménu nezáleží, ze ano? - Posledně nás chtěla navštívit; nás vyvolené Páně,

trůnící v slávě, z jejíž záře div nepukne žárlivostí," obracela se především na princezny.
"Navštívit nás - a kde? Prosím vás?" zeptal se vévoda.
"Ve Versailles, v Marly? Ve Fontainebleau."
"Ale, ale, ale."
"To ubohé stvoření vidělo naše velkosvětské druhy jedině při královských večeřích, kdy zevlouni jsou připouštěni za bariéru, aby se dívali, jak Jeho Veličenstvo se svými spolustolovníky jedí; a pochopitelně že čumilové musí poslouchat ceremoniáře."
Pan de Richelieu si nabral šňupeček v tabatěrce ze sévreského porcelánu a hlučně ji zavřel.
"Ale kdyby nás chtěla navštívit ve Versailles, v Marly, ve Fontainebleau, musela by předtím být představena, bez prezentace to nejde," řekl vévoda.
"Právě proto dotyčná dáma prudce usiluje o prezentaci."
"Vsadím se, že jí byla povolena, král je přece takové dobrotisko."
"K prezentaci bohužel nestačí královo svolení - někdo vás ještě musí představit."
"Ano, například kmotra," řekla paní de Guéménée.
"Ale každý nemá kmotru, například krásná Bourbonka ji stále hledá a nemůže nikde nalézt," řekla paní de Mirepoix a začala si pobrukovat:

"Noha je vejpůl: křach!
Ach! Ach! Ach! Ach!

"Ale maršálko, maršálko, ponechte čest vyprávět o tom paní vévodkyni," řekl vévoda de Richelieu.
"No ne, no ne, navnadila jste nás, vévodkyně, a teď to nedokousnete," zavyčítala princezna Victoire.
"Vůbec ne, ba právě naopak; dopovím celou historku až do konce. Protože kmotru nemá, tedy ji hledá. Hledejte a naleznete, je psáno v evangeliu. Hledala tak dobře, že nalezla, a jakou kmotru, můj Bože! Hodnou, úplně naivní a úplně nevinnou venkovanku. Vytáhli ji z jejího holubníku, hezky si ji připravili, polichotili ji a ruka byla v rukávě."
"Z toho běhá mráz po zadech," poznamenala paní de Guéménée.
"A tu najednou tolik hýčkaná, tak hezky připravená a namarinovaná venkovanka spadne ze schodů, letí odshora až dolů ... "
"A co dál?" zeptal se pan de Richelieu.

"A nohu si zlámala,
ach, tralali a tralala!"

zaveršovala si vévodkyně, zřejmě inspirována veršíky, jež citovala paní de Mirepoix.
"A tudíž prezentace? ... " skočila do řeči paní de Guéménée.
"Ani nápad, má drahá! Prostě se nekoná."
"To je přímo řízení Boží prozřetelnosti!" zvedl ruce k nebi maršál.
"Promiňte, ale té ubohé venkovanky je mi upřímně líto," řekla soucitně princezna Victoire.
"Naopak, princezno, můžete jí jen gratulovat, že ze dvou zel si vybrala to menší."
Vévodkyně se na okamžik zarazila a její pohled se znovu setkal s královým.
"Ale o kom jste to vlastně mluvila, vévodkyně?" zeptal se maršál, jako by nechápal, o kom je řeč.
"Na mou duši, nikdo mi neřekl, jak se ta osoba jmenuje."
"To je ale smůla!" odpověděl maršál.
"Já jsem to uhodla, uhodněte taky!"
"Kdyby přítomné dámy byly odvážné a věrné zásadám cti staré francouzské šlechty," pronesla zatrpkle paní de Guéménée, "všechny by mohly jít do učení k prosté venkovance, která měla výtečný nápad, že si zlámala nohu."
"To je ale nápad! Měli bychom vědět, jak se vlastně jmenuje ta znamenitá dáma, která nás zachránila před tak velkým nebezpečím. Teď už se nemáme čeho obávat, že ano, drahá vévodkyně?" řekl pan de Richelieu.
"Ach, teď už se nemusíme ničeho bát, za to vám ručím. Leží na posteli, nohu má ovázanou a není schopná udělat ani krok."
"A co když ta ženská najde nějakou jinou kmotru? ... Je schopna rozhýbat nebe i zemi," řekla paní de Guéménée.
"Ach, opravdu se nemáme čeho bát! Kmotra se jen tak snadno nenajde."
"U sta hromů! V to pevně doufám," řekl starý maršál, chroupaje zázračné pastilky, kterým prý vděčí za své věčné mládí. V tom okamžiku král popošel ke skupině. Všichni zmlkli. Pak zazněl salónem jeho jasný a všem dobře známý hlas:
"Sbohem, dámy. Dobrou noc, pánové."
Všichni okamžitě povstali a v galérii nastal veliký pohyb. Král zamířil ke dveřím, po několika krocích se však obrátil a před odchodem ohlásil:
"Abych nezapomněl, zítra se koná ve Versailles prezentace."
Jeho slova dopadla do shromáždění jako blesk z čistého nebe. Král přejel pohledem skupinu zsinalých dam, které udiveně hleděly jedna na druhou, neřekl už ani slovo a odešel.
Sotvaže překročil práh s početným doprovodem šlechticů, mezi zbylými dámami kolem princezen nastal výbuch.
"Prezentace! Co tím chtělo Jeho Veličenstvo říci?" koktala velmi pobledlá vévodkyně de Grammont.
"Ach, vévodkyně," řekl maršál s úsměvem, který mu neodpouštěli ani jeho nejlepší přátelé, "není to náhodou vaše prezentace?"

Princezny se s nevolí kousaly do rtů.

"Ach, to není možné!" odpovídala tiše paní de Grammont.

"Vždyť víte, vévodkyně, jak se dnes dobře spravují nohy," řekl maršál.

Pan de Choiseul přistoupil k sestře a stiskl jí varovně paži; hraběnka však byla příliš hluboce raněna a nevěnovala tomu pozornost a vykřikla:

"To by ale byla hanebnost!"

"Ano, hanebnost!" opakovala paní de Guéménée.

Pan de Choiseul viděl, že tu nic nespraví, a proto se vzdálil.

"Ach, dámy, vy jste jediné naše útočiště. Vy, první dámy království," obrátila se vévodkyně na princezny, "vy byste strpěly, abychom v posledním nedotknutelném azylu urozených dam byly vystaveny společnosti, kterou by pohrdly i naše komorné?"

Ale princezny místo odpovědi jenom smutně sklopily oči.

"Dámy, ve jménu božím!" opakovala vévodkyně.

"Pánem zde je král," povzdechla si princezna Adelaide.

"To je do jisté míry pravda," přitakal vévoda de Richelieu.

"Ale celý francouzský královský dvůr tím bude kompromitován! Ach, pánové, jak málo dbáte na čest svých rodin!" zvolala vévodkyně.

"Mé dámy," pokusil se o úsměv pan de Choiseul, "tohle vypadá na konspiraci, uznáte tedy, že je správné, abych odešel a vzal s sebou i pana de Sartines. Jdete, vévodo?" obrátil se na maršála.

"Kdepak! Já miluji spiknutí, jak víte. Já zde zůstanu," odpověděl maršál.

Pan de Choiseul s sebou odvedl pana de Sartines a několik mužů, kteří ještě zůstali v dámském kroužku, brzy následovalo jejich příkladu.

Kolem princezen zůstaly pouze paní d'Ayen, paní de Mirepoix, paní de Guéménée, paní de Grammont, paní de Polastron a osm nebo deset žen, které se nejvášnivěji přely o prezentaci. Jediným mužem ve shromáždění byl pan de Richelieu. Dámy se na něho dívaly, jako kdyby Trojan vnikl do ležení Řeku.

"Já zastupuju svou dceru, hraběnku d'Egmont; pokračujte, jen pokračujte," prohlásil.

"Existuje jediný prostředek, dámy, jak protestovat proti takové hanebnosti - a já ho použiju!" prohlásila vévodkyně de Grammont.

"Jaký?" zeptaly se všechny najednou.

"Bylo nám řečeno: pánem zde je král."

"A já jsem odpověděl: to je pravda," řekl vévoda.

"Král je pánem u sebe doma, to je pravda, ale u nás vládneme my. A kdo mi může zabránit, abych večer neporučila svému kočímu: do Chanteloup, místo abych mu řekla: do Versailles?"

"To je sice pravda, ale čeho svým protestem dosáhnete, vévodkyně?" zeptal se pan de Richelieu.

"Dosáhne se toho, že si to budou muset ještě hodně rozmyslet, když se nás mnoho bude řídit vaším příkladem," zvolala paní de Guéménée.

"A proč bychom se jim neměly řídit všechny?" zeptala se paní de Mirepoix.

"Ach, mé dámy, jaký krásný příklad můžete dát právě vy, dcery Francie!" obrátila se znovu na princezny.

"A nebude se král na nás pro to hněvat?" řekla Sophie.

"Ne, ne! Tím si Vaše Výsosti mohou být naprosto jisté!" zvolala nenávistně vévodkyně. "Nikoli, král má na věc zdravý názor a je neobyčejně taktní; naopak, bude vám za to vděčný. Král, to mi věřte, nikoho neznásilňuje."

"Ano, ba právě naopak, znásilňují jeho, krále berou útokem," udělal pan de Richelieu už druhou nebo třetí narážku na paní de Guéménée, o níž se vyprávělo, že se chtěla jednou dostat do královy ložnice.

Vévodova slova zapůsobila na dámy, jako když mezi granátníky vybuchne velká bomba, ale nakonec přece jen mezi nimi nastal klid.

"Král nic neřekl, když jsme zavřely dveře před hraběnkou, to je pravda," pronesla princezna Victoire, povzbuzena vřením v kroužku, "ale při tak slavnostní příležitosti by mohl ... "

"Ano, ano, to by mohl, kdybyste chyběly jenom vy, mé dámy, ale když uvidí, že tam nebude žádna z nás ... "

"Žádná!" křičely jedna přes druhou.

"Ano, žádná," opakoval starý maršál.

"Tak vy jste tedy pro spiknutí?" zeptala se princezna Adelaide.

"Samozřejmě, že jsem, a právě proto požádám o slovo."

"Mluvte, vévodo, jen mluvte," řekla paní de Grammont.

"Postupujme systematicky. Nestačí jenom křičet: Žádná! Žádná! Někdo křičí z plna hrdla: udělám to a to, ale když dojde na věc, udělá pravý opak. A protože jsem se pustil do komplotu, jak jsem právě měl čest vám oznámit, pramálo mi záleží na tom, budu-li opuštěn, jak se mi to stalo pokaždé, když jsem konspiroval za nebožtíka krále i za regentství."

"A nezapomínáte, kde vlastně jste?" zeptala se ironicky paní de Grammont. "V zemi Amazonek si počínáte jako velitel!"

"Prosím, abyste mi věřila, že mám jistý nárok na hodnost, kterou mi upíráte. Vy nenávidíte paní Dubarry víc - dobrá, teď už jsem řekl jméno, ale nikdo je neslyšel, že ano? - Vy nenávidíte paní Dubarry víc než já, ale já jsem zato víc kompromitován než vy."

"Vy, a kompromitován, vévodo?" zeptala se maršálka de Mirepoix.

"Ano, jsem kompromitován, a strašně; už přes týden jsem nebyl ve Versailles; a proto včera hraběnka poslala do Hannoverského paláce se vzkazem, zda nejsem nemocen; a víte, co jí Rafté odpověděl? Že se mi daří tak výborně, že

jsem se od večera dosud nevrátil. Ale prosím, vzdám se svých práv, nemám žádnou ctižádost, postoupím vám první místo, a tímto vám odevzdávám velení. Vy jste všechno rozhoupala, vy revolucionizujete svědomí, vám patří maršálská hůl."

"Až po princeznách," odpověděla uctivě vévodkyně.

"Ach, nám klidně ponechte pasivní úlohu," odpověděla Adelaide. "My pojedeme navštívit sestru Louisu do Saint-Denis, ta nás zdrží, prostě se nevrátíme a nikdo nám nemůže nic vytknout."

"Absolutně nic, toho by se mohl odvážit jenom zvrhlík," přitakal vévoda.

"Já musím být při senoseči v Chanteloup," řekla vévodkyně.

"Bravo, to je přece znamenitý důvod!" zvolal vévoda.

"A já mám nemocné dítě, obleču si domácí župan a budu se o ně starat," prohlásila kněžna de Guéménée.

"A mně se dnes zatmělo před očima a šly na mě závratě, to bych mohla nebezpečně onemocnět, kdyby mě Tronchin nepustil zítra žilou," řekla paní de Polastron.

"A já do Versailles nejdu, rozhodně tam nejdu! Mým důvodem je svobodné rozhodnutí!" prohlásila majestátně maršálka de Mirepoix.

"Dobrá, dobrá! To je všechno ohromně logické, ale bez přísahy to nejde," řekl vážně pan de Richelieu.

"Cože! To máme přísahat?"

"Ano, při každém spiknutí se vždycky přísahalo, od Catiliny až k spiknutí Cellamarovu, jehož jsem měl čest se zúčastnit, vždycky se přísahalo; žádné spiknutí proto nedopadlo o nic líp, to je pravda, ale vyžaduje to úcta k zvyklostem. Přísahejme tedy! Je to velmi slavnostní, jak hned sami uvidíte," řekl vévoda velmi vznešeně a natáhl ruku ke skupině dam:

"Přísahám."

Všechny opakovaly přísahu až na princezny, které mezitím vyklouzly.

"Teď už je to hotovo. Jakmile se spiknutí odpřísáhne, nikdo už nic nedělá," řekl vévoda.

"Ach, ta bude zuřit, až se octne sama v salónu!" zvolala paní de Grammont.

"Hm! Král nás asi zapudí od dvora," řekl pan de Richelieu.

"Ale vévodo! Co by bylo ze dvora, kdyby nás zapudili?" zeptala se paní de Guéménée. "Neočekává se snad Jeho Veličenstvo dánský král? Koho by mu ukázali? Neočekává se snad příjezd Její Výsosti korunní princezny? Komu by ji ukázali?"

"A pak, celý dvůr král nikdy nezapudí, vždycky se vybírá."

"To vím velmi dobře, já jsem vždycky ten šťastný, kterého vyberou; vybrali mě už čtyřikrát, počítám-li dobře, je toto moje páté spiknutí, dámy."

"No dobře, ale na to nevěřte, vévodo, tentokrát obětují mne," řekla paní de Grammont.

"Anebo pana de Choiseul, dejte si pozor, vévodkyně!" dodal maršál.

"Pan de Choiseul je jako já, upadne do nemilosti, ale nebude potupen."

"Vás, vévodo, nevyženou, pana Choiseula také ne, ale mne určitě ano. Král mi nikdy nezapomene a neodpustí, že jsem k hraběnce méně zdvořilá, než jsem byla k markýze de Pompadour," prohlásila maršálka de Mirepoix.

"To je pravda! O vás se vždycky říkalo, že jste favoritkou favoritky. Ubohá maršálko! Nás dva vyženou společně!" odpověděl vévoda.

"Zapudí nás všechny, doufám totiž, že žádná neustoupí od svého rozhodnutí," vstávala paní de Guéménée.

"A od slibu, který odpřísáhla," dodal vévoda.

"A pak, já pro každý případ učiním určitá opatření!" zvolala paní de Grammont.

"Vy?" otázal se Vévoda.

"Ano, pro zítřejší večer ve Versailles jsou nutné tři věci."

"Které?"

"Kadeřník, skvělá róba, kočár."

"Samozřejmě."

"No a?"

"No a! Ona v deset hodin ve Versailles nebude, král ztratí trpělivost, odejde a prezentace se odloží až na svatého Dyndy, i kvůli příjezdu korunní princezny."

Nové vylepšení spiknutí bylo přijato bouřlivým potleskem a nadšeným voláním, ale pan de Richelieu a paní de Mirepoix, kteří tleskali hlasitěji než ostatní, náhle na sebe významně pohlédli. Oba staří dvořané dostali současně stejně inteligentní nápad.

V jedenáct hodin se spiklenci rozjeli od Versailles a Saint-Germain po silnici zalité nádherným měsíčním světlem.

Jen pan de Richelieu nasedl na koně svého strážného a zatímco jeho kočár s pečlivě staženými záclonkami jel okázale po silnici z Versailles, ujížděl vévoda kratší cestou do Paříže.

4. Nebude kadeřník, róba ani kočár

Bylo by považováno za nevkus, kdyby paní Dubarry přišla na prezentaci do velkého sálu přímo ze svých komnat ve Versailles. Ostatně Versailles byly velmi chudé pro tak slavnostní den. Kromě toho to bylo naprosto neobvyklé.

Vyvolenci přijíždívali s plnou parádou a rozruchem jako velvyslanci buď ze svého paláce ve Versailles, nebo ze svého domu v Paříži.

Paní Dubarry si zvolila jako východiště svůj pařížský dům.

V jedenáct hodin dopoledne přijela do ulice Valois s paní de Béarn, kterou držela pod závorou, když ji nemohla udržet svými úsměvy; lékař každou chvíli hraběnce převinoval nohu a spáleninu natíral tím nejlepším co skýtala soudobá medicína a chemie.

Jean, Chon a Dorée se pustili už včera s chutí do díla, kdo je při něm neviděl, nedovede si ani představit, co dokáží peníze a lidský důmysl.

Dorée zajišťovala kadeřníka, Chon trápila švadleny, Jean měl na starosti kočáry a kromě toho si ještě vzal dohled na kadeřníka a švadleny. Hraběnka se starala o květiny, diamanty a krajky; skláněla se nad šperkovnicemi a každou hodinu přijímala rychlé posly z Versailles, kteří ohlašovali, že bylo rozkázáno rozsvítit královnin salón a že rozkaz nebyl změněn.

Kolem čtvrté hodiny se vrátil Jean Dubarry, byl bledý, vzrušený, ale plný radosti.

"Tak co je?" zeptala se hraběnka.

"Co by bylo! Všechno klape, všechno bude připraveno."

"Kadeřník?"

"Našel jsem u něho Dorée. Dohodli jsme se přesně. Strčil jsem mu do ruky padesát louisdorů. Povečeří tedy přesně v šest hodin, po téhle strance můžeme být klidní."

"A róba?"

"Róba bude báječná. Chon na ni dohlíží, jak jsem se přesvědčil; šestadvacet dělnic našívá perly, stužky a krajky. Znamenitá práce postupuje loket za loktem, pro jiného než pro nás by trvala osm dnů."

"Jak to, loket za loktem?L zeptala se hraběnka.

"Ano, sestřičko. Je na ní třináct loket látky. Dvě dělnice na každý loket: jedna našívá zprava, druhá odleva. Jednotlivé díly sešijí, až na nich budou všechny kamínky a krajky. To je práce tak na dvě hodiny. V šest tady róba bude."

"Jste si tím jist, Jeane?"

"Včera jsem to přesně propočítal se svým inženýrem. Na jednom loktu je deset tisíc stehů, na každou dělnici připadne tedy pět tisíc stehů. V té husté látce švadlena potřebuje na steh pět vteřin - to znamená dvanáct stehů za minutu, sedm set dvacet za hodinu, sedm tisíc dvě stě za deset hodin. Dva tisíce dvě stě stehů jsem nechal na nezbytný oddech a chyby, tím máme k dobru ještě čtyři hodiny."

"A kočár?"

"Víte přece, že za kočár odpovídám já osobně! Nátěr schne ve velké kolně vytápěné na padesát stupňů. Je to pěkný kousek, kočáry poslané naproti korunní princezně se s ním nemohou vůbec rovnat. Kromě heraldických štítů, které tvoří pozadí čtyř výplní s válečným pokřikem Dubarryů: Žeň je!, jsem dal vymalovat na jedné postranní výplni dvě cukrující hrdličky a na druhé srdce probodené šípem. Celek je vykrášlen luky, toulci a pochodněmi. U Franciana stojí lidi ve frontě, aby se mohli na tu krásu podívat. Přesně v osm kočár bude tady."

V té chvíli se vrátily Chon s Dorée a potvrdily všechno, co Jean právě vylíčil.

"Děkuji vám, moji chrabří velitelé," řekla hraběnka.

"Milá sestřičko, máte unavené oči, zdřímněte si na hodinku, to vás osvěží," navrhl Jean.

"Spát? Ale ano, proč ne! Já dnes budu určitě spát, ale mnozí dnes v noci určitě ani oka nezamhouří."

Zatímco hraběnka Dubarry dělala všechny tyto přípravy, rozletěla se zpráva o její prezentaci po Paříži. Zahálčivý a zdánlivě ke všemu lhostejný pařížský lid baží po novinkách jako žádný jiný. V žádných novinách neznal kronikář společenské rubriky osobnosti u dvora a jejich intriky líp než zevloun osmnáctého století, který nikdy nebyl připuštěn k žádné slavnosti na královském dvoře a vídal pouze hieroglyfické výplně na dvířkách kočárů a tajemné livreje lokajů jedoucích nocí. Nebylo nic výjimečného, že některého velmože znala celá Paříž, dvůr v divadle a na promenádách hrál totiž hlavní roli. Pan de Richelieu na taburetu v italské komedii, paní Dubarry ve skvělém kočáru, který se vyrovnal královninu, byli stále na očích veřejnosti jako v našich dobách oblíbený herec nebo herečka.

Každý se zajímá mnohem víc o tváře, které zná. Celá Paříž znala paní Dubarry, jež se vášnivě ráda ukazovala v divadle, jako všechny bohaté, mladé a krásné ženy. Kromě toho ji každý znal z portrétů, z karikatur i podle Zamora. Její prezentace tedy zajímala Paříž skoro stejně jako dvůr. Toho dne se shromáždily davy na náměstí Palais-Royal; ať nám to filosofie promine, ale nepřišly se dívat, jak pan Rousseau hraje šachy v kavárně Régence; každý chtěl vidět královu favoritku a její krásnou róbu a krásný kočár, o nichž se už tolik namluvilo. Poznámka Jeana Dubarryho: "Přijdeme Francii hodně draho," byla naprosto pravdivá; bylo proto zcela logické, že Francie zastoupená Paříží chtěla něco mít z divadla, které tak draze platila.

Paní Dubarry znala dokonale svůj lid; francouzský lid byl mnohem více její než královny Marie Leszczyňské. Věděla, že je rád oslňován, a protože měla dobré srdce, pracovala, aby podívaná byla úměrná výdajům.

Místo aby šla spát, jak jí švagr radil, šla se od pěti do šesti vykoupat v mléce; v šest hodin se svěřila svým komorným a čekala na kadeřníka.

Za našich dnů není třeba zvlášť studovat dobu, kterou většina našich čtenářů zná skoro stejně dokonale jako svou vlastní. Ale nebude snad nevhodné připomenout, že účes paní Dubarry vyžadoval mnoho péče, času a umění.

Stačí si představit, že na hlavě měla úplnou stavbu, která byla předzvěstí zámků s cimbuřími, jež si dvůr mladého krále Ludvíka XVI. stavěl na hlavu; všechno vlastně bylo předzvěstí: frivolní móda byla odrazem společenských vášní, které podrývaly půdu pod nohama všemu, co bylo anebo alespoň co se zdálo veliké; tato móda ukládala aristokratkám, jež měly příliš málo času na potěchu ze svých titulů, aby si je lepily na čelo. Jako ještě chmurnější, ale neméně pravdivá předpověď nám připadá, že když měly už málo času, aby si zachovaly hlavu, musely si ji přehnaně zdobit a co nejvýše ji vynášet nad hlavy prostých lidí.

Kadeřník musel být nejen umělec, ale musel mít i neobyčejnou trpělivost, aby zapletl ty krásné vlasy, vypodložil je kolem hedvábného polštářku, navinul na velrybí kostice, ozdobil barevnými drahokamy, perlami a květinami, posypal je sněžně bílým pudrem, jenž před očima přímo září; aby harmonicky sladil odstíny pleti, rubínů, opálů, diamantu, perleti, květů nejrůznějších tvarů a barev; proto vedle sochařů směli už jen parukáři nosit kord jako odznak svého velkého umění.

Tím se také vysvětluje, že Jean Dubarry dal dvornímu kadeřníkovi padesát luisdorů; obával se totiž, aby velký Lubin - dvorní kadeřník se jmenoval Lubin - nebyl méně přesný a méně obratný, než se od něho očekávalo.

Vikomtovy obavy byly plně oprávněné, jak se brzo ukázalo; odbila šestá hodina, ale kadeřník se vůbec neukázal, neobjevil se ani v půl sedmé ani ve tři čtvrtě na sedm. Všichni se utěšovali jedinou nadějí: tak významný muž jako pan Lubin dá na sebe jistě čekat.

Ale tlouklo už sedm a vikomt se začal obávat, že kadeřníkova večeře vychladne a umělec s ní nebude spokojen. Poslal k němu proto lokaje se vzkazem, že polévka je už na stole.

Lokaj se za čtvrt hodiny vrátil. Každý, kdo za podobných okolností čekal, jistě si dovede představit, kolik vteřin má taková čtvrthodinka.

Lokaj mluvil přímo s paní Lubinovou, která ho ujistila, že mistr už odjel a že už určitě bude v paláci anebo alespoň na cestě; asi došlo k nějaké zácpě na ulici.

"Ještě se vlastně nic nestalo, může mě česat, až budu napolo oblečená. Prezentace je přesně v deset hodin, máme tedy před sebou ještě tři hodiny a na cestu do Versailles nám stačí hodinka. Chon, ukaž mi zatím róbu, ať se trochu rozptýlím. No tak! Kde je, Chon? Chon! Róbu, dej sem róbu!"

"Róba pro paní hraběnku tady ještě není," odpověděla Dorée, "a sestra paní hraběnky pro ni před deseti minutami odjela."

"Slyším hrčet nějaký vůz, to už jistě přivážejí náš kočár," řekl Jean, ale mýlil se. Vracela se Chon a její koně byli samá pěna.

"Róbu! Chci svou róbu!" křičela hraběnka, když Chon byla ještě ve vestibulu.
"Ještě tady není?" zeptala se vylekaná Chon.
"Ne."
"Tak to tu musí být každou chvilku, protože mistrová právě odjela ve fiakru s dvěma dělnicemi, aby ji sama ještě přezkoušela."
"Ano, bydlí v ulici du Bac a fiakr jistě musel jet pomaleji, než běželi naši koně."
"Ano, ano, to jistě," přitakala Chon, ale nemohla se zbavit určitého neklidu.
"Vikomte, nepošlete pro kočár? Ať máme alespoň v této věci klid."
"Máte pravdu, Jeanne," otevřel dveře a poručil:
"Ať někdo zajde k Francianovi a vezme si čerstvé koně."
"Kočí ihned uposlechl. Když přestávalo být slyšet hrčení kočáru zahýbajícího do ulice Saint-Honoré, přišel Zamore s dopisem.
"Dopis pro paní Dubarry."
"Kdo ho přinesl?"
"Nějaký člověk."
"Jak to, nějaký člověk? Co to bylo za člověka?"
"Člověk na koni."
"A proč ho odevzdal tobě?"
"Protože Zamore byl u brány."
"Raději dopis přečtěte, hraběnko, je to rozumnější než se vyptávat," zvolal Jean.
"Máte pravdu, vikomte."
"Jen aby v něm nebylo nic mrzutého," bručel vikomt.
"To ne, asi nějaká žádost Jeho Veličenstvu," odpověděla hraběnka.
"List není složen jako žádost."
"Vy jednou samým strachem umřete, vikomte," usmála se hraběnka a rozlomila pečeť.
Když přečetla první řádku, strašlivě vykřikla a takřka bez ducha se zvrátila do křesla. Chon se vrhla k hraběnce a Jean se zmocnil dopisu.
Dopis byl napsán drobným rovným písmem, zřejmě ženskou rukou.

"Madam, dejte si pozor! Večer nebudete mít kadeřníka, róbu ani kočár.
Doufám, že toto upozornění dostanete včas.
Abyste se mi necítila zavázaná vděčností, nepodpisuji se. Uhodněte moje jméno, chcete-li poznat upřímnou přítelkyni.

"To je poslední rána! Pro Kristovy rány!" zvolal Jean Dubarry zoufale. "Já musím někoho zabít! Kadeřník nebude! Já toho stupku Lubina rozpářu. Je už půl osmé a on nikde! Proklatec jeden zatracená!"
Jean, který dnes neměl být prezentován, si vjel rukama do vlasů a rval si je.
"Róba! Proboha, róba! Nějaký kadeřník se ještě najde!" zvolala Chon.
"To se vám hezky řekne! Ale jaké kadeřníky najdete? Jenom samé packaly! U sta hromů! Čert aby to všechno spral! Tisíc ďáblů!"
Hraběnka nic neříkala, pouze tak bolně vzdychala, že by to obměkčilo i Choiseuly, kdyby ji slyšeli.
"To chce klid, jen klid. Podívejme se po kadeřníkovi, vraťme se ke švadleně, ať se dozvíme, co se stalo s róbou," konejšila Chon.
"Kadeřník není! Róba není a kočár taky ne!" šeptala hraběnka skomíravým hlasem.
"To je pravda, kočár také není!" zvolal Jean. "Měl zde už být, ale není. To je komplot, hraběnko. A proč Sartines nezatkne spiklence? Proč je Maupeou nedá pochytat? Proč je nedá upálit? Kadeřníka dám čtvrtit kolem, švadlenu trhat kleštěmi a kočárního zardousit."
Hraběnka zatím přišla k sobě a plně si uvědomila svoje hrůzné postavení.
"Ach, tentokrát jsem ztracena; lidé, kteří získali Lubina, jsou dost bohatí, aby odstranili z Paříže všechny dobré kadeřníky. Najdou se jen osli, a ti mi vlasy rozcuchají ... A moje róba! Moje ubohá róba! ... A můj zbrusu nový kočár, nad kterým všichni měli puknout závistí! ... "
Jean neříkal nic, strašlivě koulel očima, rázoval budoárem z rohu do rohu, a když narazil na nějaký kus nábytku, rozkopal ho na kusy; když se mu kousky zdály ještě velké, roztřískal je napadrť.
V tomto obrazu zkázy, který se z budoáru rozšířil do předpokojů a z předpokojů na nádvoří, pobíhali lokaji sem a tam zpitomělí z dvaceti protichůdných rozkazů; přicházeli, odcházeli a vráželi do sebe; uprostřed celého toho zpustošení se náhle objevil mladík, který měl na sobě jabloňově zelený frak, atlasový kabátec, šeříkově modré kalhoty a bílé hedvábné punčochy; mladík vystoupil z lehkého kočárku, prošel nehlídanou branou, přeběhl nádvoří po špičkách, vyběhl po hlavním schodišti a zaklepal na dveře oblékárny.
Jean právě chtěl rozšlapat kávovou soupravu ze sévreského porcelánu, o kterou zachytil šosem kabátu, když uhýbal velké japonské váze, do níž praštil pěstí. Zaslechl trojí diskrétní, tiché, skromné zaklepání na dveře.
Rozhostilo se hluboké ticho. Všichni tak napjatě něco očekávali, že se nikdo neodvážil ani říci: Dále!
"Promiňte, ale rád bych mluvil s paní hraběnkou Dubarry," ozval se neznámý hlas.
"Takhle se přece nevchází, pane," křičel vrátný, který přiběhl, aby cizinci zabránil jít dál.
"Okamžik, okamžik, nic horšího nás už nemůže potkat. Co chcete hraběnce?" zeptal se Jean a otevřel dveře rukou,

která by prolomila bránu Gázy.

Cizinec uskočil před ránou a spustil:

"Pane, chtěl jsem nabídnout své služby paní hraběnce Dubarry k dnešní ceremonii."

"A jaké služby, pane?"

"Svoje odborné služby."

"Jaké máte zaměstnání?"

"Jsem kadeřník," uklonil se cizinec hluboce.

"Ach, vy jste kadeřník! Pojďte dál, jen pojďte dál, příteli!" zvolal Jean a padl mladíkovi kolem krku.

"Pojďte dál, milý pane, pojďte dál," šveholila Chon a uchopila udiveného kadeřníka pod paží.

"Kadeřník!" zvedla ruce k nebi hraběnka Dubarry.

"Kadeřník! Ale to je anděl. Poslal vás Lubin, pane?"

"Nikdo mě neposlal. Četl jsem v novinách, že paní hraběnka má dnes prezentaci, a tak jsem si řekl, co kdyby paní hraběnka náhodou neměla kadeřníka, není to pravděpodobné, ale také to není zcela vyloučeno, a proto jsem přišel."

"Jak se jmenujete?" zeptala se hraběnka trochu ochlazena.

"Léonard, paní hraběnko."

"Léonard! Vy nejste známý."

"Dosud ne. Ale přijme-li paní hraběnka moje služby, zítra už známý budu."

"Hm! Hm! On je kadeřník a kadeřník," řekl Jean.

"Jestli paní hraběnka nemá ke mně valnou důvěru, zas odejdu."

"Nemáme čas na zkoušku," poznamenala Chon.

"A proč zkoušku?" obrátil se mladý muž k hraběnce a zvolal nadšeně: "Vím, že paní hraběnka svým účesem upoutá všechny zraky. Co tak paní hraběnku pozoruji, napadlo mě už, jaký účes udělám, aby zapůsobila báječným dojmem."

Mladý muž naznačil gestem plným sebedůvěry, jak jeho výtvor bude vypadat. Hraběnka se uklidňovala a do srdce Chon i Jeana se začala vracet důvěra.

"Ach, opravdu!" zvolala hraběnka okouzleně, když viděla, s jakou snadností mladý muž zaujímá stejné postoje jako sám veliký Lubin.

"Ale především bych měl vidět robu paní hraběnky, abych s ní mohl sladit ornamenty účesu.

"Ach, róba! Moje ubohá róba!" zvolala hraběnka, kterou kadeřníkova poznámka opět přivedla ke strašlivé skutečnosti.

Jean se uhodil do čela.

"Ano, to je pravda! Představte si, pane, odporné úklady ... Ukradli nám róbu! Róbu, švadlenu, všecko! Chon! Moje hodná Chon!" přestal si Jean rvát vlasy a po všem tom křiku se rozvzlykal.

"Neměla bys k ní ještě jednou zajet, Chon?" zeptala se hraběnka.

"To je k ničemu, když odjela z domu sem k nám."

"Běda, přeběda, k čemu je mi kadeřník, když nemám róbu!" zvrátila se hraběnka do křesla.

V tom okamžiku zazněl u vrat zvonec. Vrátný z obavy, aby někdo nevnikl do salónu, všechny vchody pečlivě uzavřel na závoru.

"Někdo zvoní," upozornila paní Dubarry. Chon se vrhla k oknu.

"Krabice!" zvolala.

"Krabice! Jde dál?" opakovala po ní hraběnka.

"Ano ... ne ... ano ... dává ji vrátnému."

"Běžte tam, Jeane, běžte tam honem, pro slitování boží!"

Jean letěl po schodech, odstrčil všechny lokaje a vyrval krabici vrátnému z rukou. Chon ho pozorovala z okna.

Zved1 víko krabice, ponořil do ní ruku a radostně zařval.

V krabici byla báječná roba z čínského hedvábí s vystřiženými květy a celá souprava. nesmírně drahých krajek.

"Róba! Roba!" tleskala Chon radostně.

"Róba," opakovala hraběnka Dubarry a div neomdlela radostí, jako před chvílí div nepadla do mdlob ze žalu.

"Kdo ti to dal, mamlase?" zeptal se Jean vrátného.

"Nějaká ženská, pane."

"Jaká ženská?"

"Já ji neznám."

"Kde je?"

"Strčila mi krabici do brány a zakřičela: Pro paní hraběnku! Potom hned nasedla do bryčky, co ji přivezla, a odjela prudce tryskem, pane."

"Róba je tady, a to je hlavní!" řekl Jean.

"Tak pojďte už nahoru, Jeane! Sestra už umírá netrpělivostí!" křičela Chon.

"Tu máte, podívejte se a obdivujte, co nám nebesa seslala."

"Ale nemůže mi padnout, když nebyla šita pro mne. Bože, Bože, takové neštěstí! Ta je ale hezká!"

Chon popadla míru a hned hlásila:

"Stejná délka, stejný objem pasu."

"Báječná látka!" řekl Dubarry.

"To je nádhera!" řekla Chon.

"To je děsné!" řekla hraběnka.

"Právě naopak, to dokazuje, že máte nejen velké nepřátele, ale i velice oddané přátele."

"To nemohl být přítel," namítla Chon, "jak by se totiž dověděl, co se proti nám kuje? To musela být nějaká dobrá víla nebo skřítek."

"I kdyby to byl ďábel, pramálo mi na tom záleží, jen když mi pomůže pobít Grammonty! Nikdy nemůže být tak ďábelský jako tihle lidé!" zvolala hraběnka.

"A teď myslím ... " řekl Jean.

"Co myslíte?"

"Že se vší důvěrou můžete svěřit svou hlavu tomuhle pánovi."

"Kdo vám dává takovou jistotu?"

"U sta hromů! Poslal nám ho ten, kdo opatřil robu."

"Mně?" zeptal se Léonard naivně.

"Ale jděte, ale jděte! S těmi novinami to byla pouze komedie, že ano, milý pane?" zeptal se Jean.

"Je to pravda, pane vikomte."

"No tak ji dokažte," řekla hraběnka.

"List novin mám tady v kapse, schoval jsem si ho na natáčky, paní hraběnko," vytáhl mladík z kapsy, list, kde se psalo o prezentaci.

"Tak se raději dejme do díla, už bije osm," řekla Chon.

"Ale vždyť máme ještě dost času, paní hraběnce stačí na cestu hodina," odpověděl kadeřník.

"Ano, budeme-li mít kočár," povzdechla si hraběnka.

"Hrom do toho! To je pravda! A ten zatracenec Francian nejede!" zvolal vikomt.

"Vždyť nás přece upozornili, že nebude kadeřník, róba ani kočár," poznamenala hraběnka.

"Ach, je to možné, že by Francian nedodržel slovo?" zeptala se Chon.

"Ne, ne, už je tady," řekl Jean.

"A kočár? Kde je kočár?" ptala se znepokojeně hraběnka.

"Zůstal jistě u brány. Vrátný hned otevře, hned otevře. Ale co tu vlastně chce kočárník?"

Sotvaže Jean domluvil, vletěl do salónu velice vyděšený mistr Francian a zvolal:

"Ach, pane vikomte, když kočár paní hraběnky jel do paláce, na rohu ulice Traversiére ho zastavili čtyři muži, srazili mého prvního tovaryše, který vám kočár vezl, práskli do koní a zmizeli v ulici Saint-Nicaise."

"A když jsem vám to říkal!" zvolal rozzářený vikomt, nezvedaje se z křesla, do něhož se posadil, když uviděl přicházet kočárníka.

"Ale to je atentát! Hněte sebou a něco přece dělejte, bratře," křičela Chon.

"Tak já mám sebou hnout! A co bych měl dělat?"

"Najít nám nějaký jiný kočár, tady jsou jen uštvaní koně a špinavé vozy, s takovými rachotinami Jeanne přece nemůže jet do Versailles."

"Pcha! Ten, jenž krotí vlny mořské a živí ptactvo nebeské, ten, jenž posílá takového kadeřníka, jako je tady ten pán, a takovouhle róbu, ten nás nenechá uvíznout na cestě kvůli kočáru," prohlásil vikomt.

"Jen se podívejte! Nějaký tu zrovna jede," zvolala Chon.

"A zastavuje právě tady," dodal Jean.

"Ano, ale nevjíždí do dvora," podotkla hraběnka.

"Ne nevjíždí!" opakoval Jean. Pak přiskočil k oknu, otevřel je a zakřičel:

"Tak, sakra, utíkejte, nebo přijdete pozdě. Poplach! Poplach! Ať alespoň známe svého dobrodince!"

Lokaji, sluhové, strážní se vyřítili k bráně, ale bylo už příliš pozdě. Po žádném lokajovi ani kočím nebylo už ani stopy. Koně držel za uzdu jen obyčejný posluha. Řekl, že dostal šest livrů od toho, kdo přijel s koňmi a pak utekl směrem k Fontaines.

Podívali se na heraldický znak, ten však byl odstraněn a nahrazen růží.

Všechny tyto šťastné události se zběhly v necelé hodině.

Jean dal zavézt kočár do dvora. Zamkl bránu a klíč vzal k sobě. Pak vstoupil do oblékárny, kde se kadeřník chystal podat první důkazy svého umění.

"Pane, neřeknete-li nám jméno našeho strážného skřítka, abychom mu na věčné časy mohli prokazovat svou vděčnost, pak přísahám..." zvolal Jean a uchopil Léonarda za paži.

"Dávejte pozor, pane vikomte," přerušil ho flegmaticky mladík, "máte čest tisknout mi paži tak silně, že mi ochromíte ruku a já neučešu paní hraběnku. Musíme teď pospíchat, bije už půl deváté."

"Pusťte ho, Jeane, pusťte ho!" křičela hraběnka.

Jean se rozvalil v křesle.

"Zázrak! To je úplný zázrak! Róba báječně padne ... snad jen vpředu je o palec delší, ale to je maličkost, to se spraví za deset minut."

"A jaký je kočár? Mohu se v něm prezentovat?" ptala se hraběnka.

"Neobyčejně vkusný ... vlezl jsem dovnitř, je potažen bílým atlasem a navoněn růžovým olejem."

"Tak se nám všechno daří!" zatleskala hraběnka malýma ručkama. "A jestli se i vám podaří účes, velká odměna vás nemine, pane Léonarde, tak do toho," řekla hraběnka.

Léonard se nenechal dvakrát pobízet; zmocnil se hlavy a hned prvním přičísnutím projevil svrchovaný talent.

Pracoval neobyčejně rychle a přesně, s obdivuhodným vkusem a smyslem pro proporce. A tak paní Dubarry za pouhé tři čtvrtě hodiny vyšla z jeho rukou svůdnější než bohyně Afrodita a byla méně nahá a neméně krásná.

Když Léonard dokončil poslední ozdobu na nádherné budově účesu a vyzkoušel, zda účes pevně drží, požádal o vodu na umytí rukou a uctivě za ni poděkoval Chon, která ho sama obsluhovala jako nějakého monarchu, a chtěl se

vzdálit.

"Ach víte, pane, já jsem stejně oddaný přítel jako zarputilý nepřítel. Doufám, že mi teď tedy povíte, kdo vlastně jste."

"Vždyť to už víte, pane, jsem mladý muž, který začíná, a jmenuji se Léonard."

"Který začíná? Pro rány boží! Vy jste dokonalý mistr, pane!"

"Budete mým kadeřníkem, pane Léonarde," řekla hraběnka zhlížejíc se v příručním zrcátku, "a já vám za každý slavnostní účes zaplatím padesát louisdorů. Chon, odpočítej pánovi napoprvé sto louisdorů, těch druhých padesát máte pro lásku boží," poručila hraběnka.

"Vždyť jsem to říkal, paní hraběnko, že vy uděláte mou pověst."

"Ale budete česat pouze mne."

"Pak si ponechte svých sto louisů, paní hraběnko. Chci mít svobodu, bez svobody by se mi nedostalo cti vás dnes učesat. Svoboda je nejvyšší dobro člověka," odpověděl Léonard.

"Kadeřník filosof! Bože, kam to spějeme! Milý pane Léonarde, nechci si to s vámi rozházet, vezměte si svých sto louisdorů a zachovejte svoje tajemství i svou svobodu."

"Nasedat, hraběnko, nasedat!" obrátila se paní Dubarry na hraběnku de Béarn, kterou právě vytáhli z jejího pokoje.

"Tak jdeme, jdeme," pobízel Jean. "Čtyři vezměte paní hraběnku a opatrně ji neste po schodech. Jestli jen zasténá, dám vás rozsekat na cucky."

Zatímco sluhové snášeli hraběnku vyparáděnou a vyzdobenou jako schránku na svaté ostatky a Jean dohlížel na splnění svého delikátního rozkazu a Chon mu asistovala jako pobočník, hraběnka Dubarry hledala očima Léonarda.

Léonard zmizel.

"Ale kudy zmizel?" zašeptala pant Dubarry, která se ještě pořád nemohla dostat ze svého překvapení a údivu.

"Kudy zmizel? Parketami nebo stropem, jak se na pořádné skřítky sluší a patří. A teď si, hraběnko, dejte pořádně pozor, ať se z vašeho účesu nestane vrabčí hnízdo, ať se vaše róba nezmění v pavučinu a do Versailles ať nepřijedeme v dýni tažené dvěma krysami!" neodpustil si vikomt poslední obavu a naskočil do kočáru, v němž se už usadila hraběnka de Béarn se svou šťastnou kmotřenkou.

5. Prezentace

Versailles jako všecko, co je veliké, jsou a vždycky budou krásné.

Až mech bude hlodat na jejich povalených kamenech, až jejich olovění, bronzoví a mramoroví bohové se budou válet ve fontánách bez vody, až stromy dlouhých pokácených alejí budou čnít k nebi, Versailles stále budou - i v troskách - nádhernou a uchvacující podívanou pro snivce a básníka, který si z velkého balkónu bude prohlížet věčné obzory, až se nasytí pohledem na pomíjivou krásu.

Ale Versailles přece jen byly nejskvělejší v době své slávy, kdy žily plným životem: kdy lid beze zbraní, zadržovaný zářivými vojáky, zaplavoval pozlacené mříže, kdy kočáry vykládané sametem, hedvábím a atlasem, s pyšnými rodovými znaky na dvířkách jezdily tryskem po ozvučném dláždění, kdy všechna rozsvícená okna jako v pohádkovém paláci umožňovala pohled do světa zářícího diamanty, rubíny, safíry, světa, který gesto jediného člověka sklonilo jako vítr z plání zlaté klasy, mezi nimiž se tu a tam zapestří bílé kopretiny, rudé vlčí máky a azurově modré chrpy; ano, Versailles byly krásné především tehdy, kdy ze všech jejich bran vyjížděli na všechny světové strany rychlí poslové ke všem mocnářům, a kdy králové, knížata, velmoži, důstojníci, vědci z celého kulturního světa šlapali po drahocenných kobercích a vzácných mozaikách.

Versailles však především tehdy, když se vyparádily pro veliký ceremoniál, kdy nádheru jejich komnat a magické kouzlo bohatství znásobovalo velkolepé osvětlení, nutily i nejchladnější mozky uznat, že Versailles jsou ztělesněním všech zázraků, jež si lidská imaginace a fantazie dovedou představit.

K těmto ceremoniálům patřilo přijímání cizích velvyslanců i prezentace prostých šlechticů. Tuto etiketu zavedl Ludvík XIV., který takto uzavřel každého do určitých předpisů, z nichž se nemohl vymanit; Ludvík XIV. chtěl, aby zasvěcence do nádhery jeho královského života zbožňování krále tak omráčilo, že by vyvolenci považovali králův palác po celý život za chrám, do něhož mají právo přicházet klanět se na bližší nebo vzdálenější místo od oltáře.

Versailles, v době Ludvíka XV. nepochybně už úpadkové, ale stále ještě nádherné, otevřely všechny své brány, rozžaly všechny své pochodně, vystavily i na odiv všechnu svou nádheru k prezentaci paní Dubarry.

Zvědavý, vyhladovělý, ubohý lid zapomínal - což je podivné - při okouzlující podívané na svou bídu a hlad; nyní zaplnil celé náměstí d'Armes a celou Pařížskou třídu. Všechna okna zámku zářila a rozsvícené mnohoramenné svícny z

dálky vypadaly, jako by pluly ve zlatém prachu.

Král byl oděn skvostněji než obvykle, což znamená, že měl bohatší krajky a že jenom přezky na jeho podvazcích a střevících stály přes milión.

Ludvík XV. vyšel ze svých pokojů přesně v deset hodin. Od pana de Sartines se dozvěděl o spiknutí zosnovaném předešlého večera žárlivými dámami; na jeho čele seděly chmury, neboť se obával, že v galérii najde pouze muže. Když však vstoupil do královnina salónu, určeného výhradně pro prezentace, uviděl v oblacích krajek a pudru, v nichž se blýskaly diamanty, nejdříve svoje tři dcery a hned nato maršálku de Mirepoix, která včera nadělala tolik hluku; všechny bouřliváčky, jež přísahaly, že zůstanou doma, byly v první řadě.

Vévoda de Richelieu běhal od jedné k druhé jako generál a říkal jim:

"Ach, tak jsem vás přistihl, nevěrnice!

Byl jsem si jist, že právě vy selžete!

Co jsem vám říkal o spiknutí?"

Dámy na jeho invektivy odpovídaly: "A co vy sám, vévodo?"

"Já jsem zastupoval svou dceru, já jsem zastupoval hraběnku d'Egmont. Hledejte ji tady, nenajdete! Jedině Septimanie s paní de Grammont a paní de Guéménée dodržely slovo, se mnou je to tedy v pořádku.

Zítra jdu popáté do vyhnanství nebo počtvrté do Bastily. Určitě už víckrát konspirovat nebudu."

Když se objevil král, rozhostilo se veliké ticho, v němž bylo slyšet, jak slavnostně bije desátá. Jeho Veličenstvo bylo obklopeno četnými dvořany. Kolem krále bylo přes padesát šlechticů, kteří nepřísahali, že nepřijdou na prezentaci, a pravděpodobně proto všichni přišli.

Ludvík XV. hned zpozoroval, že v nádherném shromáždění chybějí paní de Grammont, paní de Guéménée a paní d'Egmont. Přistoupil k panu de Choiseul, který se snažil zachovat hluboký klid, ale přes všechno úsilí se mu podařilo pouze předstírat lhostejnost.

"Nevidím zde paní vévodkyni de Grammont, je tady?"

"Sire, moje sestra je nemocna a pověřila mě, abych Vašemu Veličenstvu projevil její hlubokou úctu," odpověděl pan de Choiseul.

"Tím hůř!" řekl král a obrátil se k panu de Choiseul zády. Přikročil ke knížeti de Guéménée a zeptal se:

"A kdepak je paní kněžna de Guéménée? Nevzal jste ji s sebou, kníže?"

"Nebylo to možné, Sire, kněžna je nemocna. Když jsem pro ni šel, byla na lůžku."

"Ach, tím hůř! Tím hůř!" řekl král. "Ach, tu máme maršála. Dobrý večer, vévodo."

"Sire ... " uklonil se starý dvořan svižně jako mladík.

"Vy nejste nemocen," zeptal se král dost hlasitě, aby ho pánové de Choiseul a de Guéménée slyšeli.

"Pokaždé, Sire, když se mi dostane štěstí vidět Vaše Veličenstvo, daří se mi báječně," odpověděl vévoda de Richelieu.

"Ale vaše dcera, paní d'Egmont, kdepak je, že ji tu nikde nevidím?" rozhlížel se král kolem.

Když vévoda viděl, že je kolemstojící poslouchají, nasadil hluboce zarmoucený výraz a řekl:

"Bohužel, Sire, moje ubohá dcera, je nešťastna, že především dnes večer je zbavena cti složit svou pokornou poklonu k nohám Vašeho Veličenstva, ale je nemocná, Sire, je nemocná ... "

"Tím hůř! Paní d'Egmont, nejzdravější žena z celé Francie - a je nemocná! Tím hůř! Tím hůř!" řekl král a odešel od pana de Richelieu stejným způsobem jako předtím od panu de Choiseul a pana de Guéménée.

Pak obešel celý salón a ukláněl se především paní de Mirepoix, která se necítila z královy pozornosti nijak dobře.

"To je cena za zradu, zítra budete zahrnuta poctami, zatímco my! ... Celý se třesu, když si na to pomyslím," zašeptal jí maršál do ucha a hluboce si povzdechl.

"Zdá se mi, že i vy sám jste docela slušně zradil Choiseuly, protože jste tady ... Přísahal jste ... "

"Za svou dceru, maršálko, za svou ubohou Septimanii! Ta nyní upadne v nemilost jen proto, že byla příliš věrná."

"Svému otci!" odpověděla maršálka. Vévoda se tvářil, že její odpověď neslyší, a otázal se:

"Nezdá se vám, maršálko, že král je znepokojen?"

"U ďasa, však má také proč!"

"Jak to?"

"Je čtvrt na jedenáct."

"Ach ano, to je pravda, hraběnka zde pořád ještě není. Počkejte, maršálko, já vám něco povím, chcete?"

"Povězte."

"Obávám se ... "

"Čeho?"

"Aby se ubohé hraběnce nepřihodilo něco nemilého. Vy o tom musíte něco vědět, že ano?"

"Proč já?"

"Kdo jiný, plavete ve spiknutí až po krk."

"Ovšemže, vévodo, sdílím vaše obavy."

"Naše přítelkyně vévodkyně je zarputilý nepřítel a zraňuje při útěku jako Parthové; ano, ona utekla. Jen se podívejte, jak je pan de Choiseul neklidný, přestože se snaží ze všech sil vypadat klidně. Podívejte, chviličku nevydrží na místě, oko z krále nespustí. Oni něco zosnovali! Svěřte se mi s tím."

"Nic nevím, vévodo, ale plně se ztotožňuji s vaším názorem."

"Co tím sledují?"

"Zpoždění, milý vévodo, víte přece, že se říká: Kdo získá čas, všechno vyhraje. Zítra se může vyskytnout něco nepředvídaného, co odsune prezentaci na bůhvíkdy. Korunní princezna přijede možná už zítra do Compiégne místo až

za čtyři dny. Asi chtěli vyzískat zítřek."

"Maršálko, víte, že vaše pohádečka vypadá naprosto skutečně. U hroma, ona nejede!"

"A král je už netrpělivý, podívejte."

"Už potřetí přistupuje k oknu. Král opravdu trpí."

"Tak to teď bude ještě horší."

"Jak to?"

"Podívejte, je už za deset minut půl jedenácté."

"Ano."

"Teď vám to mohu už říct."

"Copak?"

Maršálka se rozhlédla kolem sebe a pak zašeptala:

"Tohle! Ona nepřijede."

"Ach Bože, maršálko! To bude strašlivý skandál!"

"Z toho kouká proces, vévodo, kriminální proces ... Ohromný ... Určitě to označí, to já vím, za únos, násilí, a třeba také za urážku Veličenstva, když budou chtít. Choiseulové vsadili všechno na jednu kartu."

"To je od nich velmi nerozumné."

"Co chcete! Zaslepila je vášeň."

"Přece jen jsme ve výhodě, maršálko, že nejsme vášniví; člověk alespoň vidí jasněji."

"Podívejte, král opět přistupuje k oknu."

Zachmuřený, mrzutý a podrážděný Ludvík XV. opravdu přistoupil k oknu, opřel se rukou o cizelovanou závoru a přitiskl čelo na chladivé tabulky. V sále bylo slyšet nejasný šum, jako když se před bouřkou rozšumí listí; dvořané mluvili úplně šeptem.

Pohledy klouzaly z hodin na krále.

Hodiny odbíjely půl jedenácté. Jejich zvuk bodal jako ocelový hrot a chvějivě doznívala a mizel v rozlehlém sále.

Pan de Maupeou přistoupil ke králi a bázlivě řekl:

"To máme krásné počasí, sire."

"Nádherné, nádherné. Rozumíte tomu vůbec, pane de Maupeou?"

"Čemu?"

"Tomu zpoždění. Ubohá hraběnka!"

"Asi je nemocná, Sire," odpověděl kancléř.

"Že je nemocná paní de Grammont, chápu, že je nemocná paní de Guéménée, prosím, že onemocněla paní d'Egmont, to lze také pochopit; ale je nepochopitelné, že by onemocněla hraběnka!"

"Sire, člověk může onemocnět i ze silného rozrušení: hraběnka měla tak velikou radost!"

"Ach, to je konec, to je konec, teď už nepřijede!" zavrtěl Ludvík XV. hlavou.

I když pronesl poslední slova tiše, slyšeli je všichni kolemstojící, protože v salóně nastalo veliké ticho. Nikdo ještě neměl čas na ně odpovědět, když se na nádvoří ozvalo hlasité hrčení kočárů.

Všichni zavrtěli hlavami a jeden druhého se mlčky tázal pohledem, co to znamená. Král odešel od okna a postavil se uprostřed salónu, aby měl průhled sloupořadím.

"Obávám se, ze se dozvíme nějakou nepříjemnou novinku," zašeptala maršálka do ucha vévodovi, který se snažil potlačit jemný úsměv.

Králova tvář se náhle rozjasnila a oči mu zazářily.

"Paní hraběnka Dubarry!" volal dveřník na vrchního ceremoniáře.

"Paní hraběnka de Béarn!"

Tato dvě jména probudila ve všech srdcích protikladné pocity. Skupina dvořanů neodolatelně puzena zvědavostí se přiblížila ke králi. Ze všech nejblíž u krále se octla paní de Mirepoix.

"Ach, ta je krásná, ta je krásná!" volala maršálka a spínala ruce, jako by chtěla pokleknout a zbožně se klanět.

Král se obrátil a usmál na maršálku.

"To není žena, to je víla," řekl vévoda de Richelieu. Král odměnil starého dvořana úsměvem.

Hraběnka Dubarry opravdu nikdy nebyla tak krásná, nikdy neměla na tváři tak sladký výraz, nikdy nehrála lépe pohnutí, její pohled nebyl nikdy skromnější a chování ušlechtilejší, chůze elegantnější; není proto divu, že v králově salóně, kde se odbývaly prezentace, vzbudila všeobecný obdiv.

Čarovně krásná hraběnka Dubarry nesla neokázale své bohatství - především její účes byl okouzlující; paní de Béarn ji vedla za ruku a přes kruté bolesti vůbec nekulhala; nehnula ani brvou, ale líčidlo jí přesto odpadávalo z obličeje, neboť se jí v něm chvěl každý sval bolestí při sebemenším pohybu zraněné nohy.

Všichni se zadívali na podivnou dvojici.

Stará dáma měla dekolté jako v dobách svého mládí, účes na stopu vysoký a bystré oči jí zářily v hlubokých důlcích; její nádherná toaleta a vychrtlost, která připomínala kostlivce, jako by byly odrazem minulosti podávající ruku přítomnosti.

Suchá a chladná důstojnost vévodila rozkošnickému a decentnímu půvabu a vzbudila obdiv i údiv u většiny dvořanů.

Králi se zdálo - tak výrazný to byl kontrast - že paní de Béarn mu přivádí jeho milenku mladší, svěžejší a úsměvnější než kdykoli předtím.

V okamžiku, kdy hraběnka poklekla, aby králi políbila ruku, jak to etiketa předpisovala, Ludvík XV. uchopil její ruku a pozvedl ji; jeho slova byla paní Dubarry odměnou za všechno, co vytrpěla v posledních čtrnácti dnech.

"Vy u mých nohou, hraběnko? To je směšné! ... Já bych měl a především chtěl klečet u vašich." Potom král rozepjal paže podle předpisu ceremoniálu; ale místo aby objetí naznačil, hraběnku skutečně objal.

"Máte velmi krásnou kmotřenku, paní hraběnko," řekl paní de Béarn, "ale také ona má vznešenou kmotru, kterou neobyčejně rád vidím zas u svého dvora."

Stařena se uklonila.

"Běžte pozdravit mé dcery, hraběnko, a ukažte jim, že dovedete složit poklonu. Doufám, že nebudete nespokojená poklonou, kterou ony složí vám," pošeptal král paní Dubarry.

Obě dámy šly prázdným prostorem, který se kolem nich vytvořil, ale který přímo hořel zářivými pohledy.

Když tři královy dcery viděly, že k nim paní Dubarry přichází, povstaly jako vymrštěné perem a čekaly.

Ludvík XV. bděl. Jeho oči upřené na princezny jim nařizovaly, aby byly co nejzdvořilejší.

Poněkud dojaté princezny se uklonily paní Dubarry, která se sklonila mnohem hlouběji, než etiketa předpisovala, a princezny byly tolik pohnuty, že ji objaly stejně jako král a se srdečností, jež krále dojala.

Hraběnčin úspěch byl přímo triumfální; pomalejší anebo méně obratní dvořané museli čekat téměř hodinu, než se na ně dostalo, aby složili poklonu královně slavnosti.

Hraběnka bez nadutosti, bez hněvu, bez obviňování přijímala všechno jejich lichocení a předcházení a tvářila se, jako by zapomněla na všechny zrady. V její velkomyslné laskavosti však nebylo nic hraného. Srdce jí překypovalo radostí a nebylo v něm ani místečka pro nenávistné pocity.

Pan de Richelieu nezvítězil bezdůvodně u Mahonu. Dovedl manévrovat. Zatímco obyčejní dvořané se při skládání reverencí drželi na svých místech a čekali, dokud prezentace neskončí, aby mohli idolu dnešního večera podkuřovat anebo ho hanobit a očerňovat, maršál zaujal postavení za hraběnčiným křeslem; podoben veliteli kavalerie, který rozvinuje svoje řady na planině, aby očekával zvrat střetnutí, vévoda očekával paní Dubarry, která se pochopitelně k němu musela prodrat. Paní de Mirepoix, která věděla, že její přítel má ve válce vždycky štěstí, napodobila jeho manévr a nepozorovatelně přisunula svůj taburet k hraběnčinu křeslu.

Vytvořily se jednotlivé debatní kroužky a podrobovaly paní Dubarry přísné zkoušce.

Hraběnka, povzbuzená královou láskou, laskavým přijetím princezen a podporovaná kmotrou, si prohlížela méně bázlivě pány kolem krále; jista si svým postavením hledala nepřítelkyně mezi dámami.

Najednou jí v tom zabránila mohutná postava.

"Ach, pane vévodo, musela jsem přijít sem, abych se s vámi setkala," řekla hraběnka.

"Jak to, paní hraběnko?" odpověděl pan de Richelieu.

"Ano, už asi týden vás nebylo vidět ve Versailles, v Paříži ani v Luciennes."

"Připravoval jsem se na radostné setkání zde dnes večer," namítl starý dvořan.

"Vy jste je snad předvídal?"

"Vůbec jsem o něm nepochyboval."

"To se podívejme! Vy jste ale divný člověk, vévodo! Věděl jste to a ani slovem jste se nezmínil přítelkyni, která o tom nic nevěděla."

"Jak to, paní hraběnko, vy jste vůbec netušila, že sem dnes přijedete?"

"Ne. Byla jsem na tom skoro jako Ezop, kterého zastavil jednou na ulici nějaký člen městské rady. ‚Kam jdeš?' zeptal se ho. ‚To nevím,' odpověděl bajkář. ‚Tak ty to opravdu nevíš? Pak tedy půjdeš do vězení.' ‚Sám tedy vidíš, že jsem nevěděl, kam jsem šel.' Stejně jsem si mohla i já myslet, vévodo, že přijdu do Versailles, ale nebyla jsem si tím dostatečně jista, abych to říkala. Proto jste mi měl prokázat službu tím, že byste mě přišel navštívit ... ale ... teď už mě přijdete navštívit, že ano?"

"Paní hraběnko, dost dobře nechápu, proč jste si nebyla jista, že se sem dnes dostanete," odpověděl Richelieu a nedal na sobě sebeméně znát, že pochopil její výsměch.

"Já vám to tedy povím: protože jsem byla obklopena úklady," zadívala se pevně na vévodu, který snesl její pohled bez hnutí.

"Úklady? Ach Bože, co nepovídáte, hraběnko?"

"Nejprve mi ukradli mého kadeřníka."

"Ach, ach, kadeřníka!"

"Ano."

"Že jste mi o tom neřekla, byl bych vám poslal - ale mluvme potichu, prosím vás - byl bych vám poslal úplnou perlu, pravý poklad, který paní d'Egmont zahrabala, umělce, který vyniká nad všechny parukáře, nad všechny královské kadeřníky, svého milého Léonarda."

"Léonarda!" zvolala paní Dubarry.

"Ano, mladého muže, který češe Septimanii. Ta ho skrývá před všema očima a střeží jako Harpagon svůj měšec. Ale nemusíte litovat, hraběnko, jste báječně učesaná, váš účes je okouzlující. Je to podivné, ale podobá se kresbě, o kterou paní d'Egmont včera požádala Bouchera a podle které by se dala sama učesat, kdyby neonemocněla. Ubohá Septimanie!"

Hraběnka se zachvěla a podívala se na vévodu ještě ostřeji; vévoda se však dál neproniknutelně usmíval.

"Ale promiňte, hraběnko, že jsem vás přerušil, mluvila jste o úkladech? ... "

"Ano, nejprve mi ukradli kadeřníka a pak mi odcizili róbu, rozkošnou róbu."

"Ach, to je velice mrzuté, ale vždyť jste se bez té odcizené róby docela dobře obešla, vidím, že vaše róba je z báječné látky ... Je to čínské hedvábí, že ano, s aplikovanými květy? A kdybyste se se svými potížemi bývala obrátila na mne, jak byste to měla v budoucnosti vždycky učinit, byl bych vám poslal róbu, kterou si dcera dala šít pro prezentaci a která se tolik podobá vaší. Jsem ochoten málem odpřísáhnout, ze je to tatáž."

Hraběnka Dubarry uchopila vévodovy ruce, poněvadž začínala chápat, kdo je ten kouzelník, který ji pomohl z nesnází.

"Víte tedy také, v jakém kočáře jsem přijela, vévodo?"

"Ne, pravděpodobně ve svém."

"Vévodo, kočár mi také ukradli stejně jako robu a kadeřníka."

"Byly to tedy úklady na všech frontách? V jakém kočáře jste tedy přijela?"

„Povězte mi nejprve, jaký kočár má paní d'Egmont."

"Pokud vím, na dnešní večer si poručila kočár vykládaný bílým atlasem. Ale nebyl už čas namalovat na něj rodový znak."

"Ano? Růže se namaluje mnohem rychleji než heraldický štít. Richelieuové i d'Egmontové mají velmi složité znaky. Poslyšte, vévodo, vy jste přímo zbožňováníhodný," podala mu obě ruce, z nichž si starý dvořan udělal vlahou a voňavou masku. Mezi polibky, které na ně kladl, vévoda náhle ucítil, jak se ruce hraběnky Dubarry zachvěly.

"Co se děje?"rozhlížel se kolem.

"Vévodo ... "dívala se hraběnka oblouzeně.

"Co je?"

"Kdo je ten člověk, tamhle, u pana de Guéménée?"

"V uniformě pruského důstojníka?"

"Ano."

"Ten snědý chlapík s černýma očima a výraznou tváří? Hraběnko, to je vyšší důstojník Jeho Veličenstva pruského krále, který ho sem zřejmě poslal, aby vám složil poklonu při prezentaci."

"Nevysmívejte se, vévodo, ten člověk přišel do Francie už před třemi nebo čtyřmi roky, toho člověka jsem všude hledala a nemohla ho nalézt, toho člověka já znám."

"Mýlíte se, hraběnko, je to hrabě de Foenix, cizinec, přijel teprve včera nebo předevčírem."

"Vidíte, jak se na mě dívá, vévodo!"

"Všichni se na vás dívají, paní hraběnko, vždyť jste tak krásná!"

"Zdraví mě, zdraví mě, vidíte!"

"Všichni vás budou zdravit, pokud vás už nepozdravili, hraběnko."

Hraběnky se však zmocnilo mimořádné pohnutí, vůbec neslyšela vévodovy galantnosti a s očima upřenýma na muže, který zaujal její pozornost, opustila svého společníka a proti své vůli zamířila k neznámému cizinci.

Král, který ji nespouštěl z dohledu, si povšiml, že odešla od vévody; domníval se, že se dožaduje jeho přítomnosti, proto k ní přistoupil, aby jí blahopřál.

Hraběnčino zaujetí však bylo příliš silné, než aby mohla věnovat pozornost někomu jinému.

"Sire, kdo je ten pruský důstojník, který se obrací zády k panu de Guéménée?"

"A který se na nás právě teď dívá?"

"Ano," odpověděla hraběnka.

"Statný důstojník s hranatou hlavou, posazenou ve zlatém límci?"

"Ano, právě ten."

"Přidělenec mého pruského bratrance ... nějaký filosof jako on. Pozval jsem ho na dnešní večer. Přál jsem si, aby pruská filosofie svým vyslancem posvětila dnešní triumf naší čtverylky."

"Ale jak se jmenuje, Sire?"

"Počkejte ... " rozpomínal se král. "Aha, už to mám: hrabě de Foenix."

"Je to on! Je to on, vím to naprosto jistě!" šeptala paní Dubarry.

Král počkal ještě několik okamžiků, aby se hraběnka mohla ještě na něco zeptat, ale když viděl, že mlčí, hlasitě řekl:

"Dámy, paní korunní princezna zítra dorazí do Compiégne. Její královská Výsost bude přijata přesně v poledne. Všechny prezentované dámy se zúčastní vítání, pochopitelně s výjimkou těch, které jsou nemocné; cesta je totiž únavná a paní korunní princezna by určitě nechtěla, aby se jim přitížilo."

Když král domluvil, podíval se přísně na pana de Choiseul, pana de Guéménée a pana de Richelieu. Kolem krále se rozhostilo strašlivé ticho. Smysl králových slov byl správně pochopen; znamenal nemilost.

"Sire, prosím vás o milost pro paní hraběnku d'Egmont," řekla paní Dubarry, která stála vedle krále.

"A proč, prosím?"

"Protože je dcerou pana vévody de Richelieu a pan de Richelieu je můj věrný přítel."

"Richelieu?"

"Jsem si tím jista, Sire."

"Udělám, jak si přejete, hraběnko," řekl král a přistoupil k maršálovi, který sledoval pohyb hraběnčiných rtů a určitě alespoň uhádl, co říkala, pokud to neslyšel.

"Doufám, milý vévodo, že paní d'Egmont bude zítra už zdráva?" otázal se král.

"Určitě, Sire. Bude zdráva už dnes večer, jestliže si to Vaše Veličenstvo přeje."

Richelieu pozdravil krále úklonou, v níž byla úcta i vděčnost. Král se naklonil k hraběnčinu uchu a něco jí tiše pošeptal.

"Sire, jsem vaše oddaná poddaná," odpověděla s úklonou provázenou zbožňováníhodným úsměvem.

Král všechny pozdravil pokynem ruky a odešel do svých komnat.

Sotvaže překročil práh salónu, hraběnčiny oči, vyděšenější víc než kdy předtím, opět zamířily na muže, který tolik zaujal její pozornost.

Tento muž se uklonil, když král odcházel; ale i při pozdravu se na jeho čele jevila zvláštní povýšenost a téměř

výhružka. Jakmile Ludvík XV. zmizel, neznámý cizinec se prodral jednotlivými skupinkami a zastavil se dva kroky od paní Dubarry. Hraběnku k němu přitahovala nepřemožitelná zvědavost a vyšla mu na krok vstříc. Neznámý se jí uklonil a zeptal se tiše, aby ho nikdo neslyšel:

"Poznáváte mne, madam?"

"Ano, pane, vy jste ten prorok z náměstí Ludvíka XV."

Cizinec se na ni zadíval klidným a tichým pohledem.

"Ovšemže! Lhal jsem vám, madam, když jsem vám prorokoval, že se stanete francouzskou královnou?"

"Ne, pane, vaše proroctví se splnilo anebo téměř splnilo. I já jsem tedy připravena dostát svému závazku. Mluvte, pane, co si přejete?"

"Zde není vhodné místo, madam, a ostatně ještě nenastal čas, abych vás o něco požádal."

"Ať nastane kdykoli, jsem ochotna vaši žádost splnit."

"Mohu se v kterékoliv době, na kterémkoli místě a v kteroukoliv hodinu dostat až k vám, madam?"

"To vám slibuji."

"Díky."

"Ale pod jakým jménem se ohlásíte? Jako hrabě de Foenix?"

"Ne, jako Josef Balsamo."

"Josef Balsamo ... " opakovala si hraběnka, když tajemný cizinec už zmizel mezi hloučky. "Josef Balsamo! To je hezké jméno, to nikdy nezapomenu."

6. Compiégne

Nazítří se Compiégne probudilo opilé radostí, anebo přesněji řečeno Compiégne vůbec nespalo.

První část královských dvořanů obsadila byty ve městě, zatímco důstojníci prozkoumávali terén, místní hodnostáři ve spolupráci s královským intendantem připravovali město na velkou čest, která je čeká.

Stavění slavobran ze zelených větví, ověnčených girlandami růží a lilií, latinské, francouzské a německé nápisy veršem i prózou zabraly picardské městské radě celou noc.

Družičky v bílém podle pradávného zvyku, černě odění konšelé, minorité v šedém, kněžstvo v nejslavnostnějších hávech, vojáci a důstojníci z místní posádky v nových uniformách se rozestavili na předem určená místa, aby mohli vyrazit, jakmile dostanou smluvené znamení, že princezna přijíždí.

Korunní princ přijel s dvěma bratry na zapřenou už v jedenáct hodin večer. Časně ráno nasedl s hrabětem de Provence a s hrabětem d'Artois na koně v prostém šatu bez distinkcí a rozjel se k Ribécourtu po silnici, kudy měla přijet Marie Antoinetta.

Musíme podotknout, že na tuto galantnost nepřišel princ, nýbrž jeho vychovatel pan de Lavauguyon, jemuž Ludvík XV. den předtím uložil, aby svého vznešeného žáka seznámil se všemi povinnostmi, jež ho čekají v příštích dvaceti čtyřech hodinách.

Pan de Lavauguyon považoval za vhodné, aby vévoda de Berry pro čest monarchie následoval podle tradice francouzských králů příkladu Jindřicha IV., Ludvíka XIII., Ludvíka XIV. a Ludvíka XV., kteří sami chtěli poznat své nastávající bez iluzí, jež dává slavnostní šat a šperky, a zastihnout je na cestě méně připravené na setkání.

Na rychlých koních urazili tři nebo čtyři míle za půl hodiny a v půl deváté byli už zpátky ve městě: následník trůnu stejně vážný, jako když odjížděl, patnáctiletý hrabě de Provence téměř zachmuřený a pouze třináctiletý hrabě d'Artois byl veselejší než ráno.

Na tvářích královských princů se zračila jejich vážná, závistivá a bezstarostná povaha; vévoda de Berry byl neklidný, hrabě de Provence mu záviděl a jedině hrabě d'Artois se radoval, že princezna je tak krásná.

Hodiny na radnici v Compiégne odbíjely desátou, když hlásný spatřil, jak na zvonici v městečku Claives se vztyčuje bílá vlajka, což znamenalo, že princeznin průvod je již v dohledu. Uhodil hned do zvonu a na Zámeckém náměstí se ozval dělostřelecký výstřel.

V témž okamžiku, jako by čekal pouze na toto znamení, vjel do Compiégne dvojitým špalírem své vojenské suity král v kočáře taženém osmi koňmi a za ním následovala ohromná spousta kočárů s dvořany.

Četníci a dragouni si razili spěšně cestu davem, který kolísal mezi touhou spatřit krále v celé jeho nádheře a zájmem o budoucí vládkyni.

Ve stu kočárech se čtyřspřežím, roztažených téměř na celou míli, jelo čtyři sta paní a čtyři sta pánů z nejvyšší francouzské šlechty. Jejich kočáry doprovázeli jízdní myslivci, hejduci, běžci a pážata. Šlechtici sloužící na královském dvoře jeli na koních a tvořili skvělou jednotku, která zářila v prachu, zvířeném kopyty koní, jako příval sametu, zlata, per a hedvábí.

Všechna mládež byla kolem následníka trůnu, všechna stará šlechta obklopovala krále. Po kratičké zastávce v Compiégne vyjeli krokem z města k smluvenému místu, ke kříži na silnici u Magny.

Korunní princezna nevyměnila kočár a jela vypočítaným tempem na dojednané místo. Konečně se oba průvody setkaly. Všechny kočáry se okamžitě vyprázdnily, dvořané na obou stranách kvapně vystupovali; pouze dva vozy zůstaly obsazeny: králův a princeznin. Dvířka jejího kočáru se otevřela, princezna lehce seskočila a kráčela ke dvířkám králova vozu.

Jakmile Ludvík XV. uviděl nastávající snachu, dal otevřít a svižně jí vyšel vstříc. Princezna si tak šťastně vypočítala krok, že právě v tom okamžiku, kdy se král dotkl nohou země, vrhla se mu k nohám.

Král se sklonil, objal mladou princeznu a podíval se na ni tak že se bezděčně zarděla.

"Pan korunní princ!" řekl král a ukázal Marii Antoinettě na vévodu de Berry, který stál za ní, takže ho dosud nemohla vidět, alespoň ne oficiálně.

Princezna se uklonila tak půvabně, že se začervenal zas princ.

Po něm přišli na řadu jeho dva bratři a pak všechny tři sestry. Rakouská princezna našla pro každého z nich nějaké laskavé slovíčko.

Paní Dubarry stála za princeznami a s úzkostí pozorovala představení. Bude i ona představena, anebo na ni zapomenou?

Když král představil poslední svou dceru, princeznu Sophii, rozhostilo se na okamžik ticho, v němž bylo slyšet, jak všichni těžce oddychují.

Zdálo se, že král váhá a korunní princezna očekává nějakou událost, na niž byla předem upozorněna.

Král se rozhlédl kolem, a když spatřil hraběnku Dubarry, vzal ji za ruku. Všichni se ihned rozestoupili a král s korunní princeznou se ocitli v kroužku dvořanů.

"Paní hraběnka Dubarry, moje nejlepší přítelkyně!" řekl král.

Marie Antoinetta pobledla, ale na jejích zsinalých rtech se objevil ten nejpůvabnější úsměv.

"Vaše Veličenstvo je velmi šťastno, že má tak rozkošnou přítelkyni; a vůbec mě nepřekvapuje, že si dovedla získat náklonnost."

Všichni na sebe udiveně a omráčeně pohlédli. Bylo zřejmé, že korunní princezna se řídí pokyny, jež dostala na rakouském císařském dvoře, a pravděpodobně opakuje slova své matky Marie Terezie.

Pan de Choiseul se domníval, že teď má být představen i on. Postoupil o krok; král však pokynul hlavou a bubny zavířily, trubky zahlaholily a ozval se výstřel z děla.

Král uchopil princeznu za ruku a vedl ji do svého kočáru. Přešla kolem pana de Choiseul, který vůbec nepoznal, zda ho vnímala či ne; jisté je, že hlavou ani rukou neučinila žádné znamení, jež by se podobalo pozdravu.

V okamžiku, kdy princezna nastupovala do králova kočáru, rozezvučely se slavnostně zvony.

Rozzářená paní Dubarry také nastoupila.

Zastávka na slavnostní uvítání trvala sotva deset minut a průvod se vydal na zpáteční cestu do Compiégne.

Všechny hlasy, váznoucí v hrdle dojetím nebo úctou při ceremoniálu, nyní naráz vybuchly.

Jean Dubarry přistoupil ke kočáru své sestry, která ho přijala s úsměvem a čekala na jeho blahopřání.

"Víte, Jeanne, kdo je tamhleten mladík?" ukazoval prstem na kavalíra, který s někým mluvil u kočáru z princeznina doprovodu.

"Ne, ale víte, co mi odpověděla princezna, když mne král představil?"

"O to nejde. Ten mladý muž je Filip de Taverney."

"Ten, co vás bodl kordem?"

"Ano, právě ten. A víte, kdo je ta rozkošná osůbka, s kterou mluví?"

"Ta velice bledá a vznešená dívka?"

"Ano, ta, na kterou se teď král dívá a na jejíž jméno se určitě zeptá korunní princezny."

"No a?"

"No a! To je jeho sestra."

"Ach tak!"

"Poslyšte, Jeanne, nevím proč, ale myslím si, že se před sestrou musíte mít tak na pozoru, jako já před bratrem."

"Vy jste se zbláznil."

"Mám rozum v pořádku. Ale určitě se postarám o toho mládenečka."

"A já dohlédnu na tu holčinu."

"Pst! Tady je náš přítel, vévoda de Richelieu," řekl Jean. A opravdu přicházel vévoda, pokyvuje hlavou.

"Copak, milý vévodo? Člověk by řekl, že nejste spokojen?" zeptala se hraběnka s nejrozkošnějším úsměvem.

"Nezdá se vám, hraběnko, že všichni jsme příliš vážní, neřku-li velice smutní při tak slavnostní události? Vzpomínám si, jak jsme kdysi jeli naproti stejně laskavé a stejně milé princezně, jako je tahle, byla to matka našeho korunního pana prince; všichni jsme tehdy byli veselejší. Je to tím, že jsme byli mladší?" odpověděl vévoda.

"Ne, je to proto, milý maršále, že království bylo méně staré," ozval se hlas za vévodou.

Všichni, kdo zaslechli tato slova, sebou trhli. Vévoda se obrátil a spatřil za sebou starého elegantního šlechtice, který mu s misantropickým úsměvem kladl ruku na rameno.

"Ať mě čert vezme! To je baron de Taverney. Hraběnko, vyprošuji si pro tohoto svého starého přítele všechnu vaši přízeň: je to baron de Taverney Červený dům."

"To je otec!" řekli současně Jean Dubarry i hraběnka, uklánějíce se na pozdrav.

"Nasedat, pánové, nasedat!" volal královský majordom, který řídil průvod.

Oba staří šlechtici pozdravili hraběnku i vikomta a šli společně ke kočáru, šťastni, že se shledali po tak dlouhých letech.

"Víte, co vám povím, milá hraběnko? Otec se mi líbí ještě méně než děti," řekl Jean.

"To je smůla, že ten medvěd Gilbert uprchl, všechno by nám o nich pověděl, vždyť v jejich domě vyrostl."

"To nevadí, najdeme ho, když teď nemáme nic jiného na práci," odpověděl Jean; další jeho slova zanikla v hrčení rozjíždějících se kočárů.

Nazítří, po noci strávené v Compiégne, se oba dvory, západ jednoho a jitřenka druhého století, vydaly na cestu do Paříže, která je měla pohltit jako zející propast.

7. Protektorka a její chráněnec

Vraťme se však k Gilbertovi, o jehož útěku jsme se dozvěděli z neopatrného sdělení slečny Chon.

Jakmile Gilbert ve vesnici La Chaussée poznal jméno své ochránkyně z vyprávění o tom, co předcházelo souboji Filipa de Taverney s vikomtem Dubarry, velmi ochladl ve svém nadšení.

V Taverney často slýchal, jak se baron nevybíravě vyjadřuje o paní Dubarry; skryt v lesním houští nebo habří sledoval vášnivým zrakem Andréu, s níž se baron procházel. Jménem Dubarry se ve Francii velmi pohrdalo. Zaujatost a nenávist starého barona de Taverney nalezly jistou sympatii v Gilbertově srdci. Zrodila se z toho, že slečna Andrée neodporovala otci, když mluvíval o Dubarrych. Úplně se přiklonil na baronovu stranu, když nejednou slyšel, jak Nicole zvolala: "Ach, kdybych tak byla paní Dubarry!"

Chon byla celou cestou zaujata příliš vážnými záležitostmi, než aby věnovala pozornost tomu, že nálada pana Gilberta se značně změnila, když se dozvěděl, kdo jsou jeho spolucestující. Když dojela do Versailles, myslela především na to, jak nejlíp odplatit Filipovi za ránu, která nedělala vikomtovi velkou čest.

Jakmile Gilbert vstoupil do hlavního města Francie nebo alespoň francouzské monarchie, zapomněl, opustily ho všechny špatné myšlenky a upřímně se všemu obdivoval. Majestátní a chladné Versailles s velikými stromy, z nichž většina již začínala usychat nebo hynout stářím, pronikly Gilberta pocitem posvátného smutku, jemuž se žádný duch neubrání, když vidí, jak i ta největší díla lidských rukou a mozku i ty nejlepší výtvory přírody spějí k zániku.

Z nezvyklého dojmu, proti němuž se marně vzpouzela vrozená pýcha, Gilbert v prvních okamžicích nebyl mocen slova a odporu. Drtil ho pocit jeho bídy a podřízenosti. Viděl, že je velmi chudě oblečen vedle vyparáděných pánů se

šňůrami a řády na prsou, že je velmi maličký vedle vrátných, když se potácí ve velkých okovaných botách po mozaikových podlahách a na vyleštěných mramorech v galériích.

Uvědomil si, že se neobejde bez pomoci své ochránkyně, chce-li něčeho dosáhnout. Přiblížil se těsně k ní, aby strážní viděli, že s ní přišel. Když si uvědomil svou závislost na Chon, bylo to další provinění, které jí nemohl odpustit.

Víme, že paní Dubarry obývala ve Versailles komnaty, které kdysi patřívaly princezně Adelaidě. Zlato, mramor, parfémy, koberce, krajky Gilberta opájely, protože byl od přírody smyslný, ale záměrně usiloval o filosofického ducha; teprve když už tu byl dlouho a vzpamatoval se z opojení, jímž všechny ty zázraky oslnily jeho inteligenci, zpozoroval, že je v malé mansardě; lokaj mu donesl polévku, kus skopové kýty a hrnek smetany a rozkazovačně mu poručil: "Zůstanete tady!" a hned odešel.

Poslední koutek obrazu - je pravda, že byl nejnádhernější - působil na Gilberta ještě svým kouzlem. Gilbert byl ubytován v podkroví, ale z okna své mansardy viděl celý park přeplněný mramorem, pozoroval vodní hladiny zarostlé zelení, kterou nikdo neodstraňoval, a přes vrcholky stromů viděl pestře zbarvené pláně, zvlněné jako mořská hladina, a modravé obzory sousedních hor. V té chvíli Gilbert myslel pouze na to, že je ubytován ve Versailles jako nejpřednější francouzští velmoži, že není dvořanem ani lokajem, že nemá žádné rodové výsady, ale že se také nedopustil žádné nízkosti, a přesto je v králově paláci.

Zatímco Gilbert jedl svoje skromné jídlo, ostatně mnohem lepší, než jaké obvykle jídal, a místo zákusku se díval z okna své mansardy, Chon zašla k sestře a tiše jí pošeptala do ucha, že svoje poslání u paní de Béarn splnila; nahlas jí ohlásila, k čemu došlo na poštovní stanici v La Chaussée; tato příhoda, která zpočátku způsobila tolik hluku, pomalu se vnořila a utonula v hlubinách královy netečnosti jako tolik mnohem důležitějších věcí.

Gilbert se ponořil do snění jako vždycky, když něco přesahovalo jeho inteligenci nebo vůli; v tomto rozpoložení ho zastihl lokaj, kterého poslala slečna Chon se vzkazem, aby k ní přišel. Gilbert si vzal klobouk, oprášil ho a koutkem oka porovnal svoje ošumělé šaty s novým lokajovým oděvem. I když si říkal, že to je pouze livrej, přece jen se zardíval hanbou, že se tolik liší od lidí, s nimiž se potkává, i od věcí, které má před očima.

Chon vyšla současně s Gilbertem na dvůr; sestupovala však po hlavním schodišti, zatímco Gilbert slézal po schůdkách, které se spíše podobaly žebříku.

Na nádvoří čekal nízký, čtyřmístný kočárek, který se podobal historickému faetónu, v němž veliký král vozíval současně paní de Montespan, paní de Fontanges, a někdy i královnu.

Chon nastoupila a posadila se na první sedadlo; vedle sebe měla veliký vak a malého psíčka. Další dvě místa byla určena pro Gilberta a pro pana Grange, který byl v zámku správcem.

Gilbert se rychle posadil za Chon, aby zachoval svoje postavení. Správci to nevadilo, snad na to vůbec ani nemyslel a klidně se posadil za vak a psíčka.

Slečna Chon, která se v ničem nelišila od ostatních obyvatel Versailles, se radovala, že opouští velký palác a nadýchá se čerstvého vzduchu v lesích a loukách; sotvaže vyjeli z města, obrátila se trochu dozadu a rozpovídala se:

"Tak co, pane filosofe, jak se vám líbí Versailles?"

"Jsou velice krásné, paní, ale už z nich odjíždíme?"

"Ano, teď jedeme domů."

"Chcete říci, paní, že vy jedete domů," odpověděl Gilbert jako medvěd, který se mění v člověka.

"To jsem chtěla říci. Ukážu vás své sestře - pokuste se jí zalíbit, snaží se o to teď nejpřednější velmoži. Abych nezapomněla, pane Grange, tomuhle chlapci dáte ušít kompletní oděv."

Gilbert zrudl až ke kořínkům vlasů.

"Jaký oděv, paní? Obyčejnou livrej?"

"Livrej!" nadskočil Gilbert na sedadle a vrhl na správce divoký pohled.

"Nikoliv. Dáte mu ušít ... ještě vám řeknu. Něco mě napadlo, chci o tom povědět sestře. Jenom dohlédněte, aby šaty byly hotové současně se Zamorovými."

"Ano, paní."

"Znáte Zamora?" zeptala se Chon Gilberta, kterého její rozhovor velmi vyděsil.

"Ne, paní, neměl jsem tu čest."

"Bude to váš nový společník, co nevidět bude jmenován guvernérem zámku Luciennes. Jistě se s ním spřátelíte, přes svou barvu pleti je Zamore v podstatě dobré stvoření."

Gilbert by se býval rád zeptal, jakou barvu má Zamore. Připomněl si však naučení, jehož se mu dostalo za jeho zvědavost, a proto raději mlčel, aby nebyl znovu pokárán.

"Pokusím se," odpověděl s důstojným úsměvem.

Když dojeli do Luciennes, filosof si všeho pozorně všímal: čerstvě vysázené aleje, stinných pahorků, velikého akvaduktu, který připomínal římské vodovody, kaštanů s hustým listím a postřehl i pláně a lesíky, které se táhly k Maisons po obou březích Seiny.

"Tak to je tedy ten zámeček, který stál Francii tolik peněz, jak říkal pan baron de Taverney!" řekl si Gilbert v duchu.

Veselí psi a horliví sluhové přiběhli pozdravit Chon a vyrušili Gilberta z jeho aristokraticko filosofických úvah.

"Přijela už sestra?" zeptala se Chon.

"Ne, paní, ale už na ni čekají."

"Kdo?"

"Pan kancléř, pan náčelník policie, pan vévoda d'Aiguillon."

"Tak dobře! Běžte mi rychle otevřít čínský kabinet, chci mluvit se sestrou první. Upozorněte ji, že jsem tady, rozumíte? - Ach, Sylvie, dejte vak a Misapoufa panu Grangeovi a zaveďte našeho filosůfka k Zamorovi," obrátila se na komornou, která se chtěla postarat o pejska a vak.

Slečna Sylvie se rozhlédla, patrně se chtěla přesvědčit, o jakém zvířeti Chon mluví, když však její pohled utkvěl současně s pohledem Chon na Gilbertovi, Chon naznačila pohybem, že jde o mladíka, který s ní přijel.

"Pojďte," řekla Sylvie.

Gilbert se stále víc a víc divil, ale šel za komornou; Chon rychle jako ptáček zmizela v bočních vratech zámku.

Kdyby Chon se Sylvií nemluvila tak rozkazovačným tónem, Gilbert by ji považoval spíš za velkou dámu než za komornou. Její šaty se totiž podobaly mnohem víc Andréiným než Nicoliným; Sylvie vzala s půvabným úsměvem Gilberta za ruku, protože slova slečny Chon naznačovala, že nově příchozí se těší její přízni, která pochází třeba jenom z chvilkového rozmaru.

Slečna Sylvie byla velká a krásná dívka s hlubokýma modrýma očima, s mléčně bílou pletí pokropenou několika pihami a s nádhernými plavými vlasy. Její svěží jemná ústa, bílé zuby a buclatá paže na Gilberta zapůsobily, neboť byl velmi přístupný smyslovému okouzlení, a připomněly mu sladké zachvění, jež pocítil, když Nicole mluvila o líbánkách.

Ženy takové věci vždycky zpozorují; zpozorovala to i slečna Sylvie a usmála se:

"Jak vám říkají, pane?"

"Gilbert, slečno," odpověděl mladík poměrně tiše.

"Tak dobrá, pane Gilberte, seznámím vás s panem Zamorem."

"S guvernérem zámku Luciennes?"

"S guvernérem."

Gilbert rozhodil rukama, oprášil si kabát a otřel si ruce do kapesníku. Dosti ho poděsilo pomyšlení, že má stanout před tak významnou osobností, ale připomněl si slova Chon: Zamore je dobré stvoření.

Je už přítelem hraběnčiným, přítelem vikomtovým stane se tedy i přítelem guvernéra.

Tak to tedy pomlouvali dvůr proto, že se tam tak snadno získají přátelé? Zdá se mi, že tihle lidé jsou pohostinní a dobří, pomyslil si Gilbert.

Sylvie otevřela dveře předpokoje, který se spíše podobal budoáru; výplně ze želvoviny byly vykládané pozlacenou mědí. Dalo by se říci, že to je Lucullovo atrium, kdyby byli staří Římané nezdobili stěny čistým zlatem. Na obrovské lenošce plné polštářů odpočíval s nohama zkříženýma pod sebou pan Zamore a chroupal čokoládové bonbóny. Setkání s budoucím guvernérem zámku Luciennes se obrazilo dost podivným způsobem na Gilbertově tváři.

"Ach, negr! Ach, ach, co to je?" zvolal a zaujatě pozoroval podivnou tvář, neboť nikdy v životě ještě černocha neviděl.

Zamore ani nezvedl hlavu a klidně chroupal dál pralinky a radostně koulel velkým bělmem.

"Tohle je pan Zamore," odpověděla Sylvie.

"Zamore?" opakoval ohromený Gilbert.

"Ovšemže," rozesmála se bezděčně Sylvie, když viděla, jak se situace vyvíjí.

"Guvernér! Tahle opice je guvernér v Luciennes? Ale jděte, slečno, proč se mi vysmíváte?"

Zamore při Gilbertových slovech ukázal bílé zuby a řekl:

"Já guvernér, já ne opice."

Gilbert sledoval neklidným pohledem Zamora a Sylvii; rozezlil se, když viděl, že děvče nemůže potlačit smích.

Zamore, vážný a necitelný jako indiánský bůžek, strčil černou packu do hedvábného pytlíku a dál chroupal svoje pastilky.

V tom okamžiku se otevřely dveře a vstoupil pan Grange s krejčím.

"Tohle je ten člověk, pro kterého máte ušít šaty; vezměte mu míru, jak jsem vám už vysvětlil."

Zatímco krejčí Gilberta měřil, Sylvie se na druhém konci pokoje bavila s panem Grangem a stále víc se smála tomu, co jí vypravoval.

"Ach, to bude rozkošné, bude mít špičatou čepici jako Sganarelle?" zeptala se.

Gilbert neslyšel odpověď, ale odstrčil prudce krejčího a za žádnou cenu nechtěl dovolit, aby ho dál měřil. Neznal Sganarella, ale jméno a především smích slečny Sylvie mu naznačovaly, že Sganarella je jistě nesmírně směšná figura.

"To stačí, dál ho nenuťte. Co potřebujete, už máte, že ano?" zeptal se správce krejčího.

"Ovšemže, u těchhle šatů větší šířka nikdy nevadí, udělám je dost široké."

Slečna Sylvie, správce i krejčí odešli a nechali Gilberta pohromadě s černouškem, který dál chroustal pralinky a koulel velkým bělmem.

Co hádanek se objevilo pro ubohého venkovana! Jaké obavy, jaké úzkosti vyvstaly před filosofem, který viděl anebo alespoň se domníval, že jeho lidská důstojnost je v Luciennes ještě více potupena než v Taverney!

Přesto však se pokusil mluvit se Zamorem; napadlo ho, že to je třeba nějaký indiánský princ, o jakých se dočetl v románech Crébilona mladšího.

Ale indiánský princ mu neodpovídal a místo odpovědi chodil od zrcadla k zrcadlu a prohlížel si svůj nádherný oděv, jako si nevěsta prohlíží Svatební šaty; potom se obkročmo posadil na křeslo s kolečky, odrážel se nohama a alespoň desetkrát objel předpokoj rychlostí, která ukazovala, že se tomuto důmyslnému cvičení už dlouho a důkladně věnuje.

Náhle zazněl zvonek. Zamore vyskočil z křesla, které nechal, kde právě bylo, a vyletěl z předpokoje za hlasem zvonku.

Rychlost, s jakou Zamore uposlechl stříbrného zvonění, byla dalším důkazem, že Zamore není žádný princ.

Gilbert na okamžik pocítil touhu odejít týmiž dveřmi jako Zamore; ale když přišel na konec chodby, z níž se vstupovalo do salónu, objevil tolik modrých a tolik červených šňůr, celou gardu nestoudných, netečných a hřmotných lokajů, že ho z toho na zádech zamrazilo a na čele mu vyvstal studený pot; proto se raději vrátil do předpokoje.

Uplynula už alespoň hodina, ale Zamore se nevracel; slečna Sylvie se neobjevovala; Gilbert si vášnivě přál uvidět jakoukoliv lidskou tvář, třeba i tvář strašného krejčího, od něhož měl být nějak oklamán a něčím neznámým ohrožen.

Po hodině se ve dveřích objevil lokaj a poručil mu:

"Pojďte!"

8. Lékařem proti své vůli

Gilberta se velmi nepříjemně dotklo, že musí poslouchat lokaje; nicméně si pomyslel, že jakákoliv změna za dané situace je milá, že mu prospěje, a proto se nedal dvakrát prosit.

Slečna Chon už informovala švagrovou o výsledku svého jednání s paní de Béarn a byla teď volná; v krásných nedbalkách jedla u okna, k němuž dosahovaly vrcholky akátů a kaštanů.

Jedla s velikou chutí a Gilbert zpozoroval, že si pochutnává na bažantu a nadívaných lanýžích.

Filosof Gilbert se rozhlížel, kde u kulatého stolku vedle slečny Chon leží příbor pro něho; očekával totiž, že bude pozván. Chon mu však nenabídla ani židli.

Pohlédla na něj koutkem oka, potom polkla doušek topasově zlatého vína a řekla:

"Tak jakpak jste daleko se Zamorem, milý doktore?"

"Se Zamorem?" opáčil Gilbert.

"Ovšemže, doufám, že jste se s ním seznámil."

"Jak chcete, abych se seznámil s hovádkem, které nemluví a které jen koulí bělmem svých očí a cení zuby, když mu člověk něco řekne."

"Vy mě děsíte, takovéhle máte názory na přátelství?" odpověděla Chon a klidně jedla dál; z výrazu její tváře se nedalo usoudit, že by se nějak vylekala.

"Přátelství předpokládá rovnost, slečno."

"Krásný aforismus! Vy jste se tedy domníval, že nejste roven Zamorovi?"

"Domníval jsem se, že Zamore není roven mně."

"On je opravdu okouzlující!" pronesla Chon sama pro sebe. Pak se obrátila k Gilbertovi, který se tvářil velmi upjatě.

"Říkal jste, milý doktore, že je těžké získat si vaše srdce?"

"Velmi těžké, paní."

"Mýlila jsem se tedy, když jsem si lichotila, že patřím k vašim dobrým přátelům?"

"K vám osobně chovám velkou náklonnost, paní. Ale ... "

"Ach, děkuji vám srdečně za tak velké úsilí, vaše přátelství mě velice těší! A jak dlouho trvá, krásný hrdopýšku, než u vás člověk najde milost?"

"Velmi dlouho, paní; někteří lidé ji vůbec nenajdou, i kdyby dělali nevím co."

"Ach, tohle mi vysvětluje, proč jste najednou odešel z domu barona de Taverney, ačkoliv jste u nich žil osmnáct let. Taverneyové neměli to štěstí, aby nalezli milost ve vašich očích, že je tomu tak?"

Gilbert se začervenal.

"Vy mi neodpovíte?" pokračovala Chon.

"Co chcete, abych vám odpověděl, paní, přátelství a důvěru si člověk přece musí zasloužit."
"U hroma! Jak to vypadá, Taverneyové si nezasloužili vaše přátelství ani důvěru?"
"Všichni ne, paní."
"A co vám udělali ti, kteří mají tu smůlu, že se vám znelíbili?"
"Vůbec si nestěžuji, paní," odpověděl pyšně Gilbert.
"No to se podívejme, vidím, že jsem také vyloučena z důvěry pana Gilberta. Nechybí mi však touha ji získat, jenže nevím, jakých prostředků bych k tomu měla použít."
Gilbert se kousl do rtu.
"Zkrátka a dobře, Taverneyové vás nedovedli uspokojit," řekla Chon ledabyle, ale Gilbert vycítil, jak ráda by přišla věci na kloub. "Řekněte mi tedy alespoň, co jste u nich dělal?"
Otázka uvedla Gilberta do značných rozpaků, protože ani sám vlastně nevěděl, co v Taverney dělal.
"Paní, byl jsem ... byl jsem jejich důvěrníkem," odpověděl Gilbert s netečností filosofa, která Chon tak rozesmála, že se zvrátila do křesla.
"Vy o tom pochybujete?" zamračil se Gilbert.
"Bůh uchovej! Víte, mladý příteli, že jste divoch a že se vám nemůže nic říct? Já jsem se jenom ptala, co to je za lidi, ti Taverneyové. V nejmenším jsem vás nechtěla urazit, ale naopak přispět vám, abyste se jim mohl pomstít."
"Já se nemstím, a když už jsem nucen, pak se mstím sám, paní."
"Výborně, ale nám Taverneyové také ublížili, a protože se dopustili křivdy i vůči vám, a zřejmě nejedné, jsme pochopitelně spojenci."
"Mýlíte se, paní, důvod mé pomsty nemůže mít nic společného s vaším, neboť vy mluvíte o Taverneyech obecně, ale já rozlišuji různé city, které vůči nim chovám."
"A například pan Filip de Taverney - jaké k němu máte city, nepřátelské, nebo něžné?"
"Proti panu Filipovi nic nemám. Pan Filip mi nikdy neudělal nic dobrého ani zlého. Nemám ho rád, ale také jím nepohrdám, je mi zcela lhostejný."
"Vy byste tedy nikdy nevypovídal před králem nebo před panem de Choiseul proti panu Filipovi de Taverney?"
"O čem?"
"O souboji s mým bratrem."
"Řekl bych, co vím, paní, kdyby mě zavolali k výs1echu."
"A co víte?"
"Pravdu."
"To se podívejme! A čemu říkáte pravda? To je velmi tvárné slovo."
"Ne však pro toho, kdo dovede rozeznávat dobro od zla, spravedlnost od nespravedlnosti."
"Rozumím. Dobro - to je pan Filip de Taverney, zlo - pan vikomt Dubarry."
"Ano, paní, alespoň podle mého názoru a podle mého svědomí."
"To jsem to chytla! Takhle se mi odvděčuje za to, že jsem mu zachránila na silnici život!" řekla Chon roztrpčeně.
"To není přesné, paní, zabránila jste, abych nebyl usmrcen."
"To je stejné."
"Kdepak, vůbec ne."
"Jak to?"
"Nevděčím vám za svůj život, zabránila jste svým koním, aby mě nerozšlapali, to je všechno, a vlastně jste to neučinila vy, nýbrž postilión."
Chon se upřeně zadívala na mladého logika, který si svoje výrazy nijak nevybíral, a řekla s lichotivým úsměvem:
"Čekala bych víc galantnosti od spolucestujícího, který po cestě dovedl tak obratně najít mou ruku na polštáři a koleno pod pokrývkou."
Chon Gilberta tak provokovala svou něžností a přátelskou důvěrností, že Gilbert úplně zapomněl na Zamora, krejčího i svačinu, ke které nebyl pozván.
"No tak, no tak, budeme už roztomilí," uchopila Chon Gilberta za bradu. "Budete svědčit proti panu de Taverney, že ano?"
"Ale to ne, nebudu. Nikdy!"
"Pročpak, tvrdohlavče?"
"Protože pan vikomt nebyl v právu."
"A v čem nebyl v právu, prosím?"
"Protože urazil korunní princeznu. Pan Filip de Taverney naopak ... "
"Co?"
"Byl v právu, když ji bránil."
"Ach tak, my tedy jsme pro korunní princeznu, jak to vypadá, že ano?"
"Ne, jsem pro spravedlnost."
"Vy jste úplný blázen, Gilberte! Mlčte, ať vás tady v zámku někdo neuslyší."
"Pak mi tedy dovolte, abych neodpovídal na vaše otázky."
"V tom případě raději obraťme list."
Gilbert se uklonil na znamení souhlasu.
"Co si tu, chlapče, počnete, když se nehodláte nikomu zalíbit?" zeptala se Chon dosti přísně.
"A to musím křivě přísahat, abych se zalíbil?"
"Kam chodíte na taková velká slova?"

"Každý člověk má právo zůstat věren svému svědomí."
"Pchá! Když člověk slouží svému pánovi, pak přijímá pán za něho všechnu odpovědnost."
"Já nemám žádného pána," zabručel Gilbert.
"A budete-li takto pokračovat, hlupáčku, nebudete mít nikdy paní. Ještě jednou se vás ptám a žádám vás o jednoznačnou odpověď, co u nás hodláte dělat?" vstávala Chon od stolu.
"Myslel jsem si, že se člověk nemusí nikomu zalíbit, když může být užitečný."
"To se velice mýlíte, tady jsou samí užiteční lidé, těch otravů máme až po krk."
"Pak tedy odejdu."
"Vy že odejdete?"
"No ovšem, nikoho jsem přece nežádal, aby mě sem vzal, že ano? Jsem tedy volný a svobodný."
"Svobodný! To ne, kdepak!" zvolala Chon podrážděná odporem, na nějž nebyla zvyklá. Gilbert se zachmuřil.
"No tak, no tak! O to se nebudeme přít!" konejšila Gilberta, když viděla, jak nakrabatil obočí. "Jste moc milý chlapec, velice ctnostný, a bude to velice zábavné už tím, jak se budete lišit od svého okolí. Jenom si zachovejte svou lásku k pravdě."
"Tu si určitě zachovám," odpověděl Gilbert.
"Ano, jenomže my dva ji chápeme různým způsobem. Já vám říkám: zachovejte si ji pro sebe a neuctívejte ji v chodbách Trianonu nebo v předpokojích ve Versailles."
"Hm!"
"Žádné hm! Nejste tak učený, milý filosůfku, abyste se nemohl naučit spoustě věcí od ženy. Pro začátek první axióm: Kdo mlčí, nelže. Zapamatujte si to velmi dobře."
"A co když se mě zeptají?"
"Kdo, prosím vás? Jste blázen, milý příteli? Pro boha svatého! Koho by to nepadlo mimo mne? Vám ještě chybí škola, zdá se mi, pane filosofe. Lidé vašeho ražení jsou stále ještě vzácní. Takové by člověk musel hledat po všech cestách a prolézt všechna houští. Zůstanete u mne, dám vám čtyřikrát dvacet čtyři hodiny - a bude z vás dokonalý dvořan."
"Pochybuji," odpověděl rozhodně Gilbert.
Chon pokrčila rameny.
Gilbert se usmál.
"Nechme toho, stačí vám, když se zalíbíte jenom třem lidem," pokračovala Chon.
"A kdo jsou ti tři?"
"Král, moje sestra a já."
"A jak to dokážu?"
"Viděl jste Zamora?" vyhnula se Chon přímé odpovědi.
"Toho negra?" otázal se Gilbert s hlubokým pohrdáním.
"Ano, toho negra."
"Co já s ním mohu mít společného?"
"Pokuste se, abyste měl stejné jmění jako on, přítelíčku. Ten negr dostává už dva tisíce renty z královy pokladny. Co nevidět bude jmenován guvernérem zámku v Luciennes, a ti, kdo se posmívají jeho tlustým rtům a jeho barvě, se mu budou dvořit a říkat mu uctivě pane nebo dokonce velkomožný pane."
"Ale já to nebudu, paní."
"No ne! Myslela jsem, že jednou z nejpřednější ctí zásad filosofů je, že všichni lidé jsou si rovni?"
"Právě proto nebudu Zamorovi říkat velkomožný pane."
Chon byla poražena vlastními zbraněmi a nyní se zas ona kousla do rtu a zeptala se:
"Vy tedy nejste ctižádostivý?"
"Naopak, to jsem!" zazářily Gilbertovi oči.
"A vaší ctižádostí, pokud si správně vzpomínám, bylo stát se lékařem?"
"Přinášet svým bližním pomoc považuji za ten nejkrásnější úkol na světě."
"No dobře, váš sen se uskuteční."
"Jak?"
"Stanete se lékařem - a dokonce královým lékařem."
"Já! Já, když neznám ani základy lékařského umění? Proč se mi vysmíváte, paní!"
"A copak Zamore rozezná opevnění od padacího mostu nebo náspu? Ne, nemá o tom ani tušení, a přesto je klidný. Vůbec by mu nevadilo, kdyby se nestal guvernérem zámku v Luciennes, se všemi výsadami, jež patří k tomuto titulu."
"Ach ano, ano, rozumím," řekl Gilbert hořce. "Máte jenom jednoho šaška - a to je málo. Král se nudí, potřebuje dva."
"Výborně, už se zase špulí. Když se tak tváříte, jste ošklivý k pomilování, človíčku. Nechte si všechny tyhle groteskní výrazy, až budete mít na hlavě paruku a na paruce špičatý klobouk, pak už nebudete ošklivý, ale komický."
Gilbert se zaškaredil, ale Chon nerušeně pokračovala:
"Podívejte, místo krále lékaře můžete klidně přijmout, když pan vévoda de Tresme se uchází o titul opice u mé sestry."
Gilbert neodpověděl a Chon si vyložila jeho mlčení podle přísloví: Kdo mlčí, souhlasí.
"Abych vám dokázala, že se těšíte mé oblibě, nebudete jíst se služebnictvem."
"Ach děkuji vám, paní."
"Neděkujte, dala jsem už příslušné rozkazy."
"A kde budu jíst?"

"Budete sdílet stůl se Zamorem."

"Já?"

"Ovšemže, guvernér a králův lékař mohou přece jíst u jednoho stolu, Poobědvejte se Zamorem, jestli máte chuť."

"Nemám hlad," odpověděl Gilbert mrzutě.

"Výborně, teď nemáte hlad, ale večer ho budete mít," poznamenala Chon klidně.

Gilbert zavrtěl hlavou.

"A když nebudete mít hlad večer, budete ho mít zítra nebo pozítří. Však vy změknete, pane rebelante, a když nás budete příliš trápit, máme tu ještě vychovatele pážat, který nám je oddán."

Gilbert se zachvěl a zbledl.

"Běžte tedy za panem Zamorem," poručila Chon přísně. "Nebudete se s ním mít špatně. Kuchyně je dobrá, ale dejte si pozor, abyste nebyl nevděčný - museli bychom vás totiž vděčnosti naučit."

Gilbert sklonil hlavu jako vždycky, když se rozhodl místo odpovědi jednat.

Lokaj, který Gilberta dovedl, čekal. Teď pokynul Gilbertovi a dovedl ho do jídelničky vedle předpokoje. Zamore seděl u stolu.

Gilbert se posadil vedle něho, ale nemohl se přinutit k jídlu.

Odbily tři hodiny. Paní Dubarry odjela do Paříže. Chon, která měla za ní přijet později, nařídila, aby jejího medvěda zkrotili. Když se bude tvářit mile, dostane bonbónek, když bude rebelovat, pohrozí se mu, a půjde si na hodinu sednout do temnice.

Ve čtyři hodiny donesli Gilbertovi do jeho pokojíčku oděv, kterým se stal lékařem proti své vůli: špičatý klobouk, paruku, černý přiléhavý kabátec a sutanu téže barvy. K výbavě patřil ještě veliký nabíraný límec, hůlka a velká kniha. Gilbert neprojevil sebemenší námitky, když mu lokaj jednotlivé části jeho nového oděvu předkládal.

Po lokajovi přišel i pan Grange a ukázal Gilbertovi, jak se má obléci. Gilbert pozorně vyslechl jeho výklad a pouze poznamenal:

"Myslel jsem si, že lékaři dříve nosívali také psací náčiní a svitek papíru."

"Na mou duši! On má pravdu. Sežeňte mu pořádný kalamář, aby ho bylo na opasku vidět," poručil pan Grange.

"A taky pero a papír. Trvám na tom, aby úbor byl kompletní," zvolal Gilbert.

Lokaj odběhl splnit úkol a současně povědět slečně Chon o Gilbertově obdivuhodně dobré vůli.

Slečna Chon byla tak potěšena, že poslala vzornému lékaři váček s osmi dukáty, aby si ho zavěsil na opasek.

"Díky," řekl Gilbert, "a teď vás prosím, abyste mě nechali o samotě, než se obleču."

"Ale pospěšte si, aby si vás slečna mohla. Ještě prohlédnout, než odjede do Paříže," nabádal Gilberta pan Grange.

"Stačí mi půlhodinka, víc než půlhodinku nepotřebuji."

"Třeba tři čtvrtě hodiny, pane doktore, když to bude nutné," odpověděl správce a zamkl dveře Gilbertova pokojíku pečlivě jako pokladnu.

Gilbert se připlížil po špičkách ke dveřím, aby se ujistil, zda kroky se opravdu vzdalují; potom přistoupil k oknu vedoucímu na terasy položené osmnáct stop pod ním. Jemným pískem posypané terasy lemovaly, velké stromy, jejichž větve stínily balkóny.

Gilbert roztrhl dlouhou sutanu na tři kusy, které navázal, klobouk položil na stůl vedle váčku s dukáty, a napsal:

"Paní,
nejvyšší dobro je svoboda. Nejsvětější povinností člověka je zachovat si ji. Vy mne znásilňujete, já se osvobozuji,
Gilbert"

Gilbert složil dopis, napsal adresu slečny Chon, přivázal dvanáct stop látky k mřížím, jimiž proklouzl jako užovka, a seskočil na terasu; rychle se vzpamatoval, běžel ke stromům, vyšplhal se do větví a skryl se v listí jako veverka; na druhé straně sklouzl na zem, vzal nohy na ramena a pádil k lesům ve Ville-d'Avray.

Když po půlhodině přišli do jeho pokojíku, byl už tak daleko, že ho nemohli dostihnout.

9. Stařec

Gilbert nechtěl jít po hlavních silnicích ze strachu, že by ho mohli chytit; pádil od stromu ke stromu a nakonec se zastavil v jakémsi lese. Za tři čtvrtě hodiny uběhl jistě půldruhé míle.

Zastavil se a rozhlédl kolem sebe - byl opravdu sám. Samota ho uklidnila. Pokusil se přiblížit k silnici, která podle jeho výpočtu vedla do Paříže.

Oranžové livreje u povozů jedoucích z vesnice Roquencourt ho tak vyděsily, že byl rázem vyléčen z pokušení jít po silnici, a skočil opět do lesa. Zůstaňme ve stínu kaštanů, říkal si Gilbert. Budou-li mě někde hledat, pak určitě na hlavní silnici. Večer se proplížím od stromu ke stromu, od křižovatky ke křižovatce až do Paříže. Paříž prý je velká, já jsem maličký, snadno se v ní tedy ztratím.

Tenhle nápad se mu zalíbil tím víc, že bylo krásné počasí, les stinný a mech na zemi hustý. Sluneční paprsky už tolik nepálily a začínaly mizet za pahorky Marly; vysušily však trávu a země se jarně rozvoněla prvními květy.

Schylovalo se už k večeru, krajina ztichla, nebeská klenba potemněla, kalíšky květin zavíraly ve svých plátcích spící hmyz. Zlatisté mouchy a čmeláci hledali úkryt v dutinách vykotlaných dubů, ptáci zmlkli ve větvích, bylo slyšet jenom letmý šelest jejich křídel; jedině skřivánek ještě rytmicky trylkoval a červenka bojácně šveholila.

Gilbert znal lesy důvěrně, znal dobře jejich ticho i jejich šumění. Dlouho neuvažoval a sedl si na vřes posetý zežloutlým loňským listím; ačkoliv byl mladý, vůbec se nebál.

Naopak byl velmi klidný a pociťoval nesmírnou radost. Dlouhými doušky vdechoval svobodný a čistý vzduch, cítil, že tentokrát zvítězil, že jako stoik přemohl všechny léčky nastražené lidským slabostem. Co na tom, že nemá chleba, peníze ani přístřeší? Cožpak nemá svou drahou svobodu? Není plně a svrchovaně svým vlastním pánem?

Pohodlně se rozložil u paty obrovského kaštanu, který mu poskytl měkké lůžko mezi dvěma rozpaženými, mechem porostlými kořeny; Gilbert se díval do nebe a s úsměvem usnul.

Probudil ho zpěv ptáků, začínalo teprve svítat. Gilbert se opřel na loket, otlačený od tvrdého dřeva a pozoroval, jak v modravém šírání se rozplývají tři cesty na křižovatce, jak jsou pěšiny ovlhlé ranní rosou, jak rychle přebíhají králíci se sklopenýma ušima, jak přiběhl na ocelových nožkách daněk a zastavil se, aby si prohlédl podivný předmět, ležící pod stromem, a zase co nejrychleji odběhl.

Jakmile se Gilbert probudil, pocítil hlad; uvědomil si, že vlastně jedl naposledy ve své komůrce ve Versailles, když odmítl obědvat se Zamorem. Jako neohrožený geometr prochodil křížem krážem hluboké lesy v Lotrinsku a Champagni; ještě se zcela neprobral a domníval se, že se nachází v lesích u Taverney nebo v mlází kolem Pierrefitte, kde strávil noc na číhané, aby něco ulovil pro Andréu.

Tam vždycky překvapil a polapil nějakou čiřikající koroptev, nebo zabil bažanta v příkopu; zde však viděl na dosah ruky pouze klobouk, pomačkaný již po cestě a teď ještě ke všemu nasáklý ranní rosou.

Nebyl to tedy sen, jak se po probuzení domníval. Versailles a Luciennes opravdu existovaly, včera do nich vítězně vstoupil a vylekaně z nich utekl.

Do skutečnosti ho přivedl stále větší a neodbytnější hlad. Ze zvyku kolem sebe hledal lahodné moruše, plané švestky, chrupavé lesní kořínky, které sice nebyly tak dobré jako řepa, ale které drvoštěpové ráno s chutí hledali, když šli pracovat na vykázané místo.

Teď ještě nebyla jejich doba a kromě toho Gilbert kolem sebe rozeznával jenom samé jasany, jilmy, kaštany a duby, kterým se dobře daří v písku.

Tak jdeme, jdeme, povzbuzoval se Gilbert, půjdu přímo do Paříže. Mohou to být tak tři čtyři míle, nanejvýše pět, víc než dvě hodiny mi to trvat nebude. Na tom přece nesejde, budu-li hladovět o dvě hodiny déle, když mám jistotu, že se pak nasytím! V Paříži má chléb každý, první řemeslník, kterého potkám, mi chléb za práci neodmítne, až uvidí slušného a pracovitého mladíka.

Až jednou budu v Paříži, chleba na druhý den se vždycky najde; a co potřebuji víc? Vůbec nic, protože den ze dne budu prospívat moudrosti, budu se vzdělávat a to mě přiblíží ... K cíli, jehož chci dosáhnout.

Gilbert přidal do kroku; chtěl se dostat na hlavní silnici, ale nemohl najít žádný orientační bod. V Taverney i v okolních lesích věděl, kde je východ a západ; každý sluneční paprsek mu ohlašoval, kolik je hodin a kudy vede cesta. V noci každá hvězda, i když ji neznal pod jménem Venuše, Saturn nebo jitřenka; mu byla vůdcem. Ale v tomto novém světě neznal věci ani lidi a mezi věcmi i lidmi musel poslepu a tápavě hledat cestu.

Naštěstí jsem si povšiml ukazatelů na cestě, řekl si Gilbert a pospíšil na křižovatku, kde ukazatele viděl. Stály tam tři; jeden ukazoval cestu do Marais-Juane, druhý do Champ de l'Alouette a třetí do Trou-Salé.

Gilbert běhal tři hodiny, ale dostal se jenom kousíček vpřed, protože se vracel do Rond du Roi ke křižovatce des

Princes, ale cestu z lesa ne a ne najít.

Na čele mu vyvstával pot, dvacetkrát si svlékl kabát a vyšplhal na mohutný kaštan; když vylezl až do vrcholku, viděl stále jenom Versailles, někdy vpravo, jindy vlevo; zdálo se mu, ze Versailles jsou jeho osudem a že ho ustavičně přitahují.

Byl pološílený vztekem, ale neodvažoval se vstoupit na hlavní silnici, protože byl přesvědčen, ze celé Luciennes po něm pase; zůstával proto stále v lese a nakonec přešel Viroflay, Chaville a Sévres.

Na zámku v Meudonu tloukly hodiny půl šesté, když Gilbert došel až ke kapucínskému klášteru mezi manufakturou a Bellevue; tam vylezl na kříž, i když riskoval, že ho zláme a sám se potluče jako Sirven, který byl za to pohnán před soud; z kříže uviděl Seinu, městečko a kouř prvních domů.

Ale na břehu Seiny, městečkem, před prahy domů vedla široká cesta do Versailles, které měl zájem se vyhnout.

Gilberta na okamžik opustila únava i hlad. V dálce na obzoru viděl veliké množství domů, ztrácejících se v ranní mlze; usoudil, že to je Paříž, rozběhl se tím směrem a zastavil se, až když už nemohl ani dechu popadnout. Byl uprostřed meudonských lesů, mezi Fleury a Plessis-Piquet.

Tak do toho, do toho, dodával si kuráže, nemáme se za co stydět. Určitě musím potkat nějakého dělníka, který časně ráno jde do práce s pecnem chleba pod paží. Řeknu mu: všichni lidé jsou bratři - a proto si mají navzájem pomáhat. Vy máte víc chleba, než potřebujete nejen na oběd, ale na celý den, a já umírám hladem. On mi pak nabídne půl pecnu.

Hlad přiváděl Gilberta k ještě filosofičtějším úvahám, než jakým se obvykle věnoval.

Cožpak lidé nemají na zemi všechno společné? Bůh, věčný pramen všech věcí, přece nedal vzduch, který zúrodňuje zemi, tomu nebo onomu, a země také nepřináší své plody jenom pro někoho, říkal si. Ne, někteří si je neprávem urvali, ale v očích Stvořitele jako v očích filosofa nikdo není vlastníkem; ten, kdo něco má, má to od Boha pouze propůjčeno.

Gilbert svou vrozenou inteligencí pouze shrnul neurčité a nejasně formulované ideje, které v té době visely ve vzduchu jako mračna hnaná větrem k jednomu bodu, kde se pak nakupí a vyvolají bouři.

Někteří, pokračoval Gilbert po cestě ve svých úvahách, násilím zadržují to, co patří všem. Nu což, těm se může násilím vyrvat to, nač nemají právo. Kdyby můj bratr, který má nadbytek, mi odmítl kousek chleba, pak ... pak ... pak si ho vezmu násilím, jak to dělají zvířata, jež se řídí naprosto zdravým smyslem a dokonalou spravedlností, pocházející z přirozené potřeby. Ledaže by mi můj bratr řekl: ta část, kterou požaduješ, patří mé ženě a dětem, anebo jsem silnější než ty a chléb sním proti své vůli.

Jako vlk hladový Gilbert došel na mýtinku, v jejímž středu byla bažina zarostlá rákosím a lekníny. Nad travnatou pěšinou, jež vedla až k vodě, se vznášela hejna hmyzu s dlouhýma nohama a jako tyrkysy zářily chomáče pomněnek.

V pozadí tohoto obrazu, to je na obvodu kruhu, stály vysoké mohutné osiky; olše zaplňovaly mezery mezi jejich stříbrnými kmeny. Z tohoto místa se rozbíhalo šest průseků; dva jako by stoupaly až ke slunci, jež pozlacovalo vrcholky vzdálených stromů, čtyři ostatní se rozbíhaly jako cípy hvězdy a nořily se do namodralých hlubin lesa. Tento zelený sál se zdál svěžejší a rozkvetlejší než kterékoli jiné místo v lese. Gilbert do něho vstoupil jedním z temných průseků.

Když se rozhlédl po vzdáleném obzoru, padl jeho pohled na kmen ležící ve stínu hluboké jamy; na poraženém stromě seděl muž v šedivé paruce; jeho tvář byla jemná a mírná, na sobě měl hnědý kabátec, kalhoty z hrubého plátna a šedivou vestu z piké; šedé bavlněné punčochy a střevíce s přezkou byly zaprášené, jenom na špicích smyla prach rosa.

Vedle muže ležela na kmeni zelená, dokořán otevřená torba, plná čerstvě nasbíraných rostlin. Muž svíral mezi koleny cesmínovou hůl s kulatou rukojetí zářící ve stínu; hůl místo špice byla zakončena motyčkou dva prsty širokou a tři dlouhou.

Gilbert si rychle povšiml těchto detailů, ale pohledem utkvěl především na krajíci chleba, z něhož stařec ulamoval a dělil se bratrsky o drobty s pěnkavami a konopásky, kteří z dálky žádostivě po očku pošilhávali po kořisti a s radostným čiřikáním se na ni střelhbitě vrhali.

Stařec sledoval ptáky mírným a živým okem, přitom občas sáhl do barevného károvaného kapesníku a vyndal z něho třešni, kterou s chutí snědl mezi dvěma sousty chleba.

Výborně, to je ono! řekl si Gilbert, rozhrnul větve a postoupil o čtyři kroky ke starci, který byl přímo ztělesněním jeho snu. Byl sotva v třetině své cesty, když zpozoroval mírný a tichý výraz sedícího muže; zastavil se a smekl klobouk.

Také stařec ho zpozoroval a vrhal rychlý pohled na jeho šaty a dlouhý plášť.

Gilbert si rychle zapnul kabát a přitáhl plášť k tělu.

10. Botanik

Gilbert se hned rozhodl a přistoupil blíž. Otevřel ústa, ale zase je hned zavřel a nevydal ze sebe ani slovo. Byl zviklán ve svém rozhodnutí, zdálo se mu, že žádá o almužnu, místo aby se dožadoval svého práva.

Stařec si povšiml jeho bázlivosti a snažil se ho přimět, aby se choval nenuceně.

"Chtěl jste se mnou mluvit, příteli?" otázal se s úsměvem a odložil chleba na kmen.

"Ano, pane."

"Co si přejete?"

"Pane, vidím, že házíte chléb ptákům, jako by je neživil Bůh."

"Ovšemže je živí, mladý muži," odpověděl cizinec.

"Používá však k tomu jako svého prostředku ruky člověka. Jestliže mi to vyčítáte, pak se mýlíte; házeme-li chleba, není nikdy ztracen, ať už je to třeba v opuštěném lese anebo na ulici přeplněné lidmi. Buď ho sezobe ptactvo, nebo posbírají chudáci."

"Ano, pane, i když jsme zde v lese, znám člověka, který by se o váš chleba s ptáky přel," odpověděl Gilbert podivně dojat pronikavým a líbezným starcovým hlasem.

"Nejste to snad vy, příteli? Nemáte náhodou hlad?" zvolal stařec.

"Mám velký hlad, pane, na mou duši, a jestli dovolíte ... "

Stařec ihned soucitně podával chleba. Náhle se však zarazil a podíval se na Gilberta živým a zároveň pronikavým okem.

Gilbert opravdu nevypadal tak hladově, aby se starcovo zaváhání nedalo odůvodnit; měl čisté, i když trochu pomačkané šaty. Košile, kterou si včera ve Versailles vydal z ranečku, byla také čistá, i když trochu zavlhlá; na Gilbertovi se dalo poznat, že přenocoval v lese. Bílé ruce se štíhlými prsty ukazovaly, že jde o člověka, který se spíš věnuje neurčitému snění než skutečné práci.

Gilbert nepostrádal jistého taktu, pochopil cizincovu nedůvěru a váhání a snažil se proto rychle rozptýlit domněnky, které by pro něj nemusely být příznivé.

"Když člověk nejí dvanáct hodin, pane, má vždycky hlad, a já jsem neměl v ústech už čtyřiadvacet hodin."

Pravdivost mladíkových slov dokazovalo dojetí, velmi bledý obličej a zachvění v hlase.

Stařec proto už neváhal, anebo spíše přestal se bát. Podal mladíkovi chléb i kapesník s třešněmi.

"Děkuji, pane, děkuji, stačí mi chleba, víc nepotřebuji," vracel starci kapesník.

Rozlomil chleba na dva kousky, polovinu si vzal a druhou vrátil; pak se posadil do trávy na tři kroky od starce, jenž ho pozoroval se vzrůstajícím údivem.

Gilbert měl velkou chuť k jídlu, chleba nebylo mnoho, a proto byl rychle hotov. Stařec ho z jídla nevyrušil ani jediným slovem, dál si ho mlčky prohlížel, ale jen úkradkem, a naoko věnoval všechnu svou pozornost bylinám a květům ve své torbě: sledoval, jak zvedají svoje voňavé hlavičky až k plechovému víku, aby mohly volně dýchat. Když však uviděl, že Gilbert jde k bažině, rychle zvolal:

"Nepijte tu vodu, mladý muži, je zkažena, zahnívají v ní zbytky loňských rostlin a na hladině je plno žabích vajíček. Vezměte si raději pár třešní, osvěží vás stejně jako voda. Jen si vezměte, zvu vás, protože vidím, že nejste ani trochu dotěrný."

"To je pravda, pane, dotěrnost se mi protiví, mám docela jinou povahu, bojím se jedině, abych nebyl dotěrný. To jsem právě dokázal ve Versailles."

"Vy tedy přicházíte z Versailles?" zeptal se cizinec a pozorně se zadíval na Gilberta.

"Ano, pane."

"To je bohaté město, člověk musí být velmi chudý anebo velmi pyšný, aby v něm zemřel hlady."

"Jsem chudý i pyšný, pane."

"Nepohodl jste se se svým pánem?" zeptal se bojácně cizinec a zpytavě si Gilberta prohlížel, i když přitom stále rovnal v torbě květiny.

"Nemám žádného pána."
"To je příliš sebevědomá odpověď, příteli."
"A přesto je naprosto pravdivá."
"Ne, mladý muži, zde na zemi má každý nějakého pána. Říkat, nemám žádného pána, to svědčí o velké pýše."
"Ale!"
"Ale ano! Ať jsme mladí nebo staří, všichni podléháme zákonu vládnoucí moci. Někoho řídí lidé, někdo se řídí svými zásadami, a nejpřísnějšími pány nejsou vždycky ti, kdo bijí, anebo nařizují lidským hlasem."
"Snad, pak se tedy řídím zásadami, to přiznám. Zásady jsou jediní páni, k nimž se může myslící duch bez studu přiznat."
"A jaké jsou vaše zásady, smím-li vědět? Zdáte se mi příliš mlád, příteli, abyste mohl mít ustálené zásady."
"Pane, vím, že lidé jsou bratři, že každý už při svém narození přijímá závazky ke svým bratřím. Vím také, že Bůh do mě vložil nějakou hodnotu, i když je třeba sebemenší, a že když uznávám hodnotu ostatních, mám také právo od ostatních vyžadovat, aby uznávali mou, pokud ji nepřeháním. Pokud nedělám nic nespravedlivého a nečestného, mám právo na jistou dávku úcty, už jenom proto, že jsem člověk."
"Ale, ale, vy jste studoval?"
"Bohužel ne, pane, pouze jsem četl Rozpravu o původu nerovnosti mezi lidmi a Společenskou smlouvu. Z těchto dvou knih pochází všechno, co znám, a snad i všechny moje sny."
Při mladíkových slovech zasvítil v cizincových očích zvláštní plamének. Trhl rukou a málem zlomil suchokvět se zářivými lístky, který se nechtěl nechat vecpat pod vypouklé víko sběratelovy torby.
"A jaké zásady vyznáváte?"
"Vy snad máte jiné, ale tyhle vyznává Jean-Jacques Rousseau," odpověděl mladík.
"Ale jen jestli jste jim dobře porozuměl?" otázal se cizinec s přízvukem, který musel ranit Gilbertovu samolibost.
"A proč by ne, vždyť rozumím francouzsky, myslím zvláště když je to tak čistá a poetická francouzština ... "
"No tak, přece jenom nerozumíte," usmál se stařec. "I když to, nač se vás teď ptám, není poetické, je to alespoň jasné. Chtěl jsem se od vás dozvědět, zda filosofická studia vám umožnila, abyste pronikl do hloubky systému ... " zarazil se cizinec a téměř se začervenal. .
"Systému Rousseaua," pokračoval mladík. "Já jsem, pane, nestudoval filosofii ve škole, ale mám instinkt, který mi ukázal, že ze všech knih, jež jsem přečetl, je nejvýbornější a nejužitečnější Společenská smlouva."
"To je úplný suchopár pro mladého člověka, pane, takové úvahy jsou příliš suché pro snění dvacetiletého muže. Je to příliš hořký a málo voňavý květ pro jarní imaginaci," prohlásil cizinec se smutnou něhou.
"Neštěstím člověk předčasně dozrává, pane. Snění velmi často vede k špatnosti, když se mu člověk poddává bez kontroly."
Cizinec se vytrhl z tichého rozjímání, jež dodávalo jeho tváři jistého půvabu, a napolo otevřel přivřené oči.
"Na koho narážíte?" zeptal se celý zrudlý.
"Na nikoho, pane."
"Ale ano ... "
"Na nikoho, ujišťuji vás."
"Zdá se mi, že jste studoval ženevského filosofa, má to snad být narážka na jeho život?"
"Neznám jeho život," odpověděl upřímně Gilbert.
"Vy ho neznáte? Tak abyste věděl, mladý muži, je to nešťastný člověk," povzdechl si cizinec.
"To není možné! Jean-Jacques Rousseau - a nešťastný! Pak ale není žádná spravedlnost zde na světě, ani tam nahoře. Jak by mohl být nešťastný člověk, který zasvětil celý svůj život tomu, aby lidé byli šťastni!"
"Pomalu, jen pomalu! Vidím, že ho opravdu neznáte; ale mluvme raději o vás, příteli, prosím."
"Raději bych se poučoval v tom, co mě zajímá, já nic nejsem, co bych vám tedy o sobě měl vykládat, pane?"
"A taky mne vůbec neznáte a ... chápu, že se bojíte svěřit cizímu člověku."
",Ach, pane, čeho bych se měl bát, co by mi kdo mohl udělat, abych byl ještě nešťastnější, než jsem? Vždyť vy sám víte, v jakém stavu jsem se tu před vámi objevil - opuštěný, ubohý, hladový."
"Kam jste šel?"
"Šel jsem do Paříže. Vy jste Pařížan, pane?"
"Ano ... Vlastně ne."
"Tak jste, nebo nejste?" zeptal se Gilbert s úsměvem.
"Rád si trošičku zalžu, vidím, že člověk si má všechno řádně promyslit, než promluví. Jsem Pařížan, pokud chápeme Pařížana jako člověka, který už dlouho v Paříži bydlí, ale nenarodil se tam. Proč ta otázka?"
"Napadla mě za řeči. Chtěl jsem říci, že když bydlíte v Paříži, jistě musíte znát pana Rousseaua, o němž jsme právě mluvili."
"Opravdu jsem ho několikrát viděl."
"A lidé se za ním ohlížejí, když jde po ulici, že ano? Obdivují ho, ukazují si na něho prstem jako na dobrodince lidstva?"
"Nikoli, děti za ním pokřikují a z návodu rodičů po něm házejí kamení."
"Ach Bože!" povzdechl si Gilbert v bolestném údivu. "Ale pan Rousseau je alespoň bohatý?"
"Občas si říká jako vy dnes ráno: Co budu jíst?"
"Ale i když je úplně chudý, přece jen se těší všeobecné úctě, má respekt a je mocný?"
"Nikdy večer neví, když uléhá, zda se ráno neprobudí v Bastile."
"Ach, jak ten musí nenávidět lidi!"

"Lidi nemá rád, ale nechová k nim ani nenávist; je z nich prostě znechucen, nic víc."

"Vůbec nechová nenávist k lidem, když s ním tak ohavně zacházejí, to vůbec nechápu," zvolal Gilbert.

"Rousseau byl vždycky svobodný, pane. Rousseau byl vždycky dost silný, aby mohl spoléhat jen sám na sebe; ze svobody a síly se rodí mírnost a dobrota. Lidé jsou zlí jen proto, že jsou zotročení a slabí."

"Právě proto jsem chtěl zůstat svobodný; vytušil jsem, co jste mi právě vysvětlil," poznamenal Gilbert pyšně.

"Člověk je svobodný i ve vězení, příteli. Rousseau se může zítra nebo pozítří octnout v Bastile, jednoho dne k tomu stejně dojde, bude tam však psát a přemýšlet stejně svobodně jako ve švýcarských horách. Nikdy jsem si nemyslel, že svoboda člověka spočívá v tom, že si dělá, co chce, nýbrž v tom, že žádná lidská síla ho nemůže donutit, aby dělal, co nechce."

"Tohle, co říkáte, napsal Rousseau, pane?"

"Myslím, že ano," přitakal cizinec.

"Ale ve Společenské smlouvě to není?"

"Ne, je to v jeho nové knize Dumy samotářského chodce."

"Myslím, že se v jedné věci shodneme, pane."

"V které?"

"Že oba milujeme a obdivujeme Rousseaua."

"Mluvte jenom za sebe, mladý muži, jste ve věku, kdy člověk má ještě iluze."

"Ve věcech se člověk může mýlit, ale v lidech ne."

"Sám bohužel poznáte, že člověk se mýlí především v lidech. Rousseau je snad o něco spravedlivější než ostatní, ale i on má chyby, věřte mi, a hodně velké."

Gilbert nevěřícně zavrtěl hlavou, cizinec se však nedal odradit jeho nezdvořilostí a pokračoval stejně vlídně:

"Ale vraťme se, kde jsme začali. Říkal jsem, že jste ve Versailles odešel od svého pána."

"A já jsem odpověděl," řekl Gilbert už mírněji, "že jsem žádného pána neměl, a mohl bych ještě dodat, že záleželo jen a jen na mně, abych měl pána velmi slovutného a že jsem odmítl postavení, jaké by mi spousta lidí záviděla."

"Postavení?"

"Ano, šlo o to, abych bavil moc velké pany, kteří nemají co dělat. Ale já jsem si myslel, že musím jít svou cestou a studovat, dokud jsem mlád, že nesmím promrhat drahocenný čas mládí a ve své osobě zneuctít lidskou důstojnost."

"To je výborné, ale máte nějaký pevný plán pro svou cestu?" otázal se vážně cizinec.

"Mám ctižádost stát se lékařem, pane."

"To je krásná a ušlechtilá kariéra, člověk může volit mezi pravou vědou, skromnou a plnou protivenství, a mezi nestoudným, pozlaceným a ztučnělým šarlatánstvím. Milujete-li pravdu, mladý muži, staňte se lékařem; milujete-li lesk a pozlátko, pak ze sebe dělejte lékaře."

"Ale na studia je zapotřebí spousta peněz, že ano, pane?"

"Peníze člověk samozřejmě potřebuje, ale ne spoustu peněz, to přeháníte."

"Ale je také pravda, že Jean-Jacques Rousseau, který všechno zná, vystudoval - a nic ho to nestálo."

"Nic nestálo!" usmál se stařec smutně, "vy nazýváte ničím to nejcennější, co Bůh dal lidem: čistotu, zdraví, spánek. Tím vším ženevský filosof zaplatil za tu trošku vědění, kterého dosáhl."

"Trošku," namítl Gilbert takřka pohoršeně.

"No ovšem, jen se na něj zeptejte - a uslyšíte, co všechno vám o něm lidé řeknou."

"Za prvé, je to veliký hudebník."

"To, že Ludvík XV. rád zpíval Ztratil jsem svého služebníka, ještě neznamená, že Vesnický věštec je dobrá opera."

"Je veliký botanik. Jen si přečtěte jeho dopisy, z nichž se mi podařilo opatřit si pouze jednotlivé stránky. Vy je jistě budete znát, když po lesích sbíráte byliny."

"Leckdo si často o sobě myslí, že je botanik, ale je ... "

"Jen to dopovězte."

"Jenom bylinkář ... a ještě ... "

"A co jste vy? ... Bylinkář nebo botanik?"

"Velmi skromný a velmi nevědomý bylinkář, který pozoruje boží zázraky, jež nazýváme rostliny a květiny."

"Umí latinsky?"

"Velice špatně."

"Ale já jsem četl v novinách, že přeložil antického autora Tacita."

"Protože ve své pýše - bohužel každý mívá záchvaty pýchy - ve své pýše chtěl všechno zkusit. Ale sám v úvodu své první knihy, jediné, kterou přeložil, říká, že umí dost špatně latinsky a že Tacitus je silný protivník a že z něho byl brzo unaven. Ne, ne, dobrý muži, to se mýlíte, přes všechen váš obdiv Rousseau není člověk s univerzálním věděním, a věřte mi, že téměř vždycky se ztrácí na hloubce, co se získá na rozsahu. Žádná říčka - není tak malá, aby se za bouře nemohla rozlít a nevypadala jako jezero. Ale zkuste na ni vyjet s loďkou a brzo dosáhnete dna."

"A podle vašeho mínění je tedy Rousseau povrchní?"'

"Ano, snad je méně povrchní než ostatní, ale to je taky všechno."

"Myslím, že každý by mohl být šťastný, kdyby dosáhl takové povrchnosti jako on."

"Tím narážíte na mě?" otázal se laskavě cizinec a na okamžik tím Gilberta odzbrojil.

"Bůh chraň! Moc krásně se mi s vámi povídá a nemám sebemenší úmysl být k vám nezdvořilý."

"A čím je vám moje rozmluva tak příjemná? Doufám alespoň, že mi nechcete lichotit za ten kousek chleba a pár třešní?"

"Máte pravdu. Nelichotil bych vám ani za celé království, ale vy jste první, kdo se mnou mluví bez nadutosti,

laskavě, jako se mluví s mladým člověkem a ne s děckem. Ačkoliv se neshodneme, pokud jde o Rousseaua, v mírnosti vašeho ducha je něco povznášejícího, co mě přitahuje. Když s vámi hovořím, tak se mi zdá, že jsem v nějakém bohatém salónu se zavřenými okenicemi; a přestože v něm je temno, tuším bohatství. Stačí, abyste do svého rozhovoru nechal proniknout paprsek světla a já bych byl zcela oslněn."

"Ale vy také hovoříte způsobem, který svědčí o lepším vychování, než k jakému jste se přiznal."

"Nikdy se mi to ještě nestalo, pane, a sám se divím, jakých výrazů používám. U některých stěží znám jejich význam a užívání jich jen proto, že jsem je už jednou slyšel. Setkal jsem se s nimi v knihách, které jsem přečetl, ale při četbě jsem jim nerozuměl."

"Četl jste hodně?"

"Víc než dost a některé věci budu číst znovu."

Stařec se s údivem zadíval na Gilberta.

"Ano, četl jsem všechno, co mi padlo do rukou, dobré i špatné knihy, všechno jsem zhltal. Ach, kdyby mě tak někdo vedl a poradil mi, co mám z četby zapomenout a co si mám zapamatovat! ... Promiňte mi, pane, zapomínám, že když vaše rozmluva je pro mne nesmírně cenná, že moje povídání nemusí mít pro vás žádnou cenu. Sbíráte byliny a já vás tu asi zdržuji?"

Gilbert se zvedl, jako by chtěl odejít, ale vroucně si přál, aby ho stařec ještě zdržel. Zdálo se, že starcovy upřené oči čtou v jeho srdci.

"Vůbec ne, torbu už mám téměř plnou, potřebuji najít ještě pár mechů. Říkali mi, že v těchhle místech roste pěkný rokyt."

"Počkejte, počkejte, myslím, že to, co hledáte, jsem před chvílí viděl tamhle na skále."

"Je to odtud daleko?"

"Ne, sotva padesát kroků."

"Ale jak víte, že to, co jste viděl, je rokyt?"

"Narodil jsem se v lesích, pane, a pak, dcera těch lidí, co jsem u nich vyrostl, se obírala botanikou. Měla herbář a pod každou rostlinu vlastní rukou napsala, jak se jmenuje. Často jsem si prohlížel rostliny, i názvy. Zdá se mi, že mechy, které jsem tehdy neznal, byly označeny jako skalní a bylo pod nimi napsáno rokyt."

"A vy se zajímáte o botaniku?"

"Ach, pane, když jsem slyšel, jak Nicole - Nicole byla komornou slečny Andrey - když jsem slyšel, jak Nicole povídá, že její velitelka marně hledá v okolí Taverney nějaké rostliny, požádal jsem Nicolu, aby se na slečně pokusila vyzvědět, jak ta rostlina vypadá. Slečna Andrée ji často načrtla několika tahy tužkou, ani nevěděla, že jsem jí o to vlastně požádal já. Nicole mi hned kresbu donesla. Pak jsem běhal po polích, lukách a v lesích, dokud jsem tu rostlinu nenalezl. Když jsem ji našel, vyryl jsem ji rýčem a v noci tajně přesadil doprostřed trávníku; slečna Andrée ji při časné ranní procházce uviděla a radostně vykřikla: ‚Bože, to je ale divné! Co jsem se jí všude nahledala, a ona je tady'!"

Stařec se zadíval na Gilberta ještě pozorněji než dosud, a kdyby Gilbert nesklonil s uzardělým hlavu nad tím, co právě řekl, viděl by, že v starcově pozornosti se objevila neskrývaná něha.

"Pak tedy studujte botaniku dál, mladý muži. Botanika vás přivede nejkratší cestou k medicíně. Věřte mi, že Bůh nestvořil žádnou bylinu nadarmo a že jednoho dne poznáme, jaký má význam v knize vědy. Nejdříve se snažte poznat samotné byliny, a pak teprve jejich vlastnosti."

"A v Paříži jsou školy, že ano?"

"A některé dokonce i zadarmo, například škola chirurgie je dobrodiním nynější vlády."

"Dám se zapsat."

"Nic není snadnějšího. Předpokládám, že vaši rodiče. Se budou o vás starat, když vidí, jaké máte nadání."

"Rodiče nemám, ale buďte klidný, uživím se svou prací."

"To jistě, a protože jste četl Rousseaua, jistě víte, že každý, i když je třebas synem knížete, by se měl naučit nějakému řemeslu."

"Emila jsem nečetl. Myslím, že toto doporučení je v Emilovi."

"Ano."

"Ale slyšel jsem, jak se pan de Taverney posmíval tomuto výroku a litoval, že nedal syna učit zámečníkem."

"A čím je ten syn?"

"Důstojníkem."

"Ano, ti šlechtici jsou všichni stejní, místo aby dali svoje děti učit řemeslu, které je živí, dávají je učit řemeslu, které zabíjí. Až přijde revoluce a oni budou muset emigrovat, budou v cizině muset žebrat anebo prodávat svůj meč? Což je ještě horší. Vy ale nejste šlechtický synek a nějaké řemeslo, doufám, znáte?" usmál se stařec.

"Už jsem vám říkal, pane, že nic neumím, a musím se vám také přiznat, že mám nepřekonatelnou hrůzu z každé těžké a hrubé práce."

"Vy jste tedy lenoch, jak se mi zdá?"

"Ne, líný nejsem. Ale dejte mi místo hrubé manuální práce knihy, nějakou polotemnou komůrku a uvidíte, že celé dny a noci strávím nad prací, kterou jsem si zvolil."

"Cizinec pohlédl na mladíkovy bílé a jemné ruce a řekl:

"To je předurčení, to je přímo pud. Takový odpor někdy vede k dobrým výsledkům, ale musí být správně řízen. Ale když jste nechodil do střední školy, navštěvoval jste alespoň základní?"

Gilbert zavrtěl hlavou.

"Umíte číst a psát?"

"Než maminka zemřela, stačila mě ještě naučit číst, chudák maminka! Když viděla, jak jsem slabý, vždycky říkávala: Z

něho nikdy pořádný dělník nebude. Měl by se stát knězem anebo učencem. Když mi někdy její učení nebavilo, nabádala mě: Uč se číst, Gilberte, ať se nemusíš dřít v lese, mozolit na poli anebo chodit do lomu. Tak jsem se tedy učil. Maminka naneštěstí zemřela, když jsem uměl jenom jakžtakž číst."

"A kdo vás naučil psát?"

"Já sám."

"Sám?"

"Ano, zašpičatil jsem si klacík a prosel na řešetu písek, aby byl jemnější. Dva roky jsem psal pouze tiskací písmena, jak jsem je viděl v knize. Vůbec jsem ani nevěděl, že jsou nějaká jiná, a dost slušně se mi je dařilo napodobovat. Asi před třemi lety slečna Andrée odjela do kláštera, byla pár dnů pryč a listonoš mi odevzdal její dopis otci. Tehdy jsem poprvé viděl, že existuje ještě nějaké jiné písmo než tištěné. Pan de Taverney zlomil pečeť a obálku zahodil, opatrně jsem ji sebral a odnesl jako drahocenný poklad. Když listonoš přišel podruhé, dal jsem si od něho adresu přečíst, zněla přesně takto:

A monsieur le baron de Taverney - Maison - Rouge,
En son château, par Pierrefitte.

Nad každé písmeno jsem si přimaloval tištěné a pochopil jsem, že v těch dvou řádcích je celá abeceda, až na tři písmena. Potom jsem napodoboval tahy písma slečny Andrey. Za týden jsem tu adresu opsal alespoň desettisíckrát. Teď píšu už dost slušně, není to tak špatné. Vidíte, pane, že moje naděje nejsou tak přehnané, když umím psát, když jsem přečetl všechno, co se mi dostalo do rukou, když jsem se pokoušel o přečteném uvažovat. Proč bych tedy někoho nenašel, kdo potřebuje moje pero, nějakého slepce, který potřebuje moje oči, anebo nějakého němého, který potřebuje můj jazyk?"

"Zapomínáte, že pak byste měl pána, ačkoliv žádného nechcete. Sekretář nebo předčitatel jsou služebníci druhého řádu, nic jiného."

"To je pravda," mumlal pobledlý Gilbert, "ale co na tom, svého musím dosáhnout. Budu dláždit pařížské ulice, nosit vodu, když to bude muset být, ale svou prosadím, i kdybych při tom měl pojít - a tím vlastně také dosáhnu svého."

"Ale, ale! Myslím, že opravdu máte dost pevné vůle i odvahy."

"A vy jste ke mně tak dobrý, vy také máte nějaké zaměstnání? Jste oblečen jako finančník."

Stařec se mile a melancholicky usmál.

"Mám zaměstnání, ano, to je pravda, každý se musí totiž něčemu věnovat, ale moje zaměstnání nemá s financemi nic společného. Finančník by nesbíral bylinky."

"Vaším zaměstnáním je tedy bylinkářství?"

"Skoro."

"Pak jste tedy chudý?"

"Ano."

"A chudáci rozdávají! Chudoba je učinila moudrými - a dobrá rada je nad zlato cennější. Poraďte mi tedy."

"Udělám třeba něco lepšího."

Gilbert se usmál a řekl:

"S tím jsem počítal."

"Kolik asi potřebujete na živobytí?"

"Ach, velice málo."

"Vy asi vůbec neznáte Paříž?"

"Včera jsem ji poprvé viděl z výšin u Luciennes."

"Pak tedy nemáte ani zdání, co stojí ve velkém městě živobytí?"

"Kolik asi? Srovnejte mi to nějak."

"Rád. Podívejte, co na venkově stojí například jeden sou, v Paříži stojí tři."

"Výborně. Předpokládám-li, že musím mít nějaké přístřeší, kde bych si po práci odpočinul, pak na svoje hmotné zabezpečení potřebuji přibližně šest sou denně."

"Výborně, výborně, tak se mi líbíte, příteli. Pojďte se mnou do Paříže a já vám najdu nějaké nezávislé zaměstnání, které vás uživí."

"Ach, pane!" zvolal Gilbert opilý radostí, potom však dodal:

"Doufám ale, že opravdu budu pracovat, že mi nenabízíte almužnu?"

"Nenabízím, buďte klidný, chlapče, nejsem dost bohat, abych uděloval almužnu, ale především nejsem takový blázen, abych ji dával zcela náhodně."

"To je znamenité," neurazil se Gilbert nad misantropickou poznámkou, která ho naopak spíše potěšila. "Takovéhle řeči rozumím, to se mi líbí. Přijímám vaši nabídku a děkuji vám za ni."

"Tak tedy platí, jdete se mnou do Paříže."

"Ano, pane, když nejste proti tomu."

"Jinak bych vám to přece nenabízel."

"A jaké budu mít vůči vám povinnosti?"

"Žádné ... Pracovat. Vy budete mít právo svou práci si zařídit. Budete mít právo být mladý, právo být šťastný, právo být svobodný a dokonce i právo lenošit ... když si zasloužíte volno," usmál se bezděčně cizinec. Potom zvedl oči k nebi.

"Ó mládí! Ó sílo! Ó svobodo!" povzdechl si. Při těchto slovech se na jeho tváři objevila nevýslovně něžná

melancholie.

Potom opíraje se o hůl vstal a řekl veseleji:

"A když už teď máte zaměstnání, dovolíte, abychom naplnili druhou torbu bylinami? Mám tu listy šedého papíru a na těch roztřídíme první žeň. Ale nemáte náhodou ještě hlad? Je tu ještě zbytek chleba."

"Nechme si ho na odpoledne, pane."

"Tak si alespoň vezměte třešně, překážely by nám."

"Rád, ale dovolte, ponesu vám torbu. Půjde se nám pohodlněji, jsem zvyklý rychle chodit a vy byste se unavil."

"To se ale podívejme, vy mi přinášíte štěstí, zdá se mi, že támhle vidím vicris hieracioides, kterou jsem od rána marně hledal, a pod nohou máte, dejte pozor, cerastium aquaticum. Počkejte! Počkejte! Nervete to! Vy ještě nejste žádný bylinkář, mladý příteli. Jedna je ještě příliš vlhká na sběr, druhá není dost vzrostlá. Až tudy půjdeme kolem třetí hodiny zpátky, utrhneme vicris hieracioides; cerastium vezmeme až za týden.

Chci ji zde, na místě, ukázat jednomu učenci, svému příteli, a požádat ho o laskavost pro vás. A teď mě zaveďte na místo, kde jste viděl pěkné rokyty, jak jste mi říkal."

Gilbert kráčel napřed a stařec kousíček za ním a oba zmizeli v hustém lese.

11. Pan Jacques

Gilbert rozradostněn štěstím, které ho v zoufalých chvílích vždycky potkávalo, kráčel před cizincem; občas se na něj obracel, stačilo pár cizincových slov, aby se stal poddajným.

Zavedl ho k mechům; stařec zjistil, že je to opravdu překrásný rokyt, nasbíral si ho a společně s Gilbertem hledali další rokliny.

Gilbert byl v botanice pokročilejší, než si sám myslel. Narodil se v lesích a od mládí znal lesní rostliny důvěrně jako přítelkyně; znal je však pouze podle lidových názvů. Jeho společník mu vysvětloval, jak se jmenují vědecky, a Gilbert se snažil vědecké názvy opakovat, když našel bylinu ze stejné čeledi nebo rodu. Dvakrát nebo třikrát zkomolil řecké nebo latinské jméno. Cizinec mu proto názvy rozkládal, vysvětloval, co je podstatné a co přídavné jméno. Tak se Gilbert učil poznávat nejen názvy rostlin, jimiž je nazvali Plinius, Linné a Jussieu, ale i význam řeckých a latinských slov.

Občas si povzdechl a řekl: "To je ale škoda, pane, že si nemohu za den vydělat šest sou botanizováním s vámi! Přísahám vám, že bych si při sbíraní nepopřál ani chvilku oddechu. A nepotřeboval bych ani šest sou: stačil by mi jen takový kousek chleba, jako jste měl ráno na celý den. Ve zdejším prameni je voda stejně dobrá jako v Taverney a pod stromem bych se vyspal stejně dobře jako na dnešek, v žádném zámku by to nemohlo být lepší."

Cizinec se usmál.

"Přejde zima, příteli, rostliny uschnou, voda zamrzne a v holých stromech bude fičet severák místo dnešního vlahého vánku, který ševelí v listí. Pak budete potřebovat přístřeší, šaty a oheň. Ze svých denních šesti sou byste si neušetřil na pokoj, dříví a oděv."

Gilbert si povzdechl, sbíral dál rostliny a kladl další otázky. Tak strávili valnou část dne v lesích u Aulney, Plessis-Piquet a Clamart-sous-Meudon.

Gilbert se podle svého zvyku už s cizincem důvěrně spřátelil. Stařec se ho obratně vyptával, ale nedůvěřivý, podezíravý a bázlivý Gilbert se svěřoval co nejméně. V Châtillonu cizinec koupil chléb a mléko; Gilbert bez okolků polovinu přijal. Pak se vydali do Paříže, aby se Gilbert ještě za světla dostal do města.

Mladíkovo srdce vzrušeně bilo; Gilbert se marně snažil skrýt pohnutí, když z kopců u Vanves spatřil kostel svaté Geneviévy, Invalidovnu, Notre Dame a nesmírné moře domů, jehož rozptýlené vlny zalévají jako příboj úpatí Montmartru, Belleville a Ménilmontant.

"Ach, Paříž, Paříž!" mumlal.

"Ano, Paříž, spousta domů, jícen neřestí. Na každém kameni byste uviděl třpytit se slzu nebo rudou krůpěj krve, kdyby bolesti skryté ve zdech pronikly na povrch," řekl stařec.

Gilbert potlačil svoje nadšení, které z něho ostatně samo brzy opadlo.

Do Paříže vstoupili Pekelnou branou, nedaleko dnešní Porte d'Italie. Předměstí bylo špinavé a smradlavé; na nosítkách donášeli do špitálu nemocné, polonahé děti si hrály ve špíně se psy, kravami a vepři.

Gilbertovo čelo se zachmuřilo.

"Zdá se vám to velmi ohyzdné?" zeptal se stařec. "Brzo takovou podívanou už neuvidíte. Vepř a kráva - to je už celé bohatství; je to radost jako dítě. Špínu a bláto najdete vždycky a všude."

Gilbert byl ochoten vidět Paříž v chmurných barvách; uvěřil tedy obrazu, který mu jeho společník načrtl.

Stařec, který zpočátku tak obšírně o všem hovořil, pomaloučku ustával v řeči, jak se blížili ke středu města, až se odmlčel úplně. Vypadal tak ustaraně, že Gilbert se neodvážil ani zeptat, co je to za zahradu, kolem níž jdou, a za most, který přecházejí. Byla to Lucemburská zahrada a Pont-Neuf.

Čím dále šli, tím byl cizinec zamyšlenější a jeho zamyšlení se nakonec změnilo v nepokoj, když se Gilbert náhodou zeptal:

"Bydlíte ještě daleko, pane?"

"Hned tam budeme," odpověděl stařec a vypadal ještě zachmuřeněji.

V ulici du Four kráčeli kolem průčelí a hlavního vchodu nádherného paláce Soissonsů, jehož nádherné zahrady se

rozkládaly až k ulicím Grenelle a Deux-Ecus.

Gilbert se zastavil u kostela, který se mu zdál neobyčejně nádherný, a zadíval se na něj.

"To je ale krásný památník!"

"To je svatý Eustach," poučil ho stařec. Pak zvedl hlavu a zvolal: "Už tluče osm. Bože, bože, pospěšte si honem, mladý muži."

Cizinec přidal do kroku a Gilbert se mu snažil vyrovnat.

"Zapomněl jsem vám ještě říct, že jsem ženatý," řekl cizinec po chvilce mlčení, jež počalo Gilberta znepokojovat.

"Ach!"

"Ano, a moje žena je opravdová Pařížanka a bude asi bručet, že jdeme tak pozdě. A musím vám také ještě říct, že nedůvěřuje cizím lidem."

"Bylo by vám milé, kdybych odešel, pane?" zeptal se Gilbert, jehož nadšení starcova poznámka úplně zchladila.

"Ne, ne, příteli, pozval jsem vás k sobě, tak tedy pojďte."

"Tak já tedy půjdu."

"Tady vpravo, tudy, už jsme zde."

Gilbert zvedl hlavu a v posledních paprscích zapadajícího slunce si přečetl na rohu náměstí na tabulce nad hokynářovým krámkem: Rue Plátriére.

Cizinec zrychloval krok; čím více se blížil k domovu, tím víc rostlo jeho horečnaté rozechvění. Gilbert ho nechtěl ztratit z dohledu, pospíchal za ním a každou chvilku narážel do chodců, do nosičů zavazadel, do vozů nebo kár.

Stařec si toho zřejmě nevšímal, jako by se ho to vůbec netýkalo; stále cupital, pohroužen do nějakého nepříjemného přemýšlení. Konečně se zastavil u zahradní branky, jejíž horní část byla zamřížovaná.

Z otvoru nad brankou visela tenká šňůra, za niž stařec zatáhl a otevřel branku.

Obrátil se, a když viděl, že Gilbert nerozhodně stojí na prahu, pobídl ho: "Pojďte honem," a zavřel za ním branku.

Po několika krocích v temnotě Gilbert narazil na první schod strmého a černého schodiště. Stařec, který se tam vyznal, byl už asi na dvanáctém schodu.

Gilbert vylezl nahoru, jak se dalo, a zastavil se na sešlapané rohožce v chodbě, z níž vedly dvoje dveře.

Stařec zatáhl za srnčí nožku na konci šňůry od záclony a v pokoji zacinkal nakřáplý zvonek. Ve dveřích se objevila žena, které mohlo být padesát až pětapadesát let.

Promluvila současně se starcem, který se bojácně ptal:

"Není už příliš pozdě, milá Terezo?"

"To jdete brzo k večeři, Jacquesi!"

"Však to všechno napravíme," odpověděl laskavě cizinec, zavřel dveře a vzal Gilbertovi z rukou plechovou krabici.

"To nám tu ještě scházelo, k čemu vy potřebujete pomocníka! To si nemůžete sám nosit ty bylinkářské krámy! Pan Jacques má pomocníka! To mě podržte! Pan Jacques je už moc velký pán!" křičela stařena.

"Pomalu, jen pomalu, jen se uklidni, Terezo," odpovídal pan Jacques a trpělivě rovnal byliny na krbu.

"Tak mu alespoň zaplaťte a pošlete ho pryč, žádné čmuchaly a slídily tady nepotřebujeme."

Gilbert smrtelně zbledl a skočil ke dveřím. Jacques ho zastavil a řekl značně rozhodně.

"Pán není pomocník, a slídil teprve ne. Je to můj host."

Stařeně klesly ruce.

"Host! To nám tu ještě scházelo!" zvolala.

"Podívejte, Terezo, rozsviťte svíčku! Je mi horko a máme žízeň," poručil laskavě, ale v jeho hlase bylo znát, že svoje přání myslí vážně.

Stařena něco ještě bručela, ale pomalu se umírňovala. Potom vzala křesadlo a krabici s troudem; vyskočily jiskry a troud se rozhořel.

Gilbert stál dva kroky od dveří nehybně, jako by ho někdo do země zarazil, a začínal v hloubi srdce litovat, že sem vůbec přišel.

Jacques si povšiml, jak velice mladík trpí, i když neřekl ani slovo.

"Pojďte dál, pane Gilberte, prosím."

Stařena chtěla vidět, s kým její manžel mluví tak uctivě a zdvořile, Obrátila proto svou žlutou a nepřívětivou tvář na Gilberta; v slabém světle tenké svíčky, zasazené v měděném svícnu, si Gilbert důkladně prohlédl vrásčitou, trudovitou a na několika místech žloutenkovitými skvrnami posetou tvář spíše s chtivýma než čilýma očima; její strojená laskavost ve vulgárních rysech, laskavost, kterou usvědčovaly ze lži hlas a přijetí, jehož se jim od stařeny dostalo, se Gilbertovi od samého okamžiku velmi zprotivila.

Také stařena nebyla schopna nalézt na bledé a jemné mladíkově tváři, v jeho podezřelém mlčení a přísnosti vůbec nic dobrého.

"Ráda věřím, že je vám horko a že máte žízeň, pánové. Celý den bloumat ve stínu po lese, to člověka vyčerpá. Občas se shýbnout pro nějakou bylinku, to je těžká práce! Pán zřejmě taky sbírá bylinky: to je pravé zaměstnání pro ty, kdo žádné nemají."

"Pán je hodný a pořádný mladý muž, poctil mne svou společností po celý den a moje dobrá Tereza, tím jsem si jist, ho přijme jako přítele," odpověděl Jacques ještě pevněji.

"Máme sotva pro dva a ne pro tři," bručela Tereza.

"Já jsem střídmý a on také," namítl Jacques.

"Ano, ano, to je ohromné. Já tu střídmost znám. Ohlašuju vám, že v domě není dost chleba, abych nasytila vaši dvojí střídmost a že nepoletím tři patra pro jiný. A pekař ostatně už má zavřeno."

"Pak tedy půjdu já. Otevřte mi dveře, Terezo," svraštil obočí Jacques.

"Ale ... "

"Žádné ale!"

"Tak dobrá, tak dobrá!" ustupovala stařena; smířila se už se svou porážkou, i když stále ještě bručela. "Copak jsem tu pro něco jiného, než abych snášela vaše kaprice? ... Tak pojďte k večeři. To, co tu máme, nám, myslím, stačí."

"Posaďte se vedle mne," vedl Jacques Gilberta do sousední místnosti ke stolku, na němž ležely dva příbory a dva svinuté ubrousky, jeden převázaný červenou a druhý bílou stužkou.

Malá čtverhranná místnůstka byla vytapetována světle-modrým papírem s bílými kresbami. Na stěnách visely dvě veliké mapy. Nábytek tvořilo šest židlí z třešňového dřeva s proutěným sedadlem, stůl a prádelník, plný starých punčoch.

Gilbert se posadil; stařena před něj postavila talíř a přinesla odřený příbor; jídelní náčiní doplňoval pečlivě vycíděný cínový pohárek.

"Nepůjdete dolů?" zeptal se Jacques ženy.

"To je zbytečné, našla jsem v misníku ještě půlku chleba. Je toho skoro půldruhé libry, to by mohlo stačit," odsekla nakvašeně, aby dala znát, jak ji dopaluje Jacquesovo vítězství. Potom postavila na stůl polévku.

Jacques nalil nejdříve sobě a pak Gilbertovi; stařena jedla z mísy.

Všichni tři měli velikou chuť k jídlu. Gilbert, zastrašený domácí hádkou, k níž zavdal podnět, se brzdil ze všech sil, ale nebylo mu to nic platné. Polévku snědl první.

Stařena vrhla hněvivý pohled na vyprázdněný talíř.

"Kdo tu dnes byl?" zeptal se Jacques, aby Tereza přišla na jiné myšlenky.

"Ó, celá země, jako obvykle. Paní de Boufflers jste slíbil čtyři sešity, paní d'Escars dvě písně, paní de Penthiévre kvartet s doprovodem. Některé přišly samy, ostatní si poslaly. Ale pánovi je to fuk, sbírá si bylinky! A protože nejde zároveň se bavit a pracovat, dámy se obešly bez jeho muziky."

Gilbert se podivil, že Jacques neodpověděl ani slovem, domníval se, že se bude zlobit. Ale protože tentokrát šlo jenom o něho samého, Jacques se ani nezamračil.

Po polévce následoval kousek vařeného hovězího, které stařena donesla na porcelánovém, noži poškrábaném talíři.

Jacques nabídl Gilbertovi kousíček, ale sobě ukrojil stejně málo, poněvadž byl pod bdělým okem hospodyně. Ta ukrojila krajíček chleba a podala ho Gilbertovi. Krajíček byl tak tenký, že se Jacques nad tím začervenal; počkal, až ho Tereza obslouží a nandá i sobě, pak vzal chléb a podal Gilbertovi:

"Ukrojte si sám, mladý příteli, a ukrojte si pořádný krajíc, ať se nasytíte. Chléb se má odměřovat jenom těm, kdo si ho nezaslouží."

Pak přišly zelené fazolky dušené na másle.

"Podívejte se, jak jsou krásně zelené. Jsou z konzervy a takto připravené chutnají výtečně," řekl Jacques a přistrčil talíř Gilbertovi.

"Děkuji, pane, dosyta jsem se najedl, nemám už hlad."

"Pán nemá stejný názor na mé konzervy," poznamenala kysele Tereza. "Jídá raději čerstvé fazolky, ale na ty nám bohužel nestačí kapsa."

"Ale ne, paní, naopak, vypadají velmi chutně, rád bych si vzal, ale vždycky jím jenom jedno jídlo."

"A pijete vodu?" zeptal se Jacques a přisunul k němu karafu.

"Vždycky, pane."

Jacques si nalil náprstek neředěného vína.

"A teď se postarejte, ženo, o mladého muže, prosím vás, a dejte ho spát. Jistě je už velice unaven."

Tereze údivem vypadla vidlička z ruky.

"Dejte ho spát! Vy jste se úplně zbláznil! Kam ho dám spát! Leda do vaší postele. On opravdu ztratil rozum! Tak vy si ode dneška zavedete penzión? Pak ale se mnou už nepočítejte, hledejte si kuchařku a služku. Stačí, když ji dělám vám, jiným to dělat nebudu."

"Terezo, prosím, abyste mne vyslechla, milá přítelkyně: je to jenom na jednu noc. Tenhle mladý muž ještě nikdy nebyl v Paříži. Přichází sem pod mým vedením, nechci tedy, aby spal v hospodě, to nepřipustím, i kdyby třeba musel spát v mé posteli, jak jste řekla," odpověděl Jacques vážně a pevně. Když projevil podruhé tak rozhodně svou vůli, čekal. Tereza si ho pozorně prohlížela a vyděšeným zrakem bedlivě studovala každý sval v jeho obličeji; zřejmě pochopila, že nevyhraje, a proto náhle změnila taktiku.

Nepočínala by si rozumně, kdyby zarputile bojovala proti Gilbertovi; začala proto bojovat za něj: tenhle nový Jacquesův spojenec by ho mohl nakonec zradit.

"Protože vás ten mladý pán doprovodil až sem, jistě ho musíte dobře znát, a bude tedy lepší, zůstane-li u nás. Pokusím se mu zrobit nějaké lůžko ve vaší pracovně, ustelu mu na kupě papírů."

"Ne, ne, pracovna není vhodná na spaní. Papíry by mohly chytit," namítl Jacques živě.

"To mi tak ještě scházelo!" bručela stařena, ale nahlas řekla:

"Tak tedy v předpokoji u příborníku?"

"To taky ne!"

"Pak vidím, že to vůbec není možné, i když oba máme tu nejlepší vůli. To by musel spát ve vašem nebo v mém pokoji ... "

"Zdá se mi, Terezo, že špatně hledáte."

"Já?"

"No ovšem. Cožpak nemáme mansardu?"

"Chcete říct půdu?"

"Ne, to není půda, je to malá, ale zdravá podkrovní pracovna, která má výhled do nádherných zahrad, jaký se hned tak v Paříži nenajde."

"Ale to přece nevadí, pane, i když je to půda, budu opravdu spokojen, na mou duši."

"To nejde, to vůbec nejde! Mám tam rozvěšené prádlo," namítla Tereza.

"Mladý muž prádlu nic neudělá, Terezo. Dáte pozor, příteli, aby se nic nestalo prádlu vzorné hospodyňky, že ano? My jsme chudí a každá ztráta je pro nás těžká."

"To buďte klidný, pane."

Jacques vstal a přistoupil k Tereze.

"Nechci, drahá přítelkyně, aby tenhle mladý člověk přišel k úhoně. Život v Paříži přináší nebezpečí, tady nad ním budeme bdít."

"Vy ho tedy chcete vychovávat? A bude váš žák platit za stravu?"

"Nebude, ale ručím vám za to, že vás vůbec nic nebude stát. Od zítřka se už bude živit sám. Mansarda nám dohromady k ničemu není, prokážeme mu s ní tedy dobrodiní."

"Jak si ti všichni povaleči rozumějí!" zabručela Tereza a pokrčila rameny.

"Pane, nikdy jsem nikoho neobtěžoval - a vámi určitě nezačnu, vždyť jste ke mně tak dobrý. Dovolte mi proto odejít. U mostu, přes který jsme šli, jsem viděl stromy a pod nimi stály lavičky. Vyspím se tam velmi dobře, to mi můžete věřit," prohlásil Gilbert, unavený víc než jeho hostitel bojem o každou píď pohostinství, jež ho pokořovalo.

"Ano - a noční hlídka vás sebere a zavře jako pobudu," namítl Jacques.

"A nic jiného taky není," zavrčela stařena potichu a sklízela dál se stolu.

"Pojďte, pojďte, mladý muži, pokud si vzpomínám, nahoře je dobrý slamník. Určitě bude lepší než lavička. A protože jste ochoten spát na lavičce ... "

"Ó, pane, vždycky jsem spal jenom na slamníku," řekl Gilbert a pravdu vylepšil malou lží, "pod vlněnou pokrývkou je mi příliš horko."

"Sláma je opravdu osvěžující. Vezměte si na stole zbytek svíčky a pojďte za mnou," usmál se Jacques.

Tereza se na Jacquesa už ani nepodívala a jenom si zhluboka povzdechla; byla přemožena.

Gilbert se těžce zvedl a šel za svým ochráncem. V předsíni uviděl štoudev s vodou.

"Pane, je voda v Paříži drahá?"

"Ne, příteli, ale i kdyby byla drahá, voda a chléb jsou dvě věci, které člověk nemá právo odmítnout, když je o ně požádán."

"Ó, to v Taverney byla voda zadarmo. Čistota je přepych chudých."

"Naberte si, příteli, jen si naberte," ukazoval Jacques Gilbertovi na velký kameninový hrnek.

Předešel mladíka a velmi se podivoval, že u toho mládence v jeho věku nachází pevnost lidu spojenou s aristokratickými instinkty.

12. Mansarda pana Jacquesa

Úzké a těžko schůdné schody u dveří, kde Gilbert narazil na první schod, byly ve třetím patře, kde bydlel Jacques, ještě strmější a užší. Vylezl proto jen s potížemi na skutečnou půdu. Tentokrát měla pravdu Tereza; slibovaná mansarda byla opravdu jenom půda, rozdělená do čtyř částí, z nichž tři byly prázdné.

Ale všechny, i část vykázaná Gilbertovi, byly neobyvatelné.

Střecha se prudce skláněla a tvořila s podlahou ostrý úhel. Ve střeše byl v chatrném rámu nezasklený vikýř, kterým přicházelo světlo a vzduch; světla bylo poskrovnu, vzduchu nadbytek, zvláště když fičel zimní severák.

Naštěstí začínalo léto, ale když vstoupili na půdu, vítr přesto divže nezhasl svíci v Jacquesových rukou.

Slamník, o němž Jacques tak okázale mluvil, ležel na zemi a tvořil hlavní zařízení pokoje. Tu a tam se povalovaly hromady po okrajích zažloutlých papírů a knihy ohlodané od myší.

Na dvou provazech natažených přes místnost - na jednom z nich se Gilbert málem uškrtil - se třepotaly ve větru papírové sáčky se sušenými fazolovými lusky, voňavými bylinami a rozvěšené prádlo a nějaké stařeniny hadry.

"Není to tady nijak hezké, ale spánek a temnota vykouzlí nejnádhernější paláce z nejchudších chatrčí. Spěte, jak se ve vašem věku spí, mladý příteli, a nic vám nezabrání, abyste si ráno nemohl myslet, že jste spal v Louvru. Ale především dávejte pozor na oheň!"

"Ano, pane," odpověděl Gilbert, dosti ohromený tím, co všechno právě viděl a slyšel.

Jacques s úsměvem odešel, ale ještě jednou se vrátil.

"Zítra si spolu promluvíme, Doufám, že neodmítnete práci, že ano?"

"Vždyť sám víte, pane, že po práci naopak toužím."

"Pak je všechno v pořádku," přitakal Jacques a znovu zamířil ke dveřím.

"Samozřejmě po počestné práci," dodal puntičkářsky Gilbert.

"Jinou ani neznám, mladý příteli. Tak tedy na shledanou."

"Dobrou noc a díky, pane."

Jacques za sebou zvenčí zamkl dveře a Gilbert osaměl v podkrovní komůrce.

Nejdříve ho okouzlovalo, že je v Paříži, ale pak přímo zkameněl údivem, a stále znovu a znovu se sám sebe ptal, zda je to opravdu Paříž, když tu jsou takové komůrky jako ta jeho.

Potom začal uvažovat o panu Jacquesovi a dospěl k názoru, že mu vlastně poskytl almužnu; protože v Taverney vídal dávat almužny, přestal se divit a jeho údiv vystřídala vděčnost.

Se svíčkou v ruce si opatrně, jak mu pan Jacques doporučil, prohlédl všechny kouty svého kumbálu, ale nevzal si ani jednu starou Terezinu sukni na přikrytí.

Zastavil se u hromad potištěných papírů, jež přímo vybičovávaly jeho zvědavost. Protože však byly převázány motouzem, vůbec se jich nedotkl.

Dychtivě natahoval krk a začal si prohlížet sáčky s fazolemi. Sáčky byly z velmi bílého, ale potištěného papíru a byly sepjaty špendlíky.

Poněkud prudším pohybem hlavy Gilbert zavadil o provaz a jeden sáček shodil.

Bledší a vyděšenější, než kdyby násilím otevřel pokladnici, mladý muž rychle sbíral po podlaze rozsypané fazolové lusky a dával je do sáčku.

Bezděčně se přitom podíval na papír a přečetl několik slov; upoutala jeho pozornost natolik, že lusky opět vysypal, posadil se na slamník a začal číst. Slova byla v naprostém souladu s jeho názory, ale především s jeho povahou; zdálo se, že nejen byla pro něho napsána, ale že je napsal on sám.

"Šičky, komorné a děvčata z obchodů mne nikdy nedovedly vzrušit, toužil jsem vždy po dámách; každý člověk má nějaké marné touhy - moje se zračily v tom, co jsem pravil. V tomto směru nejsem zajedno s Horácem. A není to jejich povznesený stav, který mne k nim vábil, nýbrž jejich krásnější pleť, krásnější ruce, lepší vzhled, jakási křehkost a jemnost, jíž se vyznačovaly, vybranější mravy a způsoby, lepší a elegantněji ušitý oblek, lepotvárnější střeváček, krásnější krajky, bohatší stuhy a načesanější účesy. Vždy bych byl raději volil méně hezčí ženu, jen kdyby se byla mohla honositi všemi těmito přednostmi. Vím sice sám, že je to všecko velmi směšné, ale mé srdce chtíc nechtíc přece potom touží."

Gilbert se zachvěl a na čele se mu zaperlil pot. Nebylo možné lépe vyjádřit jeho myšlenku, přesněji postihnout jeho instinkty, jasněji analyzovat jeho záliby. Jenže Andrée nebyla méně hezká než ostatní. Andrée byla ze všech nejkrásnější.

Gilbert četl dychtivě dál.

Po výše citovaných řádcích přišlo rozkošné dobrodružství mladého muže se dvěma dívkami; historka při vyjížďce na koních, kdy rozkošné ženy byly ještě rozkošnější, protože výkřiky prozrazovaly jejich slabost; noční návrat, kdy seděl na koni za jednou z těch mladých žen, návrat ještě úchvatnější.

Gilbertův zájem rostl; rozbalil proto celý sáček a přečetl všechno, co na něm bylo vytištěno. Srdce mu prudce bušilo, když na ostatních pytlících hledal podle číslování další stránky. Některé chyběly, ale sedm nebo osm sáčků zřejmě na sebe navazovalo. Rozšpendlil je, vysypal lusky na podlahu a četl dále.

Tentokrát to bylo zas něco jiného. Další stránky vyprávěly o lásce chudého, neznámého mladíka k velké dámě. Velká dáma sestoupila až k němu, či vlastně on vystoupil až k ní a velká dáma ho přijala, jako by si byli rovni, stala se jeho milenkou, zasvětila ho do všech tajností srdce, snů dospívání, které nikdy netrvají dlouho a které, když dospějeme do druhé půle života, nám připadají jako prchající meteory, jež přeletí hvězdnou jarní oblohou.

Jméno mladého muže nebylo nikde uvedeno. Velká dáma se jmenovala paní de Warens; její jméno přímo sládlo na jazyku.

Gilbert se těšil ze štěstí, jež ho znenadání potkalo, že totiž bude moci celou noc v klidu s rozkoší pročítat jeden sáček za druhým, protože jich je plná šňůra, náhle však něco tiše zapraskalo, svíčka se od měděného svícnu roztavila a knot padl do roztaveného loje; páchnoucí čmoud se rozlezl po půdě a Gilbert byl najednou potmě.

Stalo se to tak rychle, že Gilbert tomu nemohl zabránit. Nad náhlým vytržením z četby se zlostí téměř rozbrečel. Shrnul kupu papírů ze slamníku na fazole nasypané vedle lůžka a přes všechno rozhořčení brzo usnul hlubokým spánkem.

Spal, jako se spává, když je člověku osmnáct. Probudilo ho až zaskřípání visacího zámku, který Jacques večer zavěsil na dveřích.

Bylo už úplně světlo a Gilbert uviděl, jak jeho hostitel tiše přichází do komůrky. Hned se zadíval na fazole vysypané na podlaze a na sáčky, z nichž se opět staly listy knihy.

Gilbert cítil, jak mu hanbou stoupá červeň do tváří; nevěda co říci, z rozpaků zakoktal:

"Dobrý den, pane."

"Dobrý den, příteli, vyspal jste se dobře?"
"Ano, pane."
"Nejste náhodou náměsíční?"
Gilbert nevěděl, co je to náměsíční, ale pochopil, že Jacques otázkou vlastně vyžaduje vysvětlení, proč jsou ze sáčků vysypané fazole.
"Dobře vím, pane, proč mi to říkáte. Ano, bohužel jsem to zavinil a pokorně se omlouvám, ale myslím že se to dá napravit."
"Samozřejmě. Ale pročpak vám úplně dohořela svíčka?"
"Byl jsem příliš dlouho vzhůru."
"A proč jste byl tak dlouho vzhůru," zeptal se Jacques podezřívavě.
"Četl jsem."
Jacquesův pohled přelétl ještě nedůvěřivěji přecpanou světničku.
"Tenhle první list, na který jsem se náhodou zadíval, mě tak zaujal ... " ukazoval Gilbert první sáček, který sundal a přečetl. "Ale vy, pane, jistě musíte vědět, když tolik víte, kdo tuhle knihu napsal?"
Jacques letmo pohlédl na listy a suše odpověděl: "Nevím."
"Zřejmě to je román, velice krásný román."
"Myslíte?"
"Myslím, protože se v něm mluví o lásce jako v románech, jenže mnohem líp."
"Já si však přesto myslím, protože jsem četl na téhle stránce dole slovo Vyznání, že ... " namítl Jacques.
"Vy tedy myslíte?"
"Že to může být skutečná událost."
"Ach, to ne, to ne. Takhle nikdo sám o sobě nemluví. Je to příliš upřímné v přiznáních a příliš nestranné v úsudku."
"A já si myslím, že se přece jen mýlíte," namítl živě stařec. "Autor naopak chtěl ukázat světu vzor člověka, který se svým současníkům jeví takový, jak ho Bůh stvořil."
"Vy tedy znáte autora?"
"Autorem je Jean-Jacques Rousseau."
"Rousseau!" volal nadšeně mladík.
"Ano. Je to pár jednotlivých, nesouvisejících listů z jeho poslední knihy."
"Ten, neznámý, nepatrný chudák, který se vlastně živil žebrotou a běhal vždycky pěšky, byl tedy Rousseau, budoucí autor Emila a Společenské smlouvy?"
"Byl, vlastně nebyl," odpověděl stařec s těžko popsatelnou melancholií. "Ne, nebyl to on; autor Společenské smlouvy a Emila prožil rozčarování, zklamal ho svět, život, sláva i Bůh, dá-li se to tak říci. Byl to jiný ... docela jiný Rousseau ... Rousseau, který se znal s paní de Warens, byl chlapec, vstupoval do života, jako jitřenka přichází na svět. Mezi těmi dvěma Rouseauy zeje propast, ta jim nikdy nedovolí, aby se spolu setkali ... tou propastí je třicet roků neštěstí!"
Stařec zavrtěl hlavou, smutně svěsil ruce a pohroužil se do hlubokého snění.
Jeho řeč Gilberta přímo omráčila.
K dobrodružství se slečnou Galley a slečnou de Graffenried tedy opravdu došlo? Opravdu žhavě miloval paní de Warens? Dostal tedy ženu, kterou miloval, a milostné vítězství ho zkormoutilo, místo aby ho vyneslo na nebesa, jak očekával? Tohle všechno tedy není jen rozkošná smyšlenka?
"Mladý muži, Rousseau nikdy nelhal. Jen si vzpomeňte na jeho heslo: Vitam impendere vero."
"Znám je, ale neumím latinsky, proto jsem nerozuměl."
"Znamená to: Za pravdu dám i život."
"Je tedy možné, že krásná velká dáma může milovat člověka, který vyšel z takových poměrů jako Rousseau! Víte, že takoví, kdo jsou z nízkého rodu jako on a odváží-li se dívat výše, mohou teď zešílet nadějí?"
"Vy milujete a vidíte tudíž jistou obdobu mezi svou a Rousseauovou situací?"
Gilbert se začervenal a na otázku zůstal odpověď dlužen, ale řekl: "Ale všechny ženy nejsou takové jako paní de Warens. Některé jsou pyšné, zpupné, nepřístupné a jenom vyložený blázen je může milovat."
"S takovými případy se Rousseau také nejednou setkal," poznamenal stařec.
"Ale ano, ale on byl Rousseau! Kdybych tak já měl v sobě jenom jiskřičku ohně, který hořel v jeho srdci a rozpaloval jeho génia ... "
"Co byste?"
"Co bych udělal? Řekl bych si, že žádná žena, ani ta nejurozenější, se nemůže se mnou rovnat. Ale já nic nejsem, nemám představu, co budu dělat, dívám se výše a jsem oslněn. Ach, kdybych si tak mohl promluvit s Rousseauem!"
"Pročpak?"
"Zeptal bych se ho, zda by vystoupil k paní de Warens, kdyby se ona k němu nesklonila. Řekl bych mu: Kdyby vám odmítla dát to, nad čím jste pak byl smutný, nevzal byste si to třeba ... "
"Třeba ... " opakoval stařec.
"Třeba i zločinem!"
Jacques se zachvěl a řekl:
"Žena už asi bude vzhůru, pojďme dolů. Člověk nikdy nemůže začít pracovat dost včasně. Pojďte, mladý muži, pojďte," přerušil náhle rozhovor.
"To je pravda, promiňte mi to, pane, ale některé hovory mne totiž opájejí ... vzrušují, nad některými myšlenkami přímo šílím."

"Tak dobrá, vy jste zamilovaný."

Gilbert neodpověděl na starcovu poznámku, začal sbírat fazolové lusky a sešpendlovat sáčky. Jacques ho nechal.

"Nemáte nijak přepychové ubytování, ale to nejnutnější vám nechybí. Kdybyste časněji vstával, ucítil byste, jak sem oknem proudí vůně ze zahrad. A to není k zahození v odporném pachu velkoměsta. Tímhle směrem jsou zahrady v ulici Jussienne. Právě kvetou lípy a čilimníky, nadýchat se ráno jejich vůně na celý den je přímo štěstí pro ubohého zajatce, že ano?"

"Já to zvláště rád nemám, jsem na to z venkova příliš zvyklý a nevěnuji tomu velkou pozornost."

"Raději řekněte, že jste venkov ztratil teprve nedávno a dosud toho nelitujete. Ale už to máte posbírané, pustíme se tedy do práce."

Jacques vedl Gilberta rovnou do místnosti, kterou jeho žena označila jako pracovnu.

Motýli pod sklem, květiny a minerály v rámečcích z černého dřeva, knihy v ořechové knihovně, úzký a dlouhý stůl pokrytý dost odřeným zelenočerným vlněným koberečkem a na něm pečlivě srovnané rukopisy, čtyři pohodlné židle z třešňového dřeva se sedadly vycpanými černými žíněmi... to bylo celé zařízení pracovny. Všechno se jen lesklo, zářilo čistotou a bylo bezvadně uklizeno. V uspořádání však bylo něco pedantsky studeného; denní světlo filtrované barevnými siamskými záclonami bylo mdlé a šedivé. Přepych a dokonce i jistá zámožnost byly na hony daleko od chladného popela a vyhaslého krbu.

Jedině malé klavičembalo z růžového dřeva na čtyřech štíhlých nohách a na krbu visící hodiny s nápisem Dolt, Arsenal připomínaly život v této hrobce: clavicembalo drnčením ocelových strun, jež rozechvívaly kolemjedoucí vozy, a hodiny pohybem stříbrozvučného kyvadla.

Gilbert uctivě vstoupil do pracovny; nábytek se mu zdál téměř přepychový, protože v Taverney neměli o mnoho lepší. Zvlášť silným dojmem na něj zapůsobila naleštěná podlaha.

"Posaďte se přece," ukázal Jacques na stoleček stojící ve výklenku u okna, "hned vám povím, jakou práci jsem vám přichystal."

Gilbert ochotně uposlechl.

"Znáte tohle?" ukázal stařec Gilbertovi papír s nalinkovanými čarami ve stejných vzdálenostech.

"Samozřejmě; to je notový papír."

"A když tenhle list patřičně začerním, to znamená celý ho popíšu notami, co se jich tam jen vejde, dostanu za to deset sou. Tuhle cenu jsem si sám stanovil. Myslíte, že byste se naučil opisovat noty?"

"Ano, myslím, že se naučím."

"Ale nebudou se vám před očima míhat černé puntíky s jedním, dvěma nebo třemi praporky?"

"To je pravda, pane. Na první pohled toho moc nerozeznám, ale když se podívám blíž, rozeznám jednotlivé noty; například tahle je fa."

"Která?"

"Tady ta, ta zavěšená na nejhornější lince."

"A tahle mezi dvěma spodními linkami?"

"To je také fa."

"A ta nad ní, co sedí na druhé lince?"

"To je sol."

"Vy tedy umíte číst noty?"

"Totiž ... vím, jak se jmenují, ale neznám jejich hodnotu."

"A víte, co znamená, když jsou bílé, černé, podtržené jednou, dvakrát nebo třikrát?"

"Ano, to vím."

"A znamínka?"

"Tohle je pomlčka."

"A tohle?"

"Křížek."

"A tohle?"

"B moll."

"Výborně! Jak to, že když nic neznáte, ze dovedete hovořit o hudbě stejně dobře jako o botanice, a málem i o lásce?" otázal se Jacques a oko se mu začalo - zřejmě ze zvyku - nedůvěřivě přivírat.

"Ach, pane, neposmívejte se mi," začervenal se Gilbert.

"Naopak, chlapče, velice mne to udivilo. Hudba je umění, kterému se naučíme až po dlouhém studiu. A vy jste mi říkal, že jste nic nestudoval, že jste se ničemu neučil."

"To je pravda, pane."

"Ale přece jste sám od sebe nepřišel na to, že tenhle puntík na poslední lince je fa?"

"V domě, kde jsem bydlel, pane, byla jedna mladá osoba ... která hrála na klavičembalo," sklonil Gilbert hlavu a ztišil hlas.

"Aha, ta, co se zajímala o botaniku?"

"Ano, ta, a já zbožňuju hudbu."

"To přece není důvod, abyste znal noty."

"V Rousseauovi je psáno, že člověk je neúplný, když se spokojí účinkem a nejde po příčině."

"Ano, ale v Rousseauovi také najdete, že doplňuje-li se člověk hledáním, ztrácí radost, naivitu a instinkt," namítl Jacques.

"Co na tom, najde-li ve studiu stejné rozkoše, o jaké může přijít!"

"No vida, vy tedy nejste jenom botanik a hudebník, ale také logik?" zeptal se překvapeně Jacques.

"Bohužel nejsem, pane, botanik ani hudebník, ani logik. Dovedu sice rozeznat jednu notu od druhé, znaménko od znaménka, ale to je taky všechno."

"Dovedete tedy intonovat?"

"Já? Vůbec ne."

"To vůbec nevadí. Chcete se pokusit o opisování?" Tady máte nalinkovaný papír. Ale dejte pozor, ať ho nepokazíte. Je velice drahý. Anebo si raději vezměte čistý list, nalinkujte si ho a nejdřív to zkuste."

"Ano, pane, zařídím se podle vaší rady. Ale dovolte mi, abych poznamenal, že to pro mne není zaměstnání na celý život. Než psát hudbu, které nerozumím, to je lepší stát se veřejným písařem."

"Mladíku, mladíku, mluvíte bez rozmyslu. Buďte rozumnější."

"Já?"

"Ano, vy. Copak si veřejný písař vydělává na chléb v noci?"

"To určitě ne."

"Tak vidíte. Dobře si zapamatujte, co vám řeknu: Obratný člověk může v noci za dvě nebo tři hodiny opsat pět, a dokonce i šest takovýchto stránek, když se usilovným cvičením naučí psát čistě a jedním tahem celou notu. Když si zvykne na čtení, uspoří tím čas. Šest stránek - to jsou tři livry. A z toho člověk už může být živ, neříkejte, že ne, když chcete jenom šest sou. Za dvě hodiny noční práce člověk tedy může navštěvovat chirurgickou, medicínskou a botanickou školu."

"Už vám rozumím! A děkuju vám vroucně z celého srdce," zvolal Gilbert a vrhl se s chutí na donesený papír.

13. Kdo byl pan Jacques

Gilbert pracoval horlivě a svědomitě pokrýval papír notami; stařec chvilku pozoroval, jak se činí, a pak zasedl k druhému stolu a začal korigovat tištěné stránky, velmi podobné těm, co v nich byly na půdě fazolové lusky.

V práci jim uběhly tři hodiny. Právě když pendlovky odbíjely devátou, vstoupila do pracovny spěšně Tereza.

Jacques zvedl hlavu.

"Pojďte honem, honem do jídelny! Přišel nějaký pan kníže. Kdy už k ďasu skončí průvod těch výsostí? Jen aby ho nenapadlo s námi posnídat, jako onehdy vévodu de Chartres!"

"Který kníže?" zeptal se Jacques tiše.

"Pan kníže de Conti."

Gilbert při vyslovení tohoto jména hodil na notové linky sol, které by Bridoison prohlásil, kdyby se byl v té době narodil, za kaaááňku spíš než za notu.

"Kníže, výsosti!" řekl Gilbert potichu.

Jacques s úsměvem odešel za Terezou, která zavřela dveře. Gilbert se rozhlédl, a když viděl, že je sám, napřímil celý vzrušený hlavu.

"Ale kde to vlastně jsem? Knížata, výsosti u pana Jacquesa! Pan vévoda de Chartres, pan kníže Conti u obyčejného opisovače!" zvolal. Přistoupil ke dveřím a naslouchal; srdce mu přitom bušilo až v hrdle.

Jacques se s návštěvníkem už uvítal a nyní mluvil kníže.

"Chtěl bych vás vzít s sebou."

"Pročpak, kníže?" otázal se Jacques.

"Abych vás představil korunní princezně. Teď nastává pro filosofii nová doba, milý filosofe."

"Nastokrát vám děkuji za vaši dobrou vůli, kníže, ale nemohu jet s vámi."

"Ale před šesti roky jste přece doprovázel paní de Pompadour do Fontainebleau?"

"Byl jsem o šest roků mladší, teď jsem přikován chorobami ke svému křeslu."

"A také svou misantropií."

"A i kdyby tomu tak bylo, pane, je ten velký svět tak zvláštní, že stojí za to, aby se člověk kvůli němu nechal rušit?"

"No dobrá! Odpustím vám Saint-Denis a veliký ceremoniál; zavezu vás do Muette, kde Její královská Výsost bude pozítří nocovat."

"Její královská Výsost tedy přijede pozítří do Saint- Denis?"

"S celým svým doprovodem. Dvě míle - to není tak mnoho a nijak zvlášť vás to nebude rušit. Říká se, že princezna je výtečná hudebnice, je Gluckovou žákyní."

Gilbert dál už neposlouchal. Když uslyšel, že Její královská Výsost přijede pozítří s celým svým doprovodem do Saint-Denis, pomyslil si, že pozítří bude pouhé dvě míle od Andrény.

Toto pomyšlení ho tak oslnilo, jako kdyby se podíval do zrcadla odrážejícího prudké sluneční paprsky.

Láska zvítězila nad zvědavostí. Gilbertovi se v tu chvíli zdálo, že v pracovně je málo vzduchu pro jeho hruď.

Přistoupil k oknu, chtěl je otevřít, ale bylo opatřeno visacím zámkem, pravděpodobně proto, aby nikdo z protějšího bytu nemohl vidět, co se děje v pracovně pana Jacquesa.

Gilbert klesl na židli a v duchu si říkal: Nechci poslouchat za dveřmi, pronikat do tajemství toho měšťánka, mého ochránce, opisovače, kterému princ říká milý příteli, a chce ho představit budoucí francouzské královně pocházející z císařského rodu, princezně, s níž slečna Andrée mluvila téměř vkleče.

"Ne, ne, připadal bych si jako lokaj. La Brie také poslouchával za dveřmi," řekl si a odstoupil od zdi, k níž bezděčně došel; ruce se mu třásly, dělaly se mu mžitky před očima.

Musel se řádně rozptýlit, opisování by ho příliš nezaujalo. Uchopil knihu ze stolu pana Jacquesa.

Byl mile překvapen, když na titulním listě uviděl vytištěno VYZNÁNÍ, z něhož s takovým zájmem přečetl asi sto stránek.

Vyzdobeno podobiznou autora bylo o kousek níž.

"No né, Rousseauovu podobiznu jsem ještě nikdy neviděl, to se podívám!"

Gilbert obrátil rychle tenký list chránící rytinu, spatřil portrét a vykřikl. V tom okamžiku se Jacques vrátil. Gilbert porovnal Jacquesovu tvář s podobiznou a ruce se mu tak roztřásly, že upustil knihu a zamumlal:

"Já jsem u Jean-Jacquesa Rousseaua!"

"Tak se podíváme, jak pokračuje opisování," odpověděl s úsměvem Jean-Jacques. Tato nenadálá ovace mu byla milejší než tisíc vítězství v jeho slavném životě.

Přistoupil k rozechvělému Gilbertovi a prohlížel si noty.

"Noty samy o sobě nejsou špatné, ale zanedbáváte okraje, nespojujete dost pečlivě jedním tahem noty, které tvoří celek. Počkejte, v tomhle taktu vám chybí znaménko - a čáry mezi jednotlivými takty nejsou úplně.rovné. A bílé noty také kreslete ze dvou polokroužků. Nemusí na sebe zrovna přesně navazovat. Úplně kulatá nota působí nepříjemně a špatně se k ní váže praporek. - Ano, příteli, opravdu jste u Jean-Jacques Rousseaua."

"Odpusťte mi, pane, všechny ty pitomosti, co jsem vám napovídal," sepjal Gilbert ruce a div nepadl na tvář a neklaněl se.

"Tak to tedy musel přijít kníže pán, abyste poznal, že jste u pronásledovaného, nešťastného ženevského filosofa? Ubohý chlapče, jak jste šťastný, ze neznáte pronásledování!"

"Ach, ano, jsem šťasten, jsem převelice šťasten, že jsem se s vámi seznámil, že jsem vám nablízku."

"Děkuji ti, chlapče, děkuji ti. Ale štěstí není všechno, člověk musí také pracovat. Už jste se trochu pocvičil, vezměte si tohle rondó a pokuste se je opsat na opravdový notový papír; je krátké a nepříliš obtížné. Ale především pracujte čistě. Ale jak jste poznal ... "

Gilbert se srdcem až v hrdle podal Jean-Jacquesovi Vyznání a ukázal mu na portrét.

"Ach, ano, rozumím, tenhle portrét byl spálen in effigie na první stránce Emila8. Ale na tom nesejde, plamen očišťuje, ať pochází ze slunce nebo z autodafé."

"Pane, pane, víte, že mne nikdy ani ve snu nenapadlo, že bych někdy mohl žít u vás? Víte, že moje ctižádost už dál nesahá?"

"Nebudete u mne žít, příteli, protože já nemám žádné žáky. A pokud jde o hosty, sám jste viděl, že nejsem dost bohat, abych je přijímal, a především na delší čas," namítl Jean-Jacques.

Gilbert se zachvěl a Jean-Jacques ho vzal za ruku a řekl: "Nemáte důvodu zoufat. Od té chvíle, co jsem vás poznal, chlapče, vás studuji. Je ve vás mnoho špatného, ale také mnoho dobrého. Bojujte svou vůlí proti instinktům, nedůvěřujte pýše, ta rozhlodává filosofii; zatím opisujte noty."

"Ach bože, bože! Jsem úplně omámen z toho, co mne potkalo."

"To, co vás zatím potkalo, je velice prosté a přirozené, chlapče; nejprostší věci vzrušují nejhlubší srdce a nejinteligentnější duchy. Vy prcháte, já nevím odkud, ale na vaše tajemství jsem se ani slovem nezeptal. Prcháte lesem a v tom lese vás potká člověk, který sbírá bylinky. Ten člověk má chleba, vy ho nemáte, rozdělí se proto s vámi. Vy nevíte, kam se vrtnout, ten člověk vám nabídne přístřeší. A ten člověk se jmenuje Rousseau a to je všecko. A ten člověk vám také říká:

‚První přikázání filosofie zní:

Člověče, stačíš sám sobě!'

Příteli, až opíšete rondó, budete mít na dnešek obživu. Tak tedy opisujte."

"Ach, pane, jak jste dobrý!"

"A na spaní máte půdu; ale v noci, prosím vás, nečtěte, pokud byste neměl vlastní svíčku, jinak by Tereza bručela. Máte už hlad?"

"Ne, nemám, pane," vykoktal Gilbert takřka bez dechu.

"Od večeře nám zbylo ještě na ráno, nedělejte drahoty. To je poslední jídlo, co tu dostáváte - ledaže bych vás, pokud zůstaneme dobrými přáteli, někdy pozval ke stolu."

Gilbert chtěl něco říci, ale Rousseau mu v tom zabránil pokynem hlavy a pokračoval:

"V ulici Plátriére je malá hospůdka pro dělníky; tam se levně najíte, když vás doporučím. Ale teď pojďme jíst."

Gilbert šel za Rousseauem beze slova. Poprvé v životě byl zkrocen. Je pravda, ze ho zkrotil muž, který všechny ostatní převyšuje.

Gilbert snědl pár soust a vrátil se k práci; podle pravdy řekl, že žaludek má příliš stažený právě prožitým otřesem a nemůže nic pozřít. Po celý den neodtrhl oči od práce; v osm hodin večer měl konečně čitelně a čistě opsané čtyřstránkové rondó.

"Nechci vám lichotit, ještě to je špatné, ale čitelné. Stojí to za deset sou - a tady je máte," řekl Rousseau. Gilbert je přijal s hlubokou úklonou.

"Chleba je v misníku, pane Gilberte," řekla Tereza, na niž Gilbertova diskrétnost, jemnost a pilnost zapůsobila dobrým dojmem.

"Děkuji, paní, věřte mi, že nikdy nezapomenu na vaši dobrotu."

"Tu máte," podávala mu Tereza chléb. Gilbert chtěl odmítnout, ale zavčas se podíval na Jean Jacquesa a z toho, jak vraští obočí a špulí jemné rty, pochopil, že by svého hostitele urazil.

"Přijímám," řekl a odešel do své komůrky. V pravé ruce svíral stříbrný desetník a čtyři měďáky, které dostal od Jean-Jacquesa.

Konečně jsem svým pánem, říkal si Gilbert v duchu, když vstupoval do své mansardy, vlastně ještě ne, vždyť jím chléb z milosti.

I když měl hlad, položil chléb na vikýř a vůbec se ho nedotkl. Pak zhasl svíčku a natáhl se na slamník; domníval se, že ve spánku na hlad zapomene.

Spal velmi špatně a probudil se už za časného svítání. Vzpomněl si, co mu Rousseau říkal o zahradách, na něž je z vikýře výhled. Vyklonil se a opravdu uviděl vysoké stromy v krásné zahradě; za stromy se tyčil palác, k němuž zahrada patřila. Hlavní vchod do paláce byl v ulici Jussienne.

V koutě zahrady mezi mladými stromky a květy uviděl besídku se zavřenými okenicemi. Gilbert si zprvu myslel, že jsou zavřeny, že její obyvatelé dosud nevstali. Ale protože rašící listí přiléhalo těsně až k okenicím, Gilbert brzy pochopil, že besídka není už alespoň od zimy obydlena.

Začal obdivovat krásné lípy, jež mu zakrývaly výhled na palác.

Hlad přinutil Gilberta, aby se dvakrát nebo třikrát podíval na chléb, který mu večer ukrojila Tereza. Vždycky se však ovládl, potlačil žádostivost a chleba se ani nedotkl.

Na věži tlouklo pět hodin. Gilbert si myslel, že branka bude už otevřena. Umyl se, učesal a okartáčoval - Jean-Jacques mu položil na půdu věci potřebné pro skromnou toaletu - vzal chléb a šel dolů.

Rousseau, který tentokrát Gilberta nebudil, buď v návalu podezíravosti, anebo aby lépe poznal zvyky svého hosta, dveře u půdy nezamkl. Slyšel, jak Gilbert jde dolů, a sledoval ho. Uviděl, jak k Gilbertovi přistoupil nějaký chudák. Gilbert mu dal darovaný chléb a zašel k pekaři, který právě otevřel krámek, a koupil si kus čerstvého chleba.

Teď půjde do putyky a nechá tam těch ubohých deset sou, pomyslel si Rousseau, ale zmýlil se.

Gilbert snědl kousek chleba, pak se zastavil u kašny na konci uličky, napil se, snědl zbytek chleba, ještě jednou se napil, vypláchl si ústa, umyl ruce a šel zpátky.

Na mou věru, teď jsem šťastnější než Diogenes, protože jsem našel člověka, říkal si Rousseau. Když uslyšel, že Gilbert jde po schodech, rychle mu šel otevřít.

Celý den proběhl v nepřetržité práci. Gilbert věnoval jednotvárné opisovačské lopotě všechnu svou_pronikavou inteligenci a neústupnou houževnatost. Čemu nerozuměl, to si domyslil; otrocky se podřídil své železné vůli a bez váhání a bez omylů kreslil noty. Když nastal večer, měl hotových sedm stránek; opis nebyl sice zvláště krásný, ale byl bez chyb.

Rousseau si prohlédl práci jako kritik a filosof zároveň. Jako kritik si všímal tvaru not, jemnosti vlasových čar, rozestupu mezi pomlčkami a notami; ve srovnání s předchozím dnem byl znatelný postup. Dal proto Gilbertovi dvacet pět sou.

Jako filosof Rousseau obdivoval sílu lidské vůle, kterou osmnáctiletý temperamentní, vášnivý mladík dovede přinutit svoje pružné tělo, aby se nepřetržitě hrbilo dvanáct hodin nad prací. Rousseau totiž snadno poznal žhavou vášeň, jíž plálo Gilbertovo srdce. Nedovedl však rozeznat, zda jde o ctižádost, či zda to je láska.

Gilbert si prohlížel v dlani peníze, jež dostal: čtyřiadvacetník a jeden měďák. Ten zastrčil do kapsy k tomu, co mu zbylo od předchozího dne, ale čtyřiadvacetník stiskl pevně v hrsti a řekl:

"Pane, jste teď mým pánem, protože jsem u vás našel práci, a poskytujete mi také zdarma přístřeší. Myslím, že bych nejednal správně a že byste o mně mohl špatně soudit, kdybych vás neupozornil předem, co hodlám podniknout."

Rousseau se na Gilberta polekaně zadíval.

"A co vlastně hodláte dělat? Snad nechcete zítra nepracovat?"

"S vaším dovolením, pane, bych zítra chtěl volno."

"Co chcete dělat? Lenošit?"

"Chtěl bych jít do Saint-Denis, pane."

"Do Saint-Denis?"

"Ano, zítra přijede do Saint-Denis korunní princezna."

"Ano, zítra budou v Saint-Denis slavnosti na počest korunní princezny."

"Právě kvůli tomu," přitakal Gilbert.

"Netušil jsem, že jste takový zevloun, mladý příteli. Myslel jsem si, že na pompu absolutistické moci se díváte s pohrdáním."

"Pane ... "

"Podívejte se na mne. Říkáte, že jsem vaším vzorem. A včera přišel za mnou královský princ a snažil se mne přimět, abych šel ke dvoru, ne tak jako vy, ubohý chlapče, nemusel bych vystupovat na špičky a vykukovat přes rameno francouzské gardy, která bude vzdávat čest královu kočáru, jako by se v něm vezla velebná svátost, stál bych před princi a pozoroval úsměvy princezen. A já, obyčejný občan, jsem odmítl pozvání těch grandů."

Gilbert přikývl a Rousseau pokračoval:

"A proč jsem odmítl? Protože člověk nesmí být obojetný. Když tahle ruka napsala, že království je zlořád, nemůže žádat o almužnu královské přízně. Protože vím, že každá slavnost odnímá lidu trošku blahobytu - je ho sotva tolik, že se lid nebouří - protestuji proti všem slavnostem svou nepřítomností."

"Pane, prosím vás, abyste mi uvěřil, že jsem pochopil všechno vznešené ve vaší filosofii."
"Ano, ale poněvadž se tím neřídíte, dovolte, abych vám řekl ... "
"Pane, já nejsem filosof."
"Aspoň mi povězte, co chcete v Saint-Denis dělat."
"Jsem diskrétní, pane."
Rousseau byl Gilbertovými slovy dotčen. Chápal, že mladík před ním něco tvrdošíjně tají, a pocítil jistý obdiv k jeho charakteru a řekl:
"Tak dobrá, máte k tomu svůj důvod. To je mi milejší."
"Ano, pane, mám důvod a přísahám, že na podívanou neběžím ze zvědavosti."
"Tím líp anebo tím hůř, mladý muži; váš pohled je hluboký, ale marně v něm hledám čistotu a klid mládí."
"Už jsem vám říkal, pane, že jsem byl nešťastný, a nešťastní nemají žádné mládí," odpověděl smutně Gilbert. "Dáte mi tedy nazítřek volno, platí?"
"Dám, příteli."
"Děkuji, pane."
"Až se budete dívat na všechnu tu světskou pompu, já si otevřu herbáře a budu sledovat vznešenost a nádheru přírody."
"Neodešel byste, pane, ode všech herbářů na světě ve chvíli, kdybyste se měl setkat se slečnou Galleyovou poté, co jste jí hodil kytici třešňových květů do klína?"
"To je správné, vždyť jste mladý. Jen jděte do Saint-Denis, chlapče."
Když rozradostněný Gilbert odešel a zavřel za sebou dveře, Rousseau řekl:
"To není ctižádost, je to láska."

14. Čarodějova žena

Ve chvíli, kdy Gilbert po dobře stráveném dni chroupal na půdě chléb, zapíjel ho vodou a z plných plic vdechoval svěží vzduch okolních zahrad, elegantní žena v dlouhém závoji, poněkud cizokrajně oděná, projela tryskem na skvělém arabském koni k Saint-Denis dosud prázdnou cestou, která nazítří bude strašně přecpána lidem; cizinka seskočila před branou kláštera karmelitek v Saint-Denis a zaklepala něžným prstíkem na věžní bránu. V druhé ruce držela volně uzdu čistokrevníka, který netrpělivě ržal a hrabal kopyty v písku.
Pár měšťanů se ze zvědavosti zastavilo u neznámé ženy. Přitahovala je cizokrajným zjevem i naléhavostí, s níž klepala.
"Co si přejete, paní?" zeptal se někdo.
"Sám vidíte, pane, chci dovnitř," odpověděla cizinka s výrazným italským přízvukem.
"Tady se nedotlučete. Tahle brána se otvírá jenom jednou denně chudákům, dnes se už neotevře."
"A jak se tedy dostanu k představené?"
"Buď zatlučte na branku na konci zdi, anebo zazvoňte u hlavní brány."
"Víte, paní, že teď je představenou Její královská Výsost princezna Louise Francouzská?" zeptal se další.
"Vím, děkuji."
"U ďasa! To je ale krásný kůň," zvolal dragoun z královniny gardy. "Víte, že ten kůň, jestli není přestárlý, má cenu pět set louisdorů a můj nestojí za víc než sto pistolí?"
Dragounova slova mocně zapůsobila na shromážděný dav. Právě v té chvíli přicházel po chodníčku nějaký kanovník, který na rozdíl od dragouna se nedíval na koně, ale na jezdkyni. Prodral se až k ní a tajným mechanismem otevřel bránu a řekl:
"Vstupte, paní, a koně vezměte s sebou."
Žena toužila uniknout chtivým pohledům davu, které na ni zřejmě tíživě doléhaly, a proto rychle uposlechla kanovníkovy rady a zmizela v bráně i s koněm.
Na rozlehlém klášterním dvoře cizinka prudce přitáhla uzdu koni, který divoce vyhazoval a bil kopyty do dláždění, že sestra vrátná, která si na chvilku odskočila do své komůrky u brány, vyběhla rychle z kláštera a volala:
"Co tu chcete, paní? Kdo vás sem pustil?"
"Nějaký hodný kanovník mi otevřel bránu. A chci mluvit, pokud je to možné, s matkou představenou."
"Ta dnes večer nikoho nepřijme."
"Ale mně říkali, že představené klášterů jsou povinny ve dne i v noci přijímat sestry, jež přicházejí ze světa a dožadují se pomoci."
"To je možné za normálních okolností, ale Její Výsost přijela teprve předevčírem, ještě se pořádně neusadila a dnes večer má první kapitulu."
"Madam! Madam! Přicházím z daleka, přicházím z Říma. Ujela jsem šedesát mil na koni a začínám ztrácet odvahu."
"Co mám dělat! Je to výslovný rozkaz."
"Sestro, musím sdělit vaší představené svrchovaně důležité věci."
"Přijďte zítra."
"To není možné ... Zůstala jsem v Paříži jenom den a už za ten den ... a vlastně ani nemohu přenocovat v hotelu."
"Pročpak?"
"Protože nemám žádné peníze."
Sestra vrátná se zadívala na ženu, na níž se třpytily drahokamy, na jejího překrásného koně a podivila se, jak je možné, že nemá na nocleh v hotelu.
"Nevšímejte si mých slov, prosím vás, ani mých šatů ne, to není čistá pravda, že nemám žádné peníze, v každém

hotelu by mi jistě poskytli úvěr. Ne! Ne! Vůbec tu nehledám nocleh, ale útočiště."

"Paní, náš klášter není v Saint-Denis jediný - a v každém klášteře je abatyše."

"Ano, ano, to dobře vím, ale já se nemohu obrátit na obyčejnou abatyši, sestro."

"Myslím, že neděláte dobře, když tolik naléháte. Princezna Louise Francouzská se už nezabývá světskými záležitostmi."

"To nevadí! Jen jí ohlaste, že s ní chci mluvit."

"Už jsem vám říkala, že teď se koná kapitula."

"Tedy po kapitule."

"Kapitula teprve začala."

"Zajdu do kostela, počkám tam a budu se zatím modlit."

"Jsem z toho zoufalá, paní."

"Proč?"

"Nemůžete tam čekat."

"Nemohu?"

"Ne."

"Pak jsem se tedy mýlila! Zde tedy nejsem v domě Božím?" zvolala cizinka energicky a podívala se na sestru tak výmluvně, že ta se jí už neodvážila odporovat a váhavě řekla:

"Je-li tomu tak, pokusím se ... "

"Povězte, prosím, Její Výsosti, že přijíždím z Říma, že kromě dvou zastávek, v Mayence a v Štrasburku, jsem byla stále na cestách, že kromě doby nutné na spánek, a především poslední čtyři dny že jsem odpočívala jen tolik, abych se udržela na koni a popřála inu oddech, aby mě unesl."

"Povím to, sestro," slíbila vrátná a odešla. Po chvilce se vrátila s řádovou sestrou.

"Tak co je?" zeptala se cizinka netrpělivě.

"Její královská Výsost vám dnes večer opravdu nemůže poskytnout audienci, paní, ale pohostinství vám klášter přesto neodmítá, když se domníváte, že nutně potřebujete azyl. Můžete zde zůstat, sestro, a jste-li tak unavena, jak říkáte, běžte si hned lehnout," řekla řeholnice.

"A co kůň?"

"Postaráme se o něj, buďte klidná, sestro."

"Je krotký jako beránek. Jmenuje se Džerid, na toto jméno poslechne a přijde. Naléhavě ho doporučuji vaší péči, je to báječné zvíře."

"Budeme s ním zacházet, jako kdyby to byl králův kůň."

"Děkuji."

"A teď zaveďte paní do jejího pokoje," poručila řeholnice vrátné.

"Do pokoje ne, do kostela. Nepotřebuji spát, potřebuji se modlit."

"Kaple je pro vás otevřena, sestro," ukázala jeptiška na úzký boční vchod do kostela.

"A kdy se dostanu k paní představené?"

"Zítra."

"Zítra ráno?"

"Ach, zítra ráno to také nebude možné."

"Zítra ráno zde bude velká návštěva."

"Ach, kdo může být přijat dřív než taková nešťastnice jako já?"

"Paní korunní princezna nás zítra poctí dvouhodinovou návštěvou. Je to velká laskavost k našemu klášteru a velký svátek pro sestřičky, chápete tudíž ... "

"Bohužel!"

"Paní abatyše si přeje, aby zde všechno bylo důstojno královských hostí."

"A než se budu smět setkat se vznešenou paní představenou, budu zde v bezpečí?" otázala se cizinka úzkostlivě a celá se při tom chvěla.

"Ano, sestro, ovšemže. Náš dům skýtá útočiště i provinilcům, tím spíše ... "

"Uprchlíkům. A opravdu sem nikdo nemůže přijít?" vyptávala se cizinka.

"Bez rozkazu nikdo."

"A co když rozkaz dostane? Bože, Bože! On je tak mocný, že jeho moc mne někdy děsí."

"O kom mluvíte?" zeptala se sestra.

"O nikom, o nikom."

"Ona je šílená, chudinka," zašeptala jeptiška.

"Kostel, kostel!" opakovala cizinka, jako by chtěla potvrdit, že ji sestry správně odhadly.

"Pojďte, sestro, zavedu vás tam."

"Vidíte, že mě pronásledují, rychle, rychle, kostel!"

"Zdi Saint-Denis jsou pevné," usmála se soucitně řeholnice, "a proto si klidně můžete jít odpočinout na dobrém lůžku, jestli mi věříte, a nezraňovat si, kolena o dlaždice v kapli."

"Ne, ne, chci se modlit, chci se modlit, aby Bůh ode mne vzdálil moje pronásledovatele," zvolala mladá žena a zmizela v brance, kterou jí řeholnice ukázala, zavřela za sebou.

Když jeptiška, zvědavá jako každá jeptiška, vstoupila do kostela hlavním vchodem, uviděla, jak neznámá žena klečí před oltářem, modlí se a štká s hlavou hluboce skloněnou k zemi.

15. Pařížští měšťáci

Kapitula se shromáždila, jak řeholnice řekly cizince, aby projednala, jakým způsobem nejskvěleji uvítat císařskou dceru. Tímto aktem zahájila princezna Louise Francouzská svou vládu v Saint-Denis.

Poklad bohoslužebného náčiní se v klášteře trochu ztenčil; bývalá představená si odvezla valnou část krajek, které přinesla klášteru věnem; rovněž abatyše pocházející z nejlepších rodin, vstupující však do řádu z nejsvětějších pohnutek, požádaly o vrácení zapůjčených relikviářů, monstrancí a hostiářů.

Když se princezna Louise dověděla, že korunní princezna se zastaví v Saint-Denis, vyslala spěšného posla do Versailles, a ještě v noci přijel vůz vrchovatě naložený tapisériemi, krajkami a obřadními rouchy, kterých bylo za šest set tisíc livrů.

Když se roznesla zvěst o královské nádheře slavnosti, strašlivá zvědavost Pařížanů ještě vzrostla. Hrstka Pařížanů může působit směšně, jak praví Mercier, ale když jsou všichni pohromadě, nutí k zamyšlení anebo k pláči.

Cesta nastávající královny byla všeobecně známa. Proto už od časného rána vylézaly ze svých brlohů desítky, stovky, tisíce Pařížanů.

Francouzská, švýcarská garda i místní posádka v Saint-Denis byly připraveny v plné parádě a se zbraněmi; jejich příslušníci utvořili živý plot, aby zadrželi vlny lidského příboje, jenž od samého rána vytvářel víry kolem baziliky a narážel do skulptur na portálech kláštera. Všude byla hlava na hlavě, děti vylézaly na římsy, muži i ženy obsadili okna. Tisíce zvědavců, kteří přišli příliš pozdě anebo jako Gilbert dávali přednost volnému místu, jež se vždycky vyskytne na hlídaném prostranství zaplaveném davem, takoví čilí mravenci šplhali na stromy a rozlézali se do větví v celém stromořadí mezi Saint-Denis a La Muette, odkud měl princeznin průvod přijet.

Ačkoliv se královský dvůr v Compiégne značně zmenšil, byla v něm stále ještě spousta nádherných kočárů a livrejí. Jenom významní velmoži totiž mohli stačit králi, který jel dvakrát až třikrát rychleji než ostatní, protože na něj všude čekala přípřež.

Menší páni zůstali v Compiégne, anebo jeli do Paříže poštovními vozy, aby si jejich koně mohli odpočinout.

Když si doma odpočinuli i páni, vraceli se se sloužícími do Saint-Denis, aby se podívali na shromážděný lid i korunní princeznu, kterou už jednou viděli.

Kromě královského dvora bylo na silnici ještě alespoň tisíc kočárů bohatých velkoobchodníků, finančníků, mondénních žen i členek opery, členů soudního dvora; nájemní drožky i těžké vozy zvané carabas, na jejichž lavicích se tlačilo dvacet až pětadvacet Pařížanů; ty však jely tak pomalu, že je chodci předešli.

Dovedeme si tedy snadno představit, jaký zmatek a zácpa nastaly na silnici k Saint-Denis toho rána, kdy noviny a pouliční návěští oznámily, že tam přijede nastávající královna. Nesmírné davy se natlačily u kláštera karmelitek, a když tam už nebylo místo, rozlily se po silnici, po níž měla přijet princezna se svým doprovodem.

V tomto množství, jež děsilo i rodilého Pařížana, dovedeme dobře představit Gilberta. Byl v něm úplně ztracen, maličký, osamělý, nerozhodný; nevyznal v tlačenici a nevěděl, kde je, ale byl tak pyšný, že se nikoho na nic neptal. Chtěl, aby ho považovali za Pařížana, i když nikdy neviděl víc než sto lidí pohromadě.

Zpočátku se na silnici objevovali jednotliví chodci, ale v La Chapelle jich začalo hojně přibývat. V Saint-Denis se zdálo, že přímo vyrůstají z dlažby a že jich je jako klasů na obrovském lánu.

Gilbert už drahnou chvíli vůbec nic neviděl, v davu přímo utonul; šel a nevěděl kam, šel, kam ho dav nesl. Viděl, jak děti lezou na stromy, ale neodvážil se odložit kabát a vylézt také, i když velmi toužil zjistit, kde vlastně je. Přistoupil proto alespoň ke stromu. Někdo z nešťastníků, kteří neměli stejně jako on žádný výhled, a šlapali na paty těm, kdo se mačkali před nimi, dostal nápad zeptat se diváků na stromě, kde je nějaké volné místo. Dověděl se, že mezi klášterem a gardami.

Gilbert se také osmělil a zeptal se, zda je už vidět kočáry. Dosud je vidět nebylo, pouze na silnici čtvrt míle od Saint-Denis bylo vidět mračna prachu. Právě tohle chtěl Gilbert vědět - kočáry tedy ještě nepřijely; zbývalo tedy už se jen dovědět, z které strany přijedou.

Když v Paříži někdo z davu nezapřede s neznámým rozhovor, pak je buď němý, anebo Angličan.

Sotvaže se Gilbert protlačil dozadu, aby se dostal z davu, octl se u příkopu, na němž seděla a svačila rodina nějakého pařížského měšťánka: vysoká štíhlá blondýnka s modrýma očima, skromná a bojácná; zato matka tlustá, drobná a zvědavá žena s bílými zuby a svěží pletí. Otec byl naditý do barchetového kabátu, který vyndával ze skříně jenom v neděli a ve svátek, zajímal se o něj víc než o matku s dcerou, neboť věděl, že ty si vždycky nějak pomohou. Kromě nich tam byla ještě teta, vysoká hubená a vrtošivá sušinka, a služebná, která se pořád smála. Donesla košík s celou snídaní a vůbec jí nevadilo, že je těžký.

Pán jí košík občas pomohl nést. Služebna tedy byla členem rodiny. Měla mnoho společného se psem, kterého také občas bijí, ale z rodiny nikdy nevylučují. Gilbert pozoroval koutkem oka scénu, jakou v životě dosud neviděl. V Taverney, kde žil od narození, znal jenom panstvo a čeleď, o měšťanech neměl ani potuchy.

Nyní viděl, že se ti hodní lidé v ukojovaní materiálních potřeb vlastně řídí filosofií spíše Biasovou9, než Platónovou nebo Sokratovou.

Donesli si s sebou to nejlepší a co nejvíc toho užívali. Otec nakrájel na plátky vábnou telecí pečeni, kterou drobní pařížští měšťáci přímo zbožňují. Kolemstojící očima přímo hltali lahůdku, která do zlatova vypečená odpočívala v kameninovém pekáči, kde ji pečlivá hospodyňka obložila už včera karotkou, cibulkami a plátky slaniny, než ji služka donesla k pekaři. Pekař kromě chleba upekl do zlatova dva tucty takových pečení.

Gilbert si vybral nedaleko rodinky stojící jilm a než se u něho posadil, pečlivě očistil károvaným kapesníkem zaprášenou trávu. Smekl klobouk, položil kapesník na trávu a pak si teprve sedl. Sousedů si vůbec nevšímal, ale za to oni si hned povšimli jeho.

"To je pořádný mladík," řekla matka.

Dcerka se zarděla. Červenala se pokaždé, když , se někdo před ní zmínil o nějakém mladém muži, což by dnešní rodiče jistě s radostí uvítali.

"To je pořádný mladík," opakovala matka. Pařížanka totiž vždycky nejprve postřehne morální vlastnosti anebo jejich nedostatek.

Otec se ohlédl a řekl: "Hezký chlapec."

"Dcerka zrudla."

"Vypadá unaveně, ale nic nenesl, přidala se služka.

"Je to lenoch!" zvolala teta.

"Pane, jsou královy kočáry ještě daleko?" obrátila se matka familiárně na Gilberta, jak to dovedou jen Pařížanky.

Gilbert se obrátil, a když viděl, že otázka je určena jemu, zvedl se a pozdravil.

"To je ale zdvořilý mladík," řekla matka.

Dcerka zpurpurověla.

"Nevím, paní, jen jsem slyšel, že čtvrt míle odtud je vidět prach."

"Pojďte sem - a jestli je libo ... " ukazoval měšťák rukou na jídlo.

Gilbert přistoupil blíž. Byl hladový a pečeně líbě voněla, ale uvědomil si, že v kapse má pětadvacet nebo šestadvacet sou a že za třetinu tohoto jmění by mohl posnídat skoro stejně opulentně; rozhodl se proto nabídku odmítnout. Nechtěl nic přijmout od lidí, které potkal poprvé v životě.

"Děkuji, pane, srdečně vám děkuji, už jsem snídal."

"Tak vida, vida, vidím, že jste velmi opatrný, pane, ale odtud vůbec nic neuvidíte," řekla měšťka.

"A vy uvidíte, když jste na stejném místě jako já?" usmál se Gilbert.

"U nás je to něco docela jiného, my máme synovce ve francouzské gardě," řekla Pařížanka.

Dcerka téměř zfialověla.

"A ten dneska stojí před Modrým pávem."

"Nechci být indiskrétní, ale kde je ten Modrý páv?" optal se Gilbert.

"Přímo proti klášteru karmelitek; slíbil, že nás pustí hned za vojáky. Postaví nám tam lavici a tak báječně budeme vidět, až budou vystupovat z kočáru."

Teď zas pocítil Gilbert, jak mu stoupá červeň do tváří; neodvážil se posadit k jídlu s těmi dobráky, ale hořel touhou jít s nimi.

Avšak jeho filosofie, či spíše pýcha, před níž ho Rousseau varoval, mu docela tichounce našeptávala:

"To je dobré tak pro ženy, ty potřebují oporu - ale já? Jsem chlap, mám ruce a ramena!"

"Kdo se tam nedostane, nic neuvidí, leda prázdné kočáry, a ty člověk může vidět všude, kvůli tomu nemusí chodit do Saint-Denis," pokračovala matka, jako by přímo uhádla Gilbertovy myšlenky.

"Myslím, paní, že spousta lidí má dnes stejný nápad jako vy."

"Ano, ale každý nemá synovce v gardě, aby ho tam pustil."

"Ano, to je pravda," přitakal Gilbert, a v jeho hlase bylo slyšet zklamání, jež neuniklo pařížskému bystrozraku.

"Ale pán může jít klidně s námi," navrhl měšťák, který byl naučen odhadovat ženiny myšlenky.

"Ach, pane, bojím se, že by vás to obtěžovalo," zdráhal se Gilbert.

"Ba právě naopak, alespoň nám pomůžete protlačit se až tam. Máme jenom jednoho mužského, a tak budeme mít aspoň dva," řekla žena. Na Gilberta nemohl žádný argument víc zapůsobit. Pomyšlení, že bude užitečný a svou užitečností zaplatí za podporu, kterou mu nabízejí, předem uklidnilo a odstranilo všechny jeho pochybnosti.

Přijal.

"Uvidíme, komu nabídne rámě," zabručela teta.

Tahle pomoc spadla Gilbertovi přímo z nebe. Jak jinak by mohl překonat hradbu třiceti tisíc lidí, kteří nad ním všichni vynikali, ať už bohatstvím nebo silou; především se však dovedli o slavnostech všude protlačit a zaujmout co nejvíc místa!

To by ostatně poskytlo našemu filosofovi, kdyby byl méně teoretikem a víc praktikem, vděčnou látku k báječné studii o dynamice společnosti.

Kočár tažený čtyřspřežím proletěl davem jako dělová koule; každý ustupoval před běžcem v přiléhavém kabátci pestrých barev, s pérem na klobouku a ohromnou holí v ruce, ale především před dvěma mohutnými hafany, kteří běželi ještě před ním.

Muž v kočáře něco pošeptal do ucha gardistovi a zastavil v koutku u kláštera.

Krokem přijížděli kavalíři na koních, prodírali se pomalu davem k cíli, utržili tisíce ran, šťouchnutí a skoro každý jim potichu nadával.

Pěšák, tlačený a odstrkovaný davem, vlna hnaná tisíci dalších vln, vystupoval na špičky, byl nadnášen sousedy, zmítal se jako Antaios, aby našel společnou matku, které se říká země, hledal cestu, kudy uniknout z davu a vytáhnout za sebou rodinu, skládající se téměř pravidelně z houfu ženských; jedině Pařížan se totiž odvažuje brát je všude a vždycky s sebou a dovede jim bez chvastounství zjednat respekt.

Přese všechno, či přesněji přese všechny se dralo davem městská spodina, zarostlá chlapiska měla na hlavě hučku, která kdysi bývala kloboukem, rozedrané rukávy a kalhoty přivázané na těle motouzem; chlapi se neúnavně a čile probíjeli lokty, rameny i nohama, smáli se, skřípali zuby, ale mezi pěšími si razili cestu stejně snadno jako Gulliver v liliputánském obilí.

Gilbert nebyl velmož se čtyřspřežím, ani parlamentář, voják na koni, ani Pařížan, ani muž z lidu, a určitě by tedy byl rozdupán, zraněn a rozdrcen davem. Když však už jednou byl pod ochranou pařížského měšťáka, cítil se silným.

Rozhodně nabídl rámě matce.

"Nestyda!" zabručela teta.

"Pánové, prosím vás," doprovázela měšťka svou prosbu srdečným smíchem, "pánové, buďte tak laskaví, pánové, buďte tak hodní ... "

Všichni jí ustupovali z cesty a nechávali ji projít s Gilbertem; v patách za nimi proklouzl i otec, zavěšený do dcery a sestry, i služka s košíkem na ruce.

Krůček za krůčkem prošli pět set metrů, které je dělily od obávané francouzské gardy, do níž však rodina skládala všechnu svou naději.

Dcerka postupně nabyla obvyklou barvu.

Když dorazili na místo, měšťák se vzepřel na Gilbertova ramena a hledal synovce své ženy. Uviděl ho ve vzdálenosti asi dvaceti metrů, jak si kroutí knír.

Začal tak nápadně mávat kloboukem, že synovec si ho konečně všiml, přešel k němu a požádal kamarády, aby se trochu rozestoupili a uvolnili rodince cestu.

Skulinou se hned protáhl Gilbert s měšťkou, měšťan se sestrou a dcerou a pak i služebná, která několikrát vykřikla a divoce zablýskala očima, čemuž však její páni nevěnovali sebemenší pozornost.

Když byli na místě, Gilbert poděkoval měšťanovi, měšťan poděkoval Gilbertovi. Matka se ho pokoušela zadržet, teta vystrnadit; Gilbert proto odešel a s rodinou se už víckrát neshledal.

Octl se na vyhrazeném místě; proto se snadno dostal ke kmeni mohutné lípy, vystoupil na kámen, opřel se o první větev a čekal. Asi po půlhodině čekání bubeník prudce zavířil paličkami, ozvala se dělová rána a na katedrále se majestátně rozzvučel velký zvon.

16. Královy kočáry

Z dálky se ozývalo tlumené volání, které rostlo a mohutnělo; jak se přibližovalo, Gilbert se začínal chvět a nakonec se třásl po celém těle.

Zástupy volaly: Ať žije král! jak to tehdy ještě bylo obvyklé. Na silnici se objevilo celé mračno ržajících koní, zářících zlatem a purpurovými pokrývkami: přijížděli mušketýři, obrněnci a švýcarská garda.

Za nimi se vynořil mohutný a nádherný kočár.

Gilbert spatřil modrou stuhu a majestátní neodkrytou hlavu. Viděl chladný a pronikavý blesk králova pohledu, před nímž se skláněly všechny hlavy a všichni smekali.

Fascinovaný a omámený Gilbert nebyl schopen pohybu a zapomněl smeknout. Prudká rána ho vytrhla z extáze, a jeho klobouk se skulil na zem.

Gilbert vyskočil, popadl klobouk, zvedl hlavu a uviděl měšťákova synovce, který si ho prohlížel typicky vojenským výsměšným pohledem.

"Tak co, odkdy se před králem nesmeká?"

Gilbert zbledl, podíval se na zaprášený klobouk a odpověděl: "Viděl jsem krále poprvé v životě, pane, a zapomněl jsem ho pozdravit, to je pravda. Ale nevěděl jsem ... "

"Nevěděl jste?" nakrabatil žoldák obočí.

Gilbert se bál, aby ho nevyhnali z místa, odkud mohl dobře vidět Andréu; láska, kterou jeho srdce plápolalo, zlomila jeho pýchu.

"Odpusťte mi to, já jsem z venkova."

"Přišel jste do Paříže na vychování, že ano, křupanánku?"

"Ano, pane," přinutil se Gilbert spolknout svůj vztek.

"A protože se právě začínáte učit," řekl seržant a zadržel mu ruku, když si chtěl opět nasadit klobouk na hlavu, "zapamatujte si ještě tohle: stejně jako krále musíte pozdravit korunní princeznu, pány prince - a vůbec všechny kočáry s liliemi. Víte alespoň, jak vypadají lilie, mladíku, anebo vás to mám také naučit?"

"To je zbytečné, pane, lilie znám."

"To je vohromný," zabručel seržant.

Přijížděly královské kočáry. Jejich řada se prodlužovala. Gilbert je sledoval tak dychtivě, že jeho oči téměř otupěly. Kočáry jeden za druhým přijížděly k bráně kláštera, zastavovaly, pánové z nich vystupovali, netrvalo to nikdy dlouho, průvod se zastavil nejvýš na pět minut.

Při jedné zastávce měl Gilbert pocit, jako by mu do srdce vniklo rozžhavené železo. Zmocnila se ho závrať, před očima se mu zatmělo, a roztřásl se tak silně, že se musel zachytit větve, aby neupadl.

Nanejvýš deset kroků před sebou spatřil v kočáru s liliemi, které mu seržant doporučil zdravit, rozzářenou tvář Andrey, která byla cela v bílém jako anděl nebo nějaký duch.

Gilbert tiše vykřikl, opanoval svoje vzrušení a poručil srdci, aby přestalo bít, pohledu, aby se upřel do slunce. Mladík se dovedl tak ovládat, že se mu to podařilo.

Andrée, která chtěla vědět, proč kočáry zůstaly stát, se vyklonila a rozhlédla se kolem sebe azurovýma očima, uviděla Gilberta a poznala ho.

Gilbert si myslel, že se Andrée podiví, kde se tu vzal, obrátí se a řekne o tom otci, který sedí vedle ní v kočáře.

Gilbert se nemýlil, Andrée se podivila, otočila se a upozornila na Gilberta barona de Taverney, který seděl majestátně v králově kočáru a na hrudi měl rudou řádovou velkostuhu.

"Gilbert! Gilbert je tady! A kdo se tam stará o Mahona?" zvolal baron, jako by se probudil ze sna.

Gilbert dobře slyšel jeho slova a chystal se pozdravit Andréu i otce nastudovanou uctivou poklonou. Musel na to vynaložit všechnu sílu.

"Tak je to přece on! Ten dareba je tu osobně," zvolal baron, když uviděl našeho filosofa.

Bylo pro něho tak nepochopitelné, že Gilbert je v Paříži, a domníval se zprvu, že Andréu i jeho šálí zrak. Musel vynaložit dost úsilí, aby uvěřil vlastním očím.

Na tváři Andrey, kterou Gilbert soustředěně pozoroval, se po lehkém údivu objevil dokonalý klid.

Baron se vyklonil z dvířek a pokynem přivolal Gilberta. Gilbert k němu chtěl jít, ale seržant ho zadržel.

"Vždyť vidíte, že mě volají."

"Kdopak?"

"Z toho kočáru."

Seržant se podíval za Gilbertovým prstem a uviděl kočár barona de Taverney, který řekl:

"Seržante, dovolte, chtěl bych tomu chlapci říci jen pár slov."

"Třeba dva páry, pane, třeba dva. Ostatně máte dost času, u brány je zrovna slavnostní vítání; máte dobrou půlhodinu čas. Běžte, mladíku."

"Pojď sem, darebo! Pověz mi, jakou náhodou tě nacházím v Saint-Denis, když máš být v Taverney!" volal na Gilberta, který se snažil jít svým obvyklým krokem. Gilbert podruhé pozdravil Andréu i barona a odpověděl:

"To vůbec není žádná náhoda, pane, dovedla mě sem moje vlastní vůle."

"Cože! Tvoje vůle, mamlase? Tak ty náhodou máš vůli?"

"Proč ne? Každý svobodný člověk má právo mít svou vůli."

"Každý svobodný člověk! Ty si tedy myslíš, že jsi svobodný, nešťastníče?"

"Ano, ovšem, protože jsem svou svobodu nikomu nepostoupil."

"U sta hromů! To je ale vykutálený ptáček! Tak ty jsi tedy v Paříži, a jak ses tam dostal, prosím tě? A z čeho žiješ, smím-li se ptát?" křičel pan de Taverney, kterého poněkud zarazilo Gilbertovo sebevědomé vystupování.

"Pěšky,"odpověděl Gilbert lakonicky.

"Pěšky!" opakovala Andrée a v jejím hlase byl znát jistý soucit.

"A co jsi přišel dělat do Paříže? Ptám se tě, odpověz!" zvolal baron.

"Nejprve se vzdělávat a pak zbohatnout."

"Vzdělávat?"

"Ano, co jiného?"

"A zbohatnout? A co zatím děláš? Žebráš?"

"Žebrat, to tak!" odpověděl Gilbert pohrdavě.

"Tedy kradeš?"

"Pane, ukradl jsem vám někdy něco?" řekl Gilbert tak rozhodně a prudce, že i slečna de Taverney mu na okamžik věnovala pozornost.

"A jak se tedy uživíš, když máš strach, že si umažeš ruce od práce?"

"Dělám to, co dělá geniální muž, jemuž se chci vyrovnat, alespoň houževnatostí. Opisuji noty."

Andrée se otočila k Gilbertovi a zeptala se:

"Vy opisujete noty?"

"Ano, slečno."

"Vy je tedy znáte?" zeptala se tak pohrdavě, jako by říkala: Lžete.

"Znám noty, a to stačí, abych je mohl opisovat."

"A který rarach tě naučil znát noty, darebo?"

"Ano, to si také říkám," usmála se Andrée.

"Pane barone, miluji hluboce hudbu, a když slečna každý den hrávala hodinu nebo dvě na klavičembalu, vždycky jsem se schoval a poslouchal."

"Ty lenochu!"

"Nejprve jsem pochytil melodie, a protože byly zapsány jistým způsobem, pomaloučku jsem pochytil i ten způsob a naučil se noty číst."

"Moje noty! Vy jste se odvážil dotknout mých not?"

Pohoršila se nesmírně Andrée.

"Ne, slečno, to bych si nikdy nedovolil. Ale zůstávaly otevřeny na různých místech. Nedotkl jsem se jich, jen jsem se v nich pokoušel číst, to je všechno. A očima jsem je nemohl ušpinit."

"Uvidíte, že ten mamlas za chvíli bude tvrdit, že hraje jako Haydn."

"Naučil bych se hrát, kdybych se odvážil dotknout prsty klapek."

Andrée se bezděčně znovu podívala na tvář, na níž se odrážel nepopsatelný výraz, který měl nejblíže k fanatické touze po mučednictví.

Baron, který nebyl zdaleka tak klidný a chápavý jako jeho dcera, vzplál hněvem nad tím, že mladík má pravdu, a že on sám urazil jeho lidskou důstojnost, když ho nechal v Taverney s Mahonem.

Velmi nesnadno totiž odpouštíme níže postavenému, když nás přesvědčí, že nemáme pravdu my, nýbrž on. Baron se stále víc rozčiloval, ačkoliv dcera se uklidňovala.

"Ach, ty piráte, ty jsi dezertoval a potuluješ se! A když tě člověk žádá, aby ses odpovídal za své chování, tak vedeš pitomé žvásty a myslíš si, že ti je spolknu? Protože nechci, aby mou vinou šlapali po královych cestách obejdové a cikáni ... " láteřil baron.

Andrée otci naznačila pohybem, aby se mírnil, protože přeháněním ztrácí svou nadřazenost. Baron však odstrčil její ruku a pokračoval:

"Doporučím tě panu de Sartines, ty ničemo filosofická; a on tě strčí do věže v Bicétre!"

Gilbert ustoupil o krok, narazil si klobouk a bledý vztekem řekl: "Pane barone, pro ten případ si zapamatujte, že jsem v Paříži našel ochránce, u kterých váš pan de Sartines čeká v předpokoji, jestli ho přijmou."

"Hahaha, jestli unikneš Bicétre, pak ale neunikneš výprasku! Andrée, Andrée, zavolejte bratra, je nablízku."

Andrée se sklonila k Gilbertovi a panovačně mu poručila: "Táhněte odtud, pane Gilberte!"

"Filipe, Filipe!" volal stařec.

"Táhněte," opakovala Andrée mladíkovi, který v jakési extázi zůstal stát beze slova, jako by ho do země zarazil.

Na baronovo volání přiběhl ke dvířkům kočáru nějaký kavalír. Byl to Filip de Taverney ve skvostné kapitánské uniformě a zářil štěstím.

"Hele, Gilbert! Kde se tu bereš, Gilberte! Dobrý den, Gilberte ... Co si přejete, tatínku?" zeptal se laskavě.

"Dobrý den, pane Filipe," pozdravil Gilbert.

"Co si přeju," zvolal baron zuřivě. "Abys potrestal mečem toho darebu!"

"Ale, a co provedl?" zeptal se Filip a se vzrůstajícím údivem pozoroval baronovo soptění a Gilbertovu strašlivou netečnost.

"Provedl, provedl! Ztřískej ho, Filipe, jako psa," křičel baron.

Mladý muž se obrátil na sestru. "Co provedl, Andrée? Urazil snad vás?"

"Já!" ohradil se Gilbert.

"Ne, nic neudělal, Filipe, nic neudělal, otec se mýlí. Pan Gilbert už není v našich službách, a má tudíž plné právo jít, kam se mu zlíbí. Tohle nechce otec pochopit, a proto ho rozzlobilo, že ho tu našel."

"A to je všechno?" zeptal se Filip.

"Naprosto všechno, bratře, nechápu, proč se pan de Taverney zlobí, když věc sama o sobě a ani člověk nestojí za to. Podívejte se, Filipe, jestli už pojedeme."

Baron zmlkl, přemožen přímo královskou povzneseností své dcery. Gilbert sklonil hlavu, zdrcen takovým pohrdáním, a jeho srdcem projel blesk podobný nenávisti. Div neomdlel. Raději by snesl smrtelné bodnutí Filipova meče, ba i krvavé šlehnutí bičem.

V té chvíli však už naštěstí téměř končilo slavnostní uvítání a kočáry se začínaly rozjíždět.

Pomalu se vzdálil i baronův kočár a Andrée zmizela jako sen. Gilbert osaměl, bylo mu do breku a s chutí by řval, neboť nebyl s to unést tíhu svého neštěstí.

Najednou ucítil na rameni něčí ruku. Obrátil se a uviděl Filipa, který se vrátil, seskočil s koně a svěřil ho nějakému vojákovi.

"Tak co se vlastně přihodilo, ubohý Gilberte, a proč jsi vlastně v Paříži?" ptal se s úsměvem.

Srdečný a upřímný tón Gilberta dojal, takže se vytrhl ze svého stoicismu.

"A co bych v Taverney dělal, prosím vás? Zemřel bych tam ze zoufalství, nevědomosti i hladem."

Filip se zachvěl, neboť posuzoval nestranně mladíkovu bolestnou opuštěnost.

"A ty si myslíš, ubohý chlapče, že v Paříži se protlučeš bez peněz, bez protekce a bez prostředků?"

"Myslím, pane. Ten, kdo chce pracovat, málokdy zemře hladem tam, kde ostatní touží nic nedělat."

Gilbertova odpověď Filipem otřásla, vždycky ho považoval jen za bezvýznamnou součást domácnosti.

"A máš alespoň co jíst?"

"Vydělávám si na chleba, pane Filipe, a ten, kdo si vždycky vyčítal, že jí chléb, na který si nevydělal, víc nepotřebuje."

"Doufám, že nemluvíš o chlebu, který ti dávali v Taverney, chlapče? Tvůj otec i matka byli dobří služebníci a ty jsi také už odmalička dovedl být užitečný."

"Konal jsem pouze svou povinnost, pane."

"Poslyš, Gilberte, víš, že jsem tě měl vždycky rád, vždycky jsem se na tebe díval jinak než ostatní. Právem, anebo jsem se mýlil? To ukáže teprve budoucnost. Tvoje divokost mi připadala rozkošná, tvoje hrubství jsem chápal jako hrdost."

"Jste kavalír, pane!" špitl Gilbert.

"Chci tvoje dobro, Gilberte."

"Děkuji vám, pane."

"Byl jsem taky tak mladý jako ty a stejně nešťastný; a proto snad tě líp chápu. A pak se na mne usmálo štěstí. Dovol tedy, Gilberte, abych ti pomáhal, než se také usměje štěstí na tebe."

"Díky, díky, pane."

"Co chceš dělat? Jsi příliš divoký, abys šel do služby."

Gilbert zavrtěl hlavou a pohrdavě se usmál a řekl:

"Chci studovat."

"Ale ke studiu potřebuješ profesory a profesory musíš platit, potřebuješ tedy peníze."

"Já si je vydělám, pane."

"Vyděláš? A kolik vyděláváš, smím-li vědět?" usmál se Filip.
"Dvacet pět sou za den a mohu vydělat i třicet nebo čtyřicet."
""Ale to ti stačí sotva na jídlo."
Gilbert se usmál.
"Podívej, třeba ti nabízím nevhodně svoje služby."
"Vy mně nabízíte svoje služby, pane Filipe?"
"No ovšem, nabízím ti je. Jen se nečervenej a přijmi."
Gilbert neodpovídal.
"Lidé si mají tady na světě pomáhat, copak nejsou všichni bratři?" pokračoval Taverney Červený dům.
Gilbert upřel inteligentní zrak na ušlechtilou tvář mladého vojáka, který se otázal:
"Ty se divíš mé řeči?"
"Ne, pane, je to jazyk filosofie, nejsem však zvyklý, slýchat ho od lidí vašeho stavu."
"Máš pravdu, ale je to jazyk naší generace. I následník trůnu sdílí tyto názory. Netvař se tak hrdě, později mi vrátíš, co ti teď půjčím. Kdo ví, zda z tebe jednou nebude Colbert nebo Vauban?"
"Anebo Tronchin?"
"Třeba. Tady je peněženka, rozdělíme se."
"Děkuji vám, pane, díky, ale nic nepotřebuju. Jenom ... jenomže jsem vám mnohem vděčnější, než kdybych vaši nabídku přijal, věřte mi," děkoval nezkrotný mladík, dojatý mnohem hlouběji, než si chtěl přiznat, obdivuhodnou Filipovou srdečností.
Pozdravil udiveného Filipa a rychle zmizel v davu. Mladý kapitán čekal několik okamžiků, jako by nemohl uvěřit svým očím ani uším, ale když viděl, že se Gilbert nevrací, nasedl na koně a zařadil se.

17. Posedlá

Všechen lomoz rachotících vozů, dunění rozezpívaných zvonů, veselé bubnování tamborů, všechna nádhera, její odlesk a přepych světa, který je pro ni nyní ztracen, se vůbec nedotkly duše princezny Louisy Francouzské, odrazily se od zdí její cely a rozplynuly se jako vlny příboje.
Když král odjel, aniž se mu podařilo - jako otci úsměvy a jako panovníkovi prosbami, jež se podobaly rozkazům - přimět dceru k návratu do světa, když nastávající královna rázem pochopila opravdovou duševní velikost své vznešené tety, a pak zmizela ve víru dvořanů, abatyše kláštera karmelitek poručila sundat čalounění, odstranit květiny a zabalit krajky.
Ze všech stále ještě vzrušených řeholnic jediná ona ani nemrkla, když se těžké klášterní brány, na chvilku otevřené, opět s těžkým rachotem přibouchly mezi světem a samotou.
Potom si dala zavolat hospodářku.
"A dostávali chudí v těchto dvou zmatených dnech obvyklé almužny?"
"Ano, velebná matinko."
"A návštěvy u nemocných se konaly jako obvykle?"
"Ano, velebná matinko."
"A vojáci dostali před odchodem z kláštera občerstvení?"
"Všichni dostali chléb a víno, jak to velebná matinka nařídila."
"V domě je tedy všechno v pořádku?"
"Ano, velebná matinko."
Princezna Louise přistoupila k oknu a s rozkoší vdechovala voňavý podvečerní vzduch stoupající ze zahrady. Klášterní hospodářka uctivě čekala,až ji urozená abatyše propustí, anebo jí dá nový rozkaz.
Jen Bůh sám ví, nač v té chvíli myslela královská poustevnice, která mechanicky trhala lístky vysokokmenných růží sahajících až k oknu a jasmínu pnoucího se po zdi.
Náhle se ozvalo prudké zahrabání koňských kopyt, až představená sebou trhla.
"Kdo ze všech těch pánů od dvora zůstal v Saint-Denis?"
"Jeho Eminence kardinál de Rohan, velebná matinko."
"Koně jsou tedy zde?"
"Nikoli, velebná matinko, jsou v klášterní kapitule, kde Jeho Eminence přenocuje."
"Co to je vlastně za hluk?"
"To dělá kůň té cizinky, velebná matinko."
"Jaké cizinky?" rozpomínala se abatyše.
"Té Italky, co včera večer přijela a požádala její Výsost o pohostinství."
"Ach ano, to je pravda. A kde je?"
"Ve svém pokoji anebo v kostele."
"A co od včera dělala?"
"Odmítala každé jídlo, vzala si jen kousek chleba a celou noc se modlila v kapli."
"Je to asi veliká hříšnice!" svraštila čelo představená.
"Nic o tom nevím, velebná matinko, s nikým nemluvila."
"Co to je za ženu?"
"Je krásná, tvář má mírnou a zároveň hrdou."
"Kde byla dnes při vítání?"

"Ve svém pokoji, viděla jsem, jak se skrývá za záclonou u okna a na každého příchozího vrhá úzkostný pohled, jako by se bála nějakého nepřítele."

"Žena z toho ubohého světa, v němž jsem žila a panovala. Doveďte ji ke mně."

Když hospodářka už odcházela, princezna se ještě zeptala: "A jak se vlastně jmenuje?"

"Lorenza Felicianiová."

"Tohle jméno jsem nikdy neslyšela, ale nevadí, doveďte ji, poručila představená a posadila se do starodávného křesla, v němž sedávalo před ní už devět abatyší.

Řezbami zdobené dubové křeslo, pocházející z doby Jindřicha II., bylo obávanou soudní stolicí, před níž se třásly ubohé novicky, jež dosud kolísaly mezi duchovním a časným životem.

Za několik okamžiků klášterní hospodářka přivedla cizinku zahalenou v dlouhém závoji. Princezna Louise se upřeně zadívala na Lorenzu Felicianiovou a rozpoznala u mladé ženy tolik pokory, půvabu a ušlechtilé krásy, povšimla si ještě neosušených velkých černých očí, v nichž se zračila taková nevinnost, že upustila od původního záměru jednat s ní přísně a přijala ji laskavě jako sestru.

"Pojďte blíž, paní, a mluvte."

Mladá žena postoupila o krok a plná rozechvění chtěla před princeznou pokleknout. Ta ji však zvedla.

"Jmenujete se Lorenza Felicianiová, paní?"

"Ano, velebná matinko."

"A toužíte mi svěřit nějaké tajemství?"

"Ach, zmírám touhou svěřit se!"

"Ale proč nehledáte pomoc ve zpovědnici? Já vás mohu jenom utěšit, ale kněz vás utěší a dá vám rozhřešení," pronesla představena váhavě.

"Potřebuji pouze útěchu, velebná matinko. A s tím, co vám chci říci, se mohu svěřit pouze ženě."

"Je to tak zvláštní?"

"Ano, velmi zvláštní. Vyslechněte mne trpělivě, velebná matinko, mohu to říci pouze vám, znovu opakuji, protože vy jste všemocná a mne může ochránit vlastně už jen ruka páně."

"Vás ochránit! Někdo vás tedy pronásleduje? A kdo na vás útočí?"

"Ano, ano, velebná matinko, pronásledují mne," zvolala cizinka v nevýslovné hrůze.

"Pak byste, paní, měla řádně uvážit, že tento dům není pevnost, nýbrž klášter. Sem nepronikne nic z toho, co lidmi zmítá, zde hasnou všechny vášně. Zde nenajdete nic, čeho lze použít proti lidem. Toto není dům spravedlnosti, síly a odplaty - zde je prostě dům Boží."

"Ach, právě ten hledám. Ano, dům Boží, neboť jedině v domě Božím mohu žít v pokoji."

"Ale Bůh zakazuje mstu. Jak chcete, abychom vás pomstily na vašem nepříteli? Obraťte se na úřady."

"Úřady nezmohou nic proti tomu, koho se obávám, velebná matinko."

"A kdo to je?" zeptala se představená a v jejím hlase bylo znát bezděčnou, utajovanou hrůzu. Lorenza přistoupila k princezně v jakési tajemné exaltaci a řekla:

"Kdo to je, velebná matinko? Jsem si jista, že to je jeden z démonů, co bojují s lidmi, a že Satan, kníže pekel, ho obdařil nadlidskou mocí."

"Co nepravíte!" zvolala princezna a zadívala se na Lorenzu pozorněji, aby se ujistila, že není šílená.

"Ach, já jsem tak nešťastna, tak nešťastná!" lomila Lorenza překrásnýma rukama, které vypadaly jako odlitek z antické sochy. "Já jsem tomu člověku přišla do cesty, já jsem ... "

"Jen dokončete."

Lorenza přistoupila k abatyši ještě blíž a jako by se sama děsila toho, co chce říci, úplně tichounce zašeptala:

"Jsem posedlá!"

"Posedlá! Co nepravíte, paní, jste vůbec při smyslech, anebo ... "

"Šílená? To chcete říci? Že ano? Ne, nejsem šílená, ale brzy bych mohla zešílet, kdybyste mne opustila."

"Posedlá!" opakovala princezna.

"Bohužel! Bohužel!"

"Přesto mi však dovolte, abych vám řekla, že se ve všem podobáte tvorům, jež Bůh nejštědřeji obdařil. Zdá se, že jste bohatá, jste hezká, na vašem obličeji se nezračí žádná stopa té strašné a tajemné choroby, kterou nazýváme posedlost."

"V mém životě, v dobrodružstvích mého života, velebná matinko, je neblahé tajemství, jež bych ráda skryla i sama před sebou."

"Vysvětlete mi to podrobněji. Jsem snad první člověk, s nímž mluvíte o svém neštěstí? A co rodiče a vaši přátelé?"

"Mojí rodiče! Ubozí rodiče! Uvidím je ještě někdy?" sepjala bolestně ruce a trpce dodala:

"Kde bych vzala přátele!"

"Vezměme to po pořádku, děvenko," pokoušela se abatyše usměrnit Lorenzino vyprávění. "Kdo jsou vaši rodiče? A jak jste od nich odešla?"

"Jsem Římanka, velebná matinko, bydlela jsem s rodiči v Římě. Otec pochází ze staré rodové šlechty, ale je chudý jako všichni římští patricijové. Mám ještě matku a staršího bratra. Když ve Francii má aristokratická rodina syna a dceru, říkali mi, obětuje se dceřino věno a synovi se koupí meč. U nás se obětuje dcera, aby syn mohl vstoupit do řádu. Mně se nedostalo žádného vzdělání, aby bratr mohl studovat na. Kardinála, jak maminka naivně říkávala."

"A pak?"

"Z toho vyplývá, velebná matinko, že rodiče si ukládali všemožné oběti, aby mohli pomáhat bratrovi, a rozhodli, že přijmu klášterní závoj u karmelitek v Subiacu."

"A co jste tomu říkala vy?"

"Nic, velebná matinko. Od útlého mládí jsem poznávala tuto budoucnost jako nutnost. Neměla jsem sílu ani svou vůli. Nikdo se se mnou neradil, prostě mi to nařídili a já jsem musela poslechnout."

"Ale přece ... "

"Nám, druhorozeným římským dcerám, zbývají jenom touhy a bezmoc, velebná matinko. Milujeme svět, jako zatracenci milují ráj, který vůbec neznají. Měla jsem kolem sebe tolik příkladů, které by mne odsoudily, kdyby mne jenom napadlo odporovat, ale to mi na mysl ani nepřišlo. Všechny přítelkyně, které jsem znala a které jako já měly bratry, zaplatily svou daň slávě rodiny. Nedovedla bych ani zdůvodnit, proč s tím nesouhlasím; naši nežádali na mně nic neobvyklého. Matka se se mnou trochu víc mazlila, když se přiblížil den rozloučení.

Konečně nastal den, kdy jsem měla vstoupit do noviciátu, otec měl konečně pohromadě pět set římských dukátů na věno klášteru, a tak jsme vyjeli do Subiaca.

Subiaco je od Říma vzdáleno osm nebo devět mil. Ale horské cesty jsou tak špatné, že za pět hodin jsme urazili jenom tři míle. I když cesta byla velice únavná, mně se líbila. Usmívala jsem se na ni jako na svoje poslední štěstí a celou cestu jsem se loučila se stromy, křovinami, kameny, ba i s uschlými stébly trávy, kdož ví, zda v klášteře je tráva, kamení, křoví a stromy!

Ze snění jsem byla vytržena, když mezi lesíkem a rozervanými skalami vůz náhle zastavil, maminka začala křičet a otec sáhl po pistolích. Moje oči, můj duch spadly z nebe na zem, přepadli nás banditi."

"Ubohé dítě!" politovala Lorenzu abatyše, kterou stále víc a víc zajímalo její vyprávění.

"Mám se vám s tím svěřit, velebná matinko? Zvlášť jsem se nevyděsila, protože ti chlapi nás přepadli pro peníze - a peníze byly určeny na věno klášteru. Bez věna mě nepřijmou, a to oddálí můj vstup do kláštera, než otec sežene nové peníze. Dobře jsem věděla, jak dlouho mu trvalo, než dal dohromady pět set dukátů.

Ale když si bandité rozdělili kořist, místo aby nás nechali jít svou cestou, vrhli se na mne; když jsem viděla, jak usilovně mne otec brání a jak úpěnlivě matka prosí se slzami v očích lupiče, pochopila jsem, že mi hrozí veliké, neznámé neštěstí a začala jsem hlasitě volat o smilování; je přece docela přirozené, že člověk volá o pomoc, i když ví, že volá zbytečně, a já jsem dobře věděla, že na tomto pustém místě mě nikdo neuslyší.

Lupiče můj křik, matčiny slzy a otcovo úsilí vůbec nevzrušovaly. Klidně mi svázali ruce za záda a prohlíželi si mne nestoudnými pohledy, když vytáhli z kapsy kostky a začali jimi hrát na kapesníku jednoho z nich.

V hrůze jsem pochopila - a to mě nejvíc pobouřilo - že já jsem asi ta věc, o kterou hrají, neboť jsem neviděla žádnou sázku.

Náhle jeden z nich vítězoslavně zařval, vyskočil a ostatní mu se skřípěním zubů ošklivě nadávali; přiběhl ke mně, uchopil mne do náruče a přitiskl svoje rty na moje. Ani kdyby mne pálili žhavým železem, bych tak zoufale nekřičela.

‚Smrt, smrt, ach Bože, dej mi smrt!' křičela jsem.

Matka se válela na zemi, otec omdlel.

Měla jsem pouze jedinou naději: že některý z banditů, který mě nevyhrál, mě ze vzteku zabije nožem, který svírali v hrsti. Čekala jsem ránu, doufala jsem, že přijde, úpěnlivě jsem se za to modlila.

Náhle se objevil na pěšině jezdec na koni.

Potichu promluvil s chlapíkem, kterého bandité postavili na stráž, a ten ho na smluvené znamení propustil dál.

Byl to muž střední postavy, s výraznou tváří a rozhodným okem; přijížděl zvolna ke koni. Když dojel až ke mně, zastavil se.

Bandita, který mně vzal do náruče a už mě odnášel, se zastavil, jakmile ten muž práskl bičíkem, a pustil mne na zem.

‚Pojď sem,' poručil mu neznámý.

A když bandita váhal, neznámý muž pokrčil paží v jistém úhlu a položil dva roztažené prsty na prsa. Bandita přistoupil k neznámému, jako by jeho znamení bylo rozkazem všemocného pána.

Neznámý se naklonil k banditovu uchu a tiše řekl: ‚Mac.'

Jsem si zcela jista, že řekl jenom to jediné slovo. Pozorovala jsem ho totiž, jako pozorujeme nůž, který nás co nevidět zabije. Poslouchala jsem, jako posloucháme slovo, které má být ortelem naší smrti anebo nám zachovat život.

‚Benac,' odpověděl lupič.

Potom jako zkrocený lev - a také řval jako lev - se vrátil ke mně a rozvázal mně i otci a matce provaz na zápěstích.

Lupiči si už peníze rozdělili a nyní přicházel jeden za druhým a každý položil svůj díl na kámen. Z pěti set dukátů nechyběl ani jeden.

Zatím jsem trošku pookřála v otcově a matčině náručí.

‚A teď běžte,' poručil neznámý banditům a bandité do jednoho odešli do lesa.

‚Lorenzo Felicianiová, teď pokračuj ve své cestě, jsi volná,' řekl cizinec a upíral přitom na mne svůj nadlidský pohled.

Otec s matkou děkovali cizinci, který nás znal, ale kterého jsme my neznali. Nasedli do vozu a pak jsem nastoupila s jistou lítostí i já, protože mě k němu zachránci přitahovala podivná, neodolatelná síla.

Ten zůstal stát bez hnutí na místě, jako by nás chtěl i nadále chránit.

Dívala jsem se za ním, dokud mi nezmizel z dohledu; pak teprve se uvolnil tlak, který svíral mou hruď.

Za dvě hodiny jsme dorazili do Subiaca."

"Jaký byl ten mimořádný člověk?" otázala se princezna, dojata prostotou vyprávění.

"Račte mě vyslechnout, velebná matinko. Tím bohužel všechno ještě neskončilo!"

"Poslouchám," řekla princezna Louise a mladá žena pokračovala:

"Do Subiaca jsme přijeli za dvě hodiny po té události.

Celou cestu jsme si vyprávěli, otec, matka a já, o zvláštním, tajemném a mocném zachránci, který přišel v pravý okamžik, jako by ho samo nebe poslalo.

Otec, méně důvěřivý než já, podezíravě tvrdil, že neznámý je náčelníkem nějaké lupičské bandy, které jsou rozděleny

na menší skupiny v okolí Říma a čas od času je kontroluje nejvyšší náčelník, který má absolutní autoritu, odměňuje, trestá a rozděluje.

Nemám zdaleka takové životní zkušenosti jako otec, řídila jsem se spíše instinktem, který vedla moje vděčnost, a nedomnívala jsem se, že ten muž je bandita, a vůbec jsem tomu nemohla uvěřit.

Každý večer při modlení jsem prosila Pannu Marii, aby nezapomněla se svou milostí na mého neznámého zachránce.

Téhož dne jsem vstoupila do kláštera. Měla jsem opět věno a nic tedy nebránilo, abych byla přijata. Nikdy jsem však nebyla tak smutná a rezignovaná. Jsem pověrčivá Italka, napadlo mi tedy, že Bůh mě chtěl zachovat čistou a bez poskvrny, a proto že jsem byla vysvobozena z rukou banditů, které poslal snad sám ďábel, aby zničili věnec mé nevinnosti, jejž smí jen Bůh sejmout z mého čela. Proto jsem horlivě, s celým žárem své povahy plnila vůli svých představených a rodičů. Poradili mi, abych požádala římského velekněze o prominutí noviciátu. Napsala jsem proto žádost a podepsala ji. Sestavil ji otec; byla tak vroucí, že Jeho svátost v ní musela vidět nevýslovnou touhu duše zklamané světem a žíznící po samotě. Jeho Svatost žádosti vyhověla a roční noviciát, který u některých sester trvá i dva roky, mi zvláštní dispenzí byl zkrácen na pouhý měsíc.

Tato zpráva mě nijak nezarmoutila ani nepotěšila. Dalo by se říci, že jsem byla pro svět už mrtva a že jednali s mrtvolou, kterou ještě přežívá její necitelný stín.

Čtrnáct dnů jsem byla držena pod uzavřením z obavy, aby se mne nezmocnil světský duch. Ráno patnáctého dne mi poručili, abych šla do kaple s ostatními sestrami.

V Itálii jsou klášterní kaple veřejně přístupné. Papež se zřejmě nedomnívá, že kněz smí konfiskovat Boha na kterémkoli místě, kam se mu lidé přicházejí klanět.

Vstoupila jsem do chóru a klekla do své lavice. Ta stála mezi zelenými plátny, jež zakrývala mříže chóru anebo spíše je měla zakrývat; mezi plátny byla totiž dosti velká mezera, aby bylo vidět do chrámové lodi.

Tou skulinou jsem uviděla téměř na zemi člověka který jediný zůstal stát mezi klečícím davem. Ten člověk se na mne díval, vlastně mě hltal očima. Pocítila jsem podivnou nevolnost, kterou jsem už jednou zažila. Její nadlidský účinek na mne mohutně působil: připadala jsem si jako jehla, kterou můj bratr posunoval magnetem skrz papír, prkénko a dokonce i talíř.

Byla jsem bohužel přemožena, spoutána jhem a bezmocná proti síle, jež mě k němu přitahovala. Zkřížila jsem ruce, jako je dáváme křížem před Bohem, a rty i srdcem jsem mu říkala:

‚Díky, díky!'

Sestry na mne zíraly překvapeně, nechápaly můj pohyb ani slova; obrátily se ve směru mých rukou, očí hlasu. Nazvedávaly se v lavicích, aby viděly do chrámové lodě, kam jsem se já celá roztřesená dívala.

Cizinec zmizel.

Sestry se mne vyptávaly, ale já jsem se jen červenala, bledla a koktala.

Od toho okamžiku, Vaše Výsosti, jsem v moci démona!"

"Nevidím v tom nic nadpřirozeného, sestro?" odpověděla princezna s úsměvem, "uklidněte se a pokračujte."

"Protože vy nemůžete cítit, co jsem zakoušela já."

"Co jste zakoušela?"

"Naprosté vlastnictví - démon se zmocnil všeho, mého srdce, duše i rozumu."

"Sestro, velmi se obávám, že ten démon je láska."

"Ach ne, pro lásku bych tolik netrpěla, láska by tolik netrápila mé srdce, láska by tak neotřásala celým mým tělem, jako vichr třese stromem, láska by mi nevnukla špatnou myšlenku, která mi přišla."

"Povězte mi o té špatné myšlence, dcero."

"Měla jsem se svěřit se vším zpovědníkovi, že ano, velebná matinko?"

"Ovšemže."

"Ano, ale démon, který se mne zmocnil, mi naopak docela tichounce našeptával, abych si svoje tajemství nechala pro sebe. Snad ani neexistuje jeptiška, která při vstupu do kláštera by ve světě, z něhož odchází, nezanechala milostnou vzpomínku; mnohá z nich má v srdci vedle jména Božího ještě jiné jméno. Zpovědník byl zvyklý na podobné důvěrnosti. A já, tak zbožná, tak bázlivá, čistá a nevinná, jsem před osudovou cestou do Subiaca nepromluvila ani slůvko s jiným mužem než s bratrem, já jsem se domnívala, že si ostatní sestry budou myslet, Vaše Jasnosti, že jsem s neznámým měla nějaké pletky, ale můj pohled se s jeho setkal od té doby pouze dvakrát, a opravdu jsem neopustila, než jsem oblékla závoj, žádného milence jako ostatní sestry."

"To je opravdu špatná myšlenka," přitakala princezna Louise. "Ale je to také velice nevinný démon, když vnuká ženě, které se zmocnil, podobné myšlenky."

"Druhý den mě zavolali do hovorny. Našla jsem tam jednu sousedku z via Frattina, mladou ženu, která velmi litovala, že mě ztratila, protože jsme si spolu každý večer povídaly a zpívaly.

Za ní stál u brány člověk zahalený do pláště a čekal na ni, jako by byl její sluha. Vůbec se ke mně neobrátil, ale zato já jsem se obrátila na něho. Vůbec na mne nepromluvil, ale já jsem přesto vytušila, že to je můj neznámý zachránce.

Stejný zmatek, jaký jsem už zakusila, se zmocnil mého srdce. Cítila jsem, že si mě moc tohoto člověka zcela podrobila. Kdyby v hovorně nebyly mříže, určitě bych k němu přiběhla. Ze stínu jeho pláště vyzařovaly podivné paprsky, které mne obloudily. V jeho zarputilém mlčení jsem slyšela, pouze já sama, hlasité zvuky, které ke mně promlouvaly lahodným jazykem.

Vzchopila jsem se a s velikým přemáháním jsem se zeptala sousedky z via Frattina, kdo je ten člověk, co ji doprovází. Vůbec ho neznala. Měl prý s ní jít manžel, ale v poslední chvíli se vrátil s tím člověkem a řekl jí: ‚Nemohu tě doprovodit do Subiaca, ale půjde s tebou můj kamarád.'

Dál se už nevyptávala, protože velice toužila mě zas uvidět, a proto s neznámým šla.

Moje sousedka byla svatá žena, v koutě hovorny uviděla madonu proslavenou zázraky, chtěla se proto před ní pomodlit.

Když před obrazem poklekla, muž ke mně nehlučně přistoupil, rozevřel plášť a ponořil svůj pohled do mého, jako by to byly dva žhavé paprsky.

Čekala jsem, zda promluví, ňadra se mi vzrušením dmula, jak jsem čekala na jeho slovo; roztáhl však pouze ruce nad mou hlavou a přiblížil je k mříži, jež nás oddělovala. Okamžitě se mne zmocnila neslýchaná extáze. Usmál se na mne, já jsem úsměv opětovala, zavřela jsem oči, jako by mne drtila nesmírná únava. V té chvíli si pouze přál ujistit se o své moci nade mnou. Jakmile se vzdaloval, vracela jsem se k sobě; přesto však jsem byla pod mocí podivné halucinace, ještě když se sousedka z via Frattina už domodlila, vstala, rozloučila se se mnou a při odchodu mě objala.

Když jsem se večer svlékala, našla jsem pod závojem lístek, na němž byly napsány pouze tři řádky:

V Římě je ten, kdo se zamiloval do jeptišky, potrestán smrtí. Vydáte na smrt člověka, kterému vděčíte za svůj život?

Od toho dne, Vaše jasnosti, byla moje posedlost úplná. Obelhávala jsem Boha, nechtěla jsem se mu přiznat, že na toho člověka myslím tolik jako na něho."

Lorenza se sama polekala toho, co právě řekla, zarazila se a zadívala na jemnou a inteligentní tvář princezny, která jí pevně odpověděla:

"To vůbec není posedlost. Je to nešťastna vášeň, jak jsem vám už řekla, a znovu vám opakuji, že světské věci nemají proniknout až sem, leda v kajícím duchu."

"V kajícím duchu? A cožpak nevidíte, že pláču, že se modlím, že tu klečím na kolenou a úpěnlivě vás prosím, abyste mě vytrhla z pekelné moci toho člověka? A vy se mne ptáte, zda se kaju? Ach, nejen to, mám výčitky svědomí."

"Přesto však až dosud ... " řekla princezna Louise.

"Počkejte, počkejte, až to dopovím, a pak mě nesuďte příliš přísně, snažně vás prosím, Vaše Jasnosti."

"Shovívavost a mírnost jsou mým přikázáním, jsem v řádu, který mírní utrpení."

"Díky! Díky! Vy jste opravdu anděl utěšitel, jakého jsem hledala.

Do kaple jsme chodily třikrát týdně. Neznámý byl na každé mši. Chtěla jsem odporovat. Říkala jsem, že jsem nemocná. Rozhodla jsem se do kaple vůbec nechodit. Ó, lidská slabosti! Když byl čas jít do chrámu, šla jsem proti své vůli, jako by mě tam hnala silnější vůle než moje. Když se tak nestalo, byla jsem chviličku klidná a bylo mi dobře. Ale jakmile se on přibližoval, hned jsem to poznala. Mohla bych bývala říci: Je odtud sto kroků, je na prahu, je v kostele - a přitom se vůbec směrem ke mně nepodíval. Jakmile přešel na svoje obvyklé místo, moje oči se odvrátily i od nejposvátnějšího vzývání v modlitební knize a upřely na něho.

Po celý obřad jsem nemohla číst ani se modlit. Všechny moje myšlenky, všechna má vůle, celá moje duše byly v mých pohledech a všechny pohledy směřovaly k muži, který, jak jsem dobře cítila, se o mne přel s Bohem.

Zpočátku jsem se na něho nemohla bez obav podívat, potom jsem po něm toužila, nakonec jsem mu v myšlenkách běžela vstříc. A často, jak tomu bývá ve snu, se mi zdálo, že ho v noci vidím na ulici anebo procházet se pod mým oknem.

Tento můj stav neunikl spolusestrám, které na něj upozornily matku představenou. Ta dala vědět mé mamince. Tři dni před skládáním slavných slibů přišli za mnou jediní moji tři příbuzní: otec, matka a bratr.

Říkali, že mě přišli ještě naposled obejmout, ale jsem viděla, že mají na srdci něco jiného, protože maminka se mne začala vyptávat, když jsme spolu osaměly. Za této okolnosti lze snadno rozpoznat vliv démona, neboť místo abych jí všechno řekla, jak jsem bezpochyby měla učinit, všechno jsem houževnatě popírala.

Konečně nastal den, kdy jsem měla přijmout závoj; sváděla jsem v sobě podivný boj, toužila jsem po okamžiku, kdy se cele odevzdám Bohu, ale současně jsem se ho bála; dobře jsem vycítila, že démon, chce-li se mnou učinit krajní pokus, učiní ho právě v této slavnostní chvíli."

"A ten podivný muž vám od té doby, co jste našla jeho lístek v závoji, už nikdy nepsal?" zeptala se princezna.

"Nikdy, Vaše Jasnosti."

"A v té době jste s ním nikdy nemluvila?"

"Nikdy, leda v duchu."

"Ani jste mu nikdy nepsala?"

"Ach ne, nikdy!"

"Pokračujte. Zůstala jste u toho, kdy jste měla přijmout závoj."

"Toho dne, jak už jsem řekla Vaší Výsosti, měla konečně skončit moje muka; opravdu to byla muka, i když byla prostoupena podivnou sladkostí. Nikdo si nedovede představit, co vytrpí duše, která chce zůstat křesťanskou a přitom je postižena utkvělou, stále přítomnou a nepředvídanou myšlenkou, která se jí vysmívá svou přítomností právě v těch okamžicích, kdy proti ní bojuje a svou neústupností ji nepřekonatelně ovládá. V některých okamžicích jsem si vroucně přála, aby už přišla posvátna chvíle mých slavných slibů. Až budu náležet Bohu, říkala jsem si, Bůh mne dovede ochránit, jako mě ochránil před útokem banditů. Zapomínala jsem, že před bandity mě Bůh ochránil právě zásahem tohoto muže.

Konečně nastaly obřady. Přišla jsem do chrámu bledá, neklidná, ale méně vzrušená než obvykle. Otec, matka, bratr, sousedka z via Frattina a všichni naši přátelé se shromáždili v chrámu, seběhli se také všichni vesničané, protože se rozhlásilo, že jsem krásná, a krásná oběť je Pánu příjemnější, jak se říkává.

Pospíchala jsem se svými sliby a modlitbami, protože on nebyl v kostele; cítila jsem, že se dosti ovládám, když není přítomen. Kněz se už ke mně obrátil, ukazoval mi Krista, jemuž se zasvětím, natahovala jsem už paži k jedinému Spasiteli danému lidem, když obvyklé chvění ve všech údech mi ohlásilo, že on se přibližuje, a rána do prsou mi naznačila, že

právě překročil kostelní práh; v tom okamžiku neodolatelné puzení odvrátilo moje oči od oltáře na opačnou stranu, ačkoli jsem se ze všech sil snažila, aby zůstaly u Krista.

Můj pronásledovatel stál u kazatelny a zíral na mne upřeněji než kdykoliv předtím. Od toho okamžiku jsem mu náležela; přestal pro mne existovat obřad i modlitby.

Myslím, že na otázku předepsanou obřadem jsem neodpověděla. Vzpomínám si, že mě někdo vzal za paži a že jsem se zapotácela jako bez ducha. Ukázali mi nůžky, od nichž se odrazil sluneční paprsek v strašlivém záblesku; ten záblesk mě vůbec neoslepil, ani jsem nezamžikala. Za vteřinku nato jsem ucítila studené železo na krku a cvakání nůžek ve vlasech.

Zdálo se mi, že v tom okamžiku mě opouštějí všechny síly, že moje duše se odpoutává od těla a jde za ním; padla jsem na dlaždice, nikoli tak, jako když člověk omdlí, ale jako když usne. Slyšela jsem velký šum, potom jsem ztrácela sluch a řeč, až jsem úplně znecitlivěla. Obřad byl přerušen v strašlivém zmatku.

Princezna soucitně sepjala ruce.

"Kdo by v té strašlivé události nerozpoznal snadno zásah nepřítele Boha i lidí?" pokračovala Lorenza.

"Dejte si pozor, chudinko ubohá," říkala princezna s něžným soucitem, "dejte si pozor, myslím, že jste příliš nakloněna vidět zázračné tam, kde ve skutečnosti jde o prostou lidskou slabost. Když jste toho člověka uviděla, omdlela jste a to je vše, nic jiného to není, pokračujte."

"Ach, Vaše jasnosti, Vaše jasnosti, tohle mi neříkejte, anebo alespoň počkejte se svým úsudkem, až mě úplně vyslechnete. Nebylo by to nic zázračného, kdybych nabyla vědomí za deset minut, za čtvrt hodiny nebo za hodinu. Pak bych mohla hovořit se sestrami, nabýt mezi nimi odvahy a víry."

"Ovšemže. Ale to se nestalo?" otázala se princezna.

"Vaše jasnosti, když jsem se probrala, byla noc," říkala Lorenza bezbarvým hlasem. "Rychlý a trhaný pohyb mě unavoval už několik minut. Zvedla jsem hlavu, domnívala jsem se, že jsem pod klenbou v kapli anebo pod záclonami ve své cele. Místo toho jsem uviděla skály, stromy, mraky. Potom jsem ucítila vlahý dech, který mi laskal obličej; myslela jsem, že o mne pečuje sestra ošetřovatelka a chtěla jsem jí za to poděkovat ... Zatím však, Vaše Jasnosti, moje hlava spočívala na prsou muže, a ten muž, to byl můj pronásledovatel. Dívala jsem se po sobě a štípla se, abych se ujistila, zda žiju, nebo alespoň bdím. Vykřikla jsem. Byla jsem oblečena v bílém, Ne čele jsem měla věnec bílých růží jako nevěsta anebo jako mrtvá."

Princezna vykřikla, Lorenza sklonila hlavu do dlaní a mezi jednotlivými vzlyky pokračovala: "Druhý den jsem si ověřila, jaká doba uplynula. Byla středa. Zůstala jsem tedy v bezvědomí tři dny. Nemám nejmenší tušení, co se v těchto dnech zběhlo."

18. Hrabě de Foenix

Lehce pochopíme, že se rozhostilo dlouhé mlčení; jedna žena se oddávala bolestným úvahám, druhá se nemohla probrat z údivu. Mlčení konečně přerušila princezna Louise.

"A vy jste neučinila nic, abyste usnadnila svůj únos?"

"Nic, Vaše jasnosti."

"A nevíte, jak jste se dostala z kláštera?"

"Nevím."

"Klášter je přece pevně uzavřený a dobře střežený. V oknech jsou mříže, zdi se téměř nedají přelézt a vrátná nikomu nesvěří klíče. Tohle se zvlášť přísně zachovává v Itálii, kde jsou řádová pravidla ještě přísnější než ve Francii."

"Co vám mám říci, Vaše Jasnosti, když se sama marně snažím ze všech sil rozpomenout, co se stalo, a na nic si nevzpomínám?"

"Ale vyčítala jste mu, ze vás unesl?"

"Samozřejmě."

"A čím se vám omluvil?"

"Že mě miluje."

"A co jste mu řekla vy?"

"Že mi nahání strach."

"Vy ho tedy nemilujete?"

"Ach ne, ne!"

"Jste si tím zcela jista?"

"Bohužel! Vaše Jasnosti, jsou to zvláštní pocity.

Když je ten člověk se mnou, přestávám být sama sebou, stávám se jím. Chci to, co chce on, dělám, co mi nařídí. Moje duše nemá žádnou sílu, můj duch žádnou vůli; pohledem mě zkrotí a fascinuje. On dovede do mého srdce zasít cizí myšlenky, anebo z něho dovede vytáhnout myšlenky, které tam byly tak dobře ukryty i přede mnou, že jsem je ani sama netušila. Vidíte, Vaše Jasnosti, že v tom jsou kouzla."

"Přinejmenším je to podivné, pokud to není nadpřirozené. A po té události, jak jste žila s tím mužem?"

"Byl ke mně velmi něžný, projevoval mi vřelou náklonnost."

"Byl ten člověk zkažený?"

"Nemyslím, naopak, v jeho způsobu řeči je něco apoštolského."

"Jen to přiznejte, vy ho milujete."

"Ne, ne, Vaše Jasnosti, nemiluji ho," řekla mladá žena bolestně.

"Pak byste od něho tedy měla utéci, oznámit ho úřadům, obrátit se na rodiče."

"Hlídal mě tak, že jsem nemohla utéci, Vaše Jasnosti."

"A proč jste někomu nenapsala?"

"Po cestě jsme se vždycky zastavili v domech, které mu zřejmě patřily, každý ho v nich poslouchal. Několikrát jsem žádala o papír, inkoust a pera, ale ti, na něž jsem se obrátila, byli od něho zřejmě poučeni a nikdo mi ani neodpověděl."

"Ale po cestě, jak jste cestovali?"

"Nejprve v poštovním voze, ale v Miláně jsme už žádný nedostali; odtud jsme pokračovali v jakémsi domečku na kolech."

"Ale někde vás přece jen musel nechat samotnou?"

"Ano. V tom případě se ke mně vždycky přiblížil a řekl mi: Spěte - a já jsem hned usnula a probudila jsem se teprve tehdy, až se vrátil."

Princezna Louise zavrtěla nevěřícně hlavou a řekla:

"Netoužila jste po útěku dost silně, jinak by se vám býval musel podařit."

"Ach? myslím, že Vaše jasnosti ... možná že jsem byla očarovaná!"

"Jeho milostnými slovy, jeho laskáním?"

"Jen zřídkakdy mi mluvil o lásce, Vaše Jasnosti, a kromě políbení na čelo večer před spaním a ráno, když jsem vstala, mě nikdy nepolaskal."

"To je opravdu podivné, podivné!" šeptala princezna, ale přece jen se podezřívavě zeptala:

"Můžete mi tedy opakovat, že ho nemilujete?"

"Opakuji to znovu, Vaše Jasnosti."

"Řekněte mi ještě jednou, že vás k němu nevíže žádné pozemské pouto."

"Říkám vám to znovu."

"Nemůže uplatňovat žádné právo, abyste mu byla vydána, požádá-li o vás?"

" Žádné!"

"Ale jak jste se vlastně dostala až sem? Nemohu se v tom nějak vyznat," pokračovala princezna.

"Využila jsem prudké bouře, která nás náhle překvapila u jednoho města, myslím, že se jmenuje Nancy, Vaše Jasnosti. Odešel ze svého místa vedle mne do druhé půlky vozu pohovořit se starcem, který jel s námi; skočila jsem na jeho koně a ujela."

"A proč jste dala přednost Francii, místo abyste se vrátila do Itálie?"

"Uvažovala jsem, že se nemohu vrátit do Říma, protože by si všichni určitě mysleli, že jsem jednala v dohodě s tím mužem. Byla bych zneuctěna a rodiče by mne ani nepřijali.

Rozhodla jsem se tedy utéci do Paříže a žít tam v skrytosti, anebo dostat se do nějakého jiného hlavního města, kde bych se mohla ztratit před všemi pohledy, a především před jeho.

Když jsem přijela do Paříže, celé město bylo vzrušeno vaším vstupem do karmelitského kláštera, Vaše Jasnosti. Každý vás chválil, jak účinlivě pomáháte nešťastným, jaké skutky milosrdenství prokazujete a jaký soucit máte se zarmoucenými. To byl pro mne záblesk naděje, Vaše Jasnosti; nabyla jsem přesvědčení, že jedině vy jste dost ušlechtilá, abyste mne přijala, a dost mocná, abyste mne ochránila."

"Stále se odvoláváte na mou moc, dítě. On je tedy velmi mocný?"

"Ach ano!"

"Ale kdo to je? Z ohledu k vám jsem stále odkládala tuto otázku. Mám-li vás však chránit, musím vědět proti komu."

"Ach, Vaše Jasnosti, tohle vám také nejsem schopna vysvětlit. Vůbec nevím, kdo to je a čím je. Jedině vím, že žádný král nepožívá větší úcty a žádný bůh není víc uctíván než on od lidí, kterým se projeví."

"Ale jeho jméno? Jak se jmenuje?"

"Slyšela jsem, že lidé ho nazývají různými jmény, Vaše Jasnosti, ale pouze dvě mi utkvěla v paměti. Jedním ho nazýval stařec, s nímž jsme cestovali z Milána, dokud jsem ho neopustila; druhé si dával sám."

"A jak ho stařec nazýval?"

"Ašarat ... Není to nějaké nekřesťanské jméno, Vaše Jasnosti, prosím vás?"

"A jak si říkal sám?"

"Josef Balsamo."

"A jaký byl?"

"Jaký byl! ... Zná celý svět a všechno uhádne, žil ve všech časech, je současníkem všech věků, mluví ... ach Bože, promiňte mi taková rouhání! ... Mluví, jako by znal nejen Alexandra, Caesara, Karla Velikého, kteří jsou myslím už hodně dlouho mrtvi, ale i Kaifáše, Piláta, Pána našeho Ježíše Krista, jako by byl osobně při jeho ukřižování."

"Pak je to nějaký šarlatán," řekla princezna po kratičkém uvažování.

"Nevím, co přesně znamená toto slovo ve Francii, ale vím, že ten člověk je nebezpečný, strašný, že všechno se před ním sklání, padá a hroutí se; vypadá bezbranně, ale je ozbrojený, zdá se, že je sám, ale dovede si vyvolat muže ze země. A to všechno bez použití síly, bez násilí, jedním slovem, gestem ... s úsměvem."

"No dobrá, ať je to kdokoli, uklidněte se, dítě, dostane se vám před ním ochrany."

"Ochráníte mne vy, Vaše jasnosti?"

"Ano, já, dokud se sama nevzdáte mé ochrany. Ale nevěřte a především se nesnažte přimět i mne, abych i já uvěřila na nadpřirozená vidění, jež se zrodila ve vašem nemocném duchu. Zdi Saint-Denis jsou určitě dost pevné, aby se pro každý případ staly spolehlivou hradbou proti pekelné mocnosti i proti síle, které se musíme mnohem víc obávat, věřte mi, proti lidské síle. Co hodláte teď, paní, podniknout?"

"Šperky, které mi patří, Vaše Jasnosti, chci přinést věnem nějakému klášteru, nejraději vašemu, jestli to je možné," řekla Lorenza a položila na stůl drahocenné náramky, vzácné prsteny, nádherný diamant a báječné náušnice. Šperky mohly stát dobře dvacet tisíc dukátů.

"Ty šperky jsou vaše?" zeptala se princezna.

"Jsou moje, Vaše Jasnosti. Daroval mi je a já je vracím Bohu. Nic jiného si nepřeji, leda ... "

"Co to má být? Jen to povězte!"

"Aby mu byl vrácen jeho arabský kůň Džerid, bez něhož bych se nevysvobodila, jestliže o něj požádá."

"A vy se k němu v žádném případě nechcete vrátit?"

"Já mu nepatřím."

"To je pravda, to jste už říkala. Chcete tedy, paní, vstoupit do Saint-Denis a pokračovat v řeholním životě, který byl v Subiacu přerušen podivným způsobem, o němž jste mi vyprávěla?"

"To je moje nejvroucnější přání, Vaše Jasnosti, a na kolenou vás prosím o tito milost."

"Dobrá, dobrá, uklidněte se, dítě, ode dneška budete žít s námi. Až nám dokážete svým vzorným chováním, že o tuto milost stojíte, pak jednoho dne, za to vám ručím, budete náležet Pánu a ze Saint-Denis vás nikdo neodvede, když matka představená bude nad vámi bdít."

Lorenza se vrhla k nohám své ochránkyně a děkovala jí co nejsrdečněji a nejupřímněji. Náhle však se nadzvedla, naslouchala, zesinala a rozechvěla se.

"Ach Bože, můj Bože, Bože!"

"Co je?" zeptala se princezna Louise.

"Celé tělo se mi chvěje! Nevidíte? Přichází! On přichází!"

"Kdo?"

"On! On přísahal, že mne zahubí."

"Ten člověk?"

"Ano, ten člověk. Nevidíte, jak se mi chvějí ruce?"

"Vidím."

"Ach! Přibližuje se, přibližuje se!" vykřikla Lorenza srdceryvně.

"Mýlíte se."

"Ne, Vaše Jasnosti. Pohleďte, jak mě přitahuje, proti mé vůli; zadržte mě, zadržte mě!"

Princezna Louise uchopila mladou ženu za ruku a chlácholila ji.

"Uklidněte se, ubohé dítě; i kdyby to byl on, Bůh je mi svědkem, že tady jste v naprostém bezpečí."

"Přibližuje se, přibližuje se, říkám vám!" volala vyděšená, úplně zničená Lorenza s vytřeštěnýma očima a ukazovala rukou na dveře.

"To je šílenství, vyložené šílenství! Cožpak někdo může jen tak vstoupit k princezně Louise Francouzské? To by ten člověk musel být nositelem králova řádu."

"Ach, Vaše Jasnosti, nevím, jak se sem dostal," zvolala Lorenza a zvrátila se nazad, "ale vím, jsem si tím jista, že jde po schodech ... že je odtud sotva deset kroků, že už je tady!"

Náhle se otevřely dveře; princezna o krok ustoupila, přece jen trochu poděšena tou zvláštní shodou.

Do cely vstoupila sestra.

"Kdo je tam? A co chcete?" zeptala se abatyše.

"V klášteře se objevil nějaký šlechtic, který chce mluvit s Vaší královskou Výsostí."

"Jak se jmenuje?"

"Pan hrabě de Foenix."

"Je to on? Znáte to jméno?" otázala se princezna Lorenzy.

"Neznám, ale je to on, Vaše Jasnosti, je to on."

"Co chce?" zeptala se princezna jeptišky.

"Má nějaké poslání u francouzského krále z pověření Jeho Veličenstva pruského krále a přál by si, jak říkal, aby se mu dostalo cti pohovořit na okamžik s Vaší královskou Výsostí."

Princezna Louise okamžik uvažovala a pak se obrátila na Lorenzu: "Jděte do pracovny." Když odešla, princezna poručila řeholnici: "A vy, sestro, uveďte toho šlechtice."

Sestra se uklonila a odešla. Abatyše se ujistila, zda dveře do sousední pracovny jsou pevně zavřeny, posadila se do křesla a s jistým vzrušením očekávala, co se bude dít.

Jeptiška byla v okamžení zpátky. Za ní kráčel muž, který se při prezentaci hraběnky Dubarry představil králi jako hrabě de Foenix.

Měl na sobě jako tehdy přísně střiženou pruskou uniformu, vojenskou paruku a černý límec. Jeho veliké, výrazné oči se před princeznou Louisou sklonily, ale jenom tolik, aby projevily úctu, kterou je sebevýše postavený člověk povinen dceři francouzských králů, když je pouhým šlechticem.

Hned je však zvedl, jako by se obával, že se tím příliš pokořuje:

"Madam, vzdávám díky Vaší královské Výsosti za laskavost, kterou mi jistě ráčí prokázat. Počítal jsem totiž s tím, věda, že Vaše Výsost šlechetně podporuje všechno, co je nešťastné."

"Vskutku, pane, pokusím se o to," odpověděla princezna důstojně, neboť počítala s tím, že v desetiminutovém rozhovoru umrtví toho, kdo tak nestydatě přišel žádat o pomoc a ochranu, ačkoliv sám zneužil své vlastní síly.

Hrabě se uklonil, aniž dal na sobě znát, že pochopil dvojsmyslná princeznina slova.

"Co pro vás mohu tedy udělat, pane?" pokračovala princezna Louise ironicky.

"Všechno, Vaše Výsosti."

"Mluvte."

"Ať je Vaše Výsost ubezpečena, že bez vážných příčin bych se neodvážil vetřít do útulku, který si vyvolila a v němž, jak se domnívám, poskytla útočiště jisté osobě, na níž mám zcela mimořádný zájem."

"Jak se jmenuje tato osoba, pane?"

"Lorenza Felicianiová."

"A v jakém jste poměru k této osobě? Je to vaše příbuzná nebo vaše sestra?"

"Je to moje žena."

"Vaše žena? Lorenza Felicianiová je hraběnka de Foenix?" otázala se princezna hlasitěji,. aby ji bylo slyšet ve vedlejší pracovně.

"Lorenza Felicianiová je hraběnka de Foenix, ano, Vaše Výsosti," odpověděl hrabě naprosto klidně.

"Hraběnku de Foenix u karmelitek nemám, pane," namítla abatyše stroze. Ale hrabě pokračoval, jako by se ho odmítnutí vůbec netýkalo:

"Třeba Vaše Výsost není dosud zcela přesvědčena, že Lorenza Felicianiová a hraběnka de Foenix jsou jedna a táž soba."

"Ne, to jste uhádl, zdaleka o tom nejsem přesvědčena."

"Nechť tedy Vaše Výsost dá rozkaz, aby před ní někdo přivedl Lorenzu Felicianiovou, a pak se Vaše Výsost zbaví posledních pochybností. Žádám Vaši Výsost o prominutí, že takto naléhám, ale jsem té mladé ženě něžně oddán, a ona jistě také lituje, že se ode mne odloučila."

"Myslíte?"

"Ano, Vaše Výsosti, myslím si to, i když si to snad ani nezaslouží."

Ach, chudinka Lorenza mluvila pravdu, ten člověk je opravdu nebezpečný, pomyslila si princezna. Pokusme se zalhat, pokračovala v myšlenkách, když hrabě zůstával naprosto klidný a řídil se přesně podle dvorské etikety.

"Pane, nemohu vám přece vydat ženu, která zde vůbec není. Chápu, že ji tak usilovně hledáte, milujete-li ji tolik, jak jste mi řekl. Máte-li mít nějakou naději, že ji najdete, pak ji musíte hledat někde jinde, věřte mi," řekla abatyše.

Hrabě se hned při vstupu rychle rozhlédl po celém pokoji princezny Louisy a jeho oči na okamžik utkvěly v temném koutě na stole, kam Lorenza odložila šperky darované karmelitkám. Jediný letmý pohled však hraběte stačil, aby je v přítmí poznal.

"Kdyby se Vaše královská Výsost ráčila laskavě rozpomenout - a prosím ji, aby si ráčila učinit toto násilí," naléhal hrabě, "určitě by si vzpomněla, že Lorenza Felicianiová zde před chvilkou položila na stůl šperky, když se jí dostalo cti pohovořit s Vaší Výsostí, a pak odešla."

Hrabě de Foenix postřehl letmý pohled, který abatyše vrhla na dveře pracovny, a dodal:

"Odešla do téhle místnosti." Princezna se začervenala a hrabě pokračoval:

"Proto čekám na souhlas Vaší Výsosti, aby mi dovolila rozkázat jí vstoupit; vůbec nepochybuji, že ihned přijde."

Princezna si vzpomněla, že dveře jsou zamčeny z druhé strany, a že Lorenzu tedy nikdo nemůže přinutit, aby přišla, pokud sama nebude chtít.

"A co udělá, když sem přijde?" nesnažila se princezna už ani potlačit hněv nad tím, že zbytečně lhala.

"Nic, Vaše Výsosti, pouze sdělí Vaší Výsosti, že si přeje odejít se mnou, protože je mou ženou."

Poslední slova hraběte princeznu upokojila, připamatovala si totiž, jak Lorenza prudce odporovala.

"Vaší ženou! Jste si tím zcela jist?" zeptala se abatyše a v jejích slovech bylo znát rozhořčení.

"Člověk by si málem mohl myslet, že mi Vaše Výsost nevěří," řekl hrabě zdvořile. "Ale co je na tom k nevíře, že hrabě de Foenix se oženil s Lorenzou Felicianiovou a že žádá svou ženu zpět, když se oženil."

"Zase jeho žena!" zvolala princezna Louise netrpělivě. "Vy se odvažujete tvrdit, že Lorenza Felicianiová je vaší ženou?"

"Ano, Vaše Výsosti, odvažuji se to tvrdit, neboť tomu tak je," odpověděl hrabě naprosto přirozeně.

"Vy jste ženatý?"

"Ano, oženil jsem se."

"S Lorenzou?"

"Ano, s Lorenzou."

"Zákonitě?"

"Ovšemže, a když tolik naléháte, Vaše Výsosti, a nevěříte mi, pak ... Vaše popírání mne zraňuje ... "

"Pak? Co uděláte?"

"Předložím vám pravoplatné potvrzení o sňatku, abyste se mohla na vlastní oči přesvědčit, že je podepsal kněz, který nás oddával."

Princezna se zachvěla; úžasný klid hraběte otřásl jejím přesvědčením. Hrabě otevřel tobolku a vyndal z ní na čtvrtky složený papír.

"Zde vám podávám důkaz pravdy, Vaše Výsosti, doklad, že právem požaduji svou ženu zpět. Pravost listiny potvrzuje podpis ... Ráčí si Vaše Výsost dokument přečíst a prohlédnout si podpis?"

"Podpis! Co znamená podpis ... " šeptala abatyše pochybovačně a její pochyby urážely hraběte víc, než kdyby se hněvala.

"Je to dopis faráře od Svatého Jana ve Štrasburku, kardinála de Rohan, kterého pan korunní princ Ludvík velmi dobře zná ... a kdyby zde Jeho Eminence byla ... "

"Pan kardinál je právě zde," zvolala princezna a upřela na hraběte planoucí zrak. "Jeho Eminence dosud neodjela ze Saint-Denis; v této chvíli je u sídelních kanovníků katedrály; není tedy nic snadnějšího, než si váš návrh ověřit."

"To mám veliké štěstí, Vaše Výsosti. Doufám, že po ověření se rozptýlí všechna nespravedlivá podezření, jež Vaše Výsost ke mně chová," odpověděl hrabě a nevzrušeně zastrčil list do tobolky.

"Taková nestoudnost mě opravdu pobuřuje," řekla princezna a prudce zazvonila zvonečkem. "Sestro! Sestro!"

Vzápětí se objevila jeptiška, která dovedla hraběte de Foenix.

"Ať můj jízdní myslivec rychle donese tento lístek panu kardinálovi de Rohan; najde ho v katedrální kapitule; ať sem bez meškání přijde, čekám na něj," poroučela princezna a podávala řeholnici pár spěšně načrtnutých řádek. Pak tiše dodala; "Ať do chodby postaví dva lučištníky z maršálkova pluku a nikdo ať se odtud nedostane bez jeho dovolení, běžte!"

Hrabě sledoval rozličné fáze tohoto rozhodnutí, jež znamenalo, že princezna Louise s ním hodlá zápolit až do konce; když princezna psala, přistoupil ke dveřím pracovny, upřel na ně oči, roztáhl ruce a pohyboval jimi jistým způsobem a vyslovoval docela tiše nějaká slova. Princezna si povšimla jeho počínání a zeptala se:

"Co to děláte, pane?"

"Vaše Výsosti, zapřísahám Lorenzu Felicianiovou, aby sem přišla a osobně vám potvrdila ze své vlastní vůle, že nejsem šalebník ani podvodník. Tím se ovšem nechci vyhnout žádným dalším důkazům, o něž Vaše Výsost požádá."

"Pane!"

"Lorenzo Felicianiová! Lorenzo Felicianiová, vyjděte ze své místnosti a přijďte sem, přijďte sem!" zvolal hrabě, ovládaje všechno, dokonce i vůli princezny.

Dveře však se neotevřely.

"Pojďte, já to chci!" opakoval hrabě.

Klíč zaskřípal v zámku a princezna s nevýslovnou hrůzou viděla, že mladá žena přichází, upřeně zírá na hraběte a v jejích očích není ani stopy hněvu nebo nenávisti.

"Co to děláte, ubohé dítě, co to děláte? Proč se vracíte k muži, od něhož jste utekla? Tady jste v bezpečí, vždyť jsem vám to říkala."

"V bezpečí je i v mém domě, Vaše Výsosti," odpověděl hrabě, obrátil se na mladou ženu a zeptal se jí:

"Že jste u mne v bezpečí, Lorenzo, že ano?"

"Ano."

Princezna ve svrchovaném údivu sepjala ruce a dopadla těžce do křesla.

"A teď mě, Lorenzo, obviňují, že jsem vám učinil násilí. Řekněte sama, znásilnil jsem vás někdy v jakékoliv věci?" řekl hrabě něžně, ale v jeho hlase nicméně bylo znát rozkazovačný tón.

"Nikdy," odpověděla žena zřetelně a výrazně, ale svoje slova nedoprovodila žádným gestem.

"Co tedy znamená celá ta historka o únosu, kterou jste mi vykládala?" zvolala princezna.

Lorenza zůstala němá; zírala na hraběte, jako by od něho měla dostat život i řeč.

"Její Výsost si nepochybně přeje vědět, jak jste se dostala z kláštera, Lorenzo. Vyprávějte jí všechno, co se zběhlo

od okamžiku, kdy jste omdlela v chóru, až do okamžiku, kdy jste se probudila v poštovním voze."

Lorenza dál mlčela.

"Vyprávějte jí to se všemi podrobnostmi, nic nevynechávejte. Já to chci," pokračoval hrabě.

Lorenza nemohla potlačit třesení a odpověděla:

"Na nic si nevzpomínám."

"Jen hledejte v paměti a rozpomenete se."

"Ach, ano, ano! Už si vzpomínám," řekla Lorenza.

Stejně monotónně jako předtím.

"Mluvte!"

"Když jsem omdlela, právě v tom okamžiku, kdy se nůžky dotkly mých vlasů, zanesli mě do mé cely a položili na lůžko. Maminka u mne zůstala až do večera, když jsem se stále neprobírala z bezvědomí, poslali pro vesnického felčara, který mi ohmatal puls, přiložil zrcadlo před ústa; když poznal, že mi v žilách nepulsuje krev a moje ústa jsou bez dechu, prohlásil, že jsem mrtvá."

"Ale jak to všechno víte," otázala se princezna.

"Její Výsost si přeje vědět, jak to všechno víte," opakoval hrabě.

"Je to podivné, ale já jsem viděla a slyšela! Nemohla jsem však otevřít oči, nemohla jsem mluvit, ani sebou hnout, byla jsem v jakési letargii."

"Tronchin mi vyprávěl o lidech, kteří upadli do letargie a byli zaživa pohřbeni," poznamenala abatyše.

"Pokračujte, Lorenzo."

"Maminka byla zoufalá a nechtěla vůbec uvěřit, že jsem mrtva. Prohlásila, že u mne stráví celou noc a příští den. A také to tak udělala. Uplynulo však třicet šest hodin jejího bdění a já jsem se za celou tu dobu ani nehnula a také jsem nemohla ani vydechnout.

Za matkou přišel třikrát kněz a pokaždé jí říkal, že je to rouhání proti Bohu, chtít zadržet moje tělo na zemi, když moje duše je už u Boha; kněz v nejmenším nepochyboval, že jsem zemřela ve stavu milosti, právě v okamžiku, kdy jsem chtěla vyslovit slova, jež by zpečetila moje spojení se Spasitelem navěky; říkal, že moje duše odletěla přímo na nebesa.

Matka naléhala tolik, že jí dovolili bdít u mne celou noc z pondělí na úterý.

V úterý ráno jsem byla stále ještě ve stavu naprosté strnulosti.

Přemožena matka ustoupila. Řeholnice hlasitě mluvily o svatokrádežném rouhání. Zapálily svíčky v kapli, kde jsem podle zvyku měla být vystavena den a noc.

Po matčině odchodu přišly pochovávačky do mé cely; protože jsem nesložila slavné sliby, oblékly mne do bílých šatů a na čelo mi daly věnec bílých růží, zkřížily mi ruce na hrudi a pak poručily donést máry.

Když byly máry v cele, proběhlo mým tělem silné zachvění; znovu musím opakovat, že zavřenými očními víčky jsem viděla všechno, jako kdybych měla oči otevřené dokořán.

Položily mne do rakve.

Potom mi odhalily obličej, jak je zvykem, zanesly mne do kaple a rakev postavily v chóru kolem ní rozestavily zapálené svíce a u nohou kropenku.

Celý den přicházeli vesničané ze Subiaca do kaple, modlili se za mne a kropili moje tělo svěcenou vodou.

Nastal večer. Když odešli poslední návštěvníci, sestry zamkly kapli a nechaly otevřenou jenom klášterní branku, kterou přišla ke mně bdít přes noc jedna sestra.

Ve spánku mě stále děsila myšlenka, že zítra už budu pohřbena, cítila jsem, že budu zahrabána zaživa, nepřijde-li nějaká neznámá moc a nevysvobodí mne.

Slyšela jsem, jak hodiny odbíjejí jedna za druhou: devět, deset, potom jedenáct.

Každý uder věžních hodin zazněl v mém srdci; bylo to strašlivé, slyšela jsem zvonit svůj vlastní umíráček.

Jenom Bůh sám ví, jak jsem se snažila a jaké úsilí jsem vyvinula, abych přemohla svůj ledový spánek, přetrhala železná pouta, jimiž jsem byla svázána se svou rakví. Bůh to viděl - a slitoval se nade mnou.

Odbila půlnoc.

Při prvním úderu se mi zdálo, že se celé moje tělo zachvělo v křeči, jakou jsem obvykle pociťovala, když se ke mně blížil Ašarat; pak jsem v srdci pocítila otřes; pak jsem uviděla, že se otvírá brána kaple."

"A pociťovala jste přitom hrůzu?" zeptal se hrabě de Foenix.

"Ne, ne, cítila jsem štěstí, bylo to štěstí, byla to radost, byla to extáze, protože jsem pochopila, že mne přichází vyrvat zoufalé smrti, které jsem se tolik obávala. Kráčel pomalu k mé rakvi, okamžik se na mne díval s neobyčejně smutným úsměvem a pak mi řekl:

‚Vstaň a choď.'

Pouta, která svírala moje ztuhlé tělo, byla okamžitě přervána; při jeho mocném hlasu jsem vstala a vystoupila z rakve.

‚Jsi šťastná, že žiješ?' zeptal se mne.

‚Ach, ano,' odpověděla jsem.

‚Nuže, následuj mne.'

Sestra, která byla zvyklá na hlídání mrtvol, která už ohlídala tolik sester, klidně spala na své židli. Přešla jsem kolem ní, vůbec se neprobudila, a následovala jsem toho, který mne podruhé vyrval smrti.

Přišli jsme na dvůr. Uviděla jsem nebe poseté zářivými hvězdami, které jsem už nikdy nedoufala uvidět. Ucítila jsem svěží noční vzduch, který mrtví sice necítí, ale který je tak milý živým.

‚Nyní, než odejdeme z kláštera, si musíte vybrat mezi Bohem a mnou. Chcete být jeptiškou?' zeptal se mne. ‚Chcete jít se mnou?'

‚Chci jít s vám,' odpověděla jsem.

‚Tak tedy pojďte,' řekl podruhé.

Došli jsme k hlavní bráně, byla zavřená.

Kde jsou klíče? Zeptal se mě.

V kapsáři sestry vrátné.

A kde má ten kapsář?

Přehozený přes židli u svého lůžka.

Zajděte k ní potichu, vezměte klíče, vyberte ten od brány a doneste mi ho.

Poslechla jsem. Vrátnice nebyla zevnitř zamčena. Šla jsem přímo k židli sestry vrátné. Prohledala jsem kapsář, našla jsem klíče, vybrala klíč od brány a donesla mu ho.

Za pět minut jsme bránu otevřeli a byli už na ulici.

Chytila jsem ho za ruku a utíkali jsme přes celou vesnici. Asi sto kroků od posledního domu na nás čekal zapřažený poštovní vůz. Nastoupili jsme a vůz tryskem odjel."

"A nevykonával na vás žádný nátlak? Nejednala jste pod pohrůžkou? Následovala jste toho muže dobrovolně?"

Lorenza neodpovídala.

"Její královská Výsost se vás ptá, Lorenzo, zda jsem vás nějakou pohrůžkou anebo nějakým násilím přinutil, abyste šla se mnou?"

"Ne."

"A proč jste s ním šla?"

"Povězte, proč jste se mnou šla?"

"Protože jsem vás milovala," odpověděla Lorenza.

Hrabě de Foenix se obrátil na princeznu s vítězoslavným úsměvem.

19. Jeho Eminence Kardinál de Rohan

To, co se událo před očima princezny, bylo tak mimořádné, že se sama sebe ptala, zda ten muž není opravdu čaroděj, který podle své vůle vládne srdci i duchy. Hrabě de Foenix se však nechtěl spokojit s tím, co dosud předvedl.

"To ještě není všechno, Vaše Výsost slyšela z Lorenziných úst jenom část naší historie. Její Výsost by mohla ještě nadále pochybovat, kdyby z jejích úst neslyšela i ostatní." Potom se obrátil na mladou ženu se slovy:

"Vzpomínáš si, milá Lorenzo, na naši cestu, kdy jsme společně navštívili Milán, Lago Maggiore, Bernské pohoří, pohoří Righi i severskou Tiberu a nádherný Rýn?"

"Ano, ano, Lorenza to všechno navštívila," odpověděla mladá žena stejně monotónně.

"Když ji tam ten člověk zavlekl, že ano, dítě? Podlehla síle, které nemohla odolat, kterou si sama ani neuvědomovala?" otázala se princezna.

"Proč si Vaše Výsost má něco takového myslet, když právě slyšela pravý opak? Ostatně, chcete-li hmatatelnější důkaz, dokumentární svědectví, pak tu je dopis, který Lorenza vlastnoručně napsala. Proti své vůli jsem byl nucen zanechat ji samotnou v Mohuči; velmi ji to mrzelo, toužila po mně a za mé nepřítomnosti sama napsala dopis, který si

Vaše Výsost může přečíst."
Hrabě vyndal z tobolky dopis a podal ho princezně, která se dala hned do čtení.

"Vrať se Ašrate, všechno mi chybí, když tu nejsi, Bože, kdy budu Tvoje navěky?
Lorenza"

Princezna zvedla hlavu, oči jí plály hněvem a přiblížila se k Lorenze, která ji nechala k sobě přistoupit; zdálo se však, že vidí a slyší pouze hraběte.
"Chápu. Vaše Výsost pochybuje a přeje si vědět, zda dopis je opravdu od ní; Vaše Výsost si přeje vysvětlení přímo od ní," prohlásil hrabě, jako by až do konce hodlal být tlumočníkem mladé ženy.
"Lorenzo, odpovězte: kdo psal tenhle lístek?"
Vložil jí lístek do dlaně a žena si ho okamžitě přitiskla na srdce a odpověděla:
"Lorenza."
"A Lorenza ví, co je v tom dopise?"
"Samozřejmě."
"Tak tedy povězte princezně, co v tom dopise je, aby si nemyslela, že ji klamu, když tvrdím, že mě milujete. Povězte jí to, chci tomu."
Na Lorenze bylo vidět, že se namáhá list nerozložila, nedala si ho k očím a četla:
"Vrať se, Ašarate, všechno mi chybí, když tu nejsi. Bože, kdy budu Tvoje navěky? Lorenza."
"To je k nevíře, nevěřím vám, protože v tom všem je něco nevysvětlitelného, nadpřirozeného," řekla princezna.
"Tenhle dopis rozhodl," pokračoval hrabě de Foenix, jako by vůbec neslyšel poznámku abatyše, "že jsem se odhodlal uspíšit naše spojení. Miloval jsem Lorenzu stejně jako ona mne. Náš poměr nebyl to pravé. Ostatně při mém dobrodružném životě, který vedu, mne může snadno potkat neštěstí. Mohl bych zemřít, a chtěl jsem proto, aby v případě mé smrti všechen majetek připadl Lorenze - a proto jsme se hned ve Štrasburku vzali."
"Vy jste se vzali?"
"Ano."
"To není možné!"
"Proč by to nebylo možné, Vaše Výsosti? Prosím vás, co je na tom tak nemožného, že se hrabě de Foenix oženil s Lorenzou Felicianiovou," otázal se hrabě s úsměvem.
"Ale ona mi říkala, ze vůbec není vaší ženou."
Hrabě místo odpovědi se otočil na Lorenzu a zeptal se jí:
"Vzpomínáte si na den naší svatby?"
"Ano, bylo to 3. května."
"Kde?"
"Ve Štrasburku."
"V kterém kostele?"
"Přímo v katedrále, v kapli sv. Jana."
"Byla jste alespoň trošičku proti tomuto spojení?"
"Ne, byla jsem velmi šťastna."
"Lorenzo, princezna si myslí, že jsi byla přinucena k sňatku násilím. Někdo jí řekl, že mě nenávidíš," uchopil hrabě při těchto slovech Lorenzu za ruku. Její celé tělo se zachvělo štěstím.
"Já že tebe nenávidím? Ach ne! Miluji tě. Jsi dobrý, ušlechtilý, jsi mocný!"
"A od té doby, co jsi mou ženou, zneužil jsem někdy svých manželských práv? Pověz, Lorenzo."
"Ne, ctil jsi mne vždycky jako dceru, jsem bez poskvrny, jsem tvoje čistá přítelkyně."
Hrabě se otočil k princezně, jako by chtěl říci: Tak vidíte.
Princezna v hrůze ustoupila až ke krucifixu ze slonoviny, zavěšeném na černé sametové podložce na zdi.
"To je všechno, co si Vaše Výsost přeje vědět?" zeptal se hrabě a pustil Lorenzinu ruku.
"Pane, pane, nepřibližujte se ke mně, ani k ní," křičela abatyše. Právě v tom okamžiku zaslechla rachocení přijíždějícího kočáru, který zastavil před branou opatství.
"To je kardinál! Hned se dovíme, na čem jsme," zvolala princezna. Hrabě de Foenix se uklonil, řekl Lorenze pár slov a čekal jako muž, který dovede události řídit. Po chviličce se otevřely dveře a sestra ohlašovala příchod Jeho Eminence pana kardinála de Rohan.
Abatyše se uklidnila, že při rozhovoru bude zúčastněná další osoba, klidně se proto posadila do křesla a řekla: "Ať vstoupí."
Dříve než kardinál pozdravil princeznu, uviděl Balsama a překvapeně řekl:
"Ach, to jste vy, pane!"
"Vy znáte toho pána?" zeptala se s ještě větším údivem princezna.
"Ano," přitakal kardinál.
"Pak nám alespoň povíte, kdo to je."
"Nic není snadnějšího; pán je čaroděj," odpověděl kardinál.
"Čaroděj!" šeptala princezna.
"Promiňte, Vaše Výsosti," vmísil se do hovoru hrabě, "Jeho Eminence všechno vysvětlí k všeobecné spokojenosti, doufám."
"Pán také něco předpovídal Její královské Výsosti, že ji vidím tolik vzrušenou?" otázal se pan de Rohan.

"Dejte sem okamžitě oddací list!" zvolala princezna.

Kardinál na ni hleděl překvapeně, nevěděl, co její rozkaz znamená.

"Tady je," podával hrabě listinu kardinálovi.

"Co to je?" zeptal se kardinál.

"Přála bych si vědět, zda podpis je pravý a sňatek pravoplatný, pane," řekla princezna.

Kardinál si listinu přečetl.

"Oddací list je po formální stránce naprosto v pořádku, podepsal ho farář od Svatého Jana; ale proč na tom Vaší Výsosti záleží?"

"Ach, velice mi na tom záleží, pane kardinále. Tak tedy ten podpis ... "

"Je pravý; ale nic mi neříká, zda nebyl vynucen násilím."

"Vynucen, že ano? To je možné," zvolala abatyše.

"A souhlas Lorenzy také, že ano?" obrátil se hrabě ironicky přímo na princeznu.

"A nevíte, jakými prostředky by mohl být podpis vynucen, pane kardinále?"

"Prostředky, jichž tento pán používá, kouzelnictvím!"

"Kouzelnictvím! Kardinále, tohle říkáte vy ... "

"Pán je kouzelník, jak jsem už řekl, to nemohu popřít."

"Vaše Eminence ráčí žertovat."

"Vůbec ne; ve vaší přítomnosti požádám tohoto pána o řádné vysvětlení."

"Právě o to jsem chtěl také Vaši Eminenci požádat," řekl hrabě.

"To je báječné, ale nezapomínejte, že otázky budu klást já," řekl kardinál povýšeně.

"A vy nezapomeňte, že budu na všechny otázky odpovídat před Její Výsostí, budete-li na tom trvat. Ale vy na tom trvat nebudete, to vím zcela jistě," namítl hrabě.

"Pane, v naší době je velmi obtížné hrát si na čaroděje. Viděl jsem vás při práci - měl jste veliký úspěch. Ale každý nebude mít, na to vás upozorňuji, trpělivost a především ušlechtilost korunní princezny Marie Antoinetty," usmál se kardinál.

"Marie Antoinetty?" zvolala abatyše.

"Ano, Vaše Výsosti, měl jsem čest být představen Její královské Výsosti," řekl hrabě.

"A jak jste dosáhl té cti, pane? Honem se s tím pochlubte."

"Bohužel za horších okolností, než bych si býval přál. Nechovám osobně zášť proti mužům - a vůbec už ne proti ženám."

"Co vlastně pán udělal mé vznešené neteři?" zeptala se princezna Louise.

"Měl jsem to neštěstí, že jsem jí řekl pravdu, kterou chtěla vědět, Vaše Výsosti," řekl hrabě a pokračoval:

"Ano, pravdu, nad níž omdlela. Je to moje chyba," zahřímal hrabě, "že ta pravda byla tak strašná, že tak zapůsobila? Vyhledával jsem já princeznu? Žádal jsem já, abych jí byl představen? Nikoli, naopak, vyhýbal jsem se jí; dovedli mě k ní téměř násilím; otázky mi kladla jako rozkaz."

"A co jste jí řekl za strašnou pravdu, pane?" zeptala se princezna.

"Roztrhl jsem před ní závoj budoucnosti a ukázal jí pravdu, Vaše Výsosti."

"Závoj budoucnosti?"

"Ano, Vaše Výsosti, budoucnosti, která se Vaší královské Výsosti zdála tak hrozivá, že se před ní pokusila uprchnout do kláštera a bojovat proti ní slzami a modlitbami u paty oltářů."

"Pane!"

"Je to moje chyba, Vaše Výsosti, že budoucnost, kterou jste vy jako světice vycítila, byla mně jako prorokovi odhalena a že paní korunní princezna vyděšena budoucností, která ji osobně ohrožuje, omdlela, když jí byla odhalena?"

"Slyšíte ho?" zeptal se kardinál.

"Bohužel!" odpověděla princezna.

"Neboť její panování je odsouzeno," zvolal hrabě, "jako nejosudovější a nejnešťastnější panování celé monarchie."

"Pane!" zvolala princezna.

"Vaše modlitby, pokud jde o vás, Vaše Výsosti, budou snad vyslyšeny, ale vy z toho všeho nic neuvidíte, protože budete už v Pánu, až tyto události nastanou. Modlete se, Vaše Výsosti, modlete se!"

Princezna ovládaná prorockým hlasem, který tak dobře odpovídal hrůzám, jež v duši prožívala, padla na kolena před křížem a začala se horlivě modlit. Hrabě se otočil ke kardinálovi a ustoupil do výklenku u okna:

"Teď, mezi čtyřma očima, můžete říci, co jste si přál, pane kardinále?"

Kardinál šel za ním. Princezna se vroucně modlila před krucifixem; Lorenza bez hnutí a beze slova stála uprostřed místnosti a zírala s očima dokořán rozevřenýma, jako by vůbec nic neviděla. Hrabě se opíral o parapet a kardinál se zpola skryl za záclonu.

"Co mi chcete? Mluvte," opakoval hrabě.

"Chci vědět, kdo jste."

"Však to víte."

"Já?"

"Ovšemže. Vždyť jste přece sám říkal, že jsem čaroděj."

"Výborně. Jenže tam jste se jmenoval Josef Balsamo a tady vám říkají hrabě de Foenix."

"A co to dokazuje? Jenom to, že jsem si změnil jméno."

"Ano. Ale víte, že podobné změny mohou velice zajímat pana de Sartines, když jde o takové lidi jako vy?"

"Ach, pane, taková lapálie že by mohla zajímat Rohana! Jak Vaše Eminence argumentuje! Verba et voces,10 říkají latiníci. Nic horšího už mi nevyčítá?" usmál se hrabě.

"Začínáte se mi vysmívat, myslím," řekl kardinál.

"Nezačínám, já už takový jsem."

"Pak si tedy dopřeju zadostiučinění."

"Jakého?"

"Uvedu vás do správných kolejí."

"Uveďte, pane."

"A prokážu tím zdvořilost Marii Antoinettě, tím jsem si jist."

"A to vám nebude neužitečné při vztahu, jaký k ní máte," odpověděl flegmaticky Balsamo.

"A co byste tomu řekl, dám-li vás zatknout, pane horoskope?"

"Řekl bych, že děláte velkou chybu, pane kardinále."

"A kdo kromě vás bude mít ještě tento názor?" otázal se kardinál s krutou pohrdavostí.

"Vy, Vaše Eminence."

"Hned to tedy nařídím; pak se alespoň dovíme, kdo je ve skutečnosti baron Josef Balsamo, hrabě de Foenix, ten slavný výhonek genealogického kmene, jehož jadérko jsem neviděl v žádné genealogii celé Evropy."

"A váš přítel pan de Breteuil vás o mně neinformoval?"

"Pan de Breteuil není můj přítel."

"Chcete říct, že už jím není, ale byl jedním z vašich nejlepších přátel, jinak byste mu nenapsal jistý dopis ... "

"Jaký dopis?" přistoupil kardinál blíž k hraběti.

"Blíž, pojďte ještě blíž, pane kardinále; nechtěl bych mluvit nahlas, abych vás nekompromitoval."

Kardinál ještě kousek popošel a zeptal se:

"O jakém dopise chcete mluvit?"

"To sám přece dobře víte."

"Tak jen ven s tím."

"Tak tedy o dopise, který jste napsal z Vídně do Paříže a který málem rozbil sňatek korunního prince."

Kardinál sebou vyděšeně škubl a vykoktal: "Ten dopis ... "

"Umím ho nazpaměť."

"Pan de Breteuil mě tedy zradil?"

"Pročpak?"

"Protože jsem si dopis vyžádal od něho zpátky, když bylo o sňatku rozhodnuto."

"A on vám řekl?"

"Že ho spálil."

"Protože se vám neodvážil říci, že ho ztratil."

"Ztratil?"

"Ano ... a ztracený dopis se může zase najít, to chápete."

"Takže dopis, který jsem napsal panu de Breteuil ... "

"Ano."

"O kterém mi říkal, že ho spálil ... "

"Ano."

"A který ztratil ... "

"Já jsem ho našel. Čirou náhodou, když jsem šel po mramorovém nádvoří ve Versailles."

"A vy jste ho panu de Breteuil neodevzdal?"

"Na to jsem si dal velký pozor."

"Pročpak?"

"Protože jako čarodějník jsem věděl, že Vaše Eminence, které přeji všechno nejlepší, mě na smrt nenávidí. Jistě sám pochopíte, že když neozbrojený člověk má jít lesem, v němž na něho zaútočí, a najde na kraji toho lesa dobře nabitou pistolí ... "

"Tak dál!"

"Pak by ten člověk musel být úplný pitomec, kdyby se pistole zbavil."

Kardinála pojala závrať a musel se opřít o okno. Po chvilce váhání, jež hrabě na jeho tváři přímo hltal, řekl:

"Budiž. Ale nikdo nebude moci nikdy říci, ze kníže mého rodu couvl před výhružkami nějakého šarlatána. I kdyby se ten dopis ztratil, i kdybyste ho nalezl, i kdybyste ho ukázal přímo Marii Antoinettě, i kdyby mě mohl zničit jako politika, přes to přese všechno vylepší moje postavení jako věrného poddaného svého krále a spolehlivého velvyslance. Řeknu, co je pravda, že jsem totiž sňatek považoval za škodlivý zájmům své země a moje země mě bude bránit anebo alespoň polituje."

"A najde-li se někdo, kdo řekne, že mladý, hezký a galantní velvyslanec, vědomý si toho, že je kníže Rohan, nepodával takové zprávy proto, že považoval rakouský sňatek za škodlivý zájmům Francie, ale proto, že ho arcivévodkyně Marie Antoinetta laskavě přijala a že tento pyšný velvyslanec byl tak ješitný, že v její vlídnosti viděl něco víc než pouhou vlídnost, co potom odpoví věrný poddaný a loajální velvyslanec?"11

"Všechno popře, pane, protože o tom citu, který podle vašeho tvrzení existoval, opravdu nejsou žádné důkazy."

"To se ale mýlíte, pane, u Marie Antoinetty zůstal chlad k Vaší Eminenci."

Kardinál váhal.

"Podívejte, kníže, věřte mi, že bude rozumnější, když zůstaneme dobrými přáteli, místo abychom se rozešli ve zlém,"

vnucoval se hrabě.

"Dobrými přáteli?"

"Proč ne? Dobří přátelé jsou ti, kdo si prokazují služby."

"A já jsem vás někdy o nějaké žádal?"

"To je vaše chyba, že jste mne nepožádal. Protože už dva dny, co jste v Paříži ... "

"Já?"

"Ano, vy. Bože můj, pro se to snažíte přede mnou skrýt, když jsem čarodějník? V Soissons jste se odloučil od princezny, a nejkratší cestou přes Villers-Cotterets a Dammartin jste jel do Paříže a žádal svoje nejlepší přátele o služby, které vám však odmítli. Potom jste celý zoufalý odjel poštovním dostavníkem do Compiégne."

Kardinál vypadal úplně zničeně.

"A jaké služby bych mohl očekávat od vás, kdybych se na vás obrátil?" zeptal se po chvilce.

"Služby, o něž žádáme člověka, který umí vyrábět zlato."

"A co je mi po tom, že vyrábíte zlato?"

"U hroma! Když má někdo do osmačtyřiceti hodin zaplatit pět set tisíc franků ... je to pět set tisíc, že ano?"

"Ano, přesně tolik."

"A vy se ptáte, k čemu je dobré mít přítele, který vyrábí zlato? Je to dobré k tomu, že u něho najdete těch pět set tisíc franků, když je nikde nemůžete najít."

"A kde?" zeptal se kardinál.

"V ulici Saint-Claude, v Marais."

"A podle čeho poznám dům?"

"Podle hlavy bronzového griffona, která je klepadlem u dveří."

"A kdy mohu přijít?"

"Pozítří kolem šesté hodiny večer, jestli vám to bude vyhovovat a pak ... "

"A pak?"

"Vždycky, kdykoli vám bude milé přijít. Ale podívejte, musíme náš rozhovor už skončit, princezna se už pomodlila."

Kardinál byl poražen; nepokoušel už dál odporovat a přistoupil k princezně a řekl:

"Vaše Výsosti, jsem nucen přiznat, že hrabě de Foenix je zcela v právu, že oddací list, který předložil, je naprosto právoplatný a že vysvětlení, jež mi dal, jsou zcela dostačující."

"Co poroučí Vaše královská Výsost?" uklonil se hrabě.

"Ještě slovíčko s tou mladou ženou ... "

Hrabě se uklonil podruhé na znamení souhlasu.

"Chcete z vlastní vůle a naprosto dobrovolně opustit klášter v Saint-Denis, kam jste mě přišla požádat o útočiště?"

"Její Výsost," opakoval čile Balsamo, "se ptá, zda z vlastní vůle a dobrovolně chcete opustit klášter v Saint-Denis, kam jste přišla požádat o azyl? Odpovězte, Lorenzo."

"Ano, ze své vlastní vůle."

"A to proto, abyste mohla následovat svého manžela, hraběte de Foenix?"

"A to proto, abyste mne mohla následovat?" opakoval hrabě.

"Ach, ano, ano," přisvědčila Lorenza.

"Pak vás už nebudu zdržovat jednoho ani druhého, protože bych tím znásilňovala vaše city. Ale je-li v tom všem něco nadpřirozeného, co přesahuje přirozený řád věcí, pak ať Boží trest dopadne na toho, kdo ke svému prospěchu anebo ve svém zájmu porušil harmonii přírody. Jděte, pane hrabě de Foenix, jděte, Lorenzo Felicianiová, už vás nebudu zdržovat ... a vezměte si svoje šperky."

"Patří chudým, Vaše Výsosti," řekl hrabě, "almužna rozdílená z vašich rukou bude Bohu dvojnásob milá. Žádám pouze o svého koně Džerida."

"Požádejte o něj při odchodu, pane. A teď už jděte!"

Hrabě se princezně uklonil a nabídl rámě Lorenze, která se o něj opřela a beze slova odešla.

"Ach, pane kardinále, ve vzduchu, který dýcháme, jsou nepochopitelné a osudové věci," pokyvovala princezna smutně hlavou.

20. Návrat ze Saint-Denis

Když odešel od Filipa, Gilbert se vmísil do davu. Jeho srdce už neskákalo radostí a nebylo plné očekávání. Filipovo laskavé přijetí a zdvořilá nabídka služby nemohly ukonejšit drásavou bolest.

Andréu ani nenapadlo, že se k Gilbertovi zachovala krutě. Krásná a klidná dívka ani netušila, že mezi ní a synem její kojné by mohl vůbec vzniknout nějaký vztah, neměla ani ponětí o bolesti a radosti, které působí. Plula ve vyšších sférách a dolů dopadal stín nebo světlo podle toho, zda se usmívala anebo byla zachmuřena. Stín jejího pohrdání Gilberta úplně zmrazil. Protože Andrée se řídila pouze impulsy své povahy, vůbec nevěděla, že se chová pohrdavě.

Ale Gilbert byl jako odzbrojený zápasník zasažen pohrdavými pohledy a zpupnými slovy přímo do srdce; nebyl ještě natolik filosofem, aby se s krvácejícím srdcem dovedl utěšit ve svém zoufalství.

Když vstupoval do davu, nestaral se o koně ani o lidi. Sebral všechny svoje síly a vrhl se jako poraněný kanec do davu a prodíral si jím cestu bez ohledu na to, zda zabloudí anebo bude ušlapán. Když pronikl nejhustšími řadami, volněji vydechl a začal se rozhlížet kolem sebe.

Nevěda kam jde, doběhl až k Seině a octl se proti ostrovu Saint-Denis. Vyčerpán nikoli tělesnou únavou, nýbrž duševní úzkostí, válel se po trávníku, tiskl si dlaněmi hlavu a začal zuřivě řvát, jako by lví řvaní mohlo lépe vyjádřit jeho bolest než lidský křik a lidská slova.

Cožpak náhle nezhasla nejasná a neurčitá naděje, která ozařovala letmými záblesky nesmyslné touhy, k nimž se Gilbert ani neodvažoval přiznat? I kdyby se povznesl na nevím který společenský stupeň silou svého génia, proslavil se ve vědě, pro Andréu by stále byl prostě věc anebo ten člověk (jak sama výslovně říkala); podle jejího názoru otec nečinil dobře, když mu věnoval sebemenší péči, protože takový člověk nestojí ani za to, aby se na něj vůbec pohlédlo.

Gilbert na okamžik uvěřil, že když ho Andrée uvidí v Paříži a pozná rozhodnost, s níž zápolí o to, aby se dostal ze své nicotnosti, že to na ni mohutně zapůsobí a že jeho úsilí zatleská. Ale nejenže jeho macte animo (odvaha dostat se vpřed) nebyla oceněna, nejenže nedošel uznání za tak velikou námahu a rozhodnost, ale Andrée mu ukázala ještě pohrdavější lhostejnost, než s jakou se kdy Gilbert setkal v Taverney.

A mnoho nechybělo, aby se ještě víc rozhněvala, když se dověděla, že se odvážil nahlédnout do jejích not. Kdyby se jich býval dotkl prstem, asi by je spálila.

Pro slabá srdce jsou zklamání a nepochopení ranou, pod níž se láska ohne, aby vstala ještě silnější a vytrvalejší. Slabá srdce se navenek projevují nářky a slzami na bolest, kterou utrpěla. Jsou pasivní jako ovce vedená na porážku. Láska takovýchto mučedníků často vzrůstá bolestmi, které je mohou zabít; říkají si, že jejich něha je za ně odměnou; tato odměna je cílem, jehož chtějí dosáhnout ať už po dobrém, nebo po zlém; jediný rozdíl je v tom, že jdou-li špatnou cestou, dojdou později, nic víc.

U silných srdcí a pevných vůlí je tomu zcela jinak. Silné povahy se rozdražďují při pohledu na prýštící krev, jejich energie vzrůstá tak divoce, že je těžko říci, zda více milují, anebo nenávidí. Nemůžeme jim to však vyčítat; jejich láska a nenávist spolu tak těsně, souvisí, že se neznatelně prolínají.

Když se Gilbert v bolestech válel po trávě, věděl, zda Andréu miluje, anebo nenávidí? Nevěděl - pouze trpěl. Ale protože nedovedl být trpělivý, dostal se svou vůlí ze sklíčenosti a rozhodl se energicky provést nějaké rozhodnutí.

Ona mě nemiluje, to je pravda, myslil si. Ale já jsem vlastně nemohl, vůbec jsem nesměl doufat, že by mne mohla milovat. Měl jsem právo vyžadovat od ní něžný zájem, jaký se prokazuje nešťastníkům, kteří mají dost energie, aby bojovali proti svému neštěstí. Tohle pochopil její bratr, ale ona ne. Řekl mi: "Kdo ví? Možná že z tebe bude nějaký Colbert nebo Vaubann!" Kdybych se stal Colbertem nebo Vaubanem, byl by ke mně spravedlivý a dal by mi sestru odměnou za slávu, kterou jsem získal, jako by mi ji dal, kdybych byl urozený, kdybych se narodil jako šlechtic. Ale pro ni! Ach ano, cítím to dobře ... I kdybych byl Colbertem nebo Vaubanem, pro ni bych vždycky byl jen Gilbert, protože ona mnou tak pohrdá, že nic nemůže zastřít ani pozlatit ... neurozenost mého rodu. I za předpokladu, že bych dosáhl svého cíle, nikdy bych nemohl dorůst do té výše, abych jí byl roven, jako kdybych se narodil ve stejné vrstvě jako ona! Ach, bláznivé, nerozumné stvoření! Ach, ženo, ženo! Tvé jméno jest nedokonalost.

Jen důvěřujte krásnému pohledu, vysokému čelu, chápavému úsměvu, chování královny! To všechno má slečna de Taverney. Ano, pro svou krásu je hodna vládnout světu ... Mýlíte se však: je to přepjatá, vytahovačná venkovská husička, až po krk zahrabaná v aristokratických předsudcích. Všichni ti hezcí mladíci bez mozku, bez ducha, kteří mají všechny prostředky, aby se mohli všemu naučit, a kteří neznají nic, s těmi si je rovna; těm ať věnuje všechnu svou pozornost ... Gilbert je pes, méně než pes; na Mahona se zeptala, ale na Gilberta by se vůbec nezeptala.

Ona vlastně vůbec neví, že jsem stejně silný jako oni; a kdybych nosil takové šaty jako oni, byl bych také tak hezký; a mám něco víc než oni, neústupnou pevnou vůli, a kdybych chtěl ...

Na Gilbertových rtech se objevil strašlivý úšklebek, takže Gilbert větu ani nedokončil. Pak pomalu sklonil hlavu a mnul si oči. Co se v tom okamžiku dálo v jeho chmurné duši? Pod tíhou jakési strašné myšlenky sklonil bledé čelo, zežloutlé už bděním a zbrázděné přemýšlením?

Pomyslil na námořníka, který plul po proudu na své šalupě a prozpěvoval si písničku o Jindřichu IV. Povšiml si veselé pradleny, která se vracela ze Saint-Denis, když si prohlédla celý princeznin průvod a nyní se Gilbertovi vyhnula

obloukem, protože ho zřejmě považovala za zloděje, který se líně rozvaluje na trávě, mezi kolíky s nataženými šňůrami rozvěšeného prádla.

Po půlhodince hlubokého rozvažovaní Gilbert chladně a rozhodně vstal; sestoupil k Seině, pořádně se napil, rozhlédl se kolem sebe a po levici uviděl řady lidí rozcházejících se ze Saint-Denis. Uprostřed davu rozeznal první kočáry jedoucí krokem po silnici k Saint-Quen.

Korunní princezna si přála, aby její vjezd byl rodinnou slavností. Rodina tedy využila tohoto dovolení. všude bylo vidět spoustu Pařížanů, kteří naskakovali na stupátka místo lokajů a věšeli se na těžké závěsné řemeny kočárů, aniž je kdo odháněl.

Gilbert dobře rozeznal kočár Andrey, kolem jehož dvířek klusal, či spíše přešlapoval na místě Filipův kůň.

To je výborné. Musím vědět, kam pojede, a proto půjdu za ní, říkal si Gilbert a pustil se za kočárem.

Marie Antoinetta měla večeřet v La Muette v úzkém rodinném kruhu, s králem, následníkem trůnu, panem hrabětem de Provence a panem hrabětem d'Artois. Ludvík XV. natolik zapomněl na dvorský ceremoniál, že už v Saint-Denis nabídl korunní princezně seznam hostí a požádal ji, aby vyškrtla ty, kteří by jí nevyhovovali.

Když Marie Antoinetta dočetla k jménu paní Dubarry, napsanému jako poslední, cítila, jak se jí chvějí a blednou rty. Vzpomněla si však na instrukce císařovny Marie Terezie, sebrala všechny své síly a s rozkošným úsměvem vrátila králi seznam i tužku a řekla mu, jak velice je šťastna, že poprvé vstoupila do úzkého rodinného kruhu.

Tohle Gilbert nevěděl, a teprve v La Muette rozpoznal kočáry paní Dubarry a zahlédl Zamora na velikém bělouši.

Naštěstí se už stmívalo; Gilbert se vrhl do křoví, lehl si na břicho a čekal.

Králova snacha večeřela s královou milenkou - a král byl rozkošně veselý, když viděl, že korunní princezna přijímá paní Dubarry ještě lépe než v Compiégne.

Ženich však byl mrzutý a zachmuřený, předstíral velké bolesti hlavy a odešel od stolu už před večeří, která se protáhla až do jedenácti hodin.

Králova družina - Andrée si stále ještě musela sama sobě připomínat, že k ní také patří - večeřela v besídkách a obveselovala se hudbou, kterou jim král poslal. Protože besídky byly příliš malé, padesát pánů večeřelo u stolů postavených na trávníku; obsluhovalo je padesát lokajů v královských livrejích.

Gilbertovi skrytému v křoví z celé večeře nic neuniklo. Vytáhl z kapsy kousek chleba koupeného v Clichy-la-Gerenne a také povečeřel; při jídle stále sledoval všechny, kdo odjížděli.

Marie Antoinetta se po večeři objevila na balkónu a loučila se s hosty. Král stál vedle ní, ale paní Dubarry, jejíž takt obdivovali i její nepřátelé, zůstala v pokoji a neukazovala se.

Dvořané procházeli pod balkónem, aby pozdravili krále. Její královská Výsost korunní princezna mnohé z nich, kteří ji doprovázeli, už znala, ostatní jí král jmenoval. Občas utrousila něco půvabného, rozkošnou lichotku, která vykouzlila veselý úsměv na rtech těch, jimž byla určena.

Gilbert z dálky pozoroval všechnu tu poníženost a říkal si: Jsem větší než všichni ti lidé dohromady, protože za všechno zlato na světě bych nedělal to, co dělají oni.

Na řadu přišel pan de Taverney s dětmi. Gilbert poklekl, aby líp viděl.

"Pane Filipe, rozloučím se s vámi, abyste mohl doprovodit pana otce a slečnu sestru do Paříže," řekla Marie Antoinetta. Gilbert v nočním tichu dobře slyšel její slova a pozorně naslouchal, když po malé odmlce pokračovala: "Pane de Taverney, nemohu vás ještě ubytovat; jeďte proto se slečnou do Paříže, dokud se nezařídím ve Versailles; slečno, myslete na mne trošičku."

Baron přešel se synem a dcerou. Po nich přicházeli ještě další a princezna každému řekla něco milého; to však už Gilberta pramálo zajímalo. Vyklouzl z křoví a šel za baronem za zmateného volání dvou set lokajů a padesáti kočí odpovídajících lokajům a hromového rachocení šedesáti kočárů.

Královský kočár čekal na pana de Taverney opodál. Nastoupil do něho s Andréou a Filip k nim také přisedl.

"Příteli, sedněte si na sedadlo vedle kočího," řekl Filip lokajovi, který zavíral dvířka.

"Pročpak!! Pročpak!" ptal se baron.

"Protože ten chudák je na nohou už od pěti ráno a jistě je pořádně unaven," odpověděl Filip.

Baron něco zabručel, co Gilbert nemohl slyšet, i když se ke kočáru trochu přiblížil. Lokaj se posadil vedle kočího. Když se rozjížděl, kočí si povšiml, že se koni rozepjal postraněk. Slezl z kozlíku a zapnul ho.

"Je už hodně pozdě," řekl baron.

"Jsem strašlivě unavená; budeme mít alespoň kde spát?" mumlala Andrée.

"Doufám, že ano. Už ze Soissons jsem poslal La Brieho a Nicolu přímo do Paříže. Dal jsem jim dopis pro jednoho přítele a požádal ho o pavilónek, v němž loni bydlela jeho sestra s matkou. Není to příliš přepychové ubytování, ale budeme tam v pohodlí. Vám o parádu nejde, můžete tam tedy čekat," řekl Andrée.

"Na mou duši, bude to pořád lepší než v Taverney," poznamenal baron.

"Bohužel ano, tatínku," usmál se Filip melancholicky.

"Budu tam mít stromy?" zeptala se Andrée.

"Ano, a velice krásné. Je však velmi pravděpodobné, že se z nich nebudete dlouho těšit, protože hned po sňatku dojde k vaší prezentaci."

"Teď budeme snít krásný sen, pokusme se, abychom se z něho příliš brzo neprobudili. Filipe, dal jsi kočímu adresu?"

"Ano, tatínku."

Gilbert napjatě poslouchal. Slyšel všechno, doufal, že uslyší i adresu. No nevadí, budu je sledovat. Do Paříže to je odtud sotva míli, řekl si.

Královi koně běží rychle, když mají volnou cestu; tak rychle, že Gilbertovi připomněli silnici v La Chaussée, jeho mdlobu a bezmocnost. Vyvinul úsilí, aby se dostal na stupátko za kočárem. Když se mu to podařilo, posadil se a jel.

Náhle ho však napadlo, že sedí za Andréou, na místě pro lokaje.

"Tak to ne! Nikdo nesmí říkat, že jsem nebojoval až do posledka; nohy mě bolí, ale ruce vůbec ne," mumlal nezlomný mladík. Chytil se proto oběma rukama za stupátko, o něž se dosud opíral nohama, a dal se vléci.

Přes všechny nárazy a otřesy se udržel rukama v obtížném postavení, do něhož se dobrovolně dostal, aby nemusel kapitulovat před svým svědomím.

"Dovím se její adresu, dovím. Mám před sebou ještě jednu špatnou noc, ale zítra si odpočinu při opisování not. A mám také ještě peníze, mohu si popřát dvě hodiny spánku, když budu chtít," utěšoval se potichu Gilbert.

Pak ho ale napadlo, že Paříž je ohromně veliká, že v ní zabloudí, když ji nezná, až se bude vracet od domu, který pro barona a Andréu vybral Filip.

Naštěstí je už pomalu půlnoc a svítat začíná už kolem půl čtvrté. Když o tom všem Gilbert přemýšlel, povšiml si, že jedou po velikém náměstí, na němž stojí uprostřed jízdní socha.

"To se podívejme, vypadá to jako náměstí Victoires," řekl si radostně překvapen. Kočár zahnul, Andrée vyklonila hlavu z dvířek.

"To je socha nebožtíka krále. Pomalu jsme tady," informoval Filip. Sjížděli po dosti příkrém svahu a Gilbert málem padl pod kola.

"Tak jsme tady," hlásil Filip.

Gilbert seskočil a přeběhl na druhou stranu ulice, kde se schoval za patník. Filip vystoupil z vozu první, zazvonil, vrátil se a nabídl Andrée rámě. Baron vystoupil poslední, a hned zabručel:

"Ti darebáci nás nechají nocovat tady?"

Jako by mu chtěli odpovědět, hned se ozvali La Brie a Nicole a vzápětí se otevřela brána, v níž tři pocestní zmizeli.

Kočár s lokaji odjel do královských stájí.

Dům ničím zvlášť nevynikal, ale když kočár odjížděl, Gilbert si stačil ve světle jeho lucerny přečíst na sousedním domě:

Hótel d'Armenonville

Ještě se musel dovědět, na kterém náměstí stojí. Došel proto na druhý konec náměstí za odjíždějícím kočárem a k svému velkému údivu objevil kašnu, k níž chodíval obvykle pít.

Ušel ještě asi deset kroků v ulici souběžné s tou, kterou přišel, a poznal pekařství, kde si kupoval chléb.

Ještě pochyboval a vrátil se na roh ulice. V matném svitu vzdálené pouliční lucerny si přečetl na bílém kameni dvě slova, která poprvé četl před třemi dny, když se vracel s Rousseauem z lesů u Meudonu, kde sbírali byliny:

Ulice Plátriére

Andrée tedy byla sto kroků od něho, blíže než v Taverney od jeho světničky se zamřížovaným oknem.

Šel proto domů a doufal, že konec provázku, kterým se zvedá zevnitř závora, nebude zatažen. Gilbert měl toho dne opravdu štěstí. Podařilo se mu uchopit několik nití provázku a otevřít.

Po hmatu vystoupil po schodech, bez hluku se mu podařilo nahmatat zámek u dveří, v němž Rousseau nechal klíče.

Po deseti minutách únava přemohla vzrušení a zaujetí a Gilbert usnul.

21. Pavilón

Gilbert se vrátil pozdě, rychle si lehl a usnul hlubokým spánkem; zapomněl dát do vikýře kus plátna, které zadržovalo sluneční světlo.

Vycházející slunce zašimralo Gilberta o páté hodině v očích; probudil se, rychle vyskočil, domníval se totiž, že zaspal. Jako pořádný venkovan dovedl přesně určit čas podle postavení slunce a teplejšího nebo studenějšího zbarvení paprsků. Šel se proto hned podívat na svůj orloj. Bledé světlo na vrcholcích stromů ho upokojilo; nevstal příliš pozdě, naopak příliš časně.

Gilbert se u vikýře ustrojil; přemýšlel o včerejších událostech a s rozkoší vystavil horké a těžké čelo svěžímu rannímu

vánku; potom si vzpomněl, že Andrée bydlí v sousední ulici u hotelu d'Armenonville, a snažil se uhádnout, kterým směrem to je. Pohled na stinné loubí mu připomněl, že se Andrée ptala, zda tam jsou stromy.

Co když si právě vybrali neobydlený pavilón v zahradě, napadlo Gilberta. Když na to tak myslel a díval se na pavilón, upoutal ho neobvyklý zvuk; jedno z oken pavilónu se otřásalo pod neobratnou anebo slabou rukou; nakonec se nahoře uvolnilo; zaskřípal zavlhlý dubový rám a náhle se rozletěla obě křídla, a v okně se objevila dívka zrůžovělá námahou a oprašovala si ruce.

Gilbert překvapeně vykřikl a ustoupil od vikýře. Byla to Nicole a ještě měla oči opuchlé od spánku.

Gilbert už nemohl v nejmenším pochybovat. Filip včera večer oznámil otci a sestře, že La Brie a Nicole připravují byt. Bydlí tedy v pavilónu. Zahrady domu v ulici Coq-Héron se tedy táhnou až za ulici Plátriére.

Gilbertův pohyb byl tak prudký, že by Nicole určitě musela filosofa zpozorovat, kdyby nebyla tak daleko a rozkošnicky se po probuzení neprotahovala.

Gilbert přesto prudce odstoupil od vikýře, aby ho Nicole neobjevila. Kdyby snad bydlel v prvním patře a otevřeným oknem byly za ním vidět bohaté tapisérie a drahý nábytek, Gilbert by se možná tolik nestrachoval, že ho Nicole uvidí. Mansarda v pátém patře však naznačovala, že Gilbert stojí na nejnižším příčli společenského žebříčku. A kromě toho je vždycky velmi výhodné, když člověk vidí a sám není viděn.

A kdyby se Andrée dověděla, že tu je Gilbert, mohlo by to být pro ni dostatečným důvodem, aby se odstěhovala anebo alespoň přestala procházet po zahradě?

Pýcha bohužel Gilberta povznášela víc ve vlastních očích, než bylo zdrávo. Co záleželo Andrée na Gilbertovi, proč by měla hnout třeba jen prstem, aby se mu přiblížila anebo od něho vzdálila? Patřila přece k ženám, které klidně vylezou z vany před lokajem anebo venkovanem, protože je vůbec nepovažují za muže.

Nicole je ovšem zcela jiná - a proto se jí Gilbert musí vyhýbat, a proto také prudce odstoupil od vikýře. Dlouho to však nevydržel, potichoučku se vrátil na své místo a pozoroval alespoň koutkem oka okno.

V přízemku, přesně pod Nicoliným oknem, se otevřelo druhé okno a objevila se v něm bílá postava: byla to Andrée v nočním župánku a v rozespalosti hledala nohou pantoflíček, který se zakutálel pod židli.

Gilbert si mohl stokrát přísahat, že se obrní nenávistí a nenechá se už ovládat láskou, výsledek však byl vždycky stejný: jakmile spatřil Andréu, musel se o něco opřít, srdce mu tlouklo, div že se nerozskočilo a krev mu vřela v žilách.

Po chvilce se však trochu uklidnil a mohl opět uvažovat. Šlo mu o to, aby viděl, ale sám nebyl viděn. Vzal proto Terezinu sukni a pověsil ji na provaz natažený před vikýřem, skryl se za tuto improvizovanou záclonu a pozoroval.

Andrée stejně jako Nicole roztáhla bílé paže a župánek se jí trochu rozevřel; pak se vyložila pohodlně z okna, aby se mohla rozhlédnout po zahradách. Na tváři jí bylo vidět, že je s prohlídkou spokojena. Andrée, která se zřídkakdy smála na lidi, se nyní bez postranních myšlenek usmívala na věci. Kolem dokola stály vysoké stromy utopené v zeleni.

Andrée si prohlížela řadu domů táhnoucích se kolem zahrady. Ze svého místa mohla vidět jenom mansardy a sama mohla být viděna také jen z mansard. Ale co záleželo mladé hrdopyšce na tom, kdo v nich bydlí? Když dokončila obhlídku, zůstala nadále přesvědčena, že je sama a neviditelná, že v jejím klidném útulku se neobjeví žádná zvědavá anebo veselá tvář posměvačných Pařížanů, kterých se venkovanky tolik bojí.

Andrée proto klidně nechala okno otevřené dokořán, aby svěží ranní vzduch mohl vniknout do všech koutů pokoje; šla ke krbu, zatáhla za šňůru zvonku a začala se oblékat, vlastně svlékat, v přítmí pokoje. Nicole přiběhla, rozepjala řemeny převázaný kožený kufr, který pamatoval královnu Annu, vyndala z něho hřeben s rukovětí ze želvoviny a rozpustila Andrée vlasy. Dlouhé pletence a husté kadeře sklouzly dívce na ramena jako plášť.

Gilbert si tlumeně povzdechl. Vlastně ani pořádně neznal krásné vlasy, které si Andrée podle módy a etikety pudrovala. Současně zjistil, že Andrée, polosvlečená Andrée, je v negližé tisíckrát hezčí než v sebe nádhernějších šatech. Vyschlo mu přitom v krku, sevřené rty se mu chvěly, prsty ho pálily a před očima se mu dělaly mžitky.

Andrée při česání náhodou zvedla hlavu a utkvěla očima na Gilbertově mansardě.

"Ano, ano, dívá se, dívá se; jen se dívej, stejně nic neuvidíš, ale já vidím všecko," mumlal Gilbert. Mýlil se však, Andrée něco přece jen viděla: poletující sukni, kterou si Gilbert otočil kolem hlavy jako turban.

Ukázala na ni Nicole, která nechala složitého účesu a ukazovala hřebenem na vikýř, jako by se chtěla své velitelky otázat, zda měla na mysli právě tohle.

Gilbert hltal očima tuto bezdrátovou telegrafii a vůbec ho nenapadlo, že ji sleduje ještě jeden divák. Náhle mu však nějaká ruka prudce strhla z čela Terezinu sukni. Gilberta to tak vyděsilo, že nebyl schopen slova, když Rousseau rozzlobeně zakřičel:

"Co to k čertu děláte, pane?"

Přestože se Rousseau strašlivě mračil a zpytavě si prohlížel sukni své ženy, Gilbert se snažil odvrátit jeho pozornost od vikýře a zamumlal: "Nic, pane, vůbec nic!"

"Nic ... Proč jste se tedy schovával pod sukní?"

"Aby mě slunce nepálilo do očí."

"Tohle je západní strana, to musíte mít moc jemné oči, když vás do nich píchá vycházející slunce, že ano, mladíku?"

Gilbert něco blábolil, uvědomoval si, že se stále víc zaplétá, a raději skryl hlavu do dlaní.

"Lžete a máte strach - provádíte tady nějakou špatnost," řekl Rousseau a zamířil k vikýři.

Tato strašná logika Gilberta vzrušila tím víc, že se před chvilkou třásl, aby nebyl z okna spatřen, a proto přiskočil k Rousseauovi.

"Ach tak! Pavilón je nyní obsazen," řekl takovým tónem, že Gilbertovi ztuhla krev v žilách a nevydal ze sebe ani hlásku. "A jeho noví obyvatelé znají můj dům, protože si na něj ukazují," pokračoval filosof zachmuřeně.

Gilbert si uvědomil, že stojí příliš vpředu a o kousek ustoupil. Tento pohyb však neunikl Rousseauovi pochopil, že se Gilbert chvěje, aby nebyl spatřen.

"Ne, ne, mladý příteli; v tom je nějaké spiknutí; ukazují si na vaši mansardu, jen se ukažte, prosím," uchopil mladíka za zápěstí a přistrčil ho přímo proti oknu.

"Ach ne, ne, pane, slitování!" křičel Gilbert a snažil se mu vytrhnout. Aby se mu to podařilo, musel by zápolit se svým božstvem, v čemž mu však úcta zabránila ...

"Vy znáte ty ženy a ony znají vás?" zeptal se Rousseau.

"Je, ne, ne, pane."

"A když je tedy neznáte a ony neznají vás, proč se tedy neukážete?"

"Pane Rousseaue, vy jste snad také měl někdy v životě nějaké tajemství, že ano? Slitujte se nad mým tajemstvím."

"Ach, ty zrádce!" zvolal Rousseau. "Ano, dobře znám taková tajemství, Ty jsi Grimmova nebo Holbachova12 stvůra; naučili tě, co máš říkat, aby sis mě získal, aby ses ke mně vetřel a pak mě vydal! Ach, já pitomec pitomá, já jsem si myslel, že pomáhám svému bližnímu a zatím jsem si dovedl domů slídiče."

"Slídič!" zvolal Gilbert s odporem.

"No tohle! Kdy mě prodáš, Jidáši?" křičel Rousseau a zahaloval se přitom do Tereziny sukně v domnění, že je ve svém bolu vznešený, ale zatím byl jenom směšný.

"Pane, urážíte mě."

"Jak bych mohl tebe urážet, ty hade, když vidím, jak se posuňky domlouváš s mými nepřáteli, jak jim smluveným znamením vykládáš, co já vím co, třeba obsah mé nové knihy!"

"Pane, kdybych k vám přišel s úmyslem zradit tajemství vaší práce, pak bych asi spíš opisoval rukopisy, které máte na stole, a nevykládal posuňky, o čem pojednávají."

Byla to pravda a Rousseau dobře cítil, že ve svém hněvu přestřelil.

"Pane, jsem z vás zoufalý, ale zkušenost mě naučila být přísným. Můj život byl samé zklamání. Všichni mě zrazovali, všichni mě popírali, vydávali, prodávali, mučili. Jsem jedním z těch slavných nešťastníků, jak víte, které každá společnost vyhání ze svého středu. Za podobné situace si mohu dovolit být podezíravý. A vy jste mi podezřelý - a proto ode mne hned odejděte."

Tohle Gilbert nečekal. Bude tedy vyhnán! Sevřel pěsti a v očích mu tak zablesklo, že se Rousseau zachvěl. Byl to okamžitý záblesk a hned zhasl. Gilbert si uvědomoval, že když odejde, ztratí sladké štěstí moci vídat Andréu v kteroukoli denní chvíli, že ztratí i Rousseauovo přátelství. Znamenalo to neštěstí i hanbu zároveň. Potlačil proto svou divokou pýchu a sepjal ruce:

"Pane, vyslechněte mě, jenom jedno jediné slovo."

"Jsem nemilosrdný. Lidé mě naučili svými nespravedlnostmi, abych jednal opravdu krutě. Vy si tu korespondujete s mými nepřáteli, běžte si tedy za nimi, já vás nedržím! Spojte se s nimi, proti tomu nic nemám, ale jen ode mne táhněte!" křičel Rousseau.

"Pane, ty dvě dívky nejsou vaše nepřítelkyně - jsou to slečna Andrée a slečna Nicole."

"Kdo to je, slečna Andrée? Jen řekněte, kdo je slečna Andrée!" zeptal se Rousseau, když si uvědomil, že to jméno už od Gilberta dvakrát nebo třikrát slyšel.

"Slečna Andrée je dcera pana barona de Taverney. Ach, promiňte mi, že vám tohle vykládám, ale vy mne k tomu nutíte, já ji miluji víc, než vy jste kdy miloval slečnu Galleyovou, paní de Warrens, než kohokoli na světě. Za ní jsem šel pěšky, bez peněz, bez chleba, až jsem na silnici padl únavou a zdeptán bolestí. Za ní jsem se vydal do Saint-Denis a předevčírem jsem ji viděl, za ní jsem běžel až do La Muette, z La Muette jsem ji doprovázel do sousední ulice, ale ona mě neviděla. Dnes ráno jsem náhodou zjistil, že bydlí v tomhle pavilónu. Kvůli ní bych se chtěl stát Turennem, Richelieuem anebo Rousseauem."

Rousseau znal lidské srdce a porozuměl intonaci Gilbertových výkřiků. Věděl, že ani nejlepšímu herci by se nepodařilo, aby se mu hlas tak chvěl slzami jako Gilbertovi, a nedovedl by také svoje slova doprovázet horečnými gesty.

"Ta mladá dáma Je tedy slečna Andrée?"

"Ano, pane Rousseaue."

"Znáte ji tedy?"

"Jsem syn její kojné."

"Lhal jste mi tedy před chvíli, kdy jste říkal, že ji neznáte; nejste-li tedy zrádce, pak jste lhář."

"Drásá mi to srdce, pane, opravdu by mi bylo milejší, kdybyste mě raději zde na místě zabil."

"Cha, takovýmhle stylem mluví Diderot a Marmontel - jste lhář, pane."

"Ano, ano, ano, jsem lhář, pane, a tím hůř pro vás, nechápete-li takovou lež. Lhář! Lhář! ... Ach, já tedy jdu ... Sbohem! Odcházím zoufalý - a vy máte moje zoufalství na svědomí!"

Rousseau si hladil bradu a prohlížel si mladíka, který se mu tak nápadně podobal. Po chvilce uvažování si v duchu řekl: Buď je to velmi vznešené srdce, anebo veliký šejdíř, ale jestli konspiruje proti mně, pak je lepší, když budu držet nitky konspirace pevně v rukou.

Gilbert udělal čtyři kroky ke dveřím, položil ruku na kliku a čekal na poslední slovo, zda bude vyhnán anebo zda ho Rousseau zavolá zpět.

"Nechme už toho, synu. Jste-li tak zamilován, jak říkáte, tím hůř pro vás, bohužel, Ale teď už je pozdě, včera jste ztratil celý den, dnes musíme opsat třicet stránek. Tak do práce, Gilberte, do práce!"

Gilbert uchopil filosofovu ruku a přitiskl si ji ke rtům. Králi by ruku určitě nepolíbil. Ale než odešli z mansardy, zatímco velmi vzrušený Gilbert stál u dveří, Rousseau přistoupil ještě jednou k vikýři a podíval se do okna. Právě v tom okamžiku Andrée shodila z ramen župánek a brala si od Nicoly šaty. Uviděla bledý obličej, nehybné tělo a prudce odskočila od okna a poručila Nicole, aby je zavřela.

"To se podívejme, moje stará hlava jí nahnala strach; mladá tvář by ji tolik nevyděsila. Ach, krásné mládí!" povzdechl si Rousseau a začal si pobrukovat:

"O gioventú primavera de etá!
O primavera gioventú del anno!"13

Pověsil na hřebík Terezinu sukni a sestupoval melancholicky po schodišti za Gilbertem, s nímž by v tomto okamžiku možná vyměnil všechnu svou proslulost, která se téměř vyrovnávala slávě Voltairově, s nímž se dělil o obdiv celého světa.

22. Dům v ulici Saint-Claude

Ulice Saint-Claude, kterou hrabě de Foenix určil kardinálu de Rohan za místo schůzky, v té době měla skoro stejný vzhled jako dnes, takže jsme v ní mohli nalézt stopy míst, jež se pokusíme vylíčit. Překladatel musí pro pořádek podotknout, že existuje ještě léta Páně 1969 i s domem na rohu bulváru Beaumarchais, kde stojí dům, v němž bydlel Cagliostro.

Tehdy jako dnes sahala k ulici Saint-Louis a k bulváru, protínala ulici Saint-Louis mezi klášterem panen Nejsvětější svátosti a hotelem Voysins, ale dnes na svém konci odděluje kostel a obchod s kořením. Tehdy jako dnes z ní vedl na bulvár dost příkrý svah. Stálo v ní všehovšudy patnáct domů a sedm pouličních luceren. A ústily do ní dvě slepé uličky.

Ulička vlevo se vinula kolem hotelu Voysins, ulička vpravo na sever vedla kolem velké zahrady kláštera panen Nejsvětější svátosti. Stromy z klášterní zahrady zastiňovaly její pravou stranu, levou stranu tvořila šedá zadní zeď domu postaveného v ulici Saint-Claude.

Zeď se podobala Kyklopovu obličeji, měla pouze jedno oko, okno, nedáte-li jinak, které bylo opatřeno hustými mřížemi a bylo strašlivě černé.

Přímo pod tímto oknem, které se nikdy neotvíralo a na vnitřní straně bylo plné pavučin, byla vrata s širokým kováním, kterými sice nikdo do domu nevcházel, ale mohl vejít i z této strany.

V uličce nikdo nebydlel, přestože měla dva stálé obyvatele: příštipkáře v dřevěné boudě a babku v sudě, co spravovala prádlo. Oba se uchylovali do stínu klášterních akátů, které už od devíti hodin ráno vrhaly do zaprášené uličky svěží stín.

Babka večer chodívala domů a příštipkář také zamykal svůj palác a odcházel. V uličce pak už bdělo pouze chmurné oko okna, o němž jsme se už zmínili.

Kromě zadních vrat měl dům, který se pokoušíme co nejpodrobněji popsat, protože má v dalším vyprávění velmi významnou úlohu, hlavní vchod z ulice Saint-Claude. Byl ozdobený reliéfem z doby Ludvíka XIII. a měl klepadlo s

hlavou griffona, na něž hrabě de Foenix upozornil kardinála de Rohan. Okna vedla na bulvár a od časného rána byla otevřena vycházejícímu slunci.

Paříž a především tato čtvrť v té době nebyly příliš bezpečné. Není proto divu, že všude bylo vidět zamřížovaná okna a zdi se ježily železnými artyčoky. Zmiňujeme se o tom, protože první poschodí našeho domu se dosti podobalo pevnosti. Proti nepřátelům, lupičům a milencům stály železné balkóny s tisíci špičatých ostnů. Kolem domu vedl z bulváru hluboký příkop. Abychom vnikli do pevnosti, museli bychom mít žebříky dlouhé alespoň třicet stop. Zeď byla vysoká dvaatřicet stop a maskovala či spíše pohřbívala dvůr.

Dům, před nímž se dnešní chodec zastaví a který pozoruje se zvědavým údivem, nebyl kolem roku 1770 ničím zvláštním. Naopak velmi dobře zapadal do čtvrti. Pokud se mu dobří obyvatelé z ulice Saint-Louis a neméně dobří obyvatelé z ulice Saint-Claude vyhýbali obloukem, nebylo to kvůli jeho špatné pověsti, která tehdy byla ještě bez poskvrny, nýbrž proto, že od brány Saint-Louis opuštěný bulvár byl nechvalně proslulý, stejně jako okolí mostu Choux, jehož dva oblouky, vedoucí přes kanál, se zdály každému Pařížanu znalému místních poměru značně nebezpečné.

Bulvár z této strany vedl pouze k Bastile. V délce čtvrt míle stálo pouze deset domů. Městští radní proto neuznali za vhodné osvětlovat tento prázdný, nanicovatý prostor, a tak v létě od osmi hodin večer a v zimě od čtyř odpoledne se stával rejdištěm zlodějů.

Právě po tomto bulváru přijel večer kolem deváté hodiny rychlý kočár, na jehož dvířkách byl namalován rodový znak hraběte de Foenix. Mohlo to být tak tři čtvrtě hodiny poté, co odjel ze Saint-Denis.

Hrabě jel asi dvacet kroků před kočárem na Džeridovi. V kočáru se staženými záclonami odpočívala na polštářích spící Lorenza.

Brána se otevřela jako švihnutím kouzelného proutku, jakmile bylo slyšet hrčení přijíždějícího kočáru, a hned se za ním opět zavřela.

Taková péče byla zbytečná, protože široko daleko nebyl nikdo, kdo by obtěžoval vracejícího se hraběte de Foenix, i kdyby v kočárech měl nacpané kufry se všemi poklady kláštera Saint-Denis.

Po pravé straně dvora, mezi jehož dlaždicemi se prodírala tráva, stály stáje, po levé kůlny a v pozadí schodiště, k němuž z obou stran vedlo dvanáct schodů.

Dům se v přízemí, nebo alespoň to, co z něho bylo přístupné, skládal z obrovského předpokoje, jídelny plné vzácného stříbrného nádobí, nastřádaného v příbornících, a ze salónu, který zřejmě byl zcela nedávno vybaven novým nábytkem pro nové obyvatele.

Proti východu ze salónu a vstupu do předpokoje vedlo široké schodiště do prvního patra. V prvním patře byly tři panské pokoje.

Kdyby zkušený architekt přeměřil okem rozměry domu a srovnal je s rozměry místností, jistě by se podivil, že na tak velké ploše jich je tak málo. V tomto prvním domě byl skryt ještě jeden dům, o němž věděl pouze ten, kdo v něm bydlel.

V předpokoji vedle sochy boha Harpokrata14, který s prstem na rtech jako by doporučoval mlčení, se otvírala stisknutím tajného péra dvířka skrytá v architektonických ozdobách. Vstupovalo se jimi do chodby a chodbou téměř ve výši prvního patra do pokojíku s dvěma zamřížovanými okny, vedoucími na vnitřní dvůr.

Vnitřní dvůr byl krabicí, v níž byl před všema očima ukryt druhý dům.

Pokoj, do něhož schodiště vedlo, byl zřejmě pánský. Předložky u postele a přehozy na křeslech a pohovkách byly z nejskvělejších kožešin, jaké skýtá Afrika a Indie: lví, tygří a panteří kůže se zářivýma očima dosud cenily výhružně zuby. Stěny potažené cordobskými, překrásně zdobenými koženými tapetami, byly plné nejrůznějších zbraní vykládaných slonovinou, od hurónských tomahavků, malajských zahnutých dýk, od mečů křižáckých rytířů až po arabské handžáry ze XVI. století a pozlacené damascenské pušky z XVIII. století. V tomto pokoji by člověk marně hledal jiné dveře než ty, co vedly na schodiště, i když tam možná ještě byly další, neviditelné.

Pětadvacetiletý nebo třicetiletý německý sluha, který se už několik dnů pohyboval sám po domě, zavřel na závoru vrata a otvíral dvířka kočáru, zatímco nevšímavý kočí už vypřahal koně. Němec vyndal spící Lorenzu a odnesl ji na rukou do předpokoje, kde ji položil na stůl pokrytý červeným kobercem. Než od ní odešel, jemně jí zabalil nohy do bílého závoje, kterým byla zahalena.

Potom připálil od lucerny na kočáru sedmiramenný svícen a donesl ho k Lorenze, která však mezitím zmizela, i když mu to trvalo jenom chviličku.

Jakmile totiž sluha odešel, vstoupil hrabě de Foenix a odnesl Lorenzu v náručí tajnými dveřmi a po tajném schodišti do pokoje se zbraněmi a pečlivě za sebou zavřel dveře.

Špičkou nohy stiskl tajné péro v koutu u krbu, který vlastně byl pouze tajnými dveřmi; stejným způsobem, jako otevřel, opět za sebou tajemné dveře zavřel.

Na druhé straně vedle krbu bylo druhé schodiště s patnácti schody potaženými utrechtským sametem; vystoupil po nich do pokoje vytapetovaného saténem s tak živými a krásně tkanými květy, že byly od přírodních k nerozeznání.

V pokoji byl nádherný nábytek z pozlaceného dřeva: dvě velké skříně intarzované želvovinou a mědí, klavičembalo a toaletní stolek z růžového dřeva, pestře pomalované lůžko, sévreský porcelán; na třiceti čtverečních stopách symetricky rozestavené židle, křesla a pohovky doplňovaly zařízení bytu, skládajícího se vlastně jen z pokoje, toaletního koutu a budoáru.

Do pokoje přicházelo denní světlo dvěma okny zamaskovanými těžkými záclonami, které však nemusely v té chvíli nic skrývat, protože byla noc. Budoár a oblékárna byly bez oken. Ve dne v noci v nich svítily lampy, jež neviditelné ruce doplňovaly vonným olejem.

V pokoji byl naprostý klid a ticho, jako by na sto mil nebylo ani živáčka, když hrabě položil Lorenzu na pohovku. Na všech stranách zářilo zlato, ze stěn se usmívaly nádherné malby a vysoké poháry z českého křišťálu svítily jako žhavé

oči. Světlo ho zřejmě neuspokojovalo, a proto vykřesal oheň ze stříbrného pouzdra, jež tolik zaujalo Gilberta, a rozsvítil ve svícnech na krbu růžové svíčky. Pak se vrátil k Lorenze, položil na zem polštář a klekl si vedle ní.

"Lorenzo!" zvolal. Mladá žena se pozvedla na loket, ale měla stále zavřené oči a neodpovídala.

"Lorenzo, spíte obyčejným anebo magnetickým spánkem?" opakoval hrabě.

"Spím magnetickým spánkem."

"Když se vás zeptám, budete mi moci odpovídat?"

"Myslím, že ano."

"Dobrá," řekl hrabě a po chvilce mlčení pokračoval:

"Podívejte se do světnice princezny Louisy, od níž jsme asi před tři čtvrtě hodinou odjeli."

"Dívám se tam."

"A vidíte tam?"

"Ano."

"Kardinál de Rohan tam ještě je?"

"Nevidím ho."

"Co dělá princezna?"

"Modlí se před spaním."

"Podívejte se po klášterních chodbách a dvorech, zda neuvidíte Jeho Eminenci?"

"Nikde ho nevidím."

"Podívejte se k bráně, zda tam dosud je jeho kočár."

"Už tam není."

"Běžte po cestě, kterou jsme přijeli."

"Už jdu."

"Vidíte na silnici kočáry?"

"Ano, je jich tam několik."

"A poznáváte v těch kočárech kardinála?"

"Ne."

"Pojďte blíž k Paříži."

"Už jdu."

"Ještě blíž."

"Ano."

"Ještě blíž."

"Ach, už ho vidím."

"Kde je?"

"U brány."

"Zastavil?"

"Právě teď zastavuje. Lokaj sestupuje ze stupátka za kočárem."

"Mluví s ním?"

"Bude s ním mluvit."

"Poslouchejte, Lorenzo. Je důležité, abych se dověděl, co kardinál řekl tomu člověku."

"Neporučil jste mi včas, abych poslouchala. Ale počkejte, počkejte, lokaj mluví s kočím."

"Co mu říká?"

"Ulice Saint-Claude v Marais, po bulváru."

"Dobře, Lorenzo, děkuji."

Hrabě napsal několik slov na papír, který omotal kolem měděné destičky, pravděpodobně proto, aby ho zatížil, zatáhl za šňůru zvonku, zmáčkl knoflík, který se na jejím konci objevil, a když se otevřel, vložil do něho lístek a zase ho zavřel. Tímto způsobem se hrabě domlouval s německým sluhou Fritzem, když byl zavřen ve vnitřních pokojích.

Pak se vrátil k Lorenze a ještě jednou opakoval:

"Děkuji."

"Jsi tedy se mnou spokojen?" zeptala se mladá žena.

"Ano, drahá Lorenzo!"

"Výborně, dej mi tedy odměnu!"

Balsamo se usmál a přiblížil svoje rty ke rtům Lorenzy, a ta se celá zachvěla rozkoší při doteku.

"Ach, Josefe, Josefe! Josefe! Já tě miluji!" šeptala téměř bolestně a rozevřela náruč, aby mohla Balsama přitisknout na srdce.

23. Dvojí bytí - spánek

Balsamo se rychle uhnul, Lorenziny paže sevřely jen vzduch a zkřížené jí dopadly na prsa.

"Lorenzo, chceš mluvit se svým přítelem?" zeptal se Balsamo.

"Ach, ano, ale mluv ty sám, strašně miluji tvůj hlas!"

"Lorenzo, často jsi mi říkala, že bys byla šťastna, kdybys mohla žít se mnou, odloučena od celého světa."

"Ano, to by bylo skutečné štěstí."

"Uskutečnil jsem tvoje přání, Lorenzo. Do tohoto pokoje nikdo za námi nemůže, sem se nikdo nedostane, jsme tu sami, úplně sami."
"Tím líp."
"Pověz mi, zda pokoj je zařízen podle tvého vkusu."
"Poruč mi, abych se rozhlédla kolem."
"Podívej se!"
"Ach, to je rozkošný pokoj!"
"Líbí se ti tedy?" zeptal se hrabě něžně.
"Ach, ano! Jsou tu moje dvě oblíbené květiny: voňavé rudé růže, co se otáčejí za sluncem, čínské jasmíny. Děkuji ti, Josefe, jsi tak dobrý!"
"Dělám, co mohu, abych se ti zalíbil, Lorenzo."
"Ty děláš stokrát víc, než si zasloužím."
"Uznáváš to tedy?"
"Ano."
"Uznáváš tedy, že jsi byla velmi zlá?"
"Velmi zlá! Ach, ano! Ale ty mi to promineš, viď?"
"Prominu ti to, když mi vysvětlíš to podivné tajemství, s nímž zápolím od té chvíle, co tě znám."
"Poslouchej tedy, Balsamo. Ve mně jsou dvě naprosto odlišné Lorenzy: jedna tě miluje, druhá tebou pohrdá; jako by ve mně byly dva úplně protikladné životy. V jednom zakouším všechny rajské slasti, v druhém všechna pekelná muka."
"A tyto dva životy se projevují ve spánku a v bdělém stavu, že ano?"
"Ano."
"Miluješ mě, když spíš, ale pohrdáš mnou, když bdíš?"
"Ano."
"Proč?"
"Nevím."
"Musíš to vědět."
"Nevím."
"Dobře hledej, nahlédni do svého srdce, dobře je prozkoumej."
"Ach, ano ... Už rozumím."
"Mluv!"
"V bdělém stavu je Lorenza Římankou, pověrčivou dcerou Itálie. Věří, že věda je zločin a láska hřích. Bojí se proto vědce Balsama, bojí se krásného Josefa. Její zpovědník jí řekl, že zahubí svou duši, bude-li tě milovat - a proto bude Lorenza před tebou vždycky prchat až na konec světa."
"A když Lorenza spí?"
"Pak je to něco úplně jiného. Není už Římankou, není ani pověrčivá, je ženou. Pak vidí do Balsamova srdce, vidí, že ten génius sní o vznešených věcech. Pak chápe, jak ona sama je ve srovnání s ním nicotná. Přála by si žít a zemřít s ním, aby budoucnost alespoň zašeptala jméno Lorenza, až bude nahlas vyslovovat jméno ... Cagliostro!"
"Proslavím se tedy tímto jménem?"
"Ano, ano, proslavíš se jako Cagliostro."
"Drahá Lorenzo! Budeš tedy mít ráda tenhle nový byt?"
"Je nádhernější,než všechny ostatní, co jsi mi dosud daroval. Ale proto ho nemám ráda."
"A proč ho máš ráda?"
"Protože mi slibuješ, že tu budeš se mnou bydlet."
"Ty ve spánku tedy víš, že tě žhavě, vášnivě miluji?"
Mladá žena si přitáhla k bradě kolena, jež objímala rukama, a na rtech jí rozkvetl bledý úsměv, když říkala:
"Ano, to vidím. Ano, to vidím, ale je tu něco, co miluješ víc než Lorenzu," povzdechla si zhluboka.
"A co to je?" zachvěl se Balsamo.
"Tvůj sen."
"Řekni raději moje dílo."
"Tvoje ctižádost."
"Řekni raději moje sláva."
"Ach, Bože, Bože!" zvolala mladá žena; srdce jí svíral žal, zpod zavřených víček jí prýštily slzy.
"Co tedy vidíš?" zeptal se Balsamo, udiven děsivou jasnozřivostí, které se občas i sám lekal.
"Ach, vidím temnoty, v nichž se pohybují přízraky. Některé drží v rukou korunované hlavy, a ty, ty stojíš uprostřed toho zmatku, Zdá se mi, že jsi mocný jako Bůh, poroučíš a všichni tě poslouchají."
"A ty nejsi na mne hrdá?" zeptal se Balsamo radostně.
"Ach, ty jsi tak dobrý, že nepotřebuješ být veliký. A já se hledám mezi lidmi, kteří tě obklopuji, ale nikde se nevidím. Ach, já při tom nebudu ... Já už tu vůbec nebudu," šeptala smutně.
"A kde budeš?"
"Budu mrtvá."
Balsamo se zachvěl a vykřikl:
"Ty budeš mrtva, Lorenzo? Ne, ne, budeme žít spolu a budeme se milovat."
"Ty mě nemiluješ."
"Ale ano, miluji."

"Ale ne dost, ne dost!" uchopila oběma rukama Josefovu hlavu. "Ale ne dost," opakovala ještě, když přitiskla žhavé rty na jeho čelo.

"Co mi vytýkáš?"

"Tvůj chlad. Vidíš, zas couváš. Copak tě spálím svými rty, že prcháš před mými polibky!! Ach, vrať mi můj dívčí klid, můj klášter v Subiacu, mé noci v samotářské cele. Vrať mi polibky, které jsi mi posílal na křídlech tajemných vánků, a které jsem vídala ve spaní jako víly se zlatými křídly, jež naplňují mou duši sladkou rozkoší."

"Lorenzo! Lorenzo!"

"Ach, neutíkej mi, Balsamo, neutíkej mi, snažně tě prosím. Podej mi ruku, ať ji mohu stisknout, dej mi své oči, chci je líbat - vždyť jsem přece tvoje žena."

"Ano, ano, drahá Lorenzo, ano, ty jsi moje vroucně milovaná žena."

"A tebe bolí, že jdu vedle tebe tak bez užitku, tak opuštěná! Máš čistý a samotářský květ, jehož vůně tě vábí a ty jeho vůni zapuzuješ! Ach, dobře cítím, že pro tebe nic neznamenám."

"Naopak, Lorenzo, ty jsi moje síla, moje moc, můj génius - bez tebe bych nebyl nic, bez tebe bych nic nedokázal. Přestaň mě tedy milovat tou nesmyslnou horečnou vášní, která vzrušuje noci žen v tvé zemi. Miluj mě, jako já miluji tebe."

"Ach, to není láska, to není láska - ty mě nemiluješ!"

"Víc od tebe nežádám, protože mi dáváš všechno, po čem toužím; jsem šťasten, že mi patří tvá duše. To mi stačí."

"Šťasten! Tomu říkáš být šťasten?" zeptala se Lorenza pohrdavě.

"Ano, štěstí pro mne spočívá ve velikosti."

Lorenza si dlouze povzdechla.

"Ano, kdybys jen věděla, moje sladká Lorenzo, co to je číst otevřeně v lidských srdcích a ovládat je jejich vášněmi!"

"Ano, k tomu jsem vám dobrá, nic víc, to vím dobře."

"To není všecko. Tvoje oči pro mne čtou v zavřené knize budoucnosti. Čemu bych se nemohl naučit za dvacet let usilovné práce a strádání, o tom mne ty, moje sladká holubičko, nevinná a čistá, poučíš, když chceš. Ty ozařuješ moje kroky, jimž kladou léčku moji nepřátelé. Ty rozšiřuješ mého ducha, na němž závisí můj život, majetek i moje svoboda. Tvoje krásné oči se zavírají před pozemským světlem a otvírají se pro nadzemsky jas! Bdí za mne. Ty mi dáváš svobodu, bohatství, moc."

"A ty mě za to činíš nešťastnou!" zvolala Lorenza v milostném opojení. A chtivěji, než kdykoli předtím sevřela pažemi Balsama, který zasažen zvláštním elektrickým výbojem jenom slabě odolával. Přesto však se pokusil zbavit živého pouta, jež ho svíralo.

"Lorenzo! Lorenzo! Slituj se! ... "

"Jsem tvoje žena, a ne dcera! Miluj mne, jako manžel miluje ženu a ne jako otec dceru."

"Lorenzo, proboha tě prosím, nežádej na mne jinou lásku, než jakou ti mohu dát," řekl Balsamo, rovněž celý rozechvělý touhou.

"Ale tohle není láska, tohle není láska!" zvolala mladá žena a vztáhla ruce zoufale k nebi.

"Ale ano, je to láska ... ale láska svatá a čistá, jakou se má milovat panna!"

Mladá žena udělala prudký pohyb, kadeře dlouhých černých vlasů se jí rozprostřely po polštáři. Její bílá, krásně modelovaná ruka se vymrštila téměř výhružně proti hraběti.

"Co tohle všechno má znamenat?" otázala se úsečně zkormouceným hlasem. "A proč jsem kvůli tobě musela ztratit svou zemi, svoje jméno, rodinu, všecko, i svého Boha? Protože tvůj Bůh se vůbec nepodobá mému. Proč jsi na mne vložil svou absolutní vládu, proč jsi ze mne udělal otroka, proč jsi z mého života udělal svůj život, z mé krve svou krev? Rozumíš? Proč jsi to všechno udělal, když mám být nadále panenskou Lorenzou?"

Balsamo si zhluboka povzdechl, zdrcen nesmírnou bolestí ženy.

"To je bohužel spíše tvoje chyba než chyba tvého Boha. Proč Bůh z tebe učinil anděla, jehož zrak se nikdy nemýlí, anděla, s jehož pomocí si podřídím celý svět? Proč čteš ve všech srdcích a pronikáš jejich hmotnou slupkou, jako člověk proniká zrakem sklo? Protože jsi anděl čistoty, Lorenzo! Protože jsi diamant bez poskvrnky, že v tvém duchu není sebemenší stín. Protože Bůh vidí tvou neposkvrněnou, čistou a zářivou bytost, podobnou v čistotě Matce Boží - proto dovoluje, aby svatý Duch do tebe sestupoval, když ho vzývám ve jménu živlů, jež stvořil; nikde jinde, nad obyčejnými a špinavými bytostmi, nad nimiž se vznáší, nenachází místo bez poskvrny, kde by spočinul. Jako panna, jsi vidoucí, Lorenzo; jako žena bys byla jenom hmota."

"A ty nemiluješ víc mou lásku," křičela Lorenza a bila kolem sebe zuřivě, až jí ruce zčervenaly, "ty nemiluješ víc svou lásku než svoje sny, za nimiž se ženeš, než všechny chiméry, které si vytváříš? Ty mě odsuzuješ k čistotě jako jeptišku, ale přitom mě pokoušíš žárem své přítomnosti? Ach, Josefe, Josefe, říkám ti, že na mě páchá zločin!"

"Nerouhej se, Lorenzo! Já trpím stejně jako ty. Jen pohleď, čti v mém srdci, chci tomu, a pak řekni, zda tě nemiluji!"

"Proč jsi tedy sám proti sobě?"

"Protože tě chci pozdvihnout k sobě na trůn světa."

"Ach, tvoje ctižádostivost, Balsamo. Může ti někdy dát tvoje ctižádostivost to, co ti dá moje láska?" šeptala žena. Omámenému hraběti klesla hlava na její ňadra.

"Ach, ano, ano! Ano, konečně vidím, že mě miluješ víc než svou ctižádostivost, víc než svou moc, víc než svou naději. Ach, konečně mě miluješ, jako já miluji tebe!" zvolala mladá žena.

Balsamo se pokusil setřást mrak opojení, v němž začínal tonout, ale jeho úsilí vyznělo naprázdno.

"Protože mě tolik miluješ, ušetři mě," řekl. Lorenza už neposlouchala. Ze svých paží učinila řetěz pevnější než ocelová pouta, tvrdší než diamant.

"Budu tě milovat, jak budeš chtít, jako sestra nebo jako žena, jako panna nebo jako manželka, ale teď mě polib, jenom

jednou mě polib."

Balsamo byl přemožen, úplně podmaněn tak velikou láskou. Nedovedl už dál odolávat žhavým očím; neodolatelně ho přitahovala Lorenzina dmoucí se ňadra a hlava zvrácená nazad, stal se kovem, jež nemůže odolat síle magnetu.

Jeho rty se užuž přibližovaly ke rtům ženiným!

Náhle se mu však vrátil rozum a Balsamo tleskl rukama ve vzduchu plném opojení.

"Lorenzo, probuďte se, chci tomu!"

Řetěz, který neměl sílu přetrhnout, se naráz uvolnil, paže, jež ho objímaly, povolily, žhavý úsměv na Lorenziných žárem vysušených rtech uhasínal, jako když uniká život v posledním vydechnutí. Její zavřené oči se otevřely, rozšířené zorničky se stáhly. Lorenza namáhavě pohnula pažemi, unaveně dopadla na pohovku a probudila se. Balsamo se posadil na tři kroky od ní, zhluboka si vydechl a zašeptal: "Sbohem, sne, sbohem, štěstí!"

24. Dvojí bytí - bdění

Jakmile Lorenzin pohled nabyl síly, rychle se kolem sebe rozhlédla. Prohlédla si spoustu drobností, jež dovedou potěšit každou ženu, ale z její vážné tváře nedokázaly odstranit zachmuřenost. Nakonec utkvěla zrakem na Balsamovi a bolestně se zachvěla.

Balsamo ji soustředěně pozoroval. Lorenziny rty náhle zbledly, na tváři se jí objevila hrůza a na čele se jí zaperlil pot. Ucouvla a zeptala se: "To jste zase vy?"

"Když jí Balsamo neodpověděl, pokračovala: "Kde jsem?"

"Dobře víte, odkud jste přišla, paní. A to vás nepochybně přivede k tomu, abyste uhádla, kde jste."

"Ano, dobře že mi připomínáte, abych se rozpomněla. Už si vzpomínám, že jste mne pronásledoval, že jste mě vyrval z rukou královské prostřednice mezi mnou a Bohem, kterou jsem si zvolila."

"Pak tedy víte, že ani všemocná princezna vás nemohla přede mnou ochránit."

"Ano, přemohl jste ji nějakým magickým násilím!" zvolala Lorenza a zkřížila ruce na prsou. "Ach Bože, Bože, zbav mne toho démona!"

"Kde ve mně vidíte toho démona, paní?" pokrčil Balsamo rameny. "Jednou provždycky vám říkám, abyste odložila to zavazadlo dětinské víry, co jste si přinesla z Říma, a celé hromady nesmyslné pověrčivosti, které s sebou vlečete z kláštera."

"Ach, můj klášter! Kdo mi vrátí můj klášter?" rozplývala se Lorenza v slzách.

"Klášter! To vskutku máte čeho litovat!"

Lorenza přiskočila k oknu, roztáhla záclony, pak zvedla okenní závoru - a narazila rukou na hustou železnou mříž zakrytou květinami. Mříž tím ztrácela hrozivost, ale nikoli účinnost.

"Vězení jako vězení, mám raději vězení, jež mně přivede do nebe než do pekla," prohlásila Lorenza a jemnými prsty zuřivě tiskla železnou mříž.

"Kdybyste byla rozumnější, našla byste v oknech květiny bez mříží, Lorenzo."

"Nebyla jsem rozumná, když jste mě zavřel do vězení na kolech s tím upírem, kterému říkáte Althotas? A přece jste ze mne ani oka nespustil, přece jsem byla vaší vězeňkyní. A když jste ode mne odcházel, přece jste do mne vdechl ducha, který mě ovládá a s nímž nemohu bojovat! Kde je ten strašný stařec, který mi nahání takovou hrůzu, že z ní div nezemřu? Tady v některém koutu, že ano? Buďme potichu, jistě uslyšíme, jak někde ze země vystupuje jeho strašidelný hlas!"

"Máte fantastické představy jako děcko, paní. Althotas je můj učitel, přítel, takřka otec. Je to neškodný, stařec a vás nikdy ani nespatřil, nikdy se k vám nepřiblížil, a i kdyby o vás zavadil, ani by to nepostřehl, je zcela zabrán do svého díla."

"Do svého díla a co je to za dílo, prosím vás?"

"Hledá elixír života, který hledají všichni vznešení duchové už šest tisíc let."

"A vy ho také hledáte?"

"Já? Ne, hledám lidskou dokonalost."

"Ach, démoni, démoni!" pozvedla Lorenza ruce k nebi.

"Tak dobře, už zas dostáváte záchvat," vstal Balsamo."

"Záchvat?"

"Ano, záchvat. Ve vás je něco, co sama neznáte, Lorenzo. Váš život je rozdělen na dvě stejné poloviny: v jednom období jste něžná, dobrá a rozumná, v druhém jste šílená."

"A vy mě pod mizernou zámínkou mého šílenství zavíráte?"

"Bohužel, je to nutné."

"Ach, buďte si krutý, vy barbare bez slitování. Zavírejte si mě, zabijte mě, jenom nebuďte pokrytecký a netvařte se, že mě litujete, když mě drásáte."

"No ne, bydlet v elegantním, pohodlném pokoji je tedy mučení?" nerozzlobil se Balsamo, naopak ještě se laskavě usmál jako obvykle.

"Mříže, mříže, všude jen samé mříže, nikde žádný vzduch!"

"Mříže tu jsou v zájmu vašeho života, rozumíte, Lorenzo?"

"Ach, on si troufá říkat, že myslí na můj život, že ho můj život zajímá - a přitom mě tu nechá pomalu hynout!"

Balsamo přistoupil k mladé ženě a chtěl ji přátelsky uchopit za ruku. Lorenza však prudce ucouvla, jako by se polekala jedovatého plaza, a zvolala:

"Nedotýkejte se mě, vůbec se mě nedotýkejte!"

"Vy mě tedy nenávidíte, Lorenzo?"

"Zeptejte se odsouzence, zda nenávidí svého kata."

"Lorenzo, Lorenzo, právě proto, že nechci být vaším katem, vás připravuji o trošičku svobody. Kdybyste mohla volně odcházet a přicházet; kdo ví, co byste provedla v záchvatu šílenství?"

"Co bych provedla? Ach, až jen budu jednoho dne volná, pak uvidíte!"

"Lorenzo, zacházíte nedobře s manželem, kterého jste si před Bohem vyvolila."

"Já že jsem si vás vyvolila? Nikdy!"

"Přesto však jste mou ženou."

"Pak to je dílo démona."

"Ubohá bláznivko!" zadíval se Balsamo něžně na Lorenzu.

"Ale já jsem Římanka - a jednoho dne se pomstím," mumlala Lorenza. Balsamo něhyplně zavrtěl hlavou.

"To říkáte jen proto, abyste mě postrašila, Lorenzo?" zeptal se s úsměvem.

"Ne, ne, udělám to, jak jsem řekla."

"Křesťanská ženo, co to říkáte?" volal Balsamo s překvapující autoritou. "Vaše náboženství vás učí odplácet zlé dobrým. Nejste vlastně pokrytecká vy, když tvrdíte, že se řídíte svým náboženstvím, ale při tom chcete odplácet za dobro zlem?" Jeho slova na okamžik Lorenzu zarazila.

"Upozornit společnost na její nepřátele, to není pomsta, to je povinnost."

"Udáte-li mě jako nekromanta, jako čaroděje, pak jste na špatné adrese, neurážím společnost, vzdoruji Bohu. Proč tedy Bůh, když mu vzdoruji, sebemíň nenaznačí, že mě chce zabít hromem, a ani za mák se nestará o moje potrestání? Proč to nechává na starost slabým lidem, kteří jsou stejně omylní jako já!"

"Bůh zapomíná, je shovívavý, čeká, až se napravíte."

"A vám zatím radí, abyste zradila svého přítele, dobrodince a manžela," usmál se Balsamo.

"Svého manžela? Ach, bohudíky vaše ruka se mne nikdy nedotkla, abych se přitom nezačervenala a neotřásla hnusem."

"A vy sama dobře víte, že jsem se vždycky ušlechtile snažil, abych vás ušetřil svého dotyku."

"To je pravda, jste čistý - a to je také jediná útěcha v mém neštěstí a trápení. Ach, kdybych ještě musela snášet vaši lásku!"

"Ó tajemství, neproniknutelné tajemství!" šeptal Balsamo, který spíše sledoval svou myšlenku, než odpovídal Lorenze.

"Skončeme to. Proč mi berete mou svobodu?" zeptala se Lorenza.

"Proč ji chcete zpět, když jste mi ji dobrovolně dala? Proč utíkáte před tím, kdo vás ochraňuje? Proč jste šla hledat podporu k cizince před tím, kdo vás miluje? Proč bez ustání vyhrožujete tomu, kdo vám nikdy nevyhrožuje, že odhalíte tajemství, jež vám vůbec nepatří a jejichž dosah neznáte?"

"Ach, vězeň, který se usilovně snaží dosáhnout svobody, se vždycky osvobodí. Vaše mříže mne stejně nezadrží, jako mě nezadržela vaše putovní klec," řekla Lorenza místo odpovědi.

"Je pro vás štěstí, že jsou dost pevné, Lorenzo," řekl Balsamo výhružně, ale klidně.

"Bůh mi sešle bouři, jako ji poslal v Lotrinsku. Nějaký hrom je rozbije."

"Věřte mi, proste Boha, aby to nečinil. Věřte mi, nedůvěřujte svým přehnaným stavům, Lorenzo. Mluvím s vámi jako přítel, poslouchejte mě."

V Balsamově hlasu bylo tolik koncentrované zloby, v jeho očích plál tak temný žár, jeho bílá svalnatá ruka se svírala tak podivně, když pomalu a temně slavnostně vyslovoval svoje hrozby, že Lorenzino omámení bylo silnější než její vzpoura a že mu proti své vůli naslouchala, když stejně klidně a výhružně pokračoval:

"Podívejte se, dítě, pokusil jsem se připravit vám takové vězení, že by v něm mohla bydlet i královna. I kdybyste byla královnou, nic by vám v něm nechybělo. Uklidněte se proto, odložte svoje šílené vzrušení. Žijte si zde, jak byste si žila ve svém klášteře. Zvykněte si na mou přítomnost. Milujte mne jako přítele. Jako bratra. Musím se vám přiznat, že jsem velmi smutný. Váš úsměv mě alespoň někdy potěší v mých strašných zklamáních. Budu-li vidět, že jste hodná, pozorná, trpělivá, budu postupně odstraňovat mříže z vaší cely. A kdo ví, možná za rok anebo snad už za šest měsíců budete stejně volná jako já, pokud mě ovšem nepřinutíte, abych vám opět vzal vaši svobodu."

"Ne, ne," křičela Lorenza, která nemohla pochopit, že někdo může tak strašlivé rozhodnutí říkat takovým hlasem, "ne, nechci už žádné sliby a žádné lži. Vy jste mě unesl, unesl jste mě násilím. Náležím sama sobě, a jen sobě. Vraťte mě alespoň Bohu, nechcete-li už vrátit mě sobě samé. Až dosud jsem snášela vaše násilí, protože si připomínám, že jste mě vytrhl z rukou lupičů, kteří mě chtěli zneuctít, ale moje vděčnost už slábne. Ještě několik dnů vězení, a dospěju ve své vzpouře k názoru, že vám nemám být vůbec za co vděčná, a pak, a pak, dejte si pozor, jednou snad uvěřím, že jste s těmi lupiči měl tajné styky."

"Prokážete mi tu čest, že mne budete považovat za vůdce lupičů?" otázal se ironicky Balsamo.

"Nevím, přinejmenším mne překvapila vaše znamení a vaše slova."

"Překvapila vás moje znamení a slova?" zbledl Balsamo.

"Ano, ano, sledovala jsem je pozorně a znám je."

"Ale nikomu o nich nikdy neřeknete. Nikomu na světě o nich nepovíte, zavřete je do nejhlubší hlubiny svého srdce, aby tam vyhasly a zhynuly!"

"Ba ne, právě naopak!" zvolala Lorenza. Byla šťastna, že konečně našla u svého protivníka zranitelné místo. "Budu je zbožně opatrovat ve své paměti, všechna vaše slova si budu potichounku sama pro sebe opakovat a při první příležitosti je řeknu nahlas, jak jsem to už učinila."

"A komu jste je řekla?"

"Princezně."

"Poslyšte, Lorenzo, tohle si dobře zapamatujte," říkal Balsamo a zatínal pěsti, aby utlumil rozbouřenou krev, "jestli jste o nich už mluvila, víckrát to už nebudete opakovat. Nikomu o nich neřeknete, protože vás budu držet za zamčenými dveřmi, protože ještě víc naostřím špice mříží, protože zvýším, bude-li to potřeba, zdi kolem dvora, i kdyby měly být vysoké jako babylónská věž."

"Už jsem vám jednou řekla, Balsamo, že člověk se dostane z každého vězení, jestliže lásku k svobodě posiluje nenávist k tyranovi."

"Výborně, tak se odtud dostaňte, Lorenzo. Ale zapamatujte si: Můžete se odtud dostat jenom dvakrát. Poprvé vás potrestám tak krutě, že vypláčete všechny slzy, že vám nezbude v oku ani slzička. Podruhé vás ztýrám tak nelítostně, že vám nezbude v žilách ani kapka krve."

"Bože můj! Bože můj, on mě zavraždí!" křičela mladá žena v záchvatu nejvyššího hněvu, rvala si vlasy a válela se po koberci.

Balsamo ji chvilku pozoroval s hněvem, do něhož se mísila lítost. Nakonec slitování převládlo nad hněvem.

"Podívejte, Lorenzo, vzpamatujte se, uklidněte se. Jednou přijde den, kdy budete patřičně odměněna za všechno, co jste vytrpěla anebo co si myslíte, že jste vytrpěla."

"Zavřená! Jsem zavřená!" křičela Lorenza dál a Balsama vůbec neposlouchala.

"Trpělivost."

" Zbitá!"

"Je to čas zkoušky."

"Šílená! Jsem šílená!"

"Uzdravíte se."

"Ach, raději mě hned vhoďte do blázince! Zavřete mne hned do skutečného vězení!"

"Ne, to neudělám! Přesně jste mi vylíčila, co hodláte proti mně podniknout."

"Smrt! Pak je mi milejší hned smrt!" řvala Lorenza. Najednou vyskočila pružně a rychle jako šelma a vrhla se hlavou proti zdi, aby si ji rozrazila.

Balsamovi stačilo pouze natáhnout k Lorenze ruku a vyslovit - spíš v myšlenkách než ústy - jediné slovo, aby jí zastavil. Lorenza se prudce zarazila, zapotácela se, okamžitě usnula a klesla Balsamovi do náruče.

Podivný kouzelník, který si zřejmě podmaňoval hmotnou část Lorenziny bytosti a marně bojoval proti morální, odnesl spící ženu na lůžko. Pak vtiskl na její rty dlouhý polibek, zatáhl nebesa u jejího lůžka i záclony na oknech a odešel z pokoje.

Lorenzu zahalil tichý a posilující spánek, jako když maminka přikrývá pláštěm tvrdohlavé dítě, které mnoho trpělo a hodně plakalo.

25. Návštěva

Lorenza se nemýlila. Kočár, který projel branou Saint-Denis a předměstím stejného jména, zahnul mezi branou a posledním domem na bulvár. V kočáře seděl, jak to jasnovidka oznámila, pan Louis de Rohan, biskup štrasburský, kterého hnala nedočkavost, aby před stanovenou dobou navštívil čarodějníka v jeho jeskyni, Kočímu zvyklému na četná galantní dobrodružství krásného preláta nevadila tma, rozbahnělé cesty ani jistá nebezpečí tajemných uliček. Vůbec se nenechal odradit, když z osvětlených bulvárů Saint-Denis a Saint-Martin, kde dosud byli lidé, měl vjet na opuštěný a temný bulvár Bastily. Kočár zastavil na rohu bulváru a ulice Saint-Claude a kočí s ním podle pánova

rozkazu zajel pod stromy asi dvacet kroků odtud.

Pan de Rohan v civilním oděvu vklouzl do uličky, třikrát zaklepal na vrata domu, který snadno poznal podle popisu hraběte de Foenix. Na dvoře byly slyšet Fritzovy kroky a vrata se otevřela.

"Bydlí zde pan hrabě de Foenix?" otázal se kardinál.

"Ano, monsignore," odpověděl Fritz.

"Je doma?"

"Ano, monsignore."

"Tak dobře, ohlaste mne!"

"Jeho Eminenci, kardinála de Rohan, že ano, monsignore?"

Nesmírně udivený kardinál se kolem sebe rozhlížel, zda sluha nemohl podle něčeho na jeho oděvu nebo vedle nebo poznat, kdo je. Stál tam však úplně sám a v civilním oděvu.

"Jak znáte moje jméno?" zeptal se.

"Pán mi právě říkal, že očekává Jeho Eminenci."

"Ano? Ale zítra nebo pozítří?"

"Nikoli, monsignore, dnes večer."

"Váš pán vám tedy říkal, že mě očekává dnes večer?"

"Ano, monsignore."

"Tak dobře, ohlaste mě tedy," řekl kardinál a strčil Fritzovi do dlaně zlaťák.

"Ať Vaše Eminence tedy ráčí jít za mnou."

Kardinál přikývl. Fritz pospíchal k předpokoji, ozářenému dvanácti svícemi v pozlaceném bronzovém svícnu. Kardinála pokoj velmi překvapil a okouzlil.

"Příteli, zde muselo dojít jistě k nějakému omylu, v tom případě bych nechtěl hraběte rušit. Není možné, aby mě očekával, protože neví, že sem přijdu," zastavil se na prahu salónu.

"Monsignore je přece Jeho Eminence kardinál kníže de Rohan, biskup štrasburský?" zeptal se Fritz.

"Ano, příteli."

"Pak tedy monsignora pan hrabě očekává."

Fritz zapálil svíčky na dvou dalších svícnech, uklonil se a odešel. Po pěti minutách, kdy kardinál už měl čas prohlédnout si neobyčejně módní nábytek v salónu a osm mistrovských děl rozvěšených na stěnách, což na něho zapůsobilo hlubokým dojmem, se otevřely dveře a na prahu se objevil hrabě de Foenix.

"Dobrý večer, monsignore," pozdravil prostě.

"Dozvěděl jsem se, že mě očekáváte! To přece není možné, abyste mě očekával dnes večer?" zvolal kardinál, aniž odpověděl na pozdrav.

"Prosím monsignora o prominutí, ale opravdu jsem ho očekával. Monsignor snad pochybuje o pravdivosti mých slov, když vidí, jak nedůstojně ho přijímám. Ale přijel jsem do Paříže teprve před několika dny a teprve se zařizuji. Ať mi to Jeho Eminence tedy laskavě odpustí."

"Tak vy jste mne očekával! A kdo vás uvědomil o mé návštěvě?"

"Vy sám, monsignore."

"Jak to?"

"Nedal jste zastavit u brány Saint-Denis?"

"Ano."

"Nezavolal jste lokaje, který přišel ke dvířkům kočáru Jeho Eminence?"

"Ano."

"Neřekl jste mu: Ulice Saint-Claude v Marais, předměstím Saint-Denis a po bulváru, neopakoval tato slova kočímu?"

"Ano. Vy jste mě tedy viděl a slyšel?"

"Viděl jsem vás, monsignore, a slyšel."

"Vy jste tam tedy byl?"

"Ne, monsignore, nebyl jsem tam."

"Kde jste tedy byl?"

"Byl jsem zde."

"Viděl jste a slyšel jste mě tedy zde?"

"Ano, monsignore."

"To se podívejme!"

"Monsignor zapomíná, že jsem čaroděj."

"Ach ano, zapomněl jsem, pane ... jak vám mám říkat? Pan baron Balsamo, anebo pan hrabě de Foenix?"

"Když jsem doma, monsignore, nemam žádné jméno: říkám si MISTR."

"Ano, to je tajné jméno, Vy jste mě tedy, mistře, očekával?"

"Očekával jsem vás."

"A roztopil jste laboratoř?"

"Moje laboratoř je vždycky roztopená, monsignore."

"A dovolíte mi do ní vstoupit?"

"Budu si pokládat za čest zavést do ní naši Eminenci."

"Půjdu tam s vámi, ale pod jednou podmínkou."

"Pod jakou?"

"Musíte mi slíbit, že mě osobně neseznámíte s ďáblem. Velice se bojím jeho Veličenstva Lucifera."

"Ale monsignore!"

"Ano, ďábla obvykle dělají rváči z reformované francouzské gardy anebo šermíři s chocholem, a ti člověka zasypou štulci a tlučou do nosu, když zhasnou svíčky."

"Moji ďáblové nikdy nezapomínají, že mají tu čest s knížaty, monsignore, a vždycky mají na paměti slova pana de Condé, který jednomu z nich slíbil, že mu vypráší kožich, aby se slušně choval."

"To je dobře, jsem velmi okouzlen, že smím do laboratoře."

"Vaše Eminence se ráčí za mnou obtěžovat?"

"Pojďme."

26. Zlato

Kardinál de Rohan a Balsamo vystoupili po schodišťátku, vedoucím souběžně s velkým schodištěm do salónů v prvním patře. Pod výklenkem Balsamo otevřel dveře a před kardinálovýma očima se objevila temná chodba, do níž však odhodlaně vstoupil. Balsamo za ním dveře opět zavřel. Při zavírání silně zaskřípaly a kardinál se prudce ohlédl.

"Monsignore, jsme tady. Otevřeme a zavřeme ještě tyhle poslední dveře. Nedivte se, prosím, že také vydávají podivný zvuk, jsou železné," upozorňoval Balsamo. Kardinál byl vděčný za upozornění, protože dveře skřípaly tak strašně, že by zapůsobily i na méně citlivé nervy než jeho.

Sestoupil po třech schodech do velké pracovny s holými trámy ve stropě, z nichž visela veliká lampa se stínidlem; v místnosti byla spousta knih a veliké množství chemických a fyzikálních přístrojů. Za několik okamžiků kardinál pocítil, že se mu těžko dýchá, a zeptal se: "Co to má znamenat? Tady je k zadušení, mistře, jsem celý zpocený. Co je to za hluk?"

"Zde je příčina, jak praví Shakespeare, monsignore," řekl Balsamo a odstavil velkou azbestovou zástěnu, zakrývající cihlovou pec, z níž zářily dva otvory jako oči lva ve tmě.

Pec stála uprostřed dvojnásob velké místnosti, než byla první, zamaskovaná azbestovou zástěnou.

"Tohle je ale dost děsivé, zdá se mi," ustupoval kardinál pozpátku.

"To je pec, monsignore."

"Ano, ovšem, ale vy jste citoval Shakespeara. Já budu citovat Moliéra: Není pec jako pec. Tahle vypadá úplně ďábelsky a její vůně se mi také nelíbí. Co se v ní vaří?"

"Ale to, oč mě Vaše Eminence požádala."

"Prosím?"

"Ovšem, Vaše Eminence mně prokazuje milost, když přijímá ukázku mé obratnosti. Chtěl jsem se dát do práce až zítra večer, protože Vaše Eminence měla přijít pozítří. Ale když Vaše Eminence změnila rozhodnutí, hned jak jsem uviděl, že jede do ulice Saint-Claude, zapálil jsem pec a připravil směs. Pec tedy vře a za deset minut budete mít zlato. Dovolte, abych otevřel špehýrku a pustil trochu vzduchu."

"A co ty nádoby postavené na peci?"

"Za deset minut z nich budeme mít tak čisté zlato, z jakého jsou benátské dukáty a toskánské floriny."

"Rád se podívám, jestli smím."

"Ovšemže, musíme však učinit jistá nezbytná opatření."

"Jaká?"

"Nasaďte si na obličej azbestovou masku se skleněnýma očima. Bez ní by vám oheň mohl vypálit zrak."

"To bych na mou duši nerad. Mám poslední oči a nedal bych je ani za sto tisíc dukátů, které jste mi slíbil."

"Právě tohle jsem měl ne mysli, monsignore. Oči Vaší Eminence jsou krásné a dobré." Poklona se knížeti velmi zalíbila, neboť byl ješitný na své osobní přednosti. Nasadil si hned masku a zeptal se:

"Tak tedy říkáme, že brzy uvidíme zlato?"

"Doufám, monsignore."

"Za sto tisíc dukátů?"

"Ano, monsignore. Možná že toho bude o něco víc, protože jsem dal dost směsi."

"Vy jste opravdu přelaskavý kouzelník," řekl kardinál a srdce mu radostně bušilo.

"Méně než Vaše Eminence, která mi to laskavě praví. Nyní račte kousíček odstoupit, monsignore, prosím vás, otevřu poklop."

Balsamo si oblékl krátkou azbestovou košili, uchopil jednou rukou železné kleště a zvedl rozpálený poklop, jímž byly přikryty čtyři stejně velké nádoby. V některých byla směsice červená jako rumělka a v ostatních byla hmota už bělejší, ale také purpurově prosvítala.

"Tak to je tedy zlato!" řekl prelát polohlasně, jako by se obával, že hlasitým slovem může pokazit tajemství, jež se odehrávalo před jeho očima.

"Ano, monsignore, tyhle čtyři tyglíky nebyly dány do pece ve stejnou dobu; spodní jsou v ní dvanáct hodin, vrchní jedenáct. Směsice, a tohle tajemství vám odhaluji jako příteli vědy, se přidává do hmoty, až když vře. Ale jak Vaše Eminence může vidět, první tyglík už zbělal. Je čas vylít hmotu, právě dosáhla správného žáru. Račte ustoupit, monsignore."

Kardinál splnil rozkaz přesně jako voják. Balsamo odložil železné kleště rozpálené od žhavých tyglíků a přivezl k peci jakousi kovadlinku na kolečkách, na níž bylo naskládáno osm železných, stejně velkých oválných forem.

"Co to je, milý čaroději?"

"Obecná a jednotná forma, do níž budu odlévat vaše pruty."

"Ach tak!" řekl kardinál a zdvojnásobil pozornost. Balsamo rozložil po podlaze dost silnou vrstvu koudelných cucků. Postavil se mezi kovadlinku a pec, otevřel velkou knihu, četl z ní nějaké vzývání, potom odložil hůlčičku, kterou držel v ruce, uchopil obrovské kleště, kterými měl zas na výheň přistavit nádobu s vroucí hmotou.

"Zlato bude nádherné, monsignore, a prvotřídní jakosti."

"Cože! Vy chcete sundat ten hrnec z ohně?"

"Ano, a váží padesát liber, monsignore. Ale mohu vám říct, že jenom málo lijců má takové svaly a jsou tak obratní jako já, nebojte se tedy ničeho."

"Ale přesto, kdyby tyglík vybuchl ... "

"To se mi stalo jednou, monsignore, bylo to v roce 1399. Dělal jsem pokus s Nicolasem Flamelem v jeho domě v ulici des Ecrivains u kaple Saint-Jacques-la-Boucherie. Ubohý Flamel při tom málem přišel o život a já jsem ztratil dvacet sedm marků15 substance mnohem vzácnější než zlato."

"Co to k čertu povídáte, mistře?"

"Pravdu."

"Vy jste v roce 1399 dělal velké dílo?"

"Ano, monsignore."

"S Nicolasem Flamelem?"

"S Nicolasem Flamelem. S Pierrem le Bonem ve městě Pola jsme padesát nebo šedesát let předtím odhalili velké tajemství. Nepřikryl dost rychle tyglík a já jsem kvůli výparům přišel o oko na deset nebo dvanáct let."

"Pierre le Bon?"

"Ano, týž Pierre le Bon, co sepsal slavné dílo Margarita pretiosa, které asi budete znát."

"Ano, a které pochází z roku 1330."

"Ano, přesně tak, monsignore."

"A vy jste znal Pierra le Bona a Flamela?"

"Byl jsem Bonovým žákem a Flamelovým mistrem."

A zatímco se vylekaný kardinál sám sebe ptal, zda vedle něho nestojí ďábel ve své vlastní osobě a nikoli jeden z jeho pomocníků, Balsamo vložil do pece kleště s dlouhými držadly.

Uchopil tyglík jistě a rychle asi čtyři palce pod horním okrajem, nadzvedl ho o několik palců, aby se přesvědčil, že ho pevně drží, potom napjal svaly a zvedl strašný hrnec z výhně. Kleště se hned rozpálily do červena. Potom se na rozpálené hmotě objevily bílé brázdy jako blesky na sírovém mraku. Okraje tyglíku ztemněly do rudohněda, ale tyglík v polostínu pece byl ještě růžový a stříbrný. Pak se na vřícím kovu utvořila fialová pěna zvrásněná zlatými záhyby, zasyčela na okraji tyglíku a stékala v zářících praménících do černé formy, v níž vztekle kypěla a bublala, jako by chvěním chtěla dát najevo, že byla uražena dotykem se sprostým kovem.

"Teď druhou," řekl Balsamo a pokročil k druhé formě a naplnil ji stejně obratně a se stejnou silou jako první. Kníže si povšiml, jak se mu čelo perlí potem.

Byla to opravdu hrůzostrašná, divoká a majestátní podívaná. Balsamo byl ozářen divokými pablesky plamene a podobal se Michalangelovým nebo Dantovým zatracencům, svíjejícím se v roztopeném kotli.

Balsamo mezi oběma operacemi téměř nedýchal, a teprve když naplnil druhou formu, řekl:

"Maličko jsem to pokazil, nechal jsem směs vřít o setinu minuty déle."

"O setinu minuty!" zvolal kardinál, který nedovedl potlačit svůj údiv i úděs.

"V okultních vědách je to ohromná doba, monsignore," řekl naivně Balsamo. "A Vaše Eminence tu má už dva prázdné tyglíky a dvě formy naplněné zlatem, je to sto liber čistého zlata."

Balsamo uchopil dlouhými kleštěmi první formu a hodil ji do vody. Voda začala vřít a dlouho se z ní pařilo. Potom formu otevřel a vytáhl z ní zlatý odlitek, který vypadal jako malá, na obou koncích zploštělá homole cukru.

"Musíme skoro hodinu čekat na druhé dva tyglíky. Nechtěla by se Vaše Eminence zatím posadit a nadýchat čerstvého vzduchu?"

"A je to zlato?" zeptal se kardinál, místo aby odpověděl na Balsamovu otázku.

"Vy byste o tom pochyboval, monsignore?" usmál se Balsamo.

"Vzdyť sám víte, kolikrát se věda už zmýlila ... "

"Neříkáte všechno, co si myslíte. Myslíte si, že vás klamu - a že vás klamu vědomě. Monsignore, ztratil bych sám k sobě úctu, kdybych takhle jednal. To by moje ctižádost nepřesahovala ani stěny mé laboratoře. Odešel byste odtud okouzlen, ale všechen obdiv byste ztratil u prvního zlatotepce. Prokažte mi, prosím, tu čest, kníže, a věřte, že kdybych

vás chtěl klamat, dělal bych to obratněji a v zájmu nějakého vyššího cíle. Vaše Eminence přece ví, jak se zkouší zlato?"

"Ovšemže, prubířským kamínkem."

"Monsignorovi zajisté neschází zkušenost, nejednou se jistě přesvědčil alespoň na španělských zlaťácích, kterých je mnoho v oběhu a jsou z nejlepšího zlata, ale mezi nimiž je také spousta padělků?"

"O tom jsem se opravdu přesvědčil."

"Prosím, monsignore, tady je kamínek a kyselina."

"Děkuji, přesvědčil jste mě."

"Monsignore, udělejte mi tu radost a sám se ujistěte, že odlitky jsou nejen zlaté, ale že je to zlato bez jakýchkoli příměsí."

Kardinál se tvářil, jako by chtěl poslední zkoušku své nevěřícnosti odmítnout, ale přesto na něm bylo vidět, že vůbec není přesvědčen. Balsamo tedy odlitky zkusil sám a výsledek předložil svému hostu.

"Osmadvacet karátů, odleju druhé dva."

Po deseti minutách bylo dvě stě liber zlata ve čtyřech odlitcích rozloženo na koudeli, která od nich doutnala.

"Vaše Eminence přijela v kočáru, že ano? Alespoň jsem viděl, že v kočáru přijíždí."

"Ano."

"Monsignor poručí, aby kočár předjel před vrata, a můj lokaj do něj donese odlitky."

Sto tisíc zlaťáků!" mumlal kardinál a sundával si masku, aby si na vlastní oči mohl prohlédnout zlato ležící mu u nohou.

"A monsignor bude moci říci, odkud pochází, že ano? Vždyť jste sám viděl, jak se dělá."

"Ale ano, rád to dosvědčím."

"Ne, ne, ve Francii nemají rádi vědce, nic nedosvědčujte, monsignore. Kdybych dělal teorie místo zlata, pak bych neřekl," namítal Balsamo živě.

"Co tedy mohu pro vás udělat?" zeptal se kardinál a s námahou zvedal jemnýma rukama padesátiliberní odlitek. Balsamo ho pozoroval a bez jakékoliv úcty se rozesmál.

"Co je, prosím vás, na mých slovech směšného?" otázal se kardinál.

"Vaše Eminence mi nabízí své služby, pokud dobře chápu!"

"Ovšemže."

"Nebylo by vlastně vhodnější, abych já nabídl svoje služby Vaší Eminenci?"

Kardinálova tvář se zachmuřila.

"Zavázal jste si mne díky, pane, to rád uznám. Ale kdyby moje vděčnost měla být těžší, než doufám, pak bych nepřijal žádnou službu. V Paříži je bohudíky dost lichvářů, u kterých od téhle chvíle do pozítří najdu sto tisíc zlaťáků, polovinu na zástavu a druhou polovinu na podpis. Vždyť jenom můj biskupský prsten má cenu čtyřicet tisíc livrů," natáhl prelát ženský pěstěnou bílou ruku, na níž zářil v prstenu diamant veliký jako lískový oříšek.

"Kníže, přece si nemůžete myslet, byť jen na okamžik, že jsem měl úmysl vás urazit," ukláněl se Balsamo a pokračoval, jako by mluvil sám k sobě: "Je to opravdu podivné, že na ty, kterým se říká knížata, pravda vždycky takhle působí."

"Jak to myslíte?"

"Ale takhle: Vaše Eminence mi nabízí svoje služby a já se monsignora ptám, jakého druhu by mohly být služby, jež by mi Vaše Eminence mohla prokázat?"

"Především můj vliv u dvora."

"Monsignore, monsignore, sám víte, že váš vliv je velmi otřesen, a já bych skoro raději dal přednost panu de Choiseul, který bude ministrem už sotva čtrnáct dnů. Hleďte, kníže, pokud jde o vliv, přidržme se mého vlivu. Tady je krásné a dobré zlato. Kdykoliv Vaše Eminence bude chtít, jen ať mi vzkáže večer anebo týž den ráno a já jí ho obstarám, kolik si bude přát. A když má člověk zlato, má všechno, že ano, monsignore?"

"Ne, všechno nemá," mumlal kardinál, který se rázem z protektora stal chráněncem a ani se nijak nesnažil svoje postavení zastřít.

"Ach ano, to je pravda. Zapomněl jsem, že monsignor touží po něčem jiném než po zlatě, po něčem drahocenném, co je nad všechno bohatství celého světa. To se však už netýká vědy, to je oblast magie. Monsignore, řekněte slovo a alchymista je připraven okamžitě ustoupit kouzelníkovi."

"Děkuji, pane, nepotřebuji nic, po ničem netoužím," řekl smutně kardinál.

Balsamo k němu přistoupil blíž a řekl:

"Monsignor je mladý, žhavý, krásný, bohatý kníže a jmenuje se Rohan - jak jen tedy může takhle odporovat kouzelníkovi?"

"Pročpak?"

"Protože kouzelník čte v hlubinách lidského srdce a ví, že je tomu právě naopak."

"Netoužím po ničem, nic nechci, pane," odmítal kardinál téměř zděšeně.

"Já jsem si naopak málem myslel, že touhy Jeho Eminence jsou takové, že si je neodváží přiznat ani sám sobě při vědomí, že to jsou touhy královské."

"Pane, zdá se mi, že narážíte na několik slov, jež jste mi řekl už u princezny," zachvěl se kardinál.

"Ano, to přiznám, monsignore."

"Pak jste se ale velmi zmýlil a mýlíte se i teď, pane."

"Zapomínáte, monsignore, že vidím tak jasně, co se v tomto okamžiku děje ve vašem srdci, jako jsem jasně viděl, jak váš kočár odjíždí od karmelitek v Saint-Denis, za bránou zahýbá na bulvár a zastavuje pod stromy asi padesát kroků od mého domu."

"Pak mi to vysvětlete a povězte mi něco, co mě porazí."

"Monsignore, princové z vašeho rodu vždycky museli mít velkou lásku spojenou s velkým dobrodružstvím a nebezpečím. Vy si s nimi v ničem nezadáte, to je zákon."

"Přesto však nevím, co tím chcete říci, hrabě?" koktal kardinál.

"Naopak, rozumíte mi báječně. Mohl bych se dotknout více strun, které se chvějí ve vašem srdci. Ale k čemu by to bylo? Sáhl jsem hned na tu, která zní nejhlouběji, tím jsem si zcela jist."

Kardinál zvedl hlavu a naposled se s nedůvěrou zadíval na Balsama, jehož pohled však byl naprosto jasný a sebejistý. Balsamo se usmál tak nadřazeně, že kardinál sklopil zrak.

"Ach, ano, máte pravdu, monsignore, nedívejte se tak na mě. Já totiž vidím příliš jasně, co se právě děje ve vašem srdci. Vaše srdce je jako zrcadlo, jež by si uchovalo tvar předmětů, které se v něm odrazily."

"Mlčte, hrabě de Foenix, mlčte!" řekl úplně podrobený kardinál.

"Ano, máte pravdu, mlčím, protože dosud nepřišla chvíle, aby se mohla dát najevo taková láska."

"Dosud nepřišla, říkáte?"

"Dosud ne."

"Ta láska má tedy budoucnost?"

"Proč ne?"

"A mohl byste mi říci, zda ta láska není nesmyslná, jak jsem si sám myslíval, jak si to dosud myslím, jak si to budu myslet až do chvíle, kdy budu mít důkaz o opaku?"

"Ptáte se příliš mnoho, monsignore. Víc vám nemohu říci, dokud se nesetkám s osobou, která vám tuto lásku vnuká, anebo s nějakou věcí od ní."

"A co by to mělo být?"

"Kadeř jejích krásných zlatých vlasů, třeba docela malinká, například."

"Ach ano, vy jste hluboký muž! Ano, řekl jste, že čtete v lidských srdcích, jako já čtu v knize."

"Bohužel! Tohle mi říkal už váš ubohý prastrýc, rytíř Louis de Rohan, když jsem se s ním loučil u Bastily pod šibenicí, na kterou tak odvážně vystoupil."

"On vám řekl ... že jste hluboký muž?"

"A že čtu v lidských srdcích. Ano, varoval jsem ho totiž, že ho rytíř de Préault zradí. Nechtěl mi věřit - a rytíř de Préault ho zradil."

"Jakou zvláštní podobnost vidíte mezi mým předkem a mnou?" zeptal se kardinál a bezděčně zbledl.

"To vám říkám jenom proto, abych vám připomněl, že musíte být opatrný, monsignore, až si budete obstarávat vlasy, které se musí ustřihnout pod korunou."

"Nezáleží na tom, kde se musí obstarat, budete je mít, pane."

"Dobře. Tady je vaše zlato, monsignore. Doufám, že teď už vůbec nepochybujete, že to je zlato."

"Dejte mi pero a papír."

"Co s tím budete dělat, monsignore?"

"Napíšu vám potvrzenku na sto tisíc dukátů, které jste mi tak laskavě připravil."

"Na to nemyslete, monsignore. Nač je mi potvrzenka, co bych s ní dělal?"

"Vypůjčuji si často, milý hrabě, ale předem vás upozorňuju, že dary nikdy nepřijímám."

"Prosím, jak myslíte, kníže."

Kardinál vzal na stole pero a naškrábal potvrzenku velikým a nečitelným písmem; za její pravopis by se musela stydět každá dnešní svíčková bába.

"Je to tak v pořádku?" podával stvrzenku Balsamovi.

"V naprostém pořádku," odpověděl hrabě a zastrčil potvrzení do kapsy, ale vůbec se na ně nepodíval.

"Vy si to ani nepřečtete, pane?"

"Mám slovo Vaší Eminence - a slovo Rohanů je lepší než zástava."

"Pane hrabě de Foenix," uklonil se trochu kardinál, což od člověka jeho rodu byla nesmírná pocta, "jste galantní muž: nemůžete-li být mým dlužníkem, dovolte mi, abych vyjádřil radost nad tím, že já zůstávám vaším."

Balsamo se rovněž uklonil, zatáhl za šňůru zvonku a vzápětí se objevil Fritz. Hrabě mu řekl několik slov německy. Fritz se sklonil, zabalil osm zlatých odlitků do koudele, naskládal si je jako děcko osm pomerančů, které jen stěží pobere do náruče, a čiperně s nimi odešel.

"Ten chlapík je úplný Herkules!" řekl kardinál.

"Ano, je dost silný, monsignore. Ale podle pravdy musím říci, že od té doby, co je v mých službách, dostává ode mne každé ráno tři kapky elixíru, který vymyslel můj učený přítel Althotas. Začíná to už být na něm vidět. Za rok unese sto marků v jedné ruce."

"To je báječné! Nepochopitelné! Nemohu odolat touze, abych o tom všem nemluvil," mumlal kardinál.

"Tak tedy mluvte, monsignore, jen mluvte," usmál se Balsamo. "Ale jen nezapomeňte, že pak budete muset přijít hasit plameny, kdyby soud náhodou dostal chuť a chtěl mě usmažit na hranici na náměstí Gréve." Pak doprovodil vznešeného návštěvníka až k vratům a uctivě se s ním rozloučil.

"Ale kde je.Váš sluha, nikde ho nevidím," zeptal se kardinál.

"Nese zlato do vašeho vozu, monsignore."

"On tedy ví, kde je?"

"Pod čtvrtým stromem po pravé straně od zatáčky, z bulváru. Řekl jsem mu to německy, monsignore."

Kardinál zvedl ruce k nebi a zmizel ve tmě. Balsamo počkal, až se Fritz vrátí a zavře vrata a ostatní dveře.

27. Elixír života

Když Balsamo osaměl, šel si poslechnout za dveře, jak Lorenza spí. Klidně a tiše oddechovala.

Balsamo pootevřel špehýrku ve dveřích a několik okamžiků ji v něžném zasnění pozoroval. Pak prošel pokojem, který odděloval Lorenzin byt od laboratoře, a rychle uhasil pece. Otevřel průchod do velikého komína a napustil do nich vodu z kádě na terase.

Pak stiskl tobolku z temné kůže s drahocenným kardinálovým úpisem a potichu si říkal:

"Slovo Rohanů je dobré, ale jenom pro mne samého, tohle je dobré, aby bratři věděli, jak používám jejich zlata."

Ještě než domluvil, ozvalo se ze stropu trojí úsečné zaklepání. Balsamo zvedl hlavu, ale klidně dál uklízel metodicky laboratoř, přikryl tyglíky. Než to dodělal, ozvalo se nové zaklepání.

"Althotas mě volá a je nějak netrpělivý. To je dobré znamení," řekl Balsamo. Uchopil dlouhý železný pohrabáč a také jím zaklepal. Pak vytáhl ze zdi železný kruh a skrytým perem uvolnil ve stropě padací dveře a jiným perem je spustil až na podlahu. Stoupl si na ně a vystupoval ke stropu stejně lehce, jako se bohyně a bohové vznášejí v opeře na Olymp.

Balsamův mistr, starý učený Althotas, nyní bydlel v místnosti vysoké osm nebo devět stop, dlouhé přibližně šestnáct stop. Světlo do ní přicházelo stropem jako do studny, všechny stěny byly bez oken. Starcův pokoj byl ve srovnání s vozem úplný palác.

Althotas seděl na kolečkové židli u podkovovitého mramorového stolu, na němž byly rozházeny hromady rostlin, lahviček, knih, různé náčiní, přístroje a papíry pokryté kabalistickými značkami. Byl tak zaujat, že se nenechal Balsamovým příchodem vůbec vyrušit. Světlo astrální lampy zavěšené v nejvyšším bodu dopadalo na jeho holou a lesklou lebku.

Stařec držel v prstech lahvičku z bílého skla, prohlížel si, jak je průsvitná, jako si hospodyně prohlíží vajíčka, jež sama nakoupila na trhu. Balsamo se na starce chviličku díval a pak prohodil:

"Copak je nového?"

"Ano, ano. Pojď sem, Ašarate! Vidíš, že jsem okouzlen, očarován. Nalezl jsem, nalezl jsem ... "

"Co?"

"To, co jsem hledal, u sta hromů!"

"Zlato?"

"Toť se ví, zlato! Ty máš ale nápady!"

"Diamant?"

"Zase vedle! Zlato a diamant, to je pěkný vynález, na mou věru, člověk by měl být na co pyšný, kdyby je našel!"

"Pak jste tedy vynalezl svůj elixír?"

"Ano, příteli, nalezl jsem elixír, to jest život, život! Věčnost života!"

"Ach tak! Vy se pořád ještě zabýváte tím snem?" řekl Balsamo smutně, protože celé starcovo vynalézání považoval za bláznovství. Althotas ho však vůbec neposlouchal a zamilovaně se zhlížel ve své lahvičce.

"Konečně jsem našel složení: Aristeův 1617 balzám, dvacet gramů; rtuťový balzám, patnáct gramů; sraženina zlata, patnáct gramů; esence z libanonského cedru, dvacet pět gramů."

"Zdá se mi ale, že Aristeův elixír jste používal už při své poslední mixtuře, mistře?"

"Ano, ale chyběla mi hlavní ingredience, která spojuje všechny ostatní, bez níž všechny ostatní nic nejsou."

"A nalezl jste ji už?"

"Nalezl."

"Můžete si ji opatřit?"

"Čert aby to vzal!"

"Co to je?"

"Do mixtury v téhle lahvičce chybí už jenom tři kapky krve z dětské žíly."

"A budete mít to dítě?" zeptal se vylekaně Balsamo.

"Ty mi je opatříš."

"Já?"

"Ano, ty."

"Vy jste se zbláznil, mistře."

"Pročpak?" otázal se necitelně stařec a rozkošnicky olízl hrdlo lahvičky, na něž prosákla pod špatně utěsněnou zátkou kapka tekutiny. "Pročpak? ... "

"A vy nutně musíte mít dítě kvůli posledním třem kapkám krve z jeho žíly?"

"Ano."

"A dítě se musí kvůli tomu zabít?"

"Ovšemže, musí. Čím bude hezčí, tím líp."

"To není možné, tady se děti na zabíjení nedávají," pokrčil rameny Balsamo.

"Pchá! A co s nimi tedy dělají?" vykřikl stařec s krutou naivitou.

"Vychovávají je přece, u hroma!"

"Ach ták! Svět se tedy změnil? Před třemi lety nám jich nabízeli, kolik jsme chtěli, jedno děcko za čtyři pánvičky střelného prachu anebo za půl láhve kořalky."

"Kde to bylo v Kongu, že, mistře?"

"Toť se rozumí, bylo to v Kongu, mně je srdečně jedno, že je děcko černé. Pokud si vzpomínám, nabízeli nám je velice malí, kudrnatí a žertovní lidé."

"Výborně! Ale teď, drahý mistře, bohužel nejsme v Kongu."

"Tak my nejsme v Kongu? A kde vlastně jsme?"

"V Paříži."

"V Paříži. Pak se tedy nalodíme v Marseille a za šest neděl můžeme být v Kongu."

"Ano, to bychom mohli, já však musím zůstat ve Francii."

"Ty musíš zůstat ve Francii? A pročpak?"

"Protože tu mám co dělat."

"Ty máš ve Francii něco na práci?"

"Ano, vážnou práci."

Stařec se posupně rozesmál a nebyl k zastavení. Po chvilce se však přece uklidnil.

"Aha, úplně jsem zapomněl; ty máš ve Francii organizovat kluby."

"Ano, mistře."

"Osnovat spiknutí."

"Ano, mistře."

"To je ta tvoje práce, jak říkáš," řekl stařec a znovu se výsměšně a jízlivě rozesmál. Balsamo mlčel, shromažďoval síly, aby odolal bouři, kterou už cítil ve vzduchu.

"A jak pokračuje tvoje práce? Jen se pochlub!" otočil se stařec těžce v křesle a upřel šedivé oči na svého žáka. Balsamo měl pocit, jako by jím procházel zářivý paprsek.

"Jak jsem s tím daleko?" zeptal se.

"Ano."

"Hodil jsem první kámen a voda se zakalila."

"A jakým bahnem jsi pohnul? Mluv, poslouchám."

"Dobrým, bahnem filosofickým."

"Ach ano, ty chceš tedy uplatňovat svoje utopie, prázdné sny, mlhoviny - praštěnci diskutují, zda existuje nebo neexistuje Bůh, místo aby se, jako já, pokusili sami stát se bohy. A s kterými slovutnými filosofy ses už spojil?"

"Mám už největšího básníka a největšího bezbožníka naší doby. V těchto dnech se má vrátit do Francie, odkud byl tak trochu vyhoštěn, aby vstoupil do zednářské lóže, kterou organizuji v ulicí Pot-de-Fer, v bývalém jezuitském domě."

"A jak mu říkáš?"

"Voltaire."

"Toho neznám. A koho máš ještě?"

"Mám se co nejdřív dostat do styku s mužem, který nejvíc rozvířil myšlenky, jež ovládly naše století, s člověkem, který napsal Společenskou smlouvu."

"A jak mu říkáš?"

"Rousseau."

"Toho neznám."

"To rád věřím, vy znáte tak Alfonse X, Raymonda Lulla, Petra z Toleda a Alberta Velikého."

"To jsou jediní lidé, kteří doopravdy žili, protože se celý život zabývali a vzrušovali velkou otázkou bytí a nebytí."

"Jsou dva způsoby žití, mistře."

"Já znám jenom jeden: existovat. Ale vraťme se k těm dvěma filosofům. Jakže jim říkáš?"

"Voltaire, Rousseau."

"Dobrá! Zapamatuji si ta jména. A čeho chceš dosáhnout za pomoci těch dvou mužů?"

"Zmocnit se přítomnosti a podkopat budoucnost."

"Cha, cha, cha! V téhle zemi musí být pěkní pitomci, když se nechají vést takovými idejemi?"

"Naopak, mají tolik ducha, že ideje na ně působí mocněji než fakta. A pak - mám pomocníka mocnějšího než všichni filosofové dohromady."

"Jakého?"

"Nudu ... Monarchie ve Francii trvá pomalu šestnáct století a Francouzi jsou monarchií už unaveni."

"A proto ji chtějí svrhnout?"

"Ano."

"Ty tomu věříš?"

"Ovšemže."

"A ty je postrkuješ, postrkuješ?"

"Ze všech svých sil."

"Pitomče!"

"Jak?"

"A co z toho budeš mít, když svrhneš monarchii?"

"Já nic, ale prospěje to ke štěstí všech."

"To se podívejme! Dnes jsem spokojen a rád zabiju čas tím, že tě budu poslouchat. Vysvětli mi nejdříve, jak ty dosáhneš štěstí - a pak co to vlastně štěstí je?"

"Jak ho dosáhnu?"

"Ano, štěstí pro všechny anebo svržení monarchie, což se u tebe rovná všeobecnému štěstí. Poslouchám."

"Dnes ještě existuje ministerstvo, které je poslední baštou, jež chrání monarchii. Je to inteligentní, snaživé a hodné ministerstvo, snad by mohlo ještě dvacet let udržet opotřebovanou a rozkolísanou monarchii. Pomohou mi je svrhnout."

"Kdopak? Tvoji filosofové?"

"Ne, filosofové je naopak podporují."

"Co neříkáš! Tvoji filosofové, nepřátelé monarchie, podporují ministerstvo, které podporuje monarchii? Ach, ti tvoji filosofové jsou pěkní pitomci!"

"Sám ministr je také filosof."

"Už rozumím, oni vládnou prostřednictvím toho ministra. Pak se tedy mýlím, nejsou to pitomci, ale sobci."

"Nechci debatovat o tom, co jsou," ztrácel Balsamo trpělivost, "o tom nic nevím. Ale vím, že když se ministerstvo svrhne, všichni budou řvát proti novému ministerstvu.

Nové ministerstvo bude mít proti sobě především filosofy, potom parlament; filosofové budou křičet, parlament bude křičet - ministerstvo bude pronásledovat filosofy a zruší parlament. Tím se mezi inteligencí a lidem vytvoří volná liga, která bude houževnatě, neústupně, v jednom kuse všechno podrývat, vším otřásat, všechno rozkládat. Místo soudů budou jmenováni soudcové. Soudcové budou jmenováni královstvím a všechno tudíž budou dělat pro království. Právem budou lidé obviňovat z úplatnosti, vydírání a nespravedlnosti. Lid povstane a království nakonec bude mít proti sobě filosofy, to znamená inteligenci, soudy, tj. měšťanstvo, a lid; a lid je tou pákou, co hledal Archimédes, pákou, která pohne světem."

"No dobře, ale až zvedneš svět, stejně ho budeš muset nechat padnout zpátky."

"Ano, ale až bude padat, rozbije se přitom království."

"Až království bude rozbité, jsem ochoten sledovat tvoje scestné představy a mluvit pateticky jako ty, až se rozsype to červotočem prolezlé království, co povstane z jeho trosek?"

"Svoboda."

"Ach tak, Francouzi tedy budou svobodni?"

"To stejně musí jednoho dne přijít."
"A všichni budou svobodni?"
"Všichni, všichni."
"Ve Francii tedy bude třicet miliónů svobodných lidí?"
"Ano."
"A ty si myslíš, že mezi třiceti milióny svobodných lidí se nevyskytne jeden člověk s lépe vybaveným mozkem, než mají ostatní, a jednoho krásného rána nezkonfiskuje svobodu dvaceti devíti miliónů devíti set devadesáti devíti tisíc devíti set devadesáti devíti spoluobčanů, aby měl trochu víc svobody sám pro sebe? Vzpomínáš si na psa, kterého jsme měli v Medíně a který sám sežral porce všech ostatních?"
"Ano, ale jednoho krásného dne se všichni proti němu spojili a zadávili ho."
"Protože to byli psi - lidi by nic neřekli."
"Vy tedy kladete lidskou inteligenci pod inteligenci psa, mistře?"
"To je mi ale otázka!"
"A máte pro to nějaké příklady?"
"Pokud se pamatuji, tak ve starověku byl jistý císař Augustus a v nové době jistý Olivier Cromwell, kteří hltavě sežrali římský i anglický koláč; ti, kterým ho vyrvali, proti tomu mnoho nenamítali, ani neudělali."
"Předpokládejme, že se takový člověk vyskytne; bude to člověk smrtelný, jednoho dne zemře, ale před smrtí prokáže dobrodiní právě těm, které utiskoval, protože změní povahu aristokracie. Bude se muset o někoho opírat, vybere si tu nejsilnější oporu, to znamená lid. Rovnost, která ponižuje, nahradí rovností, která povyšuje. Rovnost nemá pevnou tyčku, její úroveň se řídí podle výše toho, kdo ji zavádí. Tím, že pozvedne lid, zavede nový řád, který lid dosud neznal. Revoluce dá Francouzům svobodu. Protektorát nějakého Caesara Augusta nebo nějakého Oliviera Cromwella jim dá rovnost."
"Ach bože, to je ale pitomec!" zvolal Althotas a prudce sebou trhl v pojízdném křesle. "Věnujte dvacet let svého života výchově dítěte a pokuste se ho naučit tomu, co sám víte, a ono vám ve třiceti řekne: Lidé si budou rovni ... !"
"Ovšemže, lidé si budou rovni, budou si rovni před zákonem."
"A před smrtí, blbče pitomá, před smrtí, která je zákonem zákonů, si budou také rovni, když jeden zemře za tři dny po narození a druhý za sto let? Rovni, lidé si nebudou rovni, dokud nepřemohou smrt! Bože, ty jsi trouba troubovitá!" zvrátil se Althotas v křesle, aby se mohl do sytosti vysmát; vážný a zachmuřený Balsamo se posadil a sklopil hlavu, Althotas se na něho soucitně zahleděl.
"Tak já jsem tedy rovný nádeníkovi, který se lopotí pro kus chleba, kojenci, který cucá kojnou, senilnímu starci s krvavýma očima, který pije rozředěné mléko? Ach, nešťastný sofisto, uvažuj o tom, že si lidé budou rovni teprve tehdy, až budou nesmrtelní. Až budou nesmrtelní, budou z nich bohové - a jedině bohové si jsou rovni."
"Nesmrtelní! Nesmrtelní - to je chiméra, mumlal Balsamo.
"Chiméra! Chiméra, ano, chiméra, jako je chimérou pára, jako je chimérou fluidum a všechno, co člověk hledá, co dosud neobjevil, ale co objeví. Ale pohni se mnou prachem světů, odhal na sobě naskládané vrstvy, z nichž každá představuje jednu civilizaci. A co čteš v těch lidských vrstvách, v té drti, co zbyla z různých království, v těch žilách staletí, která odkrajuje jako krajíce nůž moderního bádání? Dočteš se tam, že lidé v každé době hledali - pod různými názvy jako například: lepší, dobro, dokonalost - to, co hledám já. A kdy to hledali? Za časů Homéra, kdy lidé žili dvě stě let, v dobách patriarchů, kdy se žilo osm století. Nenalezli to lepší, dobro, dokonalost - kdyby to nalezli, svět by zchátral, svět by omládl, byl by svěží, panenský a růžový jako jitřenka. Místo toho je všude jenom utrpení, mrtvoly a hnůj. Je sladké utrpení? Je krásna mrtvola? Je žádoucí hnůj?"
"Vy tedy říkáte, že nikdo dosud nevynalezl elixír života. Já vám zas povím, ze nikdo ho nikdy nevynalezne. Vyzpovídejte se Bohu," odpověděl Balsamo starci, když ho zarazil záchvat suchého kašle.
"Pošetilče! Nikdo takové tajemství neobjevil, nikdo je tedy neobjeví! Podle takového uvažování by se neuskutečnily žádné objevy. Anebo si snad myslíš, že objevy jsou něco nového, že člověk objevuje něco nového? Ne, ne, pouze opět nalézá zapomenuté věci. A proč jednou nalezené bylo zapomenuto? Protože život je příliš krátký a objevitel nemůže ze své myšlenky odvodit všechny dedukce, které jsou v ní obsaženy. Už nejméně dvacetkrát byl objev elixíru života na dosah ruky. Anebo si snad myslíš, že Styx si vymyslel Homér? Myslíš si, že téměř nesmrtelný Achilles, zranitelný jen na patě, je bajka? Nikoli. Achilles byl Chironovým žákem, jako jsi ty mým. Chiron byl vědec, který je zobrazován jako kentaur, protože jeho věda obdařila člověka koňskou silou a lehkostí. A on také málem našel elixír nesmrtelnosti. Snad mu chyběly, jako mně, také jen ty tři kapky krve, které mi odmítáš. Pro ty tři chybějící kapky byl Achilles zranitelný na patě. Smrt našla branku a vstoupila jí. Ano, musím to opakovat: Chiron, univerzální člověk, nadčlověk, nejhorší člověk - je pouze jiný Althotas, kterému jiný Ašarat zabránil dokončit dílo, jež by celé lidstvo vysvobodilo z božího prokletí. Co ty na to?"
"Co já na to? Říkám, že mám svoje dílo a vy také máte svoje. Dokončeme je každý zvlášť, na svoje vlastní riziko a nebezpečí. Nebudu vám pomáhat zločinem," odpověděl Balsamo viditelně rozkolísán.
"Zločinem?"
"Ano - a jakým zločinem! Zločinem, pro který by se na nás vrhl se řvaním celý národ. Zločinem, který by vás dovedl na potupnou šibenici, před níž celá vaše věda, nedovede ochránit ani nadlidi, ani nejhorší podlidi."
"To se podívejme, to se podívejme, nebuď humanistický pitoma, to jsou největší idioti, jaké svět nosí. Tak pojď, promluvíme si trošičku o zákonu, o brutálním a absurdním zákonu, který napsala taková hovada jako ty, která se bouří nad kapkou inteligentně prolité krve, ale veleochotně rozlévají potoky životní šťávy na veřejných prostranstvích, u městských hradeb a na pláních, kterým se říká bitevní pole. Tohle všechno podle tvého nejapného a sobeckého zákona, který obětuje člověka budoucnosti člověku přítomnosti a který razí heslo: Žij dnes, zemři zítra! Promluvíme si o

tom zákonu, chceš?!" uhodil Althotas suchýma rukama na mramorový stůl.

"Řekněte mi, co mi chcete říct, poslouchám," zachmuřil se Balsamo ještě víc.

"Máš tužku nebo pero? Uděláme malý výpočet."

"Počítám z hlavy, bez pera a bez tužky. Tak povídejte."

"Podívejme se na ten tvůj plán. Pokud si vzpomínám ... svrhneš ministerstvo, rozbiješ soudy, zavedeš neřestné soudce, způsobíš finanční krach, zaseješ vzpoury, podpálíš revoluci, svrhneš monarchii, dovolíš, aby vznikl protektorát a srazíš protektora. Revoluce ti dá svobodu, protektorát rovnost. A tvoje dílo bude dovršeno, až Francouzi budou svobodní a volní. Je tomu tak?"

"Ano. Podívejte se na to blíž, myslíte, že to je nemožné?"

"Nevěřím v nemožnost. Vidíš, že v tom jsme úplně zajedno!"

"No a?"

"Počkej. Za prvé: Francie není jako Anglie, kde tohle všechno, co ty chceš napodobit, udělali. Francie není izolovaný ostrov, kde je možno svrhnout ministerstva, rozbít soudy, zřídit neřestné soudce, připravit bankrot, podnítit vzpoury, zapálit revoluce, svrhnout monarchie, zavést protektoráty a zničit protektory - a zabránit ostatním národům, aby se do toho trošku nezamíchaly. Francie je stmelena s Evropou, sedí v ní jako játra ve vnitřnostech. Má kořeny ve všech ostatních národech, je spojena vlákny s lidem všech zemí; pokus se vytrhnout játra z velikého soustrojí, kterému se říká Evropa - a celé tělo se bude otřásat dvacet třicet a možná i čtyřicet let. I když počítám velmi málo, pak nejméně dvacet let. Je to příliš mnoho? Odpověz, moudrý filosofe!"

"Ne, to není příliš mnoho."

"No vidíš, tohle mě těší. Dvacet let válek, rozhořčených bojů na život a na smrt. Připusťme, že si to vyžádá dvě stě tisíc mrtvých, to není příliš mnoho, když se současně bojuje v Německu, v Itálii, ve Španělsku a co vím, kde ještě! Dvě stě tisíc mužů ročně, to máme za dvacet let čtyři milióny. Shodneme-li se na tom, že každý muž má sedmnáct liber krve, pak to dělá, násobte ... sedmnáct krát čtyři ... to máme šedesát osm miliónů liber prolité krve, abys dosáhl svého cíle. A já tě žádám o tři kapky. Pověz mi tedy, kdo z nás dvou je blázen, divoch, kanibal? No vidíš! Nemáš na to odpověď, že?"

"Ano, mistře, ano, odpovídám, že by to nic nebylo, ty tři kapky krve, kdybyste měl jistotu, že se vám to podaří."

"A ty, ty máš jistotu, když proleješ šedesát osm miliónů liber? No řekni! Hezky vstaň, polož ruku na srdce a odpověz: Mistře, za ty čtyři milióny mrtvol lidstvu zaručuji štěstí."

"Mistře, mistře, proboha vás prosím, hledejte něco jiného," vyhnul se Balsamo přímé odpovědi.

"Tak ty neodpovíš, ty neodpovídáš?" zvolal Althotas vítězoslavně.

"Klamete se, mistře, když věříte v účinnost svého prostředku, je to zhola nemožné."

"Vidím, že mi radíš, myslím, že mě považuješ za pošetilce, myslím, že mě máš za blázna," křičel Althotas a jezdil po Balsamovi šedýma očima, plnýma chladného vzteku.

"Nikoli, mistře, ale uvažuji; každodenně jsem ve styku se světem, přu se s lidmi, bojuji s knížaty, nejsem zalezlý v koutku jako vy, nejsem lhostejný ke všemu, co se děje, ke všemu, co se brání, co se o něco opírá, nejsem vědec, který se obírá čistou abstrakcí a citáty. Znám potíže a ukazuji na ně - to je všechno."

"Ty potíže bys snadno překonal, kdybys chtěl."

"Řekněte, kdybych věřil."

"Ty tedy nevěříš?"

"Ne."

"Ty mě pokoušíš, ty mě pokoušíš," zvolal Althotas.

"Nepokouším, pochybuji."

"To se podívejme. A věříš aspoň na smrt?"

"Věřím na to, co je. A smrt jest."

"Smrt tedy jest. Alespoň tohle nepopíráš?" pokrčil Althotas rameny.

"To je nepopiratelné."

"A nekonečné, nepřemožitelné, že ano?" ušklíbl se starý vědec tak, že Balsamovi přeběhl mráz po zádech. "Ano, mistře. Především nepřemožitelné a nekonečné."

"A když uvidíš mrtvolu, vystoupí ti pot na čele a srdce se ti sevře lítostí?"

"Pot na čele mi nevystoupí, protože důvěrně znám všechno lidské utrpení. Srdce se mi lítostí nesevře, protože život nepovažuji za nic velikého, ale před mrtvolou si řeknu: Smrti! Smrti! jsi mocná jako Bůh, vládneš suverénně a nikdo proti tobě nic nezmůže!"

Althotas Balsama poslouchal mlčky a netrpělivost projevoval pouze tím, že točil v prstech skalpelem. Když jeho žák dokončil bolestnou a slavnostní větu, stařec se s úsměvem rozhlédl kolem sebe a jeho pronikavé oči zářily tak, jako by příroda neměla pro něho vůbec žádná tajemství, a podíval se do kouta, kde na pár stéblech slámy ležel ubohý černý pes. Byl poslední ze psů, které Balsamo Althotasovi opatřil na jeho přání k pokusům.

"Vezmi toho psa a dones mi ho na stůl," poručil Althotas Balsamovi. Pes jako by cítil, co ho čeká, zřejmě se už seznámil s výzkumníkovýma rukama, začal se chvět, tlouci sebou a výt, jakmile byl položen na chladný mramor.

"Tak ty věříš na život, že ano, když věříš na smrt?"

"Ovšemže."

"Tenhle pes je hodně živý, co říkáš?"

"Určitě, protože štěká, trhá sebou, protože má strach."

"Ti černí psi jsou ale oškliví! Příště se mi pokus obstarat bílé."

"Pokusím."

"Tak jsme říkali, že tenhle je živý! Zaštěkej, maličký, zaštěkej, abys přesvědčil pana Ašarata, že jsi živý!" dodal stařec

a usmál se jako mrtvola. Dotkl se prstem určitého svalu a pes okamžitě zaštěkal, či spíše zaskučel.

"Dobrá! Podej sem ten zvon, tuhle. Dej do něho psa ... Ták! ... Vlastně jsem se tě zapomněl zeptat, kterou smrt považuješ za nejlepší."

"Nevím, co tím chcete říci, mistře. Smrt jako smrt."

"To je správné. Velmi správné, úplně souhlasím s tvým názorem. A protože smrt jako smrt, vyprázdni ho, Ašarate!"

Balsamo točil kolem a vysával hadicí vzduch ze zvonu. Psík nejprve zneklidněl, pak něco hledal, hrabal, zvedal hlavu, hlasitě a rychle dýchal a nakonec padl, udusil se.

"Pes zahynul na mrtvici, že ano? To je krásná smrt, dlouho při ní netrpí!" řekl Althotas.

"Ano."

"Je opravdu mrtvý?"

"Ovšemže."

"Nezdá se mi, že bys o tom byl příliš přesvědčen, Ašarate."

"Ale ano, ba právě naopak."

"A ty znáš moje prostředky, že ano? Předpokládáš, že jsem našel způsob, jak mu vdechnout vzduch, aby se rozproudil život v jeho netknutém těle, jak se to má udělat, když není proraženo?"

"Ne, nic nepředpokládám. Věřím, že pes je mrtvý, nic víc."

"Nevadí, pro větší jistotu ho zabijeme podruhé. Zvedni zvon, Ašarate."

Ašarat zvedl křišťálový poklop. Pes sebou ani nehnul, víčka měl zavřená, srdce mu nebilo.

"Vezmi skalpel, prořízni mu naráz páteř, ale dej pozor, abys nepoškodil hrtan."

"Jedině proto, abych vás poslechl."

"A také abys dorazil ubohé zvíře v tom případě, kdyby nebylo zcela mrtvé," odpověděl Althotas se zvláštní stařeckou zarputilostí.

Balsamo jedním tahem oddělil páteř asi dva palce pod malým mozkem. Objevila se široká krvavá rána a zvíře, či přesněji řečeno zvířecí mrtvola, zůstala nehybná.

"Ano, na mou duši, byl opravdu mrtvý. Nezachvěla se ani žilka, sebemenší sval, ani atom masa se nevzbouřil proti novému atentátu. Je dokonale mrtvý, že ano?"

"Uznám to, kolikrát si budete přát, abych to uznal," odpověděl Balsamo netrpělivě.

"Zvíře tu leží nehybné, ztuhlé. Nic není silnější než smrt, tohle jsi říkal? Nikdo nemůže tomu ubohému zvířeti vrátit život, ba ani zdání života, že ano?"

"Nikdo, leda Bůh!"

"Ano, ale Bůh by nebyl dosti důsledný, kdyby to učinil. Když Bůh zabije, má pro to ve své nejvyšší moudrosti důvod, anebo z toho má prospěch. Jeden vrah, nevím už, jak se jmenoval, to takhle velice krásně řekl. Příroda má zájem na smrti."

"Ten pes je opravdu dokonale mrtvý a příroda na něm projevila svůj zájem."

Althotas upřel na Balsama pronikavé oko. Balsamo byl už unaven dlouhým starochovým žvaněním a pro to místo odpovědi pouze sklonil hlavu.

"A co bys tak řekl, kdyby pes najednou otevřel oko a podíval se na tebe?"

"Velice bych se tomu podivil, mistře," odpověděl Balsamo s úsměvem.

"Podivil by ses tomu? Ach, to je velké štěstí," usmál se posupně stařec a přitáhl k psovi přístroj složený z kovových součástek oddělených kousky plátna. Plátno se máčelo v roztoku kyseliny. Oba konce přístroje - Althotas je nazýval póly - vystupovaly z vědra. "Které oko chceš, aby otevřel, Ašarate?"

"Pravé."

Póly se přiblížily, ale zůstaly odděleny kouskem hedvábí a zastavily se na nějakém krčním svalu. Psovo pravé oko se otevřelo a zíralo tak upřeně na Balsama, že v hrůze o krok ustoupil.

"Teď přejdeme k tlamě, chceš?"

Udivený Balsamo neodpověděl. Althotas se dotkl jiného svalu a místo oka, jež se zavřelo, se otevřela tlama s bílými zuby a chvějícími se růžovými dásněmi.

Balsamo dostal strach a nebyl s to potlačit svoje vzrušení. "To je ale podivné!" říkal si.

"Tak vidíš, jak málo smrt znamená," prohlásil Althotas vítězoslavně, "protože i tak ubohý stařec jako já, který jí bude brzo náležet, dovedl smrt uchýlit z její neúprosné cesty."

Náhle se nervózně a ječivě zachechtal: "Dej si pozor, Ašarate, aby tě ten mrtvý pes nekousl, hned se za tebou rozběhne. Dej si pozor!"

A pes s podřezaným krkem, rozevřenou tlamou a cukajícím se okem se náhle postavil na všechny čtyři nohy a potácivě udělal několik krůčků.

Balsamo cítil, jak mu vstávají vlasy na hlavě a jak mu z čela stéká pot. Pozpátku ustupoval ke dveřím, nevěda, zda má prchnout anebo zůstat.

"Ne, ne, nechci, abys mi tu zemřel strachy? Když se tě pokouším poučit, necháme už tedy experimentů," řekl Althotas a odstrčil psíka i stroj. Jakmile mrtvolka přestala být v dotyku s elektrickým článkem, padla na zem a zůstala nehybně ležet.

"Pomyslil by sis tohle o smrti, Ašarate? A věřil bys, ze se s ní dá tak dobře vyjednávat? Tak řekni!"

"To je podivné, opravdu velmi podivné."

"Sám vidíš, že člověk toho může dosáhnout; jak jsem ti říkal - první krok už je učiněn. Co to je, prodloužit život, když se nám už podařilo zrušit smrt?"

"To ještě nedovedeme, pes dostal od vás jenom zdánlivý život," namítl Balsamo.

"To chce trochu času a najdeme skutečný život. Ty jsi nečetl v římských básnících, že Cassidea vracela život mrtvým?"

"U básníků ano."

"Římané říkali básníkům vates18, příteli, na to nezapomínej!"

"Tak mi přece řekněte ... "

"Další námitka?"

"Ano."

"Kdyby se vám podařilo sestavit elixír života a dal jste ho tomuto psovi, žil by pak věčně?"

"Ovšemže."

"A kdyby padl do rukou pokusníkovi, který by ho podřezal jako vy?"

"Výborně, výborně! Tady jsem tě chtěl mít?" tleskal stařec radostně.

"Když jste s tím počítal, tak mi odpovězte."

"Proč ne, čekám na to."

"Váš elixír zabrání, aby člověku nespadl komín na hlavu, neprolétla jeho tělem kulka, anebo kůň kopnutím neprorazil jeho břicho?"

Althotas se díval na Balsama jako rváč, který si měří protivníka, aby mu zasadil dobrou ránu.

"Ne, ne, ne! Ty jsi opravdu logik, milý Ašarate. Komín - ne, kulka - ne, koňské kopnutí také ne - tomu se člověk nevyhne, dokud budou domy, ručnice a koně."

"Je pravda, že budete křísit mrtvé?"

"Dočasně ano, donekonečna nikoli. Nejdříve bych totiž musel najít v těle místo, kde sídlí duše - a to by mohlo trvat ještě trochu dlouho. Ale zabráním duši, aby odešla z těla ranou, která byla tělu zasazena."

"Jak toho chcete dosáhnout?"

"Tím, že ji zacelím."

"I když byla poraněna tepna?"

"Ovšemže."

"Tohle bych opravdu rád viděl."

"Tak se tedy podívej," řekl stařec a než mu Balsamo v tom mohl zabránit, propíchl si na levé paži žílu lancetou.

Stařec měl v těle velmi málo krve a ještě mu velmi pomalu proudila; trvalo proto dosti dlouho, než se objevila, ale pak začala hojně téci.

"Velký Bože!" zvolal Balsamo.

"A co má být?" otázal se Althotas.

"Vy jste raněn - a těžce!"

"Protože ty jsi jako svatý Tomáš, neuvěříš, dokud neuvidíš a neohmatáš. Musel jsem to udělat, abys viděl a mohl se dotknout." Potom Althotas uchopil skleničku, kterou měl na dosah ruky, vylil z ní několik kapek na ránu a řekl: "Podívej se!"

Pod takřka kouzelnou vodičkou krev zmizela, okraje rány se spojily, že zůstalo jen zcela nepatrné píchnutí, jímž už krev nemohla unikat. Balsamo udiveně zíral na starce.

"Tak co říkáš tomuhle objevu, Ašarate?"

"Říkám, mistře, že jste ten největší učenec na světě."

"A že jsem zasadil smrti řádnou ránu, z které se hned tak nevzpamatuje, i když jsem ji úplně nepřemohl. Lidské tělo má, synu, křehké kosti, které se snadno lámou. Udělám kosti tvrdé jako ocel. Když z lidského těla uniká krev, odnáší s sebou život - zabráním, aby krev z těla unikala. Maso je měkké a snadno se do něho vnikne, učiním je nezranitelným, jako bylo tělo středověkých paladýnů, o něž se otupily hroty mečů a ostří seker. Na tohle stačí Althotas, který bude žít tři sta let. Dej mi proto, oč tě žádám, a budu žít tisíc Jet. Ach, můj milý Ašarate, to všechno závisí na tobě. Vrať mi mládí, vrať mému tělu sílu, vrať mi svěžest mých myšlenek - a uvidíš, zda se bojím meče, kulky, hroutící se zdi anebo divokých zvířat, která kopou a koušou. Při svém čtvrtém mládí, Ašarate, to znamená, než se dožiju věku čtyř lidských pokolení, obnovím tvář země, a to ti povídám, vytvořím pro sebe a pro regenerované lidstvo svět ke své potřebě, svět bez komínů, bez mečů, bez mušketýrských kulek, bez kopajících koní. Lidé pak pochopí, že je lepší žít, navzájem si pomáhat, milovat se, než se rvát a vzájemně se hubit."

"To je pravda, anebo alespoň je to možné, mistře."

"Tak mi tedy přines to dítě."

"Dejte mi čas na rozmyšlenou a sám si to také ještě rozmyslete."

Althotas drtil svého žáka nesmírně pohrdavým pohledem.

"Běž, jen si běž, přesvědčím tě později a jinde, že lidská krev není tak vzácná ingredience, abych ji snad nemohl nahradit něčím jiným. Jen si běž, budu hledat a najdu. Nepotřebuju tě, táhni!"

Balsamo otevřel kopnutím padací dveře a sestoupil do spodního bytu. Nebyl mocen slova a shrbeně zůstal stát u okna a musel přemýšlet o genialitě člověka, který ho přinutil věřit neuvěřitelným věcem a neuvěřitelné věci dokonce prováděl.

28. Nové zprávy

Dlouhou noc plnou událostí, kdy jsme se procházeli jako řečtí bohové na obláčku ze Saint-Denis do La Muette, z La Muette do ulice Coq-Héron, z ulice Coq-Héron do ulice Plátriére a z ulice Plátriére do ulice Saint-Claude, tuto noc hraběnka Dubarry využila k tomu, aby se pokusila zpracovat krále pro svou novou politiku. Především zdůrazňovala nebezpečí, které hrozí, kdyby Choiseulové získali půdu u nastávající královny.

Král pokrčil rameny a řekl, že paní korunní princezna je dosud dítě a pan de Choiseul starý ministr. Z toho tedy vyplývá, že tu žádné nebezpečí nehrozí, protože by nedovedla zapracovat a on by si neuměl pohrát. Krále velmi potěšilo, že se mu povedl takový vtip, a rychle zkrátil vysvětlování.

Paní Dubarry se s tím však nehodlala smířit, zvláště když zpozorovala královu roztržitost. Ludvík XV. byl stará koketa. Býval převelice šťastný, když se mu podařilo vzbudit u svých milenek žárlivost, pokud se ovšem neprojevovala hádkami a příliš dlouhým mračením.

Hraběnka Dubarry žárlila ze dvou důvodů: z ješitnosti a ze strachu. Příliš těžce vydobyla svoje postavení, vysoké ve srovnání s tím, jak začínala. Neodvažovala se tedy trpět králi další milenky jako paní de Pompadour, která je dokonce vyhledávala, když se Jeho Veličenstvo začínalo nudit, což se stávalo dosti často. Žárlivá paní Dubarry chtěla přijít na kloub králově roztržitosti.

Král jí odpověděl pamětihodným výrokem, přičemž nemyslel vážně ani slovo: "Velice se zajímám o štěstí své snachy, ale opravdu nevím, zda pan korunní princ jí dovede dát opravdové štěstí."

"A proč ne, Sire?"

"Protože pan Ludvík se v Compiégne, v Saint-Denis i v La Muette příliš otáčel za jinými ženami a velice málo se zajímal o svou."

"Kdyby mi to neříkalo Vaše Veličenstvo, ani bych tomu nevěřila. Vždyť paní korunní princezna je hezká."

"Ale trochu hubená."

"Vždyť je tak mladičká!"

"No dobrá, ale slečna de Taverney je stejně stará jako arcivévodkyně."

"No a?"

"A přece je dokonale krásná."

Záblesk v hraběnčiných očích upozornil krále, že řekl nějakou pošetilost. Proto živě pokračoval: "Ale vy sama, milá hraběnko, jste v šestnácti letech byla jistě kulatá jako pastýřky na obrazech našeho přítele Bouchera."

Tato lichotka hraběnku sice trochu usmířila, ale nicméně předchozí řeč ji zasáhla.

Paní Dubarry přešla hned do útoku: "Ach tak! Slečna de Taverney je tedy velice krásná?"

"A co já vím."

"Cože! Vychvalujete ji a nevíte, zda je krásná? Jak tohle můžete říkat?"

"Vím, že není hubená, nic víc."

"Vy jste ji tedy viděl svlečenou."

"Ach, milá hraběnko, chcete mě chytit do léčky. Vždyť sama víte, že špatně vidím. Masa mě uhodí do očí, ale detaily jdou k čertu. U paní princezny jsem viděl jenom kosti - to je všechno."

"A u slečny de Taverney jste viděl hromadu masa, jak říkáte. A protože paní korunní princezna vyniká ušlechtilou krásou, pak slečna de Taverney je pouze obyčejná kráska."

"Ale jděte! Kdybyste to takhle brala, pak byste se ani vy, Jeanne, nemohla počítat mezi vynikající krásky, že? Myslím, že se mi vysmíváte."

"Děkuji za poklonu," zašeptala hraběnka. "Bohužel je v ní zabalena poklona, která není určena pro mne," a pokračovala nahlas: "Byla bych opravdu šťastna, kdyby si paní korunní princezna vybrala alespoň trošku vnadné dvorní dámy. Je to strašné vidět všude jen samé staré báby."

"Komu to říkáte, drahá přítelkyně? Ještě včera večer jsem to opakoval princi, ale tomuhle manžílkovi je to úplně jedno."

"A mohla by snad začít u slečny de Taverney, viďte?"

"Myslím, že si ji vezme."

"Vy to víte, Sire?"
"Zdá se mi, že jsem alespoň něco takového slyšel."
"Ale je chudobná."
"Ano, ale je vysoce urozena. Taverneyové z Červeného domu jsou starý rod a zasloužilí služebníci trůnu."
"Kdo je protlačuje?"
"O tom nic nevím. Ale myslím, že jsou chudáci, jak jste říkala."
"Tak to jistě není pan de Choiseul, protože to by museli dostávat roční důchod."
"Hraběnko, hraběnko, nemluvme o politice, snažně vás prosím."
"Když se zmíním, že Choiseulové vás ruinují, tak tomu říkáte mluvit o politice?"
"Ovšemže," řekl král a odešel.
Za hodinu už bylo Jeho Veličenstvo ve velkém Trianonu; král se převelice radoval, že se mu podařilo vzbudit žárlivost, ale polohlasně si opakoval jako pan de Richelieu ve třiceti letech: "Ty žárlivé ženské jsou ve skutečnosti dost otravné!"
Hned po králově odchodu se zvedla i paní Dubarry a odešla do budoáru, kde na ni netrpělivě čekala Chon, aby se dozvěděla, co je nového.
"V posledních dnech jsi měla báječný úspěch. Předevčírem jsi byla představena korunní princezně a včera jsi byla připuštěna k jejímu stolu."
"To je pravda. Ale teď vypukla pěkná aféra!"
"Co je to za aféru? Víš, že teď jede k Luciennes sto kočárů za tvým jediným ranním úsměvem?"
"Ti dotěrové mě otravují."
"Pročpak?"
"Protože to je ztráta času. Dnes ráno se neusměju ani na jediného."
"Ale, ale, hraběnko, ukazuje to na bouřku?"
"Na mou věru, že ukazuje! Čokoládu, rychle, čokoládu!"
Chon zazvonila.
"Čokoládu," poručila hraběnka Zamorovi.
Zamore. Pomalu odcházel, počítal kroky a velice se nadýmal.
"Ten spratek mě míní umořit hladem! Dejte mu sto ran bičem, jestli hned nepoletí!" křičela hraběnka.
"Já neběhat, já být guvernér!" odpověděl majestátně Zamore.
"Já ti dám guvernéra! Jen počkej, počkej, hned uvidíš guvernéra!" popadla hraběnka bičík s pozlacenou rukojetí, kterým dělávala pořádek mezi křepeláky a ostatními honícími psy. Zamore s velikým ječením utekl.
"Vy jste dnes ale divoká, Jeanne," řekla Chon.
"Mám snad na to právo, ne?"
"Svaté právo, ano. Ale já vás tu opustím, má drahá."
"Pročpak?"
"Obávám se, že mě sežerete."
Na dveře budoáru někdo třikrát zaklepal.
"To mi tak scházelo! Kdo to teď klepe?" zeptala se hraběnka netrpělivě.
"Ten bude ale pěkně přijat!" zašeptala Chon.
"Raději bych byl přijat špatně," řekl Jean a majestátně otevřel dveře dokořán.
"Co by se stalo, kdybyste byl přijat špatně? To koneckonců není vyloučeno."
"A vy byste tím ztratila víc než já."
"Drzoune!"
"Když vám někdo nelichotí, tak je hned drzoun. Co jí dnes je, velká Chon?"
"Mě se neptej, Jeane, vůbec s ní není žádná řeč. A už tu máme čokoládu."
"Tak dobrá, nebudeme s ní tedy mluvit. Dobrý den, čokoládo! Jak se máš, čokoládo?" řekl Jean a podnos s čokoládou postavil na stoleček v koutě a posadil se k němu.
"Pojď sem, Chon, pojď, tohle není pro velké bubřiny."
"Ach, vy jste roztomilý!" řekla hraběnka, když zahlédla, jak Chon dává pokynem hlavy Jeanovi na srozuměnou, aby se nasnídal sám. "Vy jste tak nedůtklivý - a vůbec nevidíte, jak já trpím."
"Co ti vlastně je?" přistoupila k ní Chon.
"Nic, ale ani jednoho z vás nenapadne zeptat se mě, čím se obírám," křičela hraběnka.
"Čím se tedy obíráte? Pochlubte se," řekl Jean a klidně si dál mazal chléb.
"Nemáš snad peníze?" zeptala se Chon.
"Ach, Pokud jde o to, král je nebude mít dřív než já."
"Tak mi tedy půjč tisíc louisdorů, moc je potřebuju," poznamenal Jean.
"Tisíc šlupek na tvůj červený ksicht."
"Král tedy pevně trvá na tom ohavném Choiseulovi?" zeptala se Chon.
"To je pěkná novinka! Víte, že jsou nesesaditelní."
"Zamiloval se tedy do korunní princezny?"
"Ach, přihořívá, je šťastný. Jen se podívejte na toho dacana, jak do sebe lije čokoládu, div nepraskne, a nepodá mi ani maličeк, aby mi v něčem pomohl. Ach, vy dva mě k smrti utrápíte."
Jean si vůbec nevšímal přicházející bouře, která mu už rachotila nad hlavou, klidně si ukrojil další krajíc chleba, namazal si ho máslem a nalil si druhý šálek čokolády.

"Co nepovídáš! Král je zamilovaný?" zvolala Chon.
Paní Dubarry přikývla, jako by chtěla říci: Teď jste trefili hřebík na hlavičku.
"A korunní princezna?" sepjala Chon ruce. "Tím líp, doufám, že se nedopustí krvesmilstva. Je to pořád lepší, než kdyby se zamiloval do některé jiné."
"A co když se už zamiloval do nějaké jiné?"
"Ach Bože, Bože! Co to nepovídáš?" zbledla Chon.
"Tak vidíš, je ti z toho nanic. Tohle nám ještě tak scházelo."
"Ach, jestli je tomu tak, pak jsme ztraceni! A ty tím trpíš, Jeane? A do koho se vlastně zamiloval?" zašeptala Chon.
"Zeptej se svého pana bratra, který je samou hltavostí úplně rudý a div se čokoládou nezadáví. On ti to řekne, protože on to ví, anebo alespoň tuší."
Jean zvedl hlavu a zeptal se: "Mluví se tu snad o mně?"
"Ano, pane Ochotný, ano, pane Pomahači, ptáme se vás na jméno osoby, která zajímá krále."
Jean si nacpal úplně pusu a jen mimochodem vyslovil tři slova: "Slečna de Taverney."
"Slečna de Taverney! Pro smilování boží!" zvolala Chon.
"Ten vrahoun to ví, on to ví, a klidně se cpe!" ječela hraběnka, zvrátila se do křesla a lomila rukama.
"Och!" povzdechla si Chon, což znamenalo, že opustila bratra a přeběhla do sestřina tábora.
"Opravdu sama nevím, proč tomu lenochovi nevyškrábu jeho sprostá kukadla, opuchlá od chrápání! Pán vstává, má drahá, už vstává!" křičela hraběnka.
"Mýlíte se, vůbec jsem nespal."
"A co jsi tedy dělal, obejdo?"
"Celou noc, až do samého rána, jsem proběhal."
"Když jsem to říkala ... Ach, kdo mi poslouží líp než dosud? Kdo mi poví, co se s tím děvčetem stalo a kde je?"
"Kde je?" otázal se Jean.
"Ano."
"V Paříži, u čerta!"
"V Paříži? ... Ale kde v Paříži?"
"V ulici Coq-Héron."
"Kdo vám to řekl?"
"Kočí, co ji tam vezl v královském kočáře, počkal jsem si na něj ve stájích a zeptal jsem se ho."
"A co vám řekl?"
"Že právě odvezl všechny Taverneye do malého paláce v ulici Coq-Héron, jehož zahrada sahá k hotelu d'Armenonville."
"Ach, Jeane, Jeane, tohle mě s vámi smiřuje, příteli. Ale potřebujeme znát podrobnosti. Jak žije, kdo ji navštěvuje? Co dělá? Dostává dopisy? Alespoň tohle musíme vědět."
"Nu dobrá, to se dozvíme."
"A jak?"
"Jak? Já jsem hledal, hledejte také trochu sama."
"V ulici Coq-Héron?" zeptala se živě Chon.
"V ulici Coq-Héron," opáčil flegmaticky Jean.
"V ulici Coq-Héron jistě musí být nějaké byty k pronajmutí."
"Ach, to je znamenitý nápad!" zvolala hraběnka.
"Musíš rychle zaběhnout do ulice Coq-Héron, Jeane, a najmout tam nějaký dům. Někdo se v něm schová a bude pozorovat, kdo přichází, kdo odchází, a vůbec co se děje. Honem, honem vůz! A do ulice Coq-Héron!"
"To je zbytečné, v Coq-Héron nejsou žádné byty k pronajmutí."
"Jak to víte?"
"Informoval jsem se, u čerta! Ale je tam ... "
"Kdepak? Sem s tím ... "
"V ulici Plátriére."
"Co je to za ulici?"
"Jako ulice Plátriére?"
"Ano."
"Zadní části domů z ní vedou do zahrad v ulici Coq-Héron."
"Tak honem, honem! Najmeme byt v ulici Plátriére," řekla hraběnka.
"Už jsem ho najal," odpověděl Jean.
"To je báječný chlapík! Pojď sem, Jeane, a polib mě!" zvolala hraběnka.
Jean si otřel ústa, políbil paní Dubarry na tváře a obřadně se jí uklonil, aby jí řádně poděkoval za čest, které se mu dostalo, a řekl: "To je velké štěstí!"
"Nepoznal vás tam někdo?"
"Kdo by mě tam, v ulici Plátriére, měl poznat, u čerta?"
"A najal jste? ... "
"Skromný byt v tmavém domě."
"A zeptali se vás, pro koho?"
"Samozřejmě."
"A co jste jim řekl?"

"Pro jednu mladou vdovu. Jsi vdova, Chon?"

"A sakra!" uklouzlo Chon.

"Výborně, Chon se tam nastěhuje, bude všechno sledovat a špehovat. Ale nesmíme ztrácet čas."

"Já hned jedu, koně, koně!"

"Koně!" jako Chon křičela po ní i paní Dubarry a zvonila tak, že by probudila i zámek se Šípkovou Růženkou.

Jean a hraběnka věděli, na čem jsou s Andréou. Bylo naprosto zřejmé, že vzbudila královu pozornost - Andrée tedy byla nebezpečná.

"Nebyla by to pravá venkovská husička, kdyby ze svého holubníku nepřitáhla za sebou do Paříže nějakého nesmělého milence," řekla hraběnka, když se zapřahalo. "Objevíme ho - a pak rychle svatbu! Nic tak neochladí krále jako sňatek dvou venkovských milenců."

"Čerta starýho! Tomu bych nevěřil. Pro Jeho velekřesťanské Veličenstvo je mladá panička velmi chutné sousto, hraběnko, a vy to víte líp než kdo jiný. Jeho Veličenstvu se mnohem víc zoškliví holka, která má milence," řekl Jean a současně ohlásil, že vůz je připraven.

Chon vyskočila, stiskla Jeanovi ruku a políbila sestru.

"Proč ji tam nezavezete, Jeane?" zeptala se hraběnka.

"Pojedu tam sám. Počkej na mě v ulici Plátriére, Chon. Budu první návštěva, kterou dostaneš v novém bytě."

Když Chon odešla, Jean se zas posadil ke stolku a nalil si třetí šálek čokolády.

Chon zajela nejprve do pařížského bytu, převlékla se a chvíli se studovala před zrcadlem, aby vypadala jako opravdová měšťačka. Pak si přes aristokratická ramena přehodila pláštík z černého hedvábí, najala nosiče a po půlhodině už vystupovala se slečnou Sylvií po strmém schodišti do čtvrtého poschodí, kde vikomt najal tolik vytoužený byt.

Na odpočívadle v druhém poschodí se Chon otočila. Někdo šel za ní. Stará domácí v prvním patře uslyšela nějaký hluk a šla se podívat, co takové dvě mladé a hezké ženy v domě pohledávají.

"Hej, dámy, co tu hledáte?" zvedla k nim zachmuřenou tvář a uviděla dva rozesmáté obličeje.

"Byt, který tu bratr pro nás najal, paní," odpověděla Chon a tvářila se přitom jako vdova. "Viděla jste ho tady, anebo jsme si spletly dům?"

"Ne, ne, jste tu správně, je to ve čtvrtém poschodí. Ach, taková mladá a už jste vdova!"

"Bohužel!" řekla Chon a zvedla oči k nebi.

"Ale v ulici Plátriére se vám bude velice líbit. Je to rozkošná ulice, moc tichá, váš byt má okna do zahrad."

"Právě tohle jsem si přála, madam."

"Ale z chodby se budete moci dívat na procesí anebo na představení se cvičenými psy, která tady na ulici bývají."

"Ach, to mě rozčílí, paní," povzdechla si Chon a šla dál.

Stará domácí ji sledovala očima až do čtvrtého patra, dokud Chon nezavřela za sebou dveře: "Vypadá počestně."

Chon běžela hned k oknům vedoucím do zahrady. Jean se nezmýlil. Téměř pod okny právě najatého bytu stál pavilón, o němž mu kočí pověděl.

Pokud by ještě nějaká pochybnost zbývala, hned ji rozptýlila mladá dívka, které si sedla k oknu v pavilónu s vyšíváním v ruce. Byla to Andrée.

29. Byt v ulici Plátriére

Chon si prohlížela děvče teprve pár okamžiků, když vikomt Jean už bral schody po čtyřech jako pomocník exekutora a vzápětí se objevil na prahu bytu domnělé vdovy.

"Tak co?" zeptal se."

"To jsi ty, Jeane? Opravdu jsi mi nahnal strach."

"Co tomu říkáš?"

"Že je to tady báječné - na koukání. Ale bohužel odtud nic neuslyším."

"Ty toho chceš moc najednou. Abych nezapomněl, mám ještě jednu novinku."

"Jakou?"

"Báječnou!"

"Pchá!"

"Nesrovnatelnou!"

"Bože, ty dovedeš být otravný s těmi výkřiky!"

"Filosof ... "

"No co! Jaký filosof!"

"Nakrásně bych mohl říci: Být moudrý znamená být na vše připraven. Já jsem moudrý, ale na tohle jsem připraven nebyl."

"Prosím tě, tak už se konečně vymáčkni. Vadí ti tady to děvče? V tom případě běžte do sousedního pokoje, slečno Sylvie!"

"Ale vůbec ne, je hezká, ba právě naopak. Zůstaň tady, Sylvie, jen zůstaň," vzal vikomt hezkou komornou za bradičku, která se začínala mračit nad tím, že by jí něco uteklo, že by něco nesměla slyšet.

"Ať tedy zůstane, ale už mluvte!"

"Nedělám nic jiného, co jsem tady."

"A přitom jste vůbec nic neřekl... Raději mlčte a nechte mě podívat se. To bude rozumnější."

"Uklidněme se. Šel jsem tedy kolem kašny, jak už jsem povídal."

"Právě o tomhle jste se ani slovem nezmínil."

"Tak dobrá! Zase mě přerušujete."

"Nepřerušuju."

"Šel jsem kolem kašny, kupoval jsem nějaký starý nábytek, abyste něco měli v tomhle strašném bytě, když najednou cítím, jak mi cáká voda na punčochy."

"To je všechno strašně zajímavé!"

"Tak počkejte, vy také moc pospícháte, drahá. Podívám se... ach ... hádejte, co ... vsadím sto proti jedné."

"Tak dál!"

"Uvidím mladého pána, jak ucpává kouskem chleba rouru, kterou vytéká voda z kašny. Tím se stalo, že mě postříkal."

"To je také tak strašně zajímavé jako všechno, co jste mi dosud povídal!" pokrčila Chon rameny.

"Tak počkejte! Strašně jsem zaklel, když mě tak pocákal ... Chlapík s namočeným chlebem se obrátí a já vidím ... "

"Vidíte?"

"Svého filosofa, anebo spíše našeho filosofa."

"Jakého, Gilberta?"

"Gilberta osobně. Je prostovlasý, kabát má rozepjatý, punčochy shrnuté, střevíce bez přezek, zkrátka je v galantním negližé."

"Gilbert! A co říkal?"

"Já ho poznám, on mě také pozná; jdu k němu, on couvá, natáhnu ruku, on vezme nohy na ramena a jako chrt proběhne mezi kočáry a nosiči vody."

"Ztratil jste ho tedy z dohledu?"

"To bych řekl! Snad si nemyslíte, že jsem se za ním také rozběhl."

"To je pravda, Bože! Chápu, že to nebylo možné, ale tím jste ho ztratil."

"To je ale smůla!" uklouzlo slečně Sylvii.

"Ano, dlužím mu ještě pořádný výprask; kdybych ho chytil za jeho odřený límec, stejně by na nic nečekal. Ale on na mou duši uhádl moje dobré úmysly a vzal nohy na ramena. To vůbec nevadí, hlavně že je tady, v Paříži. Když má člověk slušné styky s policejním ministrem, najde každého, koho hledá."

"Potřebujeme ho."

"Až ho dostaneme, nechám ho pěkně postit."

"Zavřou ho. Bude se pro něho muset vybrat řádně spolehlivé místo," navrhovala slečna Sylvie.

"A Sylvie mu tam bude nosit chléb a vodu, že ano, Sylvie?" řekl vikomt.

"To nejsou žádné vtipy, bratře. Ten kluk viděl aféru s koňmi na poštovní stanici. Kdyby měl důvod se na nás hněvat, mohl by být nebezpečný," poznamenala Chon.

"A tak, když jsem šel k tobě, dohodl jsem se na schodech sám se sebou, že zajdu za panem de Sartines a povím mu o svém objevu. Pan de Sartines mi odpoví, že chlapík bez čepice, se shrnutými punčochami, nezapnutými střevíci, který si namáčí chleba v kašně, bydlí nedaleko od místa, kde jsem ho tak vyparáděného přistihl, a pan de Sartines že se tedy zavazuje nám ho najít."

"Co tady může bez peněz dělat?"

"Poslíčka."

"Ale jdi! Tenhle filosofický divous? To určitě ne."

"Třeba našel nějakou starou tetu a ta modlilka mu dává tvrdé kůrky, které její pes už nechce žrát," řekla Sylvie.

"Nechte už toho a uložte prádlo do staré skříně, Sylvie, a vy, bratře, pojďte na naši pozorovatelnu!"

Velmi opatrně přistoupili k oknu a uviděli, že Andrée zanechala vyšívání, natáhla si pohodlně nohy na křeslo, sáhla po knize, kterou měla na dosah ruky na židli, a začala číst zřejmě něco velmi zajímavého, protože ani neodtrhla oči od knihy.

"To je ale pilná osoba! Co to jen čte?" otázala se slečna Chon.

"Tohle je první a nejpotřebnější kus nábytku," odpověděl vikomt a vytáhl z kapsy kukátko a namířil jím na Andréu. Aby se mu v rukou nechvělo, opřel loket o roh okna. Chon ho netrpělivě pozorovala.

"Tak co? Je ta osůbka opravdu hezká?" zeptala se vikomta.

"Obdivuhodná, je prostě dokonalá. Ty paže! Ty ruce! A oči! A její rty by svedly i svatého Antonína! A nožky! Božské nožky! A kotník ... Bože, to je kotníček v hedvábné punčošce!"

"Tak už dost! Ještě se do ní zamilujete, to by nám tak scházelo!" řekla Chon nakvašeně.

"To by nebylo tak špatné ... Zvláště kdyby o mne alespoň trochu stála. To by trošku uklidnilo ubohou hraběnku."

"Tak mi půjč to kukátko a netlachej pořád, jestli to ovšem dokážeš... Ano, opravdu, to není možné, aby taková holka neměla milence ... Ona nečte, podívejte se ... knížka jí vypadne z rukou ... už, už ... vidíte, už jí vyklouzla ... vždyť jsem vám říkala, Jeane, že vůbec nečte, ona sní."

"Anebo spí."

"S otevřenýma očima! Má krásné oči, jen co je pravda!"

"Jestli má milence, v každém případě ho odtud budeme dobře vidět."

"Ano, pokud přijde ve dne. A co když přijde večer?"

"U čerta, tohle mě nenapadlo, na tohle jsem nepomyslil ... To dokazuje, jak jsem naivní."

"Ano, naivní jako prokurátor."

"No dobře, když jsem byl na to upozorněn, něco už vymyslím."

"To je ale výborné kukátko! Málem mohu v její knize číst."

"Tak čtěte, Chon, a řekněte mi, jaký má titul. Třeba podle něho něco uhádnu." Chon se zvědavě neklonila, ale rychle ucouvla.

"Podívejte se opatrně, bratře, kdo se to vyklaní tady z vikýře,nalevo. Dejte pozor, ať vás nevidí!"

"Ach, to je ten chlapík, co si namáčel kůrky v kašně, ať mi to Bůh odpustí!" zvolal tlumeně Dubarry.

"Vždyť spadne dolů."

"Ale kdež, je přivázaný k okapové rouře."

"Ale co pozoruje planoucíma očima, co sleduje v tak divokém opojení?"

"Špehuje," uhodil se vikomt do čela. "Už to mám!"

"Slídí za tou kočičkou, hrome!"

"Za slečnou de Taverney?"

"Tak to je ten milenec z holubníku! Když přijela do Paříže, přiběhl za ní. Ubytovala se v ulici Coq-Héron, a on od vás utekl, aby se mohl přestěhovat do ulice Plátriére. Dívá se na ni - a ona sní."

"Na mou duši, to je pravda. Jen si všimněte, jak se dívá, jak je soustředěný, jak je bledý rozčilením ... Je zamilovaný až po uši."

"Sestřičko, milenku nemusíme už sledovat, obstará to za nás milenec."

"Pro sebe, ano."

"Nikoliv, pro nás. Dovolte mi teď odejít, podívám se k panu. de Sartines. U sta hromů, že ale máme štěstí! Ale dejte si pozor, Chon, aby vás filosůvek nezahlédl. Víte, že rychle zdrhne."

30. Plán polního tažení

Pan de Sartines se vrátil kolem třetí hodiny ráno. Byl velmi unaven, ale i velmi spokojen s večerem, který narychlo zorganizoval pro krále a paní Dubarry.

Lid nadšený příjezdem korunní princezny pozdravil Jeho Veličenstvo voláním: Ať žije král. Neznělo zdaleka tak silně jako tenkrát, když ještě mladý ležel nemocný v Metách a celá Francie klečela v kostelích anebo putovala na poutní místa, aby vyprosila zdraví králi, jemuž se tehdy obecně říkalo Ludvík XV. Milovaný.

Paní Dubarry, která bývala na veřejnosti téměř vždycky napadána výkřiky svého druhu, byla proti očekávání laskavě přijata několika řadami vpředu rozestavených diváků. Král se spokojeně pousmál koutkem rtu na pana de Sartines, který se už těšil, že mu za to pěkně poděkuje.

Dopřál si proto zaslouženého odpočinku a vstal až k polednímu, což se mu už dlouho nestalo. Využil volného dne, aby si vyzkoušel asi dva tucty nových paruk. Při zkoušení poslouchal raport o tom, co se v noci přihodilo. Při šesté paruce a v třetině referátu mu ohlásili, že přišel Jean Dubarry.

Tak to mi jde už poděkovat. Ale kdož ví? Ženy jsou tak rozmarné, řekl si pan de Sartines a poručil, aby vikomta uvedli do salónu.

Unavený Jean se hned posadit do křesla. Ministr viděl, že mu ze setkání nehrozí žádná nepříjemnost. Jean jen zářil, když mu de Sartines podával ruku.

"Copak vás přivedlo ke mně tak časně, vikomte?"

"Za prvé pociťuji potřebu složit vám poklonu za krásné uspořádání včerejší slavnosti," odpověděl vikomt, který nikdy neopomenul polechtat ješitnost lidí, od nichž něco potřeboval.

"Ach, děkuji! Je to oficiální?"

"Oficiální, pokud jde o Luciennes."

"To mi úplně stačí, vždyť tam vychází slunce, že ano?"

"A také někdy uléhá ke spánku," rozesmál se Dubarry dost vulgárně, aby si dodal jisté žoviálnosti.

"Ale kromě toho, že jsem vám přišel složit poklonu, přicházím vás také požádat o jednu službu."

"Třebas o dvě, když to půjde."

"To mi sám nejlíp povíte. Když se v Paříži něco ztratí, je nějaká naděje, že se to zas najde?"

"Pokud to je bezcenné, anebo to má velkou cenu, pak ano."

"To, co hledám, za moc nestojí."

"A co hledáte?"

"Hledám asi osmnáctiletého kluka."

"Pan de Sartines sáhl po tužce a poznamenal si: osmnáct let.

"A jak se ten váš kluk jmenuje?"

"Gilbert."

"Co dělá?"

"Předpokládám, že dělá co nejméně."

"Odkud pochází?"

"Z Lotrinska."

"Co tam dělal?"

"Sloužil u Taverneyů."

"Přivezli ho s sebou do Paříže?"

"Ne, moje sestra Chon ho sebrala na hlavní silnici. Chcípal hlady, naložila ho do kočáru a dovezla do Luciennes a ... "

"A pak?"

"Obávám se, že ten darebák zneužil pohostinství."

"Něco ukradl?"

"To jsem neřekl."

"Ale přece ... "

"Řekl jsem, že utekl prapodivným způsobem."

"A vy ho teď chcete najít?"

"Ano."

"Máte nějakou představu, kde by tak mohl být?"

"Potkal jsem ho dnes u kašny na rohu ulice Plátriére, a tak si snad právem myslím, že v té ulici bydlí. A možná, že bych mohl označit dům ... "

"Znáte-li dům, pak není nic snadnějšího, než ho v tom domě sebrat. Co s ním chcete dělat, až ho dostanete? Posadíte

ho do Charentonu, do Bicétre?"
"To asi ne."
"Tak co? Ven s tím, jen žádné okolky!"
"Ne, ten chlapec se sestře naopak líbí, ráda by ho měla u sebe. Je inteligentní; a kdyby to bylo možné přivést zpátky po dobrém, bylo by to báječné."
"Pokusíme se. Nezeptal jste se v ulici Platriére, u koho je?"
"To ne, to ne, chápete, že jsem nechtěl vzbudit pozornost, abych to nepokazil. Když mě uviděl, pelášil, jako by ho všichni čerti brali. Kdyby věděl, že znám jeho útulek, třeba by se přestěhoval."
"To je správné. Říkáte v ulici Platriére? Na konci, uprostřed anebo na začátku ulice?"
"Přibližně v třetině."
"Buďte klidný, pošlu vám tam schopného člověka."
"Ach milý ministře, i když schopný člověk je sebe schopnější, přece jen bude trochu mluvit."
"Nebude, u nás se nemluví."
"Ten kluk je chytrý jako liška."
"Ach ano, rozumím. Promiňte, že jsem na to dřív nepřišel."
"Vy byste si přál, abych já sám? ... Vlastně máte pravdu ... to bude lepší ... Mohou se tam vyskytnout potíže, o kterých nemáte ani tušení."
Jean byl sice přesvědčen, že ouřada se chce dělat důležitým, ale nijak mu nevymlouval jeho důležitost a prohlásil:
"Právě kvůli těm potížím, které tušíte, jsem chtěl, abyste se tím zabýval sám osobně."
Pan de Sartines zazvonil na komorníka a poručil, aby dal zapřáhnout.
"Mám venku kočár," řekl Jean.
"Děkuji, ale raději jezdím ve svém. Není na něm heraldický znak, je to něco mezi fiakrem a kočárem. Dávám ho každý měsíc natřít jinou barvou, a proto je těžko k poznání. Než zapřáhnou, abych si vyzkoušel nové paruky."
"Prosím."
Pan de Sartines zavolal parukáře, který byl umělcem ve svém oboru. Přinesl paruky všech tvarů, barev a rozměrů: soudcovské, advokátské, lékařské i šlechtické. Pan de Sartines se při vyhledávání třikrát i čtyřikrát za den převlékal a vždycky dbal na to, aby měl k šatům správnou paruku. Když si zkoušel čtyřiadvacátou, přišli mu oznámit, že je už zapřaženo. A oba se rozjeli do ulice Plátriére.
"Poznáte určitě ten dům?" zeptal se pan de Sartines Jeana.
"U sta hromu, to je tenhle, je ho už vidět."
"Prohlédl jste si vchod?"
"To je první, nač jsem pomyslil."
"A jak vypadá?"
"Nevstupuje se do něho hned z ulice, je před ním pár stromů."
"Pár stromů, říkáte, a v třetině ulice?"
"Ano, vrata mají tajné zavírání."
"Tajné zavírání! Čert aby to vzal! Víte, v kterém patře bydlí váš uprchlík?"
"V mansardě, hned to uvidíte, tamhle je kašna."
"Krokem, kočí," poručil pan de Sartines. Když kočí zpomalil, pan de Sartines zvedl skla. "Tady, tenhle špinavý dům," řekl Jean.
"Zrovna ten, jak jsem tušil!" zvolal pan de Sartines.
"Vy se snad něčeho obáváte? Jak je to možné?!"
"Bohužel ano."
"Čeho se bojíte?"
"Máte smůlu."
"Musíte mi to vysvětlit."
"Špinavý dům, v kterém bydlí váš uprchlík, je zrovna dům pana Rousseau a ze Ženevy."
"Toho spisovatele?"
"Ano."
"A co na tom?"
"Vy se ptáte, co na tom?" Ach, to je vidět, že nejste policejním ministrem a nemáte co dělat s filosofy!"
"Že by byl Gilbert zrovna u pana Rousseaua - jaká je pravděpodobnost?"
"Vždyť jste sám říkal, že ten mladík je filosofem."
"Ano."
"Tak vidíte, rovný rovného si hledá."
"Připusťme, že je třeba u pana Rousseaua."
"Ano, připusťme to."
"A co z toho plyne?"
"Že ho vůbec nedostaneme, hrom do toho!"
"Protože ... "
"Protože pana Rousseaua se musíme velice obávat."
"Proč ho nestrčíte do Bastily?"
"Onehdy jsem to navrhoval králi, ale ten se toho neodvážil."
"Co to říkáte! Král se neodvážil?"

"Ne, chtěl nechat odpovědnost za jeho zatčení na mně, ale já, na mou duši, nejsem statečnější než král."
"Tak je to!"
"Je to tak, jak říkám. Každý si dvakrát rozmyslí, než aby se nechal pokousat všemi těmi filosofickými dásněmi. Čert aby to vzal! Únos od pana Rousseaua ne, milý příteli, na to si musíme nechat zajít chuť."
"Vidím, milý hodnostáři, že jste podivně bázlivý. Cožpak král není král a vy jeho policejní ministr?"
"Vy jste všichni opravdu roztomilí. Vy si myslíte, že když jste řekl: Král není král, že tím je všechno řečeno. Něco vám povím, milý vikomte. Raději bych unesl vás od paní Dubarry než pane Gilberta od pana Rousseaua."
"To je znamenité! Děkuji vám, že mi dáváte přednost."
"Na mou duši, že by nebylo tolik křiku. Nemáte ani tušení, jak ti literáti mají citlivou kůži. Při sebemenším škrábnutí řvou, jako by je lámal kolem."
"Ale nevidíme zbytečně všude přízraky? Je naprosto jisté, že pan Rousseau přijal našeho uprchlíka? Rousseau bydlí sám v tomhle čtyřpatrovém domě, který mu patří?"
"Pan Rousseau nemá ani zlatník a tudíž nemá ani dům v Paříži. Kromě něho je v tomhle baráku ještě patnáct nebo dvacet nájemníků. Ale tohle si zapamatujte pro život: Můžete-li počítat s nějakou sebemenší pravděpodobností, že budete mít smůlu, pak s ní počítejte, ale se štěstím nepočítejte nikdy. Vždycky je devadesát devět procent jistoty, že to dopadne špatně, ale jen jedno procento, že to dopadne dobře. Ale počkejte, počítal jsem s tím a vzal jsem si s sebou záznamy."
"Jaké záznamy?"
"Záznamy o panu Rousseauovi. Myslíte, ze udělá jen krok, abychom nevěděli, kam jde?"
"On je opravdu tak nebezpečný?"
"Není, ale zneklidňuje. Takový blázen si může každou chvíli zlámat ruku nebo nohu a pak se bude vykládat, že jsme mu ji přerazili my."
"Promne zamne, ať si srazí třeba vaz!"
"Bůh uchovej, aby se mu to přihodilo."
"Dovolte mi, abych řekl, že vám vůbec nerozumím."
"Lid občas kamenuje statečného Ženevana, ale vyhrazuje si to pro sebe. Kdyby však z naší strany přiletěl jenom maličký oblázek, pak by lid ukamenoval nás."
"O tomhle jsem neměl ani tušení, promiňte."
"Proto si musíme počínat co nejobezřetněji. Teď si ověříme jedno procento naděje, která nám zbývá, že Gilbert není u pana Rousseaua. Skryjte se hlouběji Jean uposlechl a pan de Sartines poručil kočímu, aby popojel pár kroků. Potom otevřel tašku a vytáhl z ní nějaké papíry.
"Odkdy má být ten mladík u pana Rousseaua?" zeptal se.
"Od šestnáctého."
"Sedmnáctého - pan Rousseau byl viděn, jak v šest hodin ráno sbírá rostliny v lese u Meudonu. Byl sám."
"Byl sám?"
"Pokračujme. ‚Ve dvě hodiny odpoledne téhož dne ještě sbíral, ale s nějakým mladíkem'."
"Ale, ale!"
"S nějakým mladíkem, slyšíte?" opakoval pan de Sartines.
"Tak to je, tak to je, u hroma!"
"Co říkáte?"
"Ten mladík je slaboučký."
"Správně."
"Hltavě jí."
"Správně."
" Trhali společně byliny a ukládali je do plechové krabice."
"Čert aby to vzal!"
"Ale to ještě není všechno. Poslouchejte dobře: ‚Večer si přivedl mladíka domů. Do půlnoci od něho mladík neodešel'."
"Dobrá."
"Osmnáctého - mladík neopustil dům a zdá se, že se u pana Rousseaua ubytoval."
"Mám ještě poslední špetku naděje."
"Vy jste ale optimista! No nevadí, jakou naději?"
"Že má v domě nějakého příbuzného."
"Pak mi nezbývá než vás uspokojit anebo zarmoutit. Hej, kočí, zastav!" Pan de Sartines vystoupil z kočáru. Ušel sotva deset kroků a potkal muže v šedých šatech, který sám vypadal také dost šedivě. Když potkal policejního hodnostáře, smekl klobouk. a hned si ho zas nasadil, jako by pozdravu nepřikládal žádnou důležitost, ačkoli z jeho pohledu vyzařovala úcta a oddanost.
Pan de Sartines mu pokynul, muž přistoupil blíž, dostal několik příkazů a zmizel ve vchodu do Rousseauova domu. Ministr pak nastoupil do kočáru. Šedivý muž se po pěti minutách objevil u zasklených dvířek.
"Obrátím hlavu napravo, aby mě nebylo vidět," řekl Dubarry. Pan de Sartines se usmál, přijal od svého agenta hlášení a propustil ho.
"Tak co je?" zeptal se Dubarry.
"Měli jsme smůlu, jak jsem se obával. Váš Gilbert bydlí u Rousseaua. Vzdejte se ho, to je nejrozumnější."
"Já se ho mám vzdát?"

"Ano, nepoštvete na nás přece filosofy z celé Paříže kvůli nějakému rozmaru, že ano?"
"Bože, co tomu řekne sestra Jeanne?"
"Ona tedy na Gilberta tolik drží?" zeptal se pan de Sartines.
"Ale ano."
"Pak vám nezbývá než to zkusit po dobrém. Užijte laskavosti, zalichoťte se panu Rousseauovi, neberte mu Gilberta proti jeho vůli a on vám ho sám dobrovolně dá."
"To je jako zkrotit medvěda."
"Třeba je to snadnější, než si myslíte. Vůbec nemusíme zoufat. Má rád hezké tvářičky - a hraběnčina je jedna z nejkrásnějších a tvář slečny Chon také není nepříjemná. Co myslíte, přinese hraběnka nějakou oběť svému rozmaru?"
"Třeba sto."
"Souhlasila by s tím, aby předstírala, že se do Rousseaua zamilovala?"
"Kdyby to bylo naprosto nutné ... "
"Možná, že to bude užitečné. Ale aby se mohli spolu setkati budeme potřebovat nějakého prostředníka. Znáte někoho, kdo zná Rousseaua?"
"Pana de Conti."
"To není to pravé. Knížatům nedůvěřuje. K tomu potřebujeme nějakou nulu, nějakého vědce nebo básníka."
"S těmihle lidmi se my nestýkáme."
"Nepotkal jsem u hraběnky. Pana de Jussieu?"
"Botanika."
"Ano."
"Myslím, že ano. Přicházívá do Trianonu a hraběnka mu dovoluje plenit její záhony."
"Pak to je vaše věc. Jussieu patří k mým přátelům."
"A všechno to půjde docela samo."
"Skoro."
"Dostanu tedy Gilberta?"
"Začínám tomu už téměř věřit, půjde to bez násilí a bez křiku. Rousseau vám ho vydá svázaného na nohou i na rukou," řekl pan de Sartines po chvilce rozvažování.
"Myslíte?"
"Jsem si tím jist."
"Co mám pro to udělat?"
"Úplnou maličkost. Máte mezi Meudonem a Marly nějaký prázdný pozemek?"
"Toho je všude dost. Mezi Luciennes a Bougivalem znám aspoň deset pozemků."
"Výborně, tak tam dejte postavit ... jak bych to řekl? Past na filosofy."
"Prosím? Jak jste to říkal?"
"Řekl jsem past na filosofy."
"A jak se taková past staví?"
"Dám vám na ni plán, buďte klidný. A teď honem jeďme, už se po nás dívají. Kočí, klusem do paláce!"

31. Co se přihodilo panu de la Vauguyon, vychovateli královských princů, večer o svatbě následníka trůnu

Velké historické události jsou pro romanopisce jako gigantické hory pro pocestného. Dívá se na ně, točí se kolem nich, zdraví je, když jde kolem, ale nevystupuje na ně.

Tak i my se podíváme, pozdravíme a obejdeme impozantní svatební obřad rakouské princezny ve Versailles.

Jediným vhodným pramenem pro francouzský ceremoniál je kronika. My si tedy nebudeme všímat nádhery Versailles Ludvíka XV., nebudeme popisovat oděv dvořanů, livreje služebnictva, ani pontifikální roucha církevních hodnostářů, ale sejdeme na vedlejší cestu z hlavní silnice francouzských dějin. Doufáme, že tím naše vyprávění také něco získá.

Pomineme svatební obřady konané za žhavého májového dne. Dovolíme významným hostům, aby potichu odjeli a vyprávěli si o divukrásné podívané, které se právě zúčastnili, a vrátíme se k osobám, které mají jistou cenu pro náš příběh.

Král unavený reprezentováním a především hostinou, která byla dlouhá a uspořádaná přesně podle svatebního ceremoniálu, který nařídil Ludvík XIV. pro následníka trůnu, odešel v devět hodin do svých komnat. Všechny propustil a zavolal si k sobě pouze pana de la Vauguyon, vychovatele královských princů.

"Vévoda de la Vauguyon, velký přítel jezuitů, které hodlal s pomocí hraběnky Dubarry opět uvést do Francie, považoval sňatkem pana vévody de Berry část svého úkolu za splněnou.

Nebyla to nejobtížnější část, protože panu vychovateli francouzských královských princů ještě zbývalo dokončit výchovu patnáctiletého pana hraběte de Provence a třináctiletého pana hraběte d'Artois. Pan hrabě de Provence byl potměšilý a nezkrocený, pan hrabě d'Artois ztřeštěný a nezkrotitelný. Následník trůnu kromě toho, že měl dobré osobní vlastnosti a byl skvělým žákem, byl navíc následníkem francouzského trůnu, to znamená první osobou po králi. Pan de la Vauguyon mohl tedy o mnoho přijít, kdyby snad ztratil na něho vliv, který by získala žena.

Pan de la Vauguyon se domníval, že Jeho Veličenstvo chápe tuto ztrátu a chce ho za ni odškodnit. Když vychovatel skončí svoje poslání, bývá odměněn, to není nic neobvyklého ...

Při těchto úvahách byl citlivý vévoda de la Vauguyon ještě citlivější a dojatější. Při hostině měl stále kapesník u očí, aby tím ukázal, co pro něho znamená, že ztratil žáka. Při dezertu se dokonce rozvzlykal, ale když viděl, že je sám, opět se uklidnil.

Královo pozvání ho přimělo, aby znovu vytáhl kapesník a zaslzel.

"Pojďte, ubohý la Vauguyone, trochu si popovídáme," řekl král a natáhl se na pohovku."

"Jsem k službám Vašemu Veličenstvu."

"Posaďte se tady, přemilý vévodo, jistě jste unaven."

"Mám se posadit, Sire?"

"Ano, jen se posaďte bez všech ceremonií," ukázal král na taburet postavený tak, aby vévodova hlava byla ve světle a králova zůstala ve stínu.

"Tak jste už skončil vychování, milý vévodo."

"Ano, Sire," povzdechl si de la Vauguyon.

"Opravdu krásně jste ho vychoval."

"Vaše Veličenstvo je příliš laskavo."

"A dělá vám to čest, vévodo."

"Vaše Veličenstvo mě přespříliš chválí."

"Pan následník trůnu je myslím jedním z nejvzdělanějších princů v Evropě?"

"Doufám, Sire."

"Je dobrý historik?"

"Velmi dobrý."

"Znamenitý zeměpisec?"

"Sire, pan korunní princ kreslí samostatně mapy, že by takové neudělal ani inženýr."

"Dosahuje takové dokonalosti?"

"Ach, Sire, tahle poklona patří někomu jinému, já jsem ho tomu neučil."

"To nevadí, hlavní věc, že to umí."

"Dokonce výtečně."

"A co hodinářství? ... V tom se panečku také vyzná."

"Je skvělý, Sire."

"Posledního půl roku běží všechny sloupkové hodiny jako čtyři kola kočáru, ani jedny se neopožďují. A všechny řídí on."

"Tohle patří do mechaniky, Sire, opět musím přiznat, že to vůbec není moje zásluha."

"Ano, ale co matematika a navigace?"

"Ach ano, Sire, k těmhle vědám jsem pana následníka vždycky vedl."

"A je v nich velmi silný. Onehdy večer jsem slyšel, jak rozpráví s panem de la Pérousem19 o lodních i stožárových lanech a o plachtách."

"V námořních termínech se vyzná ... to ano, Sire."

"Mluví jako Jean Bart."20

"V tom je velmi silný."

"A za to všechno přece vděčí vám ... "

"Vaše Veličenstvo mi připisuje větší zásluhy, než na pokroku, který ve studiu pan následník trůnu učinil, mám."

"Opravdu věřím, vévodo, že pan následník bude dobrým králem, dobrým správcem země i dobrým otcem rodiny.

A když už jsme u toho, pane vévodo," zdůrazňoval král, tato slova, "bude opravdu dobrým otcem rodiny?"

"To předpokládám, Sire, doufám, že v srdci pana následníka jsou zaseta semínka všech ctností, že v něm jsou tedy i tahle."

"Vy mi nerozumíte, vévodo. Ptám se vás, zda bude dobrým otcem rodiny."

"Sire, přiznám se, že Vašemu Veličenstvu nerozumím. V jakém smyslu mi Vaše Veličenstvo klade tuto otázku?"
"Ve smyslu, no ve smyslu ... Vy jste nikdy nečetl bibli, pane vévodo?"
"Ovšem že jsem ji četl, Sire."
"Pak tedy znáte patriarchy, že ano?"
"Ovšemže, Sire."
"Bude z něho dobrý patriarcha?"
Pan de la Vauguyon zíral na krále, jako kdyby mluvil hebrejsky, a točil kloboukem v rukou:
"Sire, velký král je vším, čím chce."
"Promiňte, pane vévodo, vidím, že si příliš nerozumíme."
"Sire, přesto však dělám, co mohu."
"Vyjádřím se tedy jasněji, vy znáte prince jako vlastní dítě, že ano?"
"Ach, zajisté, Sire."
"Jeho záliby?"
"Ano."
"Jeho vášně?"
"Pokud jde o vášně, Sire, to je něco docela jiného. Kdyby pan následník nějaké měl, rázně bych je vytrhal. Ale naštěstí jsem se tím vůbec nemusel trápit. Pan následník žádné nemá."
"Vy říkáte na štěstí?"
"A není to štěstí, Sire?"
"Tedy je nemá?"
"Vášně? Nemá, Sire."
"Ani jednu?"
"Nuže, pravě toho jsem se obával. Následník bude velmi dobrým králem, velmi dobrým správcem, ale nikdy nebude dobrým patriarchou."
"Bohužel! Nikdy jste mi však nedoporučil, Sire, abych pana korunního prince vedl k patriarchátu."
"Ano, je to moje vina. Měl jsem myslet na to, že se jednou ožení. Ale jak to, že vy ho neodsuzujete, když nemá žádné vášně?"
"Jak tomu mám rozumět?"
"Chci tím říct, zda se domníváte, že je vůbec neschopen jednoho dne je mít."
"Sire, obávám se."
"Cože? Vy se obáváte?"
"Vaše Veličenstvo mi opravdu působí muka," řekl ubohý vévoda žádostivě.
"Pane de la Vauguyon," zvolal král, který už ztrácel trpělivost, "ptám se vás jasně, zda pan vévoda de Berry bude - ať už s vášněmi nebo bez vášní - dobrým manželem. Nechávám stranou, zda bude dobrým otcem, a vzdávám se patriarchátu."
"A právě tohle, Sire, bych nemohl Vašemu Veličenstvu přesně říci."
"Cože, tohle byste mi nedovedl přesně říci?"
"Ne, asi ne, protože to sám nevím, Sire."
"Vy to nevíte!" zvolal Ludvík XV. tak překvapeně a udiveně, že panu de la Vauguyon poskočila paruka na hlavě.
"Sire, pan vévoda de Berry žil pod střechou Vašeho Veličenstva v nevinnosti dítěte, které studuje."
"Ach, pane, tohle dítě už nestuduje, teď se žení!"
"Sire, byl jsem vychovatelem pana ... "
"Právě proto vy jste měl pana následníka naučit všemu, co má vědět," pokrčil Ludvík XV. rameny, pohodlně se natáhl do lenošky a s povzdechem dodal:
"Toho jsem se nenadal ... "
"Bože můj, Sire ... "
"Vy znáte francouzské dějiny, že ano, pane de la Vauguyon?"
"Sire, vždycky jsem si to myslel a budu si to myslet dál, pokud mi Vaše Veličenstvo neřekne opak."
"Pak tedy musíte vědět, co se mi přihodilo večer před svatební nocí."
"Ne, Sire, to nevím."
"Ach Bože, vy tedy nic nevíte?"
"Kdyby mě Vaše Veličenstvo ráčilo poučit v tom bodě, který mi zůstal dosud neznámý?"
"Tak poslouchejte a vezměte si z toho poučení pro oba ostatní mé vnuky, vévodo."
"Poslouchám, Sire."
"Já jsem také byl vychován tak, jak vy jste vychoval následníka trůnu. Mým vychovatelem u dědečka byl pan de Villeroy, byl to hodný člověk, ale příliš hodný člověk, úplně jako vy, vévodo. Kdyby mě tak býval nechal častěji ve společnosti strýčka regenta! Ale to ne, nevinnost studia, jak jste řekl, vévodo, mi zabránila studovat nevinnost. Přesto však jsem se oženil, a když se žení král, pane vévodo, je to důležité pro celý svět."
"Ach ano, Sire, začínám chápat."
"To je opravdu velké štěstí. Mohu tedy pokračovat. Pan kardinál mě dal prozkoumat, pokud jde o mé dispozice k patriarchátu. Moje dispozice byly naprosto nulové a já jsem byl tak čistý, že to vzbuzovalo obavy, aby na francouzský trůn nemusela nastoupit ženská větev. Pan kardinál se o tom bohudík poradil s panem de Richelieu. Bylo to delikátní, ale pan de Richelieu byl v takových věcech velký mistr. Pan de Richelieu. dostal nádherný nápad. V té době jistá slečna Lemaurová nebo Lemourová, nevím už přesně, malovala obdivuhodné obrazy. Objednali proto od ní cyklus

určitých scén, chápete."
"Nechápu, Sire."
"Jak vám to jen mám říct? Venkovských scén."
"Scén v žánru Teniersových obrazů, že ano?"
"Ještě něco lepšího, primitivních."
"Primitivních?"
"Přirozených ... Myslím, ze teď jsem našel to pravé slovo. Chápete už?"
"Cože! Jak se odvážili předložit Vašemu Veličenstvu ... " zarděl se pan de la Vauguyon.
"A kdo Vám říká, že mi něco předložili, vévodo?"
"Aby Vaše Veličenstvo mohlo vidět ... "
"Stačilo, aby se Jeho Veličenstvo podívalo, nic víc."
"A?"
"A tak jsem se podíval."
"A ... ?"
"A protože člověk je v podstatě tvor napodobivý ... tak jsem napodoboval."
"Ovšemže, Sire, je to důmyslný prostředek, zajisté vynikající, i když pro mladého člověka nebezpečný."
Král se podíval na vévodu de la Vauguyon pohledem, který by bylo možno nazvat cynický, kdyby se neobjevil na nejspirituálnějších ústech na světě, a usmál se.
"Pro dnešek nechme nebezpečí stranou a vraťme se k tomu, co je třeba udělat."
"Ach!"
"Už víte?"
"Nevím, Sire, a budu velice šťasten, když mě Vaše Veličenstvo o tom poučí."
"Tak tedy poslouchejte: Půjdete za panem následníkem, který přijímá poslední holdování od pánů, zatímco paní princezna od žen."
"Ano, sire."
"Vyzbrojíte se nízkým svícnem a vezmete pana korunního prince stranou."
"Ano, Sire."
"Oznámíte svému žáku," král poslední dvě slova zvlášť zdůraznil, "že jeho ložnice je na konci nové chodby."
"Od té nikdo nemá klíč, Sire."
"Protože ho mám já, pane. Předvídal jsem, k čemu dnes dojde. Tady je klíč." Panu de la Vauguyon se třásla ruka, když ho přijímal, ale král už pokračoval:
"Musím vám říci, pane vévodo, že jsem do té galérie dal umístit asi dvacet obrazů."
"Ach ano, Sire, ano."
"Ano, pane vévodo. Obejmete svého žáka, otevřete mu dveře do chodby, strčíte mu svícen do ruky, popřejete mu dobrou noc a řeknete mu, že do svého pokoje dojde za dvacet minut, protože u každého obrazu má minutu postát."
"Ovšemže, Sire, chápu."
"To je štěstí! Dobrou noc, pane de la Vauguyon."
"Vaše Veličenstvo bude tak dobré a promine mi."
"Dost nerad. Protože kdyby mě nebylo, natropil byste mi v rodině pěkné věci!"
Za vévodou se zavřely dveře. Král zazvonil na zvláštní zvonek. Objevil se Lebel.
"Kávu. Abych nezapomněl, Lebel ... " řekl král.
"Sire?"
"Až mi donesete kávu, půjdete za panem de la Vauguyon, který právě odešel konat svou povinnost u pana korunního prince."
"Už běžím, Sire."
"Ale počkejte, ať alespoň víte, proč tam jdete."
"To je pravda, Sire. Ale moje horlivost uposlechnout rozkazů Jeho Veličenstva je tak . . ."
"Výborně. Budete sledovat pana de la Vauguyon."
"Ano, Sire."
"Chudák je tak rozrušený a zarmoucený, že se obávám, aby k panu princi nebyl příliš měkký."
"A co mám dělat, Sire, bude-li příliš měkký?"
"Nic. Přijdete mi to prostě říci." Lebel postavil kávu před krále, který ji pomalu vychutnával. Když se komorník asi za čtvrt hodiny vrátil, odpověděl na králův dotaz:
"Sire, pan de la Vauguyon dovedl pana prince pod paží až k té nové chodbě."
"Dobrá! A pak?"
"Nezdálo se, že by byl příliš měkký, jeho malá očička naopak rozpustile jezdila."
"Dobrá, a pak?"
"Vytáhl z kapsy klíč, dal ho panu následníkovi, který sám odemkl a vešel do chodby."
"Potom?"
"Potom pan vévoda strčil panu princi svícen do ruky a řekl mu docela tiše, ale ne tak tiše, abych to nemohl slyšet:
‚Vaše Výsosti, svatební ložnice je na konci této chodby, od níž vám předávám klíč. Král si přeje, aby vám cesta do pokoje trvala dvacet minut.'
‚Cože! Dvacet minut? Na to stačí dvacet vteřin.'
‚Výsosti, zde končí moje autorita,' odpověděl pan de la Vauguyon. ‚Nemám pro vás už žádné lekce, ale pouze

poslední radu. Prohlédněte si dobře stěny po levé i pravé straně galérie, a já ručím Vaší Výsosti za to, že těch dvacet minut se bude mít nač dívat'."

"To není zlé."

"Potom pan de la Vauguyon, Sire, obřadně pozdravil, oči mu stále planuly, bylo vidět, že by rád vešel do chodby, ale pana prince opustil u dveří."

"A pan následník vešel, doufám?"

"Podívejte se, Sire, uvidíte v galérii světlo. Prochází se v ní už nejméně čtvrt hodiny."

"Podívejte, podívejte, světlo právě zmizelo," řekl král po chviličce. "Mně také dali dvacet minut, ale vzpomínám si, že po pěti minutách jsem byl už u ženy. O panu následníku budou bohužel říkat stejně jako o druhém Racinovi: Malý vnuk velkého děda!"

32. Svatební noc pana následníka trůnu

Princ otevřel dveře svatební ložnice, či vlastně předpokoje ložnice. Arcivévodkyně ho očekávala v pozlacené posteli, která se pod jejím křehkým a delikátním tělem téměř ani neprohnula. Je to podivné, ale kdybychom mohli číst na jejím zachmuřeném čele, zastíněném mraky smutku, rozeznali bychom místo radostného očekávání nevěsty hrůzu děvčete ohrožovaného nebezpečím, jež nervní povahy tuší, ale mnohdy snášejí s větší odvahou, než se nadaly.

U lože seděla paní de Noailles. Dvorní dámy čekaly na její první pokyn, aby se vzdálily.

Paní de Noailles neúprosně zachovávala etiketu a čekala, až pan princ přijde. Ale jako by všechny předpisy etikety a ceremoniálu měly ustoupit potměšilosti okolností, osoby, jež měly uvést prince do svatební ložnice, nevěděly, že Jeho Výsost přijde podle králova rozkazu novou chodbou a vstoupí do jiného předpokoje.

Tento pokoj byl prázdný a dveře vedoucí z něho do ložnice trošku pootevřené, takže princ mohl vidět a slyšet, co se v ložnici děje, když do ní letmo nahlédl.

Hlas Marie Antoinetty se zvedl čistý a harmonický, ačkoliv se trošičku chvěl, když se zeptala:

"Kudy vejde pan následník?"

"Těmito dveřmi, madam," odpověděla vévodkyně de Noailles a ukázala na dveře, proti kterým princ stál.

"Co je to slyšet za oknem? Vypadá to jako hučení moře," zeptala se princezna.

"Pod okny se prochází nesčetné množství diváků, kteří čekají v září iluminace na ohňostroj."

"Iluminace? Dnes,bude užitečná, protože obloha je velmi zatažená. Všimla jste si, paní vévodkyně?" usmála se smutně princezna.

Prince už omrzelo čekání, strčil hlavu do dveří a zeptal se, zda smí vstoupit. Paní de Noailles vykřikla, protože ho hned nepoznala. Marie Antoinetta se dostala do takového nervového rozpoložení, kdy se člověk všeho děsí, a uchopila paní de Noailles za paži.

"To jsem já, madam, nebojte se," řekl princ.

"Ale proč těmito dveřmi?" otázala se madam de Noailles.

"Protože pan de la Vauguyon, jako pravý jezuita, rozumí výborně latině, matematice a zeměpisu, ale dost nezná jinou

věc," řekl král Ludvík XV., který také strčil do pootevřených dveří svou cynickou hlavu.

Když se král tak nečekaně objevil, Marie Antoinetta seskočila z lože a zůstala u něho stát, důkladně zahalena v bílém županu od hlavy až k patě jako římská matróna v říze.

"Tady se nejlíp vidí, jak je hubená. K čertu s panem de Choiseul, musel vybrat zrovna tuhle mezi všemi arcivévodkyněmi!" bručel Ludvík XV.

"Vaše Veličenstvo si může povšimnout, že pokud jde o mne, etiketa byla přísně dodržena. Nedodržel ji pan následník trůnu," řekla paní de Noailles.

"Beru ten přestupek na sebe," odpověděl Ludvík XV., "protože já jsem nařídil, aby se ho dopustil. Ale protože k tomu byl mimořádně vážný důvod, jistě mi to prominete, drahá paní de Noailles, doufám."

"Nechápu? Co tím Vaše Veličenstvo chce říci."

"Půjdeme spolu, vévodkyně, a já vám všechno povím. Teď se ještě podívejme, jak se ty děti uloží."

Princezna odstoupila na krok od lože a uchopila paní de Noailles za ruku snad ještě ustrašeněji než předtím.

"Ach, smilujte se, zemřela bych hanbou," prosila.

"Sire, paní korunní princezna vás snažně prosí, aby směla ulehnout jako prostá měšťačka," řekla paní de Noailles.

Čert aby to vzal! A tohle na mně žádáte vy, paní Etiketo?"

"Sire, vím dobře, že je to proti předpisům francouzského ceremoniálu. Ale podívejte se na arcivévodkyni ... "

Marie Antoinetta se opírala o křeslo, byla strnulá a nehybná jako socha Hrůzy, až na to, že jí drkotaly zuby a na čele se perlil chladný pot a stékal jí po tváři.

"V tomto bodě nechci princeznu trápit," řekl Ludvík XV., který byl stejným odpůrcem ceremoniálu, jako Ludvík XIV. byl jeho vášnivým zastáncem. "Pojďme, vévodkyně. Ostatně v zámcích jsou klíčové dírky, a to bude ještě veselejší."

Princ zaslechl poslední dědečkova slova a začervenal se. Princezna je také slyšela, ale vůbec jim neporozuměla.

Ludvík XV. objal snachu a odvedl vévodkyni de Noailles. Stále se smál, ale jeho posměšný smích byl velmi smutný pro ty, kdo nesdíleli jeho veselost.

Ostatní vyšli druhými dveřmi. Mladí manželé osaměli. Na okamžik se rozhostilo ticho. Potom princ přistoupil k Marii Antoinettě. Srdce mu divoce bušilo, cítil, jak mu do hrudi, do spánků i do rukou proudí mladá krev rozpálená láskou. Cítil však také za dveřmi dědečkův cynický pohled vnikající až do svatební alkovny. To prince, ostatně velmi bázlivého a velmi nešikovného,ochladilo.

"Madam, není vám špatně? Jste velmi bledá a zdá se mi, že se chvějete," otázal se.

"Pane, nebudu před vámi skrývat, že jsem podivně rozrušena. Blíží se prudká bouře. Bouřka na mě má vždycky strašlivý vliv."

"Domníváte se, že se na nás řítí nějaký strašný orkán?"

"Ach, jsem si tím zcela jista, vím to zcela jistě. Jen se podívejte, jak se chvěji po celém těle." Tělo ubohé princezny se opravdu zachvívalo, jako by dostávalo elektrické rány.

Právě v tom okamžiku, jako by chtěl potvrdit neblahé předtuchy ubohé princezny, zadul mocný vichr, jako by vrhal moře proti moři a očesával hory. První předzvěst bouře naplnila zámek zmatkem, úzkostí silným praskotem.

Listí servané z větví a větve urvané ze stromů, vyvrácené sochy, mohutný křik sto tisíc diváků rozptýlených v zahradách, chmurné hučení větru v galériích a chodbách zámku tvořily v té chvíli nejdivočejší nejzběsilejší harmonii, jakou kdy lidské ucho slyšelo.

Hukot a praskot vystřídalo podivné zařinčení, když se s trhavým a skřípavým svistem vysypalo na mramorová schodiště a římsy sklo z oken a roztříštilo se na tisíce kousků.

Vichřice také uvolnila špatně upevněnou okenici, která teď bila o zeď jako křídlo obrovského nočního ptáka. Ve všech místnostech, kde byla okna otevřena, náraz uragánu zhasil svíce.

Princ přistoupil k oknu, aby zavřel okenici, ale princezna ho zastavila. "Ach, pane, pane, pro smilování boží, neotvírejte okno, zhasly by svíčky a já bych umřela strachem."

Princ už povytáhl záclonu, ale uposlechl. Oknem bylo vidět temné vrcholky stromů v parku, kterými ve tmě kroutily a zmítaly paže nějakého neviditelného obra.

Venku všechna světla zhasla. Na obloze se honily celé legie tlustých černých mračen jako jízdní eskadrony ženoucí do útoku.

Princ zůstal stát u okna a princezna klesla do lenošky a zhluboka si povzdechla.

"Máte velký strach, paní?" zeptal se princ Marie Antoinetty.

"Ach ano, ale vaše přítomnost mne uklidňuje. Ach, to je bouře, taková bouře! Všechna světla už zhasla."

"Ano, vítr vane od jihojihovýchodu a to ohlašuje vždycky nejsilnější uragány. Jestli neutichne, pak věru nevím, jak udělají ohňostroj."

"Ach pane, pro koho by ho dělali? Za takového počasí v zahradách nikdo nezůstane."

"Ach paní, to neznáte Francouze, ti musí mít svůj ohňostroj. Dnes bude nádherný, inženýr mi ukázal plán, jen se podívejte, že jsem se nemýlil, už vystřelují první rakety!"

A opravdu první světlice zářivé jako ohniví hadi se už vznášely k obloze. Právě v tom okamžiku modrý blesk rozřízl oblohu odshora až dolů, jako by bouře chtěla odpovědět na výzvu červených světlic.

"To je přímo bezbožné rouhání, když lidé takhle zápasí s Bohem," řekla arcivévodkyně.

Za několik vteřin po prvních raketách začal hlavní ohňostroj. Inženýr cítil, že si musí pospíšit. Ohňostroj pozdravilo radostné volání nesmírného množství diváků.

Ale jako by opravdu šlo o boj mezi nebem a zemí, jako by se člověk opravdu dopouštěl bezbožného rouhání vůči Bohu, podrážděná bouře přehlušila nesmírně silný křik lidu a otevřela naráz všechna nebeská stavidla a vychrlila z mraků zaplavu vod. Vichřice uhasila iluminaci, voda udusila ohňostroj.

"Ach, to je neštěstí! Je po ohňostroji!" zvolal následník trůnu.

"Ach pane, co jsem přišla do Francie, nic se nedaří," odpověděla smutně Marie Antoinetta.

"Jak to myslíte, paní?"

"Viděl jste Versailles?"

"Ovšemže, paní. Versailles se vám nelíbí?"

"Ale ano, Versailles by se mi líbily, kdyby dnes vypadaly tak, jak je zanechal váš předek Ludvík XIV. Ale v jakém stavu jsou dnes? Řekněte sám: všude smutek a zříceniny. Ach ano, ano, bouře je v souladu se slavností, kterou pro mne připravili. Nepřišla vichřice právě vhod, aby našemu lidu skryla ubohost našeho paláce? A noc nepřišla také vhod, aby přikryla zaplevelené aleje, skupiny zablácených tritónů, fontány bez vody a zmrzačené sochy? Ach ano, ano! Hromaďte se husté mraky, skryjte před všema očima podivné přijetí, jakého se dostalo dceři císařů toho dne, kdy vložila ruku do ruky budoucího krále!"

Princ v rozpacích nevěděl, co má odpovědět na tyto výčitky a především na silnou princeznu melancholii, která se tak lišila od jeho povahy, a zhluboka si povzdechl.

"Zarmucuji vás, ale věřte mi, že ze mne nemluví pýcha. Ach ne, ne, není to pýcha. Proč mi neukázali jenom úsměvný a stinný Trianon, plný květů, které bouře bohužel nelítostně serve: Spokojila bych se tím rozkošným hnízdečkem. Ale ruiny mě děsí, jsou odporné mému mládí, a tenhle strašný uragán nadělá další."

Další, ještě strašnější náraz vichřice otřásl palácem. Vyděšená princezna povstala. "Ach. Bože! Řekněte mi, zda nám nehrozí nebezpečí! Řekněte mi, zda ... Umírám hrůzou!"

"Nemáte se čeho bát, paní. Versailles jsou postaveny terasovitě, nemohou proto přitahovat blesky. Uhodit by mohlo nanejvýš do kaple, která má špičatou střechu, anebo do malého zámku, který má ostré výčnělky. Víte přece, ze špice přitahují elektrické fluidum, ale rovná tělesa že je naopak odpuzují."

"Nevím! To nevím! To nevím!" zvolala Marie Antoinetta. Princ ji uchopil za chvějící se ledovou ruku.

V tom okamžiku bledý blesk zalil komnatu nafialovělým jasem. Arcivévodkyně vykřikla a odstrčila prince.

"Co se vám stalo, paní?" zeptal se.

"Ach, zjevil jste se mi ve svitu toho bledého blesku ztrhaný a zakrvácený. Myslela jsem, že vidím přízrak."

"To je odraz sírového blesku, to vám mohu vysvětlit ... "

Strašlivé zahřmění, jehož skučivá ozvěna stoupala, než se začala ztrácet v dálce, přerušilo vysvětlování, jež chtěl mladý muž poskytnout své královské choti. Po krátkém odmlčení však pokračoval:

"Jen odvahu, odvahu, prosím vás. Obavy nechme prostému a nevzdělanému lidu. Fyzikální vzruchy a pohyb jsou jedním z přírodních zákonů. Není třeba divit se jim o nic víc než klidu. Klid a vzruch se přece po sobě střídají. Klid je rušen vzruchem, vzruch je ochlazován klidem. Vždyť je to jenom bouře, paní, a bouře je jedním z nejběžnějších a nejpřirozenějších jevů stvořené přírody. Nevím tedy, proč byste se jí měla děsit."

"Ach, sama o sobě by mě jistě také nevyděsila. Ale bouře o naší svatební noci - nezdá se vám, že je to strašlivá předzvěst, která zapadá do řady ostatních, které mě pronásledují od samého příchodu do Francie?"

"Co to říkáte, paní? Předzvěsti?" zvolal princ, kterého také mimovolně zachvátila pověrčivá hrůza.

"Ano, ano, strašlivé, krvavé předzvěsti!"

"Jen mi o nich povězte, paní. Říkají, že jsem pevný a chladnokrevný. Snad budu mít štěstí, že dokážu zničit a rozptýlit předzvěsti, jež vás tolik děsí."

"Pane, první noc na francouzské půdě jsem strávila ve Štrasburku. Uložili mě do velké komnaty osvětlené pochodněmi. V jejich záři jsem spatřila zeď bobtnající krví. Přesto však jsem si dodala odvahy a přistoupila ke stěně, jež vzbudila mou pozornost červenými skvrnami. Na stěně byle zavěšena veliká tapisérie s vražděním betlémských neviňátek. Všude zoufalství, zničené pohledy, planoucí zraky vrahů, všude se lesklo ostří sekery a meče, všude slzy, nářek matek; steny umírajících - ta prorocká stěna, na kterou jsem se musela stále dívat, přede mnou přímo ožila. Byla jsem ztuhlá hrůzou, nemohla jsem spát ... Jen řekněte sám, zda to není smutná předzvěst?"

"Pro ženu ve starověku snad, paní, ale nikoli pro princeznu v našem věku."

"Ach, pane, naše století je plné velkých neštěstí, říkávala mi matka, jako je teď nebe nad našimi hlavami plné síry, ohně a zkázy. Ach proto mám tak veliký strach, proto mi každá předzvěst připadá jako varování."

"Paní, žádné nebezpečí nemůže ohrozit trůn, na který vystupujeme. My, králové, žijeme v krajině nad mraky. Blesk je u našich nohou. A na zem dopadne jen tehdy, když ho vrhneme my."

"Ale tohle mi bohužel, bohužel, pane, nebylo předpověděno."

"A co vám bylo předpověděno?"

"Něco strašlivého, děsivého."

"Někdo vám to předpověděl?"

"Vlastně mi to ukázal."

"Ukázal?"

"Ano, viděla jsem, viděla jsem, říkám vám, že ten obraz mi utkvěl tak hluboce v duchu, že se vždycky zachvěji, když si na to vzpomenu ve dne, a neopouští mne ani v noci a děsí a vytrhuje mne ze spánku."

"A nemůžete nám říci, co jste viděla? Byla jste požádána o mlčení?"

"Ne, nikdo na mně nic nevyžadoval."

"Tak mi to povězte, paní."

"Poslyšte, to se nedá popsat. Byl to stroj vyzdvižený nad zemí jako šibenice, ale ta šibenice byla upravena jako postranice žebříku, a mezi těmi postranicemi klouzal nůž, sekáček, sekera. Viděla jsem to - a to je podivné, také jsem pod tím nožem viděla svou hlavu. Nůž sklouzl mezi postranicemi a oddělil mé tělo od hlavy, která padala na zem a kutálela se po ní. Tak tohle jsem, pane, viděla, tohle jsem viděla."

"To je čirá halucinace, paní. Znám téměř všechny popravčí nástroje, ale takovýhle žádný není. Jen se uklidněte."

"Nemohu se té nenáviděné představy vůbec zbavit, bohužel, ať dělám, co dělám."

"Jednou se vám to přece jen podaří, paní," přistoupil princ ke své ženě.

"A od nynějška máte vedle sebe milujícího přítele a věrného ochránce."

"Bohužel!" opakovala Marie Antoinetta, zavřela oči a klesla do lenošky. Následník se k ní ještě víc přiblížil, takže cítila jeho dech na své tváři. Právě v tom okamžiku se tiše pootevřely dveře, kterými přišel princ, a zvědavý a chtivý pohled Ludvíka XV. pronikl do přítmí komnaty, kterou ozařovaly jenom dvě svíčky, jejichž svit zasahoval stěží pozlacený svícen.

Starý král už otvíral ústa, pravděpodobně chtěl potichu povzbudit svého vnuka, když nevysvětlitelný rachot otřásl palácem. Doprovázelo ho zablesknutí, které mu vždycky předchází. Současně se vymrštil sloup bílého plamene zbarvený ostrou zelení, proletěl před oknem, vyrazil všechny okenní tabule a rozdrtil sochu postavenou pod balkonem. Když nadělal strašnou zkázu, snesl se k obloze a zmizel jako meteor.

Poslední dvě svíčky zhasly v nárazu větru, který se vedral do ložnice. Oslněný, vyděšený princ klopýtal ve tmě, až došel pozpátku ke stěně a opřel se o ni.

Poloomdlelé princezna dopadla těžce na klekátko a ve smrtelné strnulosti si opřela hlavu do dlaní.

Třesoucí se Ludvík XV. si myslel, že se pod ním rozevřela země, a v Lebelově doprovodu se odpotácel do svých prázdných komnat.

Pařížský a versailleský lid prchal ze zahrad jako hejno vyplašených ptáků. Na cestách i v lese ho však pronásledovalo husté krupobití, jež ničilo květy v parku, stromy v lese, obilí na polích, rozbíjelo břidlici na střechách a skulptury na budovách a dovršovalo tak obraz zkázy.

Princezna s hlavou v dlaních se modlila a vzlykala. Princ zachmuřeně a bez citu pozoroval celé hodiny kaluže vody, která do ložnice natekla rozbitými okny a občas se zatřpytila v namodralém blesku.

Všechnu spoušť, kterou noční uragán natropil, bylo vidět teprve ráno, když se první paprsky prodraly z měděných mraků.

Versailles nebyly vůbec k poznání. Země pohltila záplavu vody a stromy záplavu ohně. Všude bylo plno bahna a rozlámaných stromů, zkroucených a sežehlých hadem s hořícími vnitřnostmi, jemuž se říká blesk.

Ludvík XV. nemohl hrůzou usnout, poručil za svítání Lebelovi, který se od něho ani na krok nehnul, aby ho oblékl, a vrátil se galérií, v níž se za bledého sinalého šírání hanebně šklebily obrazy, o nichž víme, že potřebovaly mít kolem sebe květiny, křišťál a planoucí svícny, aby se uplatnily.

Ludvík XV. už potřetí od večera otevřel dveře svatební ložnice. Vyděšeně sebou trhl, když uviděl na klekátku zhroucenou a bledou budoucí francouzskou královnu, které spánek, jenž nakonec přece jen přemohl bolest, vykreslil pod očima namodralé kruhy, jaké má Rubensova krásná Maří Magdaléna. Úsvit s posvátnou úctou modřil blankytem princeznino bílé svatební roucho.

Na druhém konci ložnice odpočíval na pohovce u zdi následník francouzského trůnu, který byl stejně bledý jako jeho mladá choť. I jemu se na čele perlil studený pot z děsivých snů. Ani si nezul střevíce a také nezpozoroval, že má nohy v kaluži na podlaze.

Svatební lože bylo nedotčeno jako večer.

Ludvík XV. svraštil obočí. Pod jeho čelem, zmrazeným sobectvím, projela jako žhavé železo dosud nepoznaná bolest.

Zavrtěl hlavou, povzdechl si a vrátil se do svých komnat snad ještě zachmuřenější a vyděšenější, než byl v noci.

33. Andrée de Taverney

Třicátého května, dva dny po strašné noci, po noci, kterou Marie Antoinetta považovala za noc plnou předzvěstí a varování, slavila Paříž svatbu21 svého budoucího krále po svém. Celá Paříž proto mířila na náměstí Ludvíka XV.,22 kde se měl konat ohňostroj, bez něhož se v Paříži žádná velká veřejná slavnost neobejde. Pařížané si z ohňostroje sice dělají šoufky, ale nemohou bez něho být.

Místo bylo dobře vybráno. Mohlo se na něm pohodlně pohybovat šest set tisíc diváků. Kolem jízdní sochy Ludvíka XV. byla rozmístěna do kruhu lešení, aby všichni diváci dobře viděli, ohňostroj byl umístěn na lešení deset až dvanáct stop nad zemí.

Pařížané přicházeli jako obvykle ve skupinách a podle zásady kdo dřív přijde, ten dříve mele, obsazovali nejlepší místa. Děti vylézaly na stromy, vážní mužové na patníky, ženy na zábradlí a na pohyblivá lešení postavená na volném prostranství podnikavými cikány, jak tomu bývá při všech pařížských slavnostech.

Kolem sedmé hodiny večer první zvědavci uviděli přicházet několik rot lučištníků.

Pořádková služba nebyla svěřena francouzským gardám, protože městský úřad nechtěl povolit veliteli gard, plukovníku vévodovi de Biron, odměnu tisíc dukátů.

Lid se Bironova pluku bál, ale také ho miloval. Každého gardistu považoval za Caesara i Mandrina23. Francouzští gardisté, strašní na bojišti, neúprosní při výkonu svých funkcí, měli v míru a mimo službu pověst banditů. Nosili hezké uniformy, byli chrabří, nepřístupní, a jejich cvičení se líbilo ženám a imponovalo manželům. Ale když nebyli ve službě, rozptýlili se v davech a stávali se postrachem těch, u nichž ještě včera vzbuzovali obdiv. Velmi pronásledovali ty, které zítra budou chránit.

Město ve své staré nechuti proti nočním výtržníkům a návštěvníkům pochybných krčem snadno nalezlo důvod, proč nedat francouzské gardě tisíc dukátů. Poslalo proto pouze měšťanské lučištníky pod zvláštní záminkou, že při podobné rodinné slavnosti, jaká se připravuje, musí také stačit rodinná ochrana.

Francouzští gardisté, kteří měli volno a mísili se do hloučků přicházejících diváků, byli stejně nevázaní, jako bývali ve službě přísní, dělali samé neplechy, které by normálně potírali, a dokonce trestali i vězením, kdyby jejich velitel César Biron měl právo povolat je dnes večer do služby.

Křik žen, bručení měšťáků, nářky kramářů, od kterých kupovali za pět prstů koláčky a cukroví, vytvářely nepravý zmatek před zmatkem skutečným, který pochopitelně musí vzniknout, až se na náměstí shromáždí šest set tisíc lidí. Kolem osmé hodiny se jejich přičiněním náměstí Ludvíka XV. podobalo obrovskému obrazu od Tenierse, kdyby na svých scénách namaloval francouzské grimasy.

Pařížští výrostci, nejlínější a nejčilejší zároveň, jaké svět kdy viděl, se rozsadili a vylezli, kam se jen dalo. Když měšťáci a lid zaujali svoje místa, začaly přijíždět kočáry se šlechtici a boháči. Nebyla pro ně vytyčena žádná trasa. Kočáry proto jezdily, jak koho napadlo. Z ulic Madeleine a Saint-Honoré přijížděli k novým budovám ti, kdo měli od guvernéra pozvánku do oken a na balkóny, z nichž bude báječně vidět.

Ti, kdo neměli pozvánku, nechávali stát kočár na rohu náměstí a pokračovali pěšky. Sluhové jim razili cestu v sevřeném davu, který vždycky ustoupí, když si někdo na něj troufne.

Bylo zajímavé pozorovat, jak zvědavci dovedli ve tmě obratně využít každé nerovnosti terénu. Velmi, široká, dosud nedokončená ulice, která se bude jmenovat Královská, byla celá rozkopaná. Byly v ní hluboké jámy vedle hromádek vyházené hlíny a písku. Každý z těch pahrbků byl obsazen skupinou podobající se zdvižené vlně uprostřed lidského moře.

Občas byla nějaká vlna, hnaná dalšími vlnami, sražena se smíchem dolů, ale z takových pádů nehrozilo ještě nebezpečí, protože před výkopem bylo stále ještě kousek místa.

Kolem půl deváté se rozptýlené pohledy začaly soustřeďovat na lešení, z něhož měl být ohňostroj vypálen. Diváci pracovali lokty, aby si uhájili vydobyté místečko proti novým příchozím, kterých bez ustání přibývalo.

Ruggieriho ohňostroj měl soupeřit s ohňostrojem, který ve Versailles připravil Torre, což nebylo nesnadné, když ho bouře překazila. V Paříži všichni věděli, že Versailles z toho mnoho neměly, když král laskavě povolil padesát tisíc livrů na ohňostroj, který déšť hned na začátku ulil. Třicátého května však byl krásný večer a Pařížané se už předem těšili, jak Versailleským vytřou zrak.

Paříž také mnoho očekávala od populárního Ruggieriho, kterého už dávno znala, zatímco Torre teprve začínal být známý. Plán Ruggieriho byl ostatně méně složitý a neurčitý než plán jeho kolegy. Nechyběla v něm pochopitelně alegorie, která se v té době pojila k nejpůvabnějšímu architektonickému stylu. Ruggieriho lešení představovalo chrám antického boha sňatku Hymena, s kterým u Francouzů začínal soupeřit nový chrám Slávy. Chrám podpírala obrovská kolonáda ohrazená římsou, na jejichž rozích byli umístěni delfíni s rozevřenou tlamou, z níž na povel měli začít chrlit plameny. Proti delfínům stály na štíhlých soklech řeky Loira, Rhóna, Seina a Rýn, který proti všem houževnatě prohlašujeme za francouzskou řeku, a máme-li věřit soudobým pěvcům našich německých přátel, pak i proti němu samému. Všechny čtyři řeky měly začít vylévat modrý, bílý, zelený a růžový plamen, jakmile vzplane kolonáda.

Současně se měly rozhořet obrovské květináče na terase Hymenova paláce. Kromě tolika různých věcí se tyčila na paláci i zářivá pyramida zakončená zeměkoulí, která se po temném dunění měla s hromovým rachotem rozprsknout v spoustu barevných světlic.

Kytici, která je nejdůležitější složkou ohňostroje, bez které by podle názoru Pařížanů ohňostroj nebyl ohňostrojem,

Ruggieri umístil kousek dál za řeku a za sochu, do bašty nacpané potřebami na ohňostroj. Vyvýšením o tři až čtyři sáhy se mělo dosáhnout mimořádného efektu.

O tyhle podrobnosti se zajímala celá Paříž. Čtrnáct dnů Pařížané s obdivem pozorovali Ruggieriho a jeho pomocníky, kteří jako stíny obcházeli svoje lešení, zastavovali se a zvláštními pohyby upevňovali doutnáky a knoty.

Konečně byly přineseny na lešení lucerny, což oznamovalo, že ohňostroj už brzy začne. V davu nastal čilý ruch a několik řad nejneohroženějších diváků začalo couvat a rozhýbali tím celé shromáždění.

Stále ještě přijížděly kočáry a zaplňovaly náměstí. Koně opírali svoje hlavy o ramena posledních řad diváků, které toto nebezpečné sousedství nijak netěšilo.

Za kočáry se hromadily další stále vzrůstající davy, takže vozy zaklíněné do souvislého a bouřlivého lidského moře by nemohly odjet, i kdyby chtěly, Pařížané s odvahou okupanta, jíž se rovná pouze trpělivost okupovaného, šplhali na kočáry jako ztroskotanci na pobřeží skály. V tomto ohledu nebyl žádný rozdíl mezi francouzskými gardisty, dělníky a lokaji.

Iluminace bulvárů házela z dálky červený přísvit na hlavy tisíců diváků, mezi nimiž se tu a tam zaleskl bodák městského lučištníka; bodáky byly rozptýlené a vzácné jako zapomenutý stojící klásek na strništi.

Podél nových budov, dnes z nich je hotel Crillon a královská skladiště nábytku, se vinuly ve třech řadách jako do klubíčka stočený had kočáry pozvaných hostí. Nikdo se nestaral o to, aby mezi kočáry byl průchod, ačkoli sahaly na jedné straně od bulváru až k Tuileriím, na druhé od bulváru k ulici Champs-Elysées..

Podél trojité řady kočárů bloudili jako duše zemřelých na březích Styxu pozvaní hosté, jimž kočáry těch, kdo přijeli dříve, zabránily, aby se dostali až k bráně. Ohlušení davem, vystrašeni, že budou pošlapáni, naráželi vzácní hosté do lidského moře; především ženy, které byly samé hedvábí, opatrně našlapovaly v prachu, proplétaly se mezi koly a koňmi. Stržily dost posměšků za svou fajnovost, než dospěly k spásnému přístavu, kterým byl guvernérův palác.

Kolem deváté hodiny, několik minut před zahájením ohňostroje přijel kočár a snažil se dostat k paláci. Už před chvílí bylo pochybné, zda tento úmysl je uskutečnitelný; nyní byl zcela nerozumný, neřkuli nemožný. Začala se tvořit čtvrtá řada kočárů. Koně poplašení takovým množstvím lidí vyhazovali zadkem a kopali napravo i nalevo. Poranili už několik lidí, ale v nastalém hluku a zmatku si toho nikdo celkem nevšímal.

Zavěšen na pružinách kočáru, který se pokoušel prorazit cestu davem, kráčel mladík a odháněl od vozu každého, kdo by chtěl využít podobné výhody. Když kočár zastavil, mladík uskočil stranou, ale nepustil se pružiny a přidržoval se alespoň jednou rukou. Otevřenými dvířky mohl slyšet živý rozhovor panstva sedícího uvnitř. Z kočáru se vyklonila hlava ženy v bílých šatech, ozdobená několika živými květy. Vzápětí na ni někdo křikl:

"Andrée, vy jste opravdu venkovanka, nevyklánějte se tolik, u hroma, nebo vás políbí první rošťák, který se tu nachomejtne. Nezdá se vám, že náš kočár je uprostřed toho lidu jako v řece!! Jsme ve vodě, má drahá, a ve špinavé vodě! Nesmíme se proto namočit."

Dívčí hlava zmizela v kočáru.

"Odtud nic neuvidíme, pane. Kdyby se koně mohli pootočit, viděli bychom dvířky skoro stejně dobře jako z guvernérova okna," řekla.

"Obraťte, kočí!" houkl baron.

"To není možné, pane barone, to bych rozmačkal aspoň deset lidí."

"Tak je rozmačkej, u sta hromů!"

"Ale pane!" řekla Andrée.

"Ale otče!" řekl Filip.

"Co je to za barona, který chce rozšlapat ty ubožáky." křičelo výhružně několik hlasů.

"To jsem já, u sta hromu," zvolal de Taverney, který se vyklonil a ukazoval přitom červenou řádovou velkostuhu. V té době velkostuha vzbuzovala ještě značný respekt a především velkostuha řádu svatého Ludvíka. Bručení se značně ztišilo.

"Počkejte, otče, vystoupím a podívám se, zda se dá projít," řekl Filip.

"Dejte si pozor, bratře, ať vás nezabijí. Slyšíte ržaní koní, kteří bijí kopyty."

"Stejně tak můžete říci řev. Raději vystoupíme. Řekněte jim, Filipe, ať se uhnou, abychom mohli projít," poroučel baron.

"Otče, vy vůbec neznáte Paříž. Tyhle panské způsoby snad kdysi platily, teď by mohly být zcela neúčinné a zbytečně byste mohl zkompromitovat svou důstojnost," řekl Filip.

"Ale až ti rošťáci poznají, kdo jsem ... "

"Tatínku, i kdybyste byl korunní princ, obávám se, že by vám neustoupili, zvláště teď ne,vždyť ohňostroj už má každým okamžikem začít," usmál se Filip.

"Takto nic neuvidíme," řekla nazlobeně Andrée.

"Za to můžete sama, u sta hromů! Na strojení jste potřebovala přes dvě hodiny!" zabručel baron.

"Bratře, nemohla bych se zavěsit do vaší paže a postavit se s vámi mezi lidi?"

"Ano, ano, jen pojďte, slečinko. Jen pojďte, nejste tak tlustá, abyste se mezi nás nevměstnala," volalo několik mužů.

"Chcete, Andrée?" zeptal se Filip.

"Velmi ráda," odpověděla Andrée a vyskočila lehce z kočáru.

"Budiž, ale já na ohňostroj kašlu, a tak tu zůstanu," zavrčel baron.

"Tak zůstaňte, tatínku, stejně nepůjdeme daleko," odpověděl Filip.

Dav, který je vždycky uctivý, dokud někdo nepodráždí jeho vášně, dav, který uctívá svrchovanou královnu, které říkáme krása, tento dav se rozestoupil před Andréou a jejím bratrem. Nějaký měšťan, který s rodinou obsadil kamennou lavičku, odstrčil trochu ženu a dceru, aby se Andrée mezi ně vešla. Filip se postavil sestře u nohou a opřel se rukou o

její rámě. Gilbert, který stál asi čtyři kroky od nich, hltal Andréu pohledem.

"Sedí se vám tady dobře, Andrée?" otázal se Filip.

"Výborně."

"Není nad to, když je člověk hezký," usmál se.

"Ano, ano! Je krásná, strašně krásná!" šeptal Gilbert.

Andrée zaslechla jeho slova, ale protože si myslela, že je pronesl nějaký muž z lidu, nevěnovala jim o nic větší pozornost než indický bůžek chvalozpěvům párie klečícího u jeho nohou.

34. Ohňostroj

Sotvaže se Andrée i Gilbert trochu pohodlně postavili, vyletěly do mraků první rakety a shromážděné davy je pozdravily radostným voláním. Začátek ohňostroje byl velkolepý a zcela odpovídal veliké proslulosti, které se Ruggieri těšil.

Postupně se zapalovala výzdoba chrámu a brzy bylo celé průčelí v ohni. Zazněl potlesk, když začaly z rozevřených tlam delfínů a ze džbánů personifikovaných řek šlehat plameny a kaskády různobarevného ohně se proplétaly, přidalo se k potlesku frenetické provolávání slávy.

Andrée udivená nevídaným divadlem, jaké skýtá sedm set tisíc lidí řvoucích radostí u paláce v plamenech, se nijak nesnažila skrýt své dojmy.

Na tři kroky od ní, skryt za herkulovským nosičem, který zvedal dítě, pozoroval Gilbert Andréu, a protože Andrée pozorovala ohňostroj, díval se střídavě na Andréu a ohňostroj. Gilbert viděl Andréu z profilu. Když světlice ozářila její krásný obličej, vždycky se zachvěl.

Zdálo se mu, že božské stvoření, jež přímo modlosluţebně zbožňuje, probouzí všeobecný obdiv.

Andrée nikdy neviděla Paříž, davy ani nádheru velké slavnosti, takže ze svých dojmů byla značně omámena.

Náhle vyletěla ve směru od řeky prudce svítící raketa a s velikým rachotem se rozpraskla v mnohobarevný proud ohně.

"Podívejte se, Filipe, ta je ale krásná!" zvolala Andrée okouzleně.

"Bože! Ta poslední raketa měla špatný směr, určitě se odchýlila ze své dráhy, místo aby opsala parabolu, letěla téměř horizontálně," zvolal Filip znepokojeně, místo aby Andrée odpověděl.

Ještě než domluvil, nastalo v davu poděšené hemžení, protože z bašty, na níž byla umístěna kytice a zásoba materiálu pro ohňostroj, vytryskl trs plamenů. Náměstím otřásl výbuch, jako by současně uhodilo sto hromů najednou. Rachot a hluk se ozýval po celém náměstí.

"Kytice ještě ne! Ještě ne! Na kytici je ještě brzy!" křičeli vzdálenější diváci.

"Ještě ne! Ach ano, ještě je na ni brzo!" opakovala Andrée.

"Ne, to není kytice. Stalo se neštěstí, které za okamžik rozbouří pokojný dav, jako bouře zvedá klidné moře. Pojďte, Andrée, honem do vozu," řekl Filip.

"Nechte mě ještě podívat, Filipe, je to tak krásné!"

"Andrée, naopak, nesmíme ztrácet ani okamžik. Pojďte za mnou. Opravdu se stalo neštěstí. Zbloudilá raketa zapálila baštu. Slyšíte ten křik? Lidé nekřičí radostně, ale úzkostně. Šlapou po sobě. Honem, honem do kočáru ... Pánové, pánové, místo prosím!"

Filip objal sestru v pase a vlekl jí k otci, kterého rovněž znepokojil křik. Předvídal nebezpečí, nedovedl si však ještě zdaleka představit jeho rozsah. Vykláněl se proto z kočáru a očima hledal děti. Bylo však už příliš pozdě a Filipova předtucha se už uskutečňovala. Kytice složená z patnácti tisíc raket vybuchla. Rakety se rozletěly všemi směry a pronásledovaly diváky jako ohnivá kopí, jimiž se povzbuzují k boji býci v aréně.

Diváci byli zpočátku udiveni, potom vyděšeni a začali bez uvažování couvat. Na ustupujících sto tisíc naráželo dalších sto tisíc dusících se lidí a dohromady tlačili ty, co byli vzadu. Lešení se vzňalo, děti křičely, ženy zvedaly ruce k nebesům. Lučištníci mlátili napravo i nalevo v domnění, že umlčí křik a silou obnoví pořádek. Náměstí se změnilo v jediný smršťový vír, jak se toho Filip obával. Nedostal se už ke kočáru, jak počítal, ale byl stržen proudem, proudem, kterému nelze odolat, který nelze popsat, protože síla jednotlivců, znásobená hrůzou a bolestí, se ještě zestonásobuje silou celého množství.

Když Filip vlekl Andréu, Gilbert se dostal do vlny, která je nesla. Asi po dvaceti krocích skupina prchajících, kteří zahýbali doleva do ulice Madeleine, zvedla Gilberta a nesla ho s sebou. Gilbert řval, protože cítil, že se odlučuje od Andrey.

Andrée zavěšena do Filipovy paže byla zamáčknuta do skupiny, která se chtěla vyhnout kočáru, taženému párem splašených koní. Filip viděl nebezpečí, které se rychle přibližovalo. Koňům sršel z očí oheň a u huby měli pěnu. Vyvinul nadlidské úsilí, aby se jim vyhnul. Bylo to však marné, viděl, jak se dav za ním rozestupuje, zahlédl kouřící se huby koní, kteří se úplně vztekli. Viděl, že se vzpínají jako mramoroví koně u vchodu Tuileries. Pustil Andréino rámě, odstrčil ji z nebezpečné cesty a jako otrok krotící zvířata skočil po uzdě bližšího koně. Kůň se znovu vzepjal. Andrée viděla, jak bratr padl, sehnul se a zmizel. Vykřikla, rozepjala paže, byla odstrčena, otočila se a za okamžik už byla sama, klopýtala, byla nesena jako pírko ve větru, nemohla odolávat síle, která ji hnala.

Ohlušující výkřiky, mnohem strašnější než válečný pokřik, ržaní koní, strašlivé rachocení kol, pod nimiž mnozí nalezli smrt, namodralé plameny hořícího lešení, neblahý lesk šavlí, které vytáhlo několik zuřivých vojáků, a nad tím vším krvavý chaos, bronzová socha Ludvíka XV., ozařovaná prudkými pablesky a dívající se netečně na krveprolití - to bylo víc, než mohla Andrée snést a nepřijít přitom o rozum a neztratit všechnu sílu. V takovém boji by ji ostatně nebyly nic

platné ani síly titánů, byl to boj jedince proti všem.

Andrée zoufale vykřikla. Uviděla nad hlavou šavli, kterou si nějaký voják razil v davu cestu. Andrée sepjala ruce jako ztroskotanec, když se mu přes čelo převalí poslední vlna, a upadla.

Kdo upadl, byl mrtev.

Ale její strašlivý poslední výkřik "Bože!" někdo přece uslyšel a poznal. Gilbert, který byl od Andrey daleko odvlečen, se k ní přece jen probojoval. Byl stržen vlnou, jež pohltila Andréu, ale zvedl se, skočil po šavli, která bezděčně dívku ohrožovala, chytil vojáka pod krkem a povalil ho. Vedle vojáka ležela Andrée v bílých šatech. Uchopil ji a zvedl, jako by byl obr.

Když Gilbert ucítil na svém srdci tu postavu, tu krásu, či snad už mrtvolu, v očích se mu objevil záblesk pýchy. Byl hrdý, že zvládl situaci, že odvahou zvítězil nad silou! Vrhl se se svým břemenem do lidského proudu, do bystřiny, která by určitě pohltila i zeď.

Skupina ho nadzvedla, nesla jeho i dívku. Kráčel, či spíše se v něm valil několik minut. Proud se náhle zastavil, jako by narazil na nějakou překážku, Gilbertovy nohy se dotkly země. Teprve teď ucítil váhu Andrey, zvedl hlavu, aby se podíval na překážku a uviděl, že tři kroky od něho stojí zeď královských skladišť nábytku. Kamenná masa rozdrtila lidskou masu.

Při tomto kratičkém, úzkostném zastavení měl Gilbert čas prohlédnout si Andréu, která spala smrtonosně hlubokým spánkem: srdce jí už netlouklo, oči měla zavřené a víčka promodralá jako lístky uvadající růže.

Gilbert si myslel, že je mrtva. Polekaně vykřikl, dotkl se rty bílých šatů na ruce. Když cítil, jak je ruka nehybná, zahrnul polibky chladný obličej i naběhlá víčka. Začervenal se, plakal, řval, pokoušel se vdechnout svou duši do hrudi Andrey, divil se, že jeho polibky, které by rozehřály mramor, na tuto mrtvolu vůbec nepůsobí. Náhle však Gilbert ucítil, že mu pod rukou bije srdce.

"Je zachráněna! Je zachráněna! Já jsem ji zachránil!" zvolal a nevšímal si prchajícího černého a krvavého víru, neposlouchal křik, kletby a vzdechy umírajících obětí.

Opíral se zády o zeď, oči upíral k mostu, ale nepodíval se vpravo. Po pravici už dlouho stály kočáry, které prchající masy zastavily. Kočáry se teď začaly hýbat, jako by kočí i koně zachvátila všeobecná závrať. Ujížděli přes dvacet tisíc zmrzačených, zasažených, rozdrcených nešťastníků. Instinktivně se pustili podél zdí, o něž je další řady drtily.

Tato masa se vlekla a dusila všechny, kdo se dostali ke královskému skladišti nábytku a domnívali se, že se už zachránili ze ztroskotání. Nová záplava ran, těl a mrtvol zalila Gilberta.

Dostal se k mřížím a opřel se o ně. Váha prchajícího tuto překážku prolomila. Poloudušený Gilbert cítil, že Andréu už neudrží. S největším vypětím sil ji objal pažemi a opřel si hlavu o její hruď. Vypadalo to, jako by chtěl udusit tu, kterou chránil.

"Sbohem, sbohem, sbohem!" šeptal do bílých šatů. Potom zvedl oči, aby se na Andréu ještě naposled podíval. Uviděl však něco neobvyklého.

Na patníku stál nějaký muž, pravou rukou se přidržoval kruhu upevněného ve zdi a levicí zřejmě řídil armádu uprchlíků. Tento muž pozoroval u svých nohou zuřící moře, učinil občas nějaký posunek a pronesl nějaké slovo. Na jeho slovo a pokyn se v davu zastavil vždycky nějaký osamělý jedinec a snažil se probojovat ze všech sil až k muži. Zdálo se, ze nově příchozí jsou jeho bratry a tito bratři pomáhají dalším dostat se z davu, zvedají je, podporují a přitahují k sobě. Tak se už vytvořilo klubko mužů bojujících s ostatním davem. Podobali se mostnímu pilíři, který rozděluje vodu v řece; také jim se podařilo rozdělit dav a držet masu prchajících v šachu.

Každým okamžikem jako by ze země vystupovali noví bojovníci, kteří na opakovaný příkaz podivného gesta a podivných slov přicházeli rozšířit mužův doprovod.

Gilbert sebral poslední síly a zvedl se. Cítil, že tam je záchrana, protože tam je klid a síla. Poslední paprsek plamenů z dohořívajícího lešení ozářil obličej cizího muže. Gilbert překvapeně vykřikl.

"Ach, ať umřu, jen když ona bude žít! Ten člověk má sílu ji zachránit," šeptal a ve vznešeném odříkání zvedl Andréu na rukou.

"Pane barone de Balsamo, zachraňte slečnu Andréu de Taverney!" křičel.

Balsamo uslyšel hlas, který jako v bibli přicházel z hlubin davu. Viděl, jak se nad hltavou vlnou zvedá bílá postava. Jeho průvod rozrážel všechno, co mu stálo v cestě. Uchopil Andréu z umdlévajících Gilbertových paží a tlačen davem, který přestával ovládat, odnášel ji pryč a neměl už ani čas se ohlédnout.

Gilbert chtěl ještě něco říci. Snad chtěl cizince požádat, aby pomohl i jemu, když ochránil Andréu. Neměl však už dost sil. Přitiskl pouze rty na visící Andréinu paži a ze sevřené pěsti vytrhl kousek bílého šatu nové Eurydiky, kterou vyrval podsvětním mocnostem.

Po tomto posledním políbení a posledním sbohem mu nezbývalo než zemřít. Nepokoušel se už dál bojovat. Zavřel oči a umíraje padl na hromadu mrtvých.

ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

35. Pole mrtvých

Po velkých bouřích vždycky přicházívá klid, děsivý, ale osvěžující klid.

Kolem druhé hodiny ráno letěly nad Paříží velké bílé mraky a v bledém měsíčním svitu se výrazně rýsovaly nerovnosti neblahého místa, jámy, v nichž prchající našli smrt. Chomáče mraků občas zakrývaly měsíc a tlumily jeho světlo. Na hromadách vyházené hlíny i v příkopech pak už nebylo jasně vidět kupy mrtvol s rozervanými šaty, ztuhlýma nohama a bledým čelem, s rukama sepjatýma k modlitbě anebo pokrčenýma v hrůze.

Uprostřed náměstí Ludvíka XV., jež se podobalo bitevnímu poli, se válel žlutý dusivý kouř z dohořívajícího lešení. Po zakrváceném a zpustošeném prostranství rychle kráčely tajemné stíny, rozhlížely se kolem sebe a prchaly. Byli to olupovači mrtvol. Když nemohli okrást živé, slétali se jako krkavci na mrtvoly, a velmi se divili, že jiní už je předešli a připravili o kořist. Nespokojeně a vyděšeně se zastavovali, když se tu a tam objevily výhružné bodáky. Mezi dlouhými řadami mrtvých se nepohybovali jenom lupiči a stráže. Byli tam i lidé s lucernami, které bychom podle jejich počínání mohli považovat za zvědavce. Jejich zvědavost však byla velmi smutná: znepokojení přátelé totiž přicházeli hledat bratry, přátele, milenky. Přicházeli z nejvzdálenějších čtvrtí, neboť strašná novinka se roznesla po Paříži rychlostí uragánu. Vyděšení Pařížané se začali rychle shánět po svých drahých.

Pohled na náměstí byl snad ještě hroznější než sama katastrofa, Na bledých tvářích hledajících se odrážely všechny dojmy, od zoufalství těch, kdo našli mrtvolu svého drahého, až k truchlivým pochybám těch, kdo dosud nenalezli a žádostivým okem se rozhlíželi po monotónně plynoucí řece.

Říkalo se totiž, že městští konšelé dali naházet do Seiny strašné množství mrtvol, protože cítili vinu za katastrofu a chtěli následky své neopatrnosti skrýt.

Když se hledači nasytili neplodné podívané, odcházeli s duší sevřenou úzkostí, jakou s sebou přináší řeka v noci, do přilehlých ulic, kam prý se dovlekla spousta raněných, aby našli pomoc anebo alespoň unikli pohledu na tolik bolesti.

Když někdo našel ke svému žalu mezi mrtvolami ztraceného přítele, pak bolestné překvapení vystřídaly srdcervoucí vzlyky, které se mísily s nářkem raněných.

Náměstím občas ještě zazněla náhlá rána. Lucerna vypadla hledajícímu z ruky a živý naposled objal mrtvého, kterého nalezl.

Na rozsáhlém hřbitově dále zoufale řvou anebo se s nářkem modlí ranění se zlámanými údy anebo s hrudí rozdrcenou davem, či propíchnutou šavlí. K nim hned přibíhají ti, kdo doufali, že najdou přítele, a odcházejí, když ho nenašli.

Na konci náměstí u zahrady nicméně začala pracovat z lásky k bližnímu ambulance. Mladý chirurg - jak lze soudit podle množství lékařských nástrojů - si dával přinášet raněné muže a ženy. Při obvazování vyjadřuje slovy spíš nenávist k příčině než soucit s následkem. Na své dva silné pomocníky, kteří mu přinášejí zkrvavená těla, v jednom kuse křičí:

"Nejprve ženy a muže z lidu. Snadno je poznáte, skoro vždycky jsou víc ranění a určitě na sobě nemají tolik parády!"

Mladík s bílým čelem, který mezi mrtvolami hledá raněné s lucernou v ruce, zvedne hlavu, když uslyší podruhé chirurgovo napomínání.

Z dlouhé rány na čele mu prýští pár kapek světle červené krve, paži má zavěšenou na rukávu připjatém mezi knoflíky na kabátě. Zahledí se smutně na zmrzačené údy, na které se chirurg dívá se zřejmou rozkoší.

"Ach pane, proč si vybíráte mezi oběťmi?" zeptá se.

"Protože o chudáky se nikdo nepostará, když je neobvážu já, ale o bohaté se vždycky dost dobře postarají! Jen si

posviťte na dláždění a uvidíte sto chudáků na jednoho boháče nebo šlechtice. I při téhle katastrofě měli bohatí štěstí, které jednou unaví i Boha, a zaplatili daň, jakou obyčejně platívají: jedna ku tisíci," odpověděl chirurg.

Mladík zvedl lucernu do výše svého zkrvaveného čela a řekl bez rozčilování:

"Pak jsem tedy zde v tom davu jediný ztracený šlechtic. Kůň mě kopl do čela a levou ruku jsem si zlámal při pádu do výkopu. Říkáte, že se starají o bohaté? Pak se podívejte, že já dosud nejsem obvázán."

"Máte svůj palác, máte ... Svého lékaře ... jen se seberte a běžte pryč, když můžete chodit."

"Nežádám vás o ošetření, pane. Hledám sestru, hezkou šestnáctiletou dívku, která pravděpodobně byla zabita, i když nepochází z lidu. Měla na sobě bílé šaty a náhrdelník s křížkem na krku. I když má svůj hotel a svého lékaře, odpovězte mi pro milosrdenství boží, zda jste ji, pane, neviděl?"

"Pane, řídím se lidskostí," odpověděl mladý chirurg s horečnou netrpělivostí, z níž bylo patrno, že svoje názory má už dlouho promyšlené. "A je zcela v zájmu lidskosti, když nechávám umírat aristokracii a sloužím trpícímu lidu. Poslouchám pravý zákon lidskosti, z níž jsem si učinil svou bohyni. Všechno nynější zlo pochází od vás. Pochází z vašich zlořádů, z vaší nenasytnosti. Musíte proto nést následky. Ne, pane, vaši sestru jsem neviděl." Po tomto temperamentním výkladu se chirurg pustil znovu do práce. Přinesli mu chudou ženu, které kočár rozdrtil obě nohy.

"Tak vidíte, jen se podívejte," křičel na prchajícího Filipa, "jestli chudáci při veřejných slavnostech drtí svými kočáry nohy bohatým?"

Filip, který patřil k mladé šlechtě stejně jako La Fayettové24 a Lamethové25, nejednou vyznával stejné zásady, které ho nyní z úst mladého chirurga tak poděsily. Jejich uplatnění se mu zdálo zločinné.

Se srdcem zlomeným bolestí odcházel Filip od ambulance a dál hledal. Za chvilku zas bylo slyšet, jak bolestně volá: "Andrée, Andrée!"

V tom okamžiku kolem něho rychle přešel starý muž v šedých šatech a šedých punčochách, který se pravicí opíral o hůl a v levé ruce držel podomácku vyrobenou lucernu z naolejovaného papíru. Když slyšel, jak Filip naříká, pochopil, že jde kolem velké bolesti, a zašeptal: "Ubohý mladík!"

Protože však přišel zřejmě ze stejného důvodu jako on, šel dál. Náhle ho však zamrzelo, že se nepokusil tak velikou bolest utišit.

"Pane, promiňte, že přidávám svou bolest k vaší, ale ti, kdo jsou postiženi stejným neštěstím, mají podporovat jeden druhého, aby nepadli. A také ... můžete mi být užitečný. Vy hledáte už dlouho, vidím, že vaše svíčka už skoro dohořívá, a jistě znáte ta nejhorší místa na náměstí," řekl stařec.

"Ach ano, pane, znám."

"A já také někoho hledám."

"Pak se tedy nejprve podívejte do velikého příkopu. Leží v něm alespoň padesát mrtvol."

"Padesát, spravedlivé nebe! Tolik obětí zabitých při slavnosti!"

"Tolik obětí, pane! Posvítil jsem si už alespoň na tisíc tváří, ale dosud jsem svou sestru nenalezl."

"Sestru?"

"Šla tímhle směrem. Ztratil jsem ji u lavice. Prohledal jsem místo, kde jsem ji ztratil, ale není po ní nikde ani stopy. Začnu znovu hledat od bašty."

"Kterým směrem lidé utíkali, pane?"

"K novým budovám, k ulici Madeleine."

"Tedy tímhle směrem?"

"Asi, také jsem tady nejdříve hledal, ale byl tu strašlivý zmatek. Pak se všechno valilo tudy, ale ubohá sestra, která ztratila hlavu, nevěděla, kam jde, a mohla se pokusit uniknout kterýmkoli směrem."

"Je málo pravděpodobné, pane, že by se pokoušela bojovat proti proudu. Půjdu hledat směrem k ulicím. Pojďte se mnou, společně ji třeba najdeme."

"A koho hledáte vy? Syna?" otázal se bázlivě Filip.

"Ne, pane, ale chlapce, kterého jsem přijal za svého."

"A pustil jste ho samotného?"

"Vždyť už to byl mladý muž, osmnáct nebo devatenáct let. Byl svým pánem a chtěl se jít podívat, proto jsem mu nebránil. Ostatně ani ve snu mě nenapadlo, že by mohlo dojít k tak strašné katastrofě! Zhasla vám svíčka."

"Ano,pane."

"Pojďte se mnou, budu vám svítit."

"Děkuji, jste velmi laskav, ale nechtěl bych vás obtěžovat."

"Žádný strach, nebudete mne obtěžovat, protože já také hledám. Ubohý chlapec vždycky se vracíval přesně, ale dnes večer jako bych něco tušil. Čekal jsem proto na něho až do jedenácti hodin. Žena se dozvěděla od sousedky o neštěstí, k němuž došlo při slavnosti. Čekal jsem dvě hodiny, stále jsem doufal, že se vrátí. Když nešel, napadlo mě, že by bylo podlé, kdybych si šel lehnout a nic se o něm nedověděl."

"Půjdeme tedy k domům?" otázal se Filip.

"Ano, říkal jste přece, že dav se jistě hnul tímto směrem. A tam také asi běžel ten nešťastný chlapec! Je to venkovánek, nejenže se v tom nevyzná, ale nezná ani ulice. Možná že se vůbec poprvé dostal na náměstí Ludvíka XV."

"Moje sestra je, bohužel, také venkovanka, pane."

"To je strašné," řekl stařec a odvrátil se od hromady mrtvol.

"Přesto musíme dál hledat," odpověděl mladík a energicky přisunul lucernu k hromadě těl.

"Ach, celý se chvěju. Jsem jenom prostý člověk a děsí mne zkáza, nemohu potlačit svou hrůzu."

"Já jsem se toho také tak děsil, ale dnes večer jsem dostal školu. Podívejte se, tuhle je chlapec, může mu být tak šestnáct až devatenáct let. Zřejmě se udusil, není na něm vidět žádné zranění. Není to ten váš?"

Stařec se přemohl a posvítil na chlapcovu mrtvolu.
"Ne, pane, to není on, můj je mladší. Má černé vlasy a bledý obličej."
"Tady jsou všichni bledí," odpověděl Filip.
"Podívejte, jsme u královských skladišť nábytku.Tady jsou stopy boje: krev na zdech, cáry šatů na železných zábradlích i na mřížích - odtud se už opravdu nedalo nikam utéci."
"Bylo to tady, určitě to bylo tady," šeptal Filip.
"Tolik bolesti?"
"Ach Bože."
"Co je?"
"Bílý cár pod mrtvolami. Sestra měla bílé šaty. Půjčte mi lucernu, pane, snažně vás prosím!"
Filip objevil a uchopil cár bílé látky, ale musel ho pustit, když chtěl vzít do ruky lucernu.
"Cár z dámských šatů drží ruka nějakého mladíka, takové šaty měla na sobě Andrée. Ach Andrée! Andrée!" rozvzlykal se Filip.
Když stařec přistoupil blíž, vykřikl: "To je on!" a rozepjal paže. Jeho výkřik upoutal Filipovu pozornost.
"Gilbert?" zvolal Filip.
"Vy znáte Gilberta, pane?"
"Vy hledáte Gilberta?" ozvalo se takřka současně.
Stařec vzal Gilberta za ruku. Byla ledová.
Filip rozepjal Gilbertovi kabát, rozhrnul košili a položil mu ruku na srdce.
"Ubohý Gilbert!" řekl.
"Můj drahý chlapec!" povzdychl si stařec.
"Dýchá! Žije! Žije ... říkám vám, že žije!" volal Filip.
"Myslíte?"
"Jsem si tím jist, srdce mu bije."
"To je pravda, pomoc! Pomoc! Tamhle je chirurg, křičel stařec.
"Musíme mu pomoct sami, pane. Před chvílí jsem žádal chirurga o pomoc a odmítl mi ji."
"Můj chlapec ale potřebuje ošetření! Musí ho ošetřit. Pomozte mi, pane, pomozte mi, dovedeme k němu Gilberta,"pobízel stařec Filipa zoufale.
"Mám jenom jednu ruku - a je vám k dispozici, pane."
"Já jsem sice velmi starý, ale budu silný. Pojďme!"
Stařec uchopil Gilberta v podpaží a Filip objal zdravou rukou Gilbertovy nohy. Tak Gilberta společně donesli až k hloučku, který se shromáždil kolem chirurga.
"Pomoc! Pomoc!" volal stařec.
"Nejprve muži z lidu!" pronášel mechanicky chirurg svoje heslo a byl si jist, že jeho odpověď vzbudí v shromážděných obdivný šepot.
"Však to je muž z lidu," odpověděl stařec ohnivě, ale i na něho zapůsobil všeobecný obdiv, vzbuzený absolutismem mladého chirurga.
"Nejdřív ženy, muži mají větší sílu, dovedou líp snášet bolest," poroučel chirurg.
"Obyčejné puštění žilou, pane, postačí obyčejné puštění žilou," naléhal stařec.
"To jste zase vy, pane šlechtici," odpověděl chirurg, který uviděl Filipa dřív než starce. Filip neodpověděl.
Stařec si myslel, že slova patří jemu, a proto řekl:
"Nejsem šlechtic, jsem muž z lidu. Jmenuji se Jean-Jacques Rousseau."
Lékař rozkazovačně pokynul rukou a překvapeně vykřikl:
"Místo pro muže přírody! Místo pro osvoboditele lidstva! Udělejte místo pro ženevského občana!"
"Děkuji, pane, děkuji."
"Utrpěl jste snad nějaký úraz, pane?"
"Já ne, ale tenhle ubohý chlapec, podívejte!"
"Ach, vždyť vy stejně jako já také zastupujete lidskost," zvolal chirurg.
Rousseau dojatý nečekanou poctou se vůbec nezmohl na odpověď a zakoktal pouze pár téměř nesrozumitelných slov. Filip byl tak překvapen, že stojí vedle filosofa, kterého obdivoval, že samou úctou ustoupil kousek stranou.
Rousseau si mohl na okamžik prohlédnout muže, kterého volal na pomoc. Nebyl o mnoho starší než Gilbert, ale žádný rys v jeho tváři nepřipomínal mládí. Pleť měl žlutou a stařecky povadlou, povislá víčka mu téměř zakrývala hadí oko a ústa se mu kroutila jako při epileptickém záchvatu.
S vyhrnutými rukávy až k loktům a se zakrvácenýma rukama se spíše podobal katu, který s velikou chutí už uřezal víc lidských údů než lékaři při výkonu smutného a posvátného poslání.
Rousseauovo jméno však na něj tak zapůsobilo, že na chvilku odložil svou obvyklou brutalitu. Jemně vyhrnul Gilbertovi rukáv, stiskl paži plátěným obvazem a napíchl žílu. Krev zpočátku odkapávala v jednotlivých kapkách, ale čistá a ušlechtilá krev mládí nakonec začala tryskat.
"Zachráníme ho, zachráníme, ale bude potřebovat velkou péči. Má značně pohmožděný hrudník."
"Musím vám poděkovat a pochválit vás, pane, nikoliv za to, že vylučujete bohaté ve prospěch chudých, ale za vaši oddanost chudým. Všichni lidé jsou bratři," řekl Rousseau.
"I šlechtici, aristokrati a bohatci?" řekl chirurg a šlehl po něm ostrým pohledem zpod naběhlých těžkých víček.
"I šlechtici, aristokraté a boháči, když trpí," odpověděl Rousseau.
"Promiňte, pane, ale já jsem se narodil v Baudry, u Neuchatelu. Jsem Švýcar jako vy, a tudíž i trochu demokrat."

"Krajan! Švýcar! Jak se jmenujete, pane, prosím?"

"Mám prosté jméno, pane, jako prostý člověk, který svůj život věnuje studiu a všechny síly jako vy chce zasvětit štěstí lidstva. Jmenuji se Jean-Paul Marat."

"Děkuji, pane Marate. Ale když osvěcujete lid a učíte ho znát jeho práva, nepovzbuzujte ho k pomstě. Začne-li se totiž jednou mstít, pak byste se třeba i vy sám mohl zhrozit jeho odvety," řekl Rousseau. Marat se usmál strašlivým úsměvem.

"Ach, kdybych se toho dne dožil, kdybych ... měl to štěstí toho dne se dožít ... " Rousseau se poděsil přízvuku, s nímž Marat pronesl svoje slova, jako se poleká poutník, když uslyší v dálce první zahřmění. Vzal Gilberta pod paží a pokoušel se ho odvést.

"Dva dobrovolníci na pomoc panu Rousseauovi, dva muži z lidu," poručil chirurg.

"Tady! Tady," křičelo deset hlasů najednou.

Rousseau si mohl vybrat. Označil dva silné příručí, kteří si posadili Gilberta mezi sebe na ruce. Když šel kolem Filipa, řekl: "Tu máte, pane, lucernu už nepotřebuju, vezměte si ji."

"Děkuji vám, pane, děkuji," vzal si Filip lucernu.

Když Rousseau odcházel do ulice Plátriére, začal opět hledat sestru.

"Ubohý mladík!" zašeptal Rousseau, když se za ním ohlédl.

Vždycky znovu se zachvěl, když ještě z dálky uslyšel skřípavý hlas chirurga: "Muže z lidu! Jenom muže z lidu! Běda šlechticům, boháčům a aristokratům!"

36. Návrat

Tisíce a tisíce lidí byly postiženy pohromami, ale pan de Taverney vyvázl jako zázrakem ze všech nebezpečí. Nebyl schopen fyzicky čelit ničivé síle davu, která lámala všechno, co se jí postavilo do cesty, ale dovedl se klidně a obratně udržet v houfu valícím se k ulici Madeleine.

Tento houf narazil na zábradlí na kraji náměstí a na rohy královských skladů nábytku. Na křídlech přitom bylo mnoho raněných a mrtvých, ale střed davu, i když značně decimovaný, se dostal mimo nebezpečí. Hrozen mužů a žen se hned rozptýlil po bulváru. Všichni si vydechli z plných plic.

Kdybychom už dříve upřímně nevylíčili povahu a charakter barona de Taverney, mohlo by se zdát neuvěřitelným, že baron po celou tu strašnou cestu, Bůh mu odpusť, myslel výlučně jen a jenom na sebe.

Baron nebyl příliš útlocitný, ale zato byl mužem činu - a takoví lidé se v krizových situacích vždycky řídí Caesarovým heslem: Age guod agis.26

Neříkejme tedy, že pan de Taverney byl sobec, připusťme pouze, že byl roztržitý.

Když se však už jednou octl na bulváru, mohl se volně pohybovat, unikl smrti a vrátil se do života, když už si byl jist sám sebou, baron spokojeně vykřikl, ale k jeho výkřiku se připojil druhý, slabší výkřik, výkřik bolesti.

"Dcera! Moje dcera!" řekl a náhle se zastavil s rukama přitisknutýma k tělu, jako by zkameněl. Před nevidoucíma, dokořán otevřenýma očima si vybavoval všechny detaily, když se od ní odloučil.

"Chudák starý!" šeptalo soucitně několik žen. Kolem barona se hned utvořil kruh zvědavců, každý byl ochoten ho politovat, ale především se ho vyptávat. Pan de Taverney neměl žádné pochopení pro prostý lid. V kruhu prostých diváků se necítil dobře. Pokusil se ho tudíž protrhnout a protrhl jej. K jeho chvále musíme dodat, že učinil pár kroků směrem k náměstí.

Těch pár kroků bylo bezděčným výrazem otcovské lásky, která v lidském srdci nikdy zcela neuhasíná. Vzápětí však baron začal uvažovat a hned se zastavil.

Povšimněme si jeho sofistické dialektiky. Za prvé: Není možno dostat se na náměstí. je tam zácpa, masakr, jít proti valícím se proudům je stejně nesmyslné, jako kdyby plavec chtěl plout proti rýnskému vodopádu u Schaffhausenu. A i kdyby ho Boží ruka přenesla doprostřed davu, jak by našel jedinou ženu mezi sto tisíci žen? Proč by se znovu vystavoval pro nic za nic smrti, jíž přímo zázrakem unikl?

A přišla naděje, zásvit, který vždycky pozlacuje okraje i té nejchmurnější noci. Andrée přece nebyla sama, ochranu jí skýtala mocná paže mužného bratra.

Že by on, slabý a vrávorající stařec, byl smeten, to je naprosto samozřejmé. Ale odvážný Filip s ocelovými pažemi, který navíc je za sestru odpovědný - ten jistě bojoval a zvítězil, jinak to nebylo možné.

Baron jako každý sobec předpokládal u Filipa všechny vlastnosti, jež sobec u sebe vylučuje, ale hledá u ostatních. Kdyby jeho protivník nebyl ušlechtilý, silný, chrabrý, pak by ho označil za sobce, za nepřítele, který mu ukradl všechny výhody, na něž má svaté právo pouze on sám, jak se domnívá, protože pouze on stojí nad společností.

Když se pan de Taverney takto ujistil svým mudrlantským způsobem, dospěl zcela přirozeně k závěru, že Filip Andrée jistě zachránil, že třeba ztratil trochu času hledáním otce, aby zachránil i jeho, ale pravděpodobně, zcela určitě, už Andrée, trochu omámen vším tím hlukem, odvedl do ulice Coq-Héron.

Baron proto udělal čelem vzad a pustil se kolem kapucínského kláštera na náměstí Conquétes čili Ludvíka Velikého, které se nyní jmenuje Victoires.

Když byl asi dvacet kroků od svého domu, spatřil na prahu Nicolu, která si tam vykládala se sousedkami.

Jakmile ho zahlédla, vykřikla: "A pan Filip! A slečna Andrée! Co je s nimi?" Celá Paříž už totiž věděla od zachráněných, k jaké katastrofě došlo, a snad ji ještě trochu z hrůzy přeháněla.

"Ach Bože! Oni se ještě nevrátili?" zeptal se baron poněkud dojat.

"Nevrátili, nevrátili, pane, ještě jsme je neviděly."

"Museli zřejmě jít nějakou oklikou," odpověděl baron rozechvěně, protože se mu hroutily jeho logické závěry. Baron tedy zůstal také na ulici a čekal s naříkající Nicolou a La Briem, který zvedal ruce k nebi.

"Ach, pan Filip!" vykřikla Nicole s nepopsatelnou hrůzou, protože Filip se objevil sám. Udýchaný a zoufalý už z dálky volal: "Je tu sestra?"

"Ach Bože!" zapotácel se pobledlý baron.

"Andrée! Andrée! Kde je Andrée?" opakoval Filip.

"Vůbec jsme ji neviděli. Tady není, pane Filipe. Ach Bože, Bože! Ubohá slečna!" naříkala Nicole.

"Ale ty ses vrátil?" otázal se baron rozezleně.

Filip místo odpovědi přistoupil blíž, ukázal na zakrvácený obličej a zlomenou paži, která mu visela podél těla jako suchá větev.

"Běda, ach běda! Andrée, moje ubohá Andrée!" vzdychal stařec.

Filip těžce dopadl na kamennou lavičku a opřel se zády o zeď. "Však já ji najdu, mrtvou nebo živou! Zvolal zachmuřeně a odběhl jako v horečce. Cestou se snažil zasunout pravici levičku do zpola rozepjatého kabátu. Neužitečná levička by mu překážela, až se bude prodírat mezi lidmi. Kdyby měl u sebe sekeru, hned by ji uťal.

Dostal se už na osudové pole mrtvých, kde se předtím setkal s Rousseauem, Gilbertem a chirurgem, který byl celý zakrvácený a připomínal spíš démona řídícího masakr než dobroděje, který přišel pomáhat.

Filip probloudil část noci na náměstí Ludvíka XV. Nemohl se odtrhnout od zdí královského skladu nábytku, kde našel Gilberta. Stále měl před očima cár bílého mušelínu, který mladík pevně svíral v pěsti.

Když se na východě objevily první červánky, vyčerpaného Filipa, kterému nescházelo mnoho, aby padl na hromadu mrtvol, jež nebyly ani tak bledé jako on, se zmocnila podivná závrat. Zadoufal najednou jako otec, že se Andrée jistě už vrátila anebo že ji někdo zavedl domů.Filip se proto pustil do ulice Coq-Héron.

Z dálky spatřil skupinu stejnou, jak od ní odešel. Pochopil, že Andrée se dosud neobjevila a zastavil se. Baron ho poznal a zakřičel na něj: "Tak co?"

"Co! Sestra se dosud nevrátila?" zeptal se.

"Bohužel ne!" volali jeden přes druhého baron, Nicole i La Brie.

"Nic nového? Žádná zpráva? Žádná naděje?"

"Nic!"

Filip těžce dopadl na kamennou lavičku. Baron divoce vykřikl. V témž okamžiku se na konci ulice objevil fiakr, pomalu

přijížděl a zastavil u paláce.

Za sklem dvířek se objevila hlava, skleslá na rameno. Žena zřejmě omdlela. Filip rázem ožil a přiběhl k fiakru.

Otevřela se dvířka, vystoupil z nich muž a na rukou nesl bezduchou Andréu.

"Mrtvá! Je mrtvá! Už nám ji nesou," zvolal Filip a padl na kolena.

"Mrtvá! Ach, pane, je opravdu mrtvá?" koktal baron.

"Myslím, že není, pánové," odpověděl klidně muž, který nesl Andréu, "doufám, že slečna de Taverney pouze omdlela."

"Ach, to je čarodějník, to je čarodějník!" vykřikl baron.

"Pan baron Balsamo!" zamumlal Filip.

"Já osobně, pane barone, a jsem dost rád že jsem slečnu de Taverney v té strašlivé vřavě poznal."

"Kde jste ji našel, pane?" zeptal se Filip.

"U královských skladů nábytku."

"Ano," přitakal Filip. Pak se jeho radost rázem změnila v chmurnou nedůvěru. "Ale přivážíte ji hodně pozdě, barone?"

"Pane, snadno pochopíte moje obtíže," odpověděl klidně Balsamo. "Neznal jsem adresu vaší slečny sestry a poručil jsem proto svým lidem, aby ji odnesli k mé přítelkyni paní markýze de Savigny, která má sídlo poblíž královských stájí. Ten statečný hoch, kterého tu vidíte, mi pomáhal se slečnou ... Pojďte sem, Comtois."

Na Balsamův pokyn vystoupil z fiakru sluha v královské livreji a Balsamo pokračoval:

"Tenhle statečný chlapec slouží u královských ekvipáží a slečnu hned poznal. Vezl ji totiž večer z La Muette domů. Je úchvatně krásná, a proto si ji zapamatoval. Požádal jsem ho, aby mi ji pomohl naložit do fiakru, a teď mám tu čest odevzdat vám ji se vší úctou, kterou jsem slečně povinen. Slečna de Taverney jistě netrpí tolik, jak se domníváte."

Když Balsamo domluvil, odevzdal Andréu s největšími ohledy jejímu otci a Nicole. Baron cítil, jak se mu poprvé pod víčkem zachvěla slza. Byla tak překvapen svou citlivostí, že ji nechal volně skanout po vrásčité tváři. Filip podal Balsamovi neporaněnou ruku a řekl:

"Pane, znáte mou adresu a moje jméno. Račte, prosím, přijmout mé ujištění, že vám jsem nesmírně zavázán za prokázanou službu a že na ni nikdy nezapomeneme. Račte, prosím, dál."

"Konal jsem pouze svou povinnost, pane. Což nejsem vaším dlužníkem za pohostinství, kterého se mi dostalo?" odpověděl Balsamo, pozdravil a poodešel několik kroků; nechtěl využít pozvání, kterého se mu dostalo. Pak se obrátil a dodal:

"Promiňte, zapomněl jsem vám dát přesnou adresu paní markýzy de Savigny. Má palác v ulici Saint-Honoré, kousek od kláštera feuillantů. Říkám vám to pro případ, že by slečna de Taverney považovala za svou povinnost učinit jí návštěvu."

Balsamovo vysvětlení a podrobnosti, které uvedl, hluboce dojaly svou delikátností Filipa a dokonce i barona, který řekl: "Pane, má dcera vám vděčí za svůj život."

"Vím to, pane, jsem na to hrdý a šťastný," odpověděl Balsamo. Nasedl do fiakru a za ním i Comtois, který odmítl Filipovu peněženku, a odjel.

Takřka v témž okamžiku Andrée otevřela oči, jako by ji Balsamův odchod probudil z mdloby. Zůstala však ještě chvilku beze slova a omámeně hleděla vyděšenýma, dokořán otevřenýma očima.

"Bože! Bože! Bůh nám ji vrátil jenom zpola, vždyť vypadá jako šílená," zašeptal Filip.

Andrée zřejmě porozuměla jeho slovům a zavrtěla hlavou. Přesto však nepronesla ani slůvko, jako by byla v nějaké extázi. Stála na nohou a jednu ruku měla nataženou ve směru, kde zmizel Balsamo.

"Tak pojďme, musíme s tím už skončit. Pomoz sestře, Filipe," řekl baron.

Filip podpíral zdravou paží Andréu, která kráčela jako ve spánku až do pavilónu. Teprve tam nabyla řeči.

"Filipe ... tatínku."

"Ona nás poznává, ona nás poznává!" zvolal radostně Filip.

"Samozřejmě, že vás poznávám, ale co se to proboha stalo?" otázala se Andrée a zavřela znovu oči. Tentokrát však neomdlela, ale usnula klidným a pokojným spánkem.

Nicole zůstala u Andrée sama; svlékla ji a uložila do postele.

Když Filip odcházel od sestry, srazil se s lékařem, kterého prozíravý La Brie šel sehnat hned, jak přijela Andrée.

Lékař prohlédl Filipovu paži. Nebyla vůbec zlomená, nýbrž jenom vykloubená. Obratným hmatem zasadil kloub do ramenní jamky.

Filip měl starost o sestru a zavedl doktora k jejímu lůžku. Když lékař ohmatal puls a poslechl si její dech, usmál se:

"Vaše sestra spí klidně jako děcko. Nechte ji spát, rytíři, nic jiného nepotřebuje."

Baron se dostatečně uklidnil, když měl doma syna i dceru, a spokojeně usnul.

37. Pan de Jussieu

Přeneseme-li se ještě jednou do ulice Plátriére, kam pan de Sartines poslal svého agenta, najdeme 31. května ráno Gilberta na slamníku v Terezině pokoji. Kolem něho stojí Tereza a Rousseau s několika sousedy a pohlížejí na truchlivý vzorek velkého neštěstí, nad nímž se dosud chvěje celá Paříž.

Bledý, zakrvácený Gilbert otevřel oči. Jakmile se mu vrátilo vědomí, posadil se a rozhlížel se kolem sebe, jako by byl stále ještě na náměstí Ludvíka XV. Na tváři se mu zračilo hluboké znepokojení, které vzápětí vystřídala veliká radost, ale pak ji znovu zastřel mrak smutku.

"Bolí vás to, příteli?" vzal ho Rousseau soucitně za ruku.

"Kdo mě zachránil?" otázal se Gilbert. "Kdo si na mě vzpomněl, o takového opuštěného chudáka jako já přece nikdo nestojí."

"Zachránilo vás jedině to, že jste nebyl ještě mrtev. Myslel na vás Ten, který myslí na všechny své tvory."

"To je jedno, ale byl to od vás velký nerozum cpát se do takových davů," bručela Tereza.

"Ano, ano, velký nerozum," přitakávali sousedé.

"Ale dámy, není nerozum, kde není zjevné nebezpečí. Jít se podívat na ohňostroj - to není nic nebezpečného. Když se v takovém případě objeví nebezpečí, pak to není nerozum, ale neštěstí. Nám se to mluví, ale určitě bychom si počínali také tak," řekl Rousseau.

Gilbert konečně pochopil, že je v Rousseauově světnici, a chtěl něco říci. Bylo to však pro něho příliš namáhavé a začala mu opět téci krev z nosu i z úst a ztratil vědomí.

Lékař na náměstí Ludvíka XV. na tuto možnost předem upozornil. Rousseau s ní počítal a Gilberta proto uložil na holý slamník a krvácení se tedy nepolekal.

"Teď už můžete ubohého chlapce uložit, ať se vyspí," řekla Tereza.

"Kam?"

"Do mé postele, kam jinam?"

Gilbert slyšel, co Tereza navrhuje. Chtěl hned odpovědět, ale neobyčejná slabost mu to nedovolila. Přesto však se vzchopil a s vypětím všech sil poprosil:

"Ne, tady ne, nahoru!"

"Chcete se vrátit do mansardy?"

"Ano, ano, prosím vás," řekl spíš očima než ústy.

Jeho přání vyplynulo ze vzpomínky, která byla silnější než bolest a převládla zřejmě i nad rozumem. Neobyčejně citlivý Rousseau zřejmě pochopil.

"To je správné, přeneseme vás nahoru, chlapče. Nechce nám překážet," obrátil se k Tereze, která horlivě souhlasila.

Přenesli proto Gilberta hned na půdu, jak si přál. Kolem poledního zašel Rousseau za svým žákem, místo aby se jako obvykle věnoval oblíbeným herbářům. Gilbert se už trochu vzpamatoval a podrobně mu vyprávěl skomíravým hlasem, jak došlo ke katastrofě. Neřekl však, proč se vlastně šel podívat na ohňostroj. Na náměstí Ludvíka XV. ho prostě přivedla zvědavost.

Rousseau by musel být čarodějem, aby si mohl víc domyslit. Nebyl proto nijak překvapen a dál se nevyptával. Gilberta nabádal, aby byl trpělivý, ale nezmínil se mu o cáru bílé látky, kterou Gilbert svíral v pěsti, než si ji Filip vzal.

I když oba chodili kolem horké kaše, zabrali se tolik do hovoru, že je z něho nemile vytrhlo, když Tereza ze schodů zavolala: "Jacquesi! Jacquesi!"

"Co je?"

"Tentokrát přišel nějaký princ na návštěvu ke mně," usmál se chabě Gilbert.

"Jacquesi!" volala bez ustání Tereza.

"Tak co se děje?"

"Jacquesi," objevila se Tereza už ve dveřích, "dole je pan de Jussieu. Dověděl se, že jste tam večer byl, přišel se proto zeptat, zda nejste raněn.

"To je od něho milé! Jussieu je skvělý chlapík! Jako všichni, kdo ze záliby nebo z nutnosti přistupují k přírodě, zdroji všeho dobra! Ležte klidně, Gilberte, nehýbejte se, hned se vrátím."

"Ano, děkuji," špitl mladík.

Ale sotva Rousseau vytáhl paty, Gilbert hned vstal a dovlekl se k vikýři, odkud viděl na Andréino okno.

Velmi těžce se vyškrábal na stoličku, nadzvedl poklop vikýře a vyklonil se nad střechu.

Když se mu to konečně podařilo, zatmělo se mu před očima, ruka se roztřásla, na rtech se mu objevila krev a Gilbert se skácel na podlahu.

V tom okamžiku se otevřely dveře mansardy a Jean-Jacques s tisícerými omluvami přiváděl pana de Jussieu.

"Dávejte pozor, milý učenče! Sehněte hlavu, ještě krůček, tak, tudy se nevstupuje do žádného paláce!"

"Děkuji, mám dobré oči i dobré nohy," odpovídal slavný botanik.

"Jen se podívejte, kdo vás přišel navštívit. Ach Bože, kde je? On vstal, nešťastník!" rozhlížel se Rousseau kolem postele. Uviděl otevřený vikýř a začal Gilberta otcovsky hubovat, ale hned přestal, když viděl, že chlapec má opravdu silné bolesti a jen s námahou se omlouvá: "Potřeboval jsem vzduch."

"Opravdu, je tady strašné vedro," přerušil ho pan de Jussieu, "hned se podíváme, mladý muži, co dělá puls, hned se podíváme. Já jsem také lékař."

"A lepší než ostatní, protože jste stejně dobrým lékařem duše jako těla," nenechal ho domluvit Rousseau.

"Taková čest ... " zašeptal Gilbert, nevěda, kam uhnout očima.

"Pan de Jussieu vás chtěl mermomocí vidět, přijal jsem proto jeho nabídku. Podívejte se, milý doktore, co říkáte tomu hrudníku?"

Zkušený anatom ohmatal kosti, pozorným pohledem vyšetřil srdce a plíce.

"Uvnitř je to v pořádku, ale kdo vás tiskl takovou silou v náručí?"

"Smrt, pane, bohužel," odpověděl Gilbert. Rousseau na něho udiveně pohlédl.

"Jste pohmožděn, chlapče, moc pěkně pohmožděn. Posilující léky, čerstvý vzduch, odpočinek a všechno bude zas v

pořádku."

"Žádný odpočinek ... ten si nemohu dovolit," zadíval se Gilbert na Rousseaua.

"Co tím myslí?" otázal se pan de Jussieu.

"Gilbert je zdatný pracovník, milý pane."

"To je v pořádku, ale teď nebude pár dní pracovat."

"Člověk stále pracuje, aby se uživil, protože stále musí jíst," namítl Gilbert.

"Vy toho mnoho nesníte a šaty vás taky mnoho nestojí."

"I když nestojí skoro nic, pane, almužnu nepřijímám," ohradil se Gilbert.

"Vy jste blázen a přeháníte to. Já vám říkám, že se budete řídit podle toho, co vám pán nařizuje, protože bude vaším lékařem, i když si to nepřejete. Věřte mi," obrátil se na pana de Jussieu, "že mě snažně prosil, abych žádného doktora nevolal."

"Proč?"

"Protože bych s tím měl výlohy, a protože je hrdý."

"I kdyby byl nevím jak hrdý, nemůže dělat víc, než může ... Vy si tedy myslíte, že jste schopen pracovat? Vždyť jste se neudržel ani na stoličce, když jste chtěl otevřít vikýř."

"To je pravda, já vím, že jsem slabý," mumlal. Gilbert.

"Tak si tedy odpočiňte, především morálně. Jste hostem u muže, s nímž všichni počítají - až na jeho hosta."

Rousseauovi polichotila diskrétní poklona velkého pána, stiskl mu proto ruku.

"A kromě toho se stanete předmětem otcovské péče krále i princů."

"Já?" zvolal Gilbert.

"Vy, vždyť jste ubohou obětí toho neblahého večera. Když se pan následník trůnu dověděl, co se stalo, převelice naříkal. Paní korunní princezna se chystala odjet do Marly, ale zůstává v Trianonu, aby mohla lépe pomáhat postiženým nešťastníkům."

"Opravdu?" otázal se Rousseau.

"Ano, milý filosofe, a všude se mluví jen o dopise pana následníka panu de Sartines."

"Ten dopis neznám."

"Je naivní i rozkošný. Pan následník dostává měsíční apanáž dva tisíce dukátů. Tento měsíc bude bez ní. Velice vylekaný princ se totiž ráno procházel a sháněl se po pokladníkovi. A když konečně přišel s penězi, princ ho hned poslal do Paříže, a napsal k tomu pár rozkošných řádek panu de Sartines, který mi o tom právě vykládal."

"Tak vy jste dnes mluvil s panem de Sartines?" zeptal se Rousseau znepokojeně, ale ještě víc nedůvěřivě.

"Ano, jdu od něho," odpověděl pan de Jussieu trošku rozpačitě. "Byl jsem ho požádat o nějaká semena. Od něho vím, že paní korunní princezna zůstává ve Versailles, aby mohla ošetřovat nemocné a raněné."

"Svoje nemocné a svoje raněné?" zeptal se Rousseau.

"Ano, pan Gilbert není sám, lid zaplatil tentokrát jen částečný podíl na katastrofě. Mezi raněnými je i mnoho šlechticů."

Gilbert poslouchal s nevýslovnou úzkostí, čekal, že slavný přírodovědec každou chvíli vysloví i jméno Andrey.

Pan de Jussieu se zvedl.

"Už jste ho prohlédl?" zeptal se Rousseau.

"Naše věda by pacientovi už nijak nepomohla. Potřebuje vzduch, umírněné cvičení ... lesy. A málem ... jsem zapomněl ... "

"Copak?"

"Příští neděli jdu na botanický průzkum do lesa u Marly. Nechtěl byste jít se mnou, veleslovutný pane kolego?"

"Raději řekněte: nehodný obdivovateli."

"U hroma! To je pěkná příležitost pro našeho pacienta ... Vezměte ho s sebou."

"Tak daleko?"

"Vždyť je to pár kroků. A navíc jedu kočárem do Bougivalu, svezu vás. Půjdeme Princezninou cestou do Luciennes a odtud do Marly. Botanikové se každou chvilku zastavují. Náš raněný nám ponese listy do herbáře ... my do nich budeme dávat rostliny a jeho zdraví procházka prospěje."

"Vy jste přímo k pomilování, milý učenče!"

"Není to tak zlé, sleduji svůj vlastní zájem. Vím, že jste dokončil velkou práci o meších. A já mechy dvakrát neovládám: povedete mě."

"Ach tak!" zabručel Rousseau a bylo vidět, že ho uznání těší.

"Nahoře skromně posvačíme ve stínu nádherných květů," dodal pan de Jussieu. "Tak platí?"

"V neděli rozkošná vycházka. Totiž ... Připadám si, jako by mi bylo patnáct. Předem se už na to těším," odpověděl Rousseau radostně jako děcko, když mu slíbíte hračku.

"A vy, mladý příteli, hleďte mít nohy v pořádku."

Gilbert zakoktal nějaké poděkování, ale pan de Jussieu už je neslyšel, odcházel s Rousseauem. Gilbert osaměl se svými myšlenkami, ale především s obavami.

38. Život se vrací

Zatímco si Rousseau myslel, že pacienta dokonale uklidnil, a Tereza vykládala sousedkám, že Gilbert je dík předpisům učeného doktora pana de Jussieu už úplně mimo nebezpečí, Gilbert nejen nesdílel všeobecnou důvěru, ale naopak jeho zarputilost a věčné snění ho vehnaly do největšího nebezpečí v jeho životě.

Rousseau nebyl uklidněn natolik, aby mu nezbylo na dně duše trochu nedůvěry, opřené o některá filosofická pozorování. Protože věděl, že Gilbert je zamilovaný, a přistihl ho, že jednal proti lékařským předpisům, usoudil, že by se mladík snadno dopustil nové chyby, kdyby mu ponechal příliš volnosti.

Jako dobrý otec zamkl tedy pečlivěji než kdy jindy dveře Gilbertovy komory, ponechal mu sice v jeho žaláři možnost přistoupit k oknu, ale zabránil mu, aby mohl opustit světnici.

Nelze ani popsat, jaký hněv a jaké plány vzbudila v Gilbertovi tato péče, která z jeho komůrky udělala učiněné vězení. Jsou duše, ve kterých teprve tíseň probouzí srdnaté myšlenky. Gilbert myslil jen a jen na Andréu, na to, jak by byl šťasten, kdyby ji mohl vidět a sledovat alespoň zpovzdálí, jak se uzdravuje.

Ale Andrée se u okna pavilónu ani neobjevila. Kdykoli se Gilbert zadíval toužebným zrakem dovnitř Andréina pokoje a zoufale měřil tloušťku zdí, zahlédl vždy buď jen Nicolu, jak na porcelánovém podnose přináší léky, anebo pana de Taverney, jak se prochází v zahradě a čile šňupe, jako by si tím chtěl dodat nových sil.

Přece ho však tyto okolnosti poněkud upokojily, protože dokazovaly, že Andrée je nemocná, ale nikoli mrtvá. Tamhle za těmi dveřmi, tamhle za tou záclonou, říkal si, dýchá, vzdychá a trpí dívka, kterou nekonečně miluji. Kdykoli ji spatřím, zrosí se mi čelo potem a začnu se chvět po celém těle. Žiju jen pro ni a dal bych za ni svou duši.

Gilbert se vykláněl z vikýře tak, že si zvědavá Nicole mohla myslit, že každou chvilku spadne. Gilbert však zkušeným okem přeměřoval rozměry pavilónu, odhadoval, kde jsou příčky, jak tlusté jsou zdi, a v hlavě si narýsoval přesný plán: tady spí pan de Taverney, tohle je kuchyně, tady spižírna, zde pokoj pana Filipa, tady pokojík Nicoly a konečně pokoj Andrény, svatyně, na jejímž prahu by chtěl klečet, i kdyby ho to mělo stát život.

Touto svatyní podle Gilbertových dohadů byl velký pokoj v přízemí, k němuž patřil ještě předpokoj, spojený skleněnými dveřmi s pokojíkem, kde podle Gilbertových předpokladů měla lůžko Nicole.

Ach, šťastní lidé, když se smějí procházet v zahradě, do níž vede moje okno ze schodiště, říkal si ten zamilovaný blázen. Jak jsou šťastní ti lhostejní, když smějí šlapat po písku na pěšinách! V noci jistě slyší dech i vzdychání slečny Andrény!

Od přání k činu je daleko, ale lidé s bohatou představivostí si dovedou všechno přiblížit. Nemožné se stává pro ně uskutečnitelným, dovedou řeky překlenout, mezi horami dovedou položit žebříky.

Gilbert v prvních dnech pouze toužil. Potom začal přemýšlet, že šťastlivci, kterým tolik závidí, jsou také jenom obyčejní smrtelníci jako on sám, že mají také jenom nohy, kterými šlapou po písku v zahradě, a ruce, kterými otvírají dveře. Postupně si začal představovat štěstí, jaké člověk musí pocítit, když pokradmu vnikne do tohoto střeženého domu a přitiskne ucho k okenicím, jimiž proniká šum rozhovoru zevnitř.

Gilbertovi nestačila představa, musel po ní bezprostředně následovat čin. A rychle také nabýval sil. Mládí je činorodé. Po třech dnech se Gilbert v horečce cítil tak silný jako nikdy v životě.

Pochopil, že Rousseau ho zbavil jedné velké potíže tím, že ho zamkl v mansardě, potíže vstoupit ke slečně de Taverney dveřmi.

Z pavilónu se vycházelo dveřmi do ulice Coq-Héron; Gilbert zavřený v ulici Plátriére nemusel do žádné ulice, ale nepotřeboval také otevírat žádné dveře, aby se dostal ven. Vždyť jsou ještě okna.

Okénko jeho vikýře je ovšem čtyřicet osm stop nad zemí. Vylézt jím se může odvážit jen blázen nebo opilec.

"Dveře jsou opravdu krásný vynález, ale filosof, pan Rousseau, mi je zamkl!" opakoval si Gilbert stále dokola a zatínal vzteky pěsti.

Urazím visací zámek! Ano to nic není, ale pak se už nesmím vrátit do tohoto pohostinného domu!

Utéci z Luciennes, utéci z ulice Plátriére, jako jsem utekl z Taverney, stále utíkat znamená ve skutečnosti, že se nikdy nebudu moci podívat nikomu do tváře, že mě každý může obvinit z nevděčnosti a lehkomyslnosti.

"Ne, pan Rousseau se nesmí nic dovědět, říkal si Gilbert ve vikýři. Ruce a nohy jsou přirozeným nástrojem svobodného člověka, chytím se tašek na střeše a po okapní rouře, je velice úzká, to je pravda, ale rovná, a tudíž nejkratší spojnice mezi dvěma body, a po ní se dostanu, pokud se vůbec dostanu, až k vikýři, který je ve stejné řadě jako můj.

A tenhle vikýř vede na schodiště.

A když se mi to nepodaří, spadnu do zahrady, udělá to hluk, přiběhnou z pavilónu, seberou mě a poznají. A já budu mít krásnou, vznešenou, poetickou smrt. Budou mě litovat. To bude nádhera!

Když mi všechno vyjde podle plánu, došplhám se k vikýři nad schodištěm, odtud do prvního patra a tam je také okno do zahrady, jenom patnáct stop nad zemí, vyskočím ...

Bohužel nejsem teď dost silný ani pružný! Ale pod oknem je stromořadí ...

Ano, ale toto stromořadí má červotočem prolezlé mříže, sletím dolů, ale nezabiju se, nezemřu vznešenou a poetickou

smrtí, budu zabílený od zdi, potrhaný a budu se strašně stydět, protože si o mně budou myslet, že jsem lezl na hrušky! Pan de Taverney nařídí domovníkovi, aby mě vypráskal, anebo La Briemu, aby mě vytahal za uši.

Ne, mám tu dvacet motouzů, a když je stočím, je z nich provaz, pan Rousseau říkává: stébla tvoří snop.

Vypůjčím si od paní Terezy všechny motouzy na jednu noc, nadělám na nich uzly, a až se dostanu k vytouženému oknu do prvního patra, přivážu je na balkónek a sklouznu do zahrady.

Když si Gilbert prohlédl okap, odvázal motouzy, přeměřil je a odhadl oknem výšku, pocítil sílu a rozhodnost.

Stočil motouzy, udělal z nich pevné lano a vyzkoušel je na trámu. Za celou tu dobu plival jenom jednou krev a rozhodl se proto, že podnikne noční výpravu.

Aby lépe oklamal pana Jacquesa a paní Terezu, předstíral, že mu je velice špatně, a ležel až do dvou hodin, kdy Rousseau po obědě odešel na procházku, z níž se vrátí až večer. Gilbert mu ohlásil, že bude spát v jednou kuse až do rána. Rousseau řekl, že se mu to velmi hodí, protože chce povečeřet ve městě a že je rád, když nemusí mít o Gilberta starost.

Když Rousseau odešel, Gilbert odvázal další motouzy a spletl je. Ohmatal ještě jednou okap i tašky, a pak až do večera pozoroval zahradu.

39. Cesta vzduchem

Gilbert byl tedy připraven vylodit se v zahradě nepřítele, jak v duchu označoval dům Taverneyů. Z vikýře pečlivě pozoroval jako obratný stratég terén, který se stane bojištěm, když v němém, necitelném domě došlo k události, která ho zaujala jako filosofa.

Přes zahradní zídku přiletěl kamínek a dopadl na roh domu.

Gilbert věděl, že každý následek má svou příčinu, a začal ji tedy hledat. Ale ať se nahýbal sebevíc, neuviděl na ulici nikoho.

Okamžitě však pochopil, že něco bude následovat. A opravdu uviděl, že v přízemí se opatrně pootevřela dřevěná okenice a ve skulině se objevila hlava rozespalé Nicoly.

Gilbert se stáhl hlouběji do vikýře, ale ani na okamžik nepustil z dohledu poplašenou služebnou.

Nicole se rozhlédla po všech oknech, především po oknech pavilónu, vyběhla z poloúkrytu a pospíchala do zahrady, kde se pod stromy sušilo na slunci pár krajek. K nim totiž zalétl kamínek, z něhož Gilbert stejně jako Nicole nespustil oko, Gilbert viděl, jak do něj Nicole kopla a přikopává si ho až ke krajkám. Potom k nim zvedla paže, sundávala je a jednu přitom upustila. Pomalu ji zvedla i s kamínkem.

Gilbert stále ještě nic netušil. Ale když viděl, že Nicole kamínek otvírá jako ořech a odděluje z něho papírovou slupku, rázem se mu rozsvítilo, že kámen má nějaký zvláštní význam. Nicolu zajímal lístek, nikoli kámen.

Protřelá komorná ho rychle rozbalila, přelétla očima a zastrčila do kapsy. Krajky ji už vůbec nezajímaly. Byly suché.

Gilbert zavrtěl hlavou a řekl si v mužském sobectví, jež pohrdá ženami, že Nicole je opravdu neřestnice neřestná a že on, Gilbert, moc dobře udělal, když odvážně a naráz přerušil poměr s holkou, která dostává psaníčka přes zeď.

Gilbert moc hezky odsuzoval ve svém mudrování o příčinách a následcích následek, jehož příčinou byl snad sám.

Nicole odešla a opět se vrátila. Ruku měla v kapse. Vytáhla ji a Gilbert zahlédl, jak se jí mezi prsty zaleskl klíč. Pak uviděl, jak strká klíč pod zahradní branku, kterou chodíval jenom zahradník a která byla na druhém konci zídky, souběžné s čelní stěnou domu, kde byla vrata.

Výborně! říkal si Gilbert. Rozumím, Nicole neztrácí čas a sjednává si dostaveníčko. Nicole tedy má nového amanta? Protřel si oči, jako by nemohl pochopit, že prázdno, které po něm muselo zůstat v Nicolině srdci, se už dokonale zaplnilo, ačkoli to je neuvěřitelné a nepochopitelné.

Tohle by mi mohlo pěkně pokazit mé plány, pokračoval Gilbert v úvahách, aby našel domnělou příčinu své špatné nálady. Ostatně proč bych byl proti tomu, docela rád poznám šťastlivce, který se po mně těší přízni slečny Nicoly.

Ale Gilbert míval při některých příležitostech podivuhodně bystrý úsudek. Hned si uvědomil, že objev, který učinil a o němž nikdo nevěděl, mu dává nad Nicolou výhodu, které může příležitostně využít, poněvadž zná Nicolino tajemství do všech podrobností (a Nicole to nemůže popřít), zatímco Nicole ho takřka ani nepodezřívá a nemá nic, oč by případné podezření mohla opřít.

Gilbert si tedy umínil, že příležitostně využije této výhody.

Po všech těchto událostech nadešla konečně tak netrpělivě očekávaná noc. Gilbert se teď bál už jenom jedné jediné věci, že by se totiž mohl Rousseau nepředvídaně vrátit, že by ho překvapil na střeše nebo na schodišti anebo že by našel jeho pokoj prázdný. To by se Ženevan jistě strašně rozzuřil; Gilbert se pojistil proti takové nehodě lístkem, který zanechal filosofovi na stole. Napsal:

"Můj drahý a vážený ochránce,
nemějte mi za zlé, že jsem si dovolil opustit Váš dům přes Vaše doporučení a dokonce přes Váš přímý zákaz. Vrátím se brzy, nestane-li se mi podobná nehoda, jaká se mi stala nedávno. Je však naprosto nezbytné, abych opustil Váš dům na dvě hodiny, i kdybych se měl vydat všanc nějaké takové anebo třeba i horší nehodě."

Nemám sice potuchy, myslil si Gilbert, co mu řeknu, až se vrátím, ale alespoň nebude mít pan Rousseau o mě strach a nebude se zlobit.

Večer byl temný. - Bylo takové horko, jaké bývá obyčejně jen v prvních jarních dnech. Obloha byla zatažena mračny a už v půl deváté by sebecvičenější oko nerozeznalo nic v temnotách, do nichž byly upřeny Gilbertovy zraky.

Mladík si v této chvíli uvědomil, že se mu těžko dýchá a že mu na čele a na prsou náhle vyvstal pot, bezpečný příznak únavy a ochablosti. Opatrnost mu velela, aby se za takových okolností nepouštěl do podniku, v němž bylo třeba všech sil a naprosto bezpečné spolupráce všech orgánů nejenom k tomu, aby se podnik zdařil, ale i vzhledem k osobní bezpečnosti. Ale Gilbert nedbal ničeho, k čemu mu radil pud.

Mravní vůle promluvila hlasitěji a mladý muž ji poslechl jako vždy.

Konečně nastal rozhodný okamžik. Gilbert si otočil provaz několikrát kolem krku a jal se s bušícím srdcem šplhat z vikýře. Přidržel se pevně okenice a už udělal první krok ve žlabu k sousednímu vikýři, který, jak jsme už řekli, vedl na schodiště a byl vzdálen od mladíkova vikýře na dva sáhy.

Stál v plechovém žlabu, širokém nanejvýš osm palců a upevněném v určitých vzdálenostech na železných hácích; tenký žlab se prohýbal pod jeho kroky a Gilbert se proto opíral o tašky, udržoval však tímto způsobem jenom rovnováhu, a protože se neměl čeho přidržet, střecha by mu byla neposkytla žádnou ochranu při pádu. Tato cesta vzduchem trvala dvě minuty, ale jemu to připadalo jako dvě věčnosti.

Ale Gilbert si umínil, že přemůže strach, a měl tak silnou vůli, že se opravdu nebál. Vzpomněl si, že kdysi slyšel od jednoho provazolezce, že ten, kdo chce úspěšně přejít po úzké stezce nad propastí, se nesmí nikdy dívat na nohy, ale na deset kroků před sebe, a propast že musí vnímat jen tolik, nakolik ji vnímá orel, totiž s přesvědčením, že je stvořen právě k tomu, aby se nad ní vznášel. Gilbert si na to ostatně už zvykl při svých dřívějších návštěvách u Nicoly, u Nicoly, jejíž smělost sahala dnes už tak daleko, že si klidně otvírala dveře klíčem, místo aby se šplhala po střechách a kolem komínů.

Nejednou musel takovýmhle způsobem přelézat stavidla taverneyského mlýna, nejednou musel lézt po obnažených trámech ve staré stodole.

Dosáhl tedy cíle bez jediného zachvění a sotva se octl v druhém vikýři, seskočil pyšně na schodiště.

Sotva však stanul na chodbě, zarazil se. Z dolejších poschodí sem doléhaly hlasy Terezy a několika sousedek, které si povídaly o nadání páně Rousseauovu, o kráse jeho knih a půvabu jeho skladeb.

Sousedky četly jeho Novou Héloisu a upřímně se přiznávaly, že ta kniha jim připadá oplzlá. Paní Tereza, odpovídajíc na tuto kritiku, je upozorňovala; že nedoceňují filosofický dosah toho velkolepého díla.

Sousedky na to nedokázaly nic říct, musely naopak přiznat, že nejsou dost vzdělané, aby mohly posuzovat tak vážné otázky.

Tato filosofická rozprava se vedla od poschodí k poschodí, a žár, s nímž byla vedena, byl jen o maličko menší než žár v kamnech, na nichž naše myslitelky připravovaly chutná jídla.

Gilbert poslouchal, jak o sebe narážejí argumenty a škvaří se pečeně.

Pojednou zaslechl, jak padlo jeho jméno, a pocítil nepříjemné šimrání v zádech.

"Až se nevečeřím," prohlašovala Tereza, "skočím se podívat, jestli ten chudáček tam nahoře v mansardě něco nepotřebuje."

Ten chudáček Gilberta nijak zvlášť nepotěšil, spíše mu nahnala strach slíbená návštěva. Naštěstí si vzpomněl, že Tereza, kdykoli večeří sama, nikdy se nezapomene důkladně podívat na dno lahve. Pečeně voněla na sto honů a slibovala mnohou rozkoš, takže "po večeři" mohlo znamenat tak ... v deset hodin. Teď bylo asi tři čtvrtě na devět. Ostatně je docela možné, že po večeři změní Tereza sled svých myšlenek a že bude myslet na něco docela jiného než na ubohého chudáčka tam nahoře.

Stůj co stůj ubíhala takhle minuta za minutou a Gilbert si div nezoufal. Náhle se však ozval sykot kterési připálené pečeně, vzdělané kuchařky se daly do křiku a ten zděšený nářek přerušil učenou rozpravu. Dámičky se rozběhly k místu neštěstí.

Gilbert využil kuchyňského zaneprázdnění těch dam a jako duch se smýkl po schodišti.

V prvním patře uviděl vhodnou skobu, upevnil na ni lano, vyhoupl se na okno a začal se spouštět dolů.

Visel právě uprostřed mezi skobou a pevnou zemí, když tu se pod ním v zahradě ozvaly spěšné kroky.

Jen taktak se stačil přidržet na jednom uzlu a podívat se, kdo je ten nevítaný příchozí.

Byl to jakýsi muž.

Protože spěchal od branky, Gilbert ani na okamžik nepochyboval, že to je onen šťastlivec, na něhož čeká Nicole.

Upoutal proto veškerou pozornost na vetřelce, který ho zadržel uprostřed nebezpečné cesty. Podle chůze, podle kousku obličeje, rýsujícího se pod třírohým kloboukem, podle toho, jak frajersky měl nově příchozí naražen klobouk na ucho (na ucho, které však bezpochyby ostražitě naslouchalo), poznal Gilbert takřka s určitostí, že to je pověstný

Beausire, onen poddůstojník, s nímž se Nicole seznámila v Taverney.

Skoro v témž okamžiku zahlédl Nicolu, jak otevřela dveře pavilónu, vyběhla do zahrady, ve spěchu ani za sebou nezavřela a lehká a hbitá jako konipásek utíkala ke skleníku, kam již mezitím přikvapil také Beausire. Zřejmě to nebylo první dostaveníčko proradných milenců, protože ani jeden, ani druhý neváhali ani vteřinku a rovnou ubíhali k místu, kde se měli sejít.

Teď mohu slézt bez obav, pomyslil si Gilbert. Jestliže se Nicole schází s milencem v tuto hodinu, jistě ví, že bude mít dost času. Andrée je tedy sama, můj Bože, sama ...

Vskutku nebylo nikde slyšet ani hlásku a jenom dole v přízemku se kmitalo matné světlo.

Gilbert se spustil bez pohromy na zem, nechtěl však jít přímo přes zahradu, Plížil se podle zdi, až se dostal ke křoví, prodral se jím shrben a ocitl se konečně, aniž ho kdo tušil, u dveří, které nechala Nicole otevřeny, Zpola ukryt v břečťanu, jehož větve se skláněly přes portál a celý jej obepínaly, zpozoroval, že za dveřmi se otvírá dosti prostorná předsíň, a tak jak předvídal, byla úplně prázdná. Z předsíně vedly dvoje dveře, jedny otevřené, druhé zavřené. Gilbert uhodl že ty otevřené vedou do Nicolina pokojíku.

Opatrně se tam vplížil, hmataje před sebou rukama, protože se bál, aby do něčeho nevrazil; v pokoji byla totiž úplná tma. Na konci temné chodby bylo však vidět osvětlenou místnost; rám skleněných dveří se černě rýsoval ve světle a mušelínové záclony se chvěly na druhé straně dveří.

Gilbert tápal chodbou, až konečně zaslechl z osvětleného pokoje slabý hlas. Byl to Andréin hlas; Gilbertovi jako by se zastavilo srdce v těle.

Dívce odpovídal druhý hlas, byl to hlas Filipův.

Mladý muž se starostlivě vyptával na sestřino zdraví.

Gilbert udělal opatrně ještě několik kroků a postavil se za polosloup, na němž byla posazena jakási bysta - takové sloupy totiž tenkrát tvořívaly ozdobu dvojitých dveří. Tak se octl v bezpečí, poslouchal, díval se a byl tak šťasten, že mu srdce v těle skákalo radostí, ale současně i tolik vyděšen, že se mu svíralo tak, až z něho zůstávala jenom docela malá pecička.

Poslouchal a díval se.

1 kavárna Régence na place du Palais-Royal existuje dodnes. Diderot v ní hrával každý večer šachy a umístil do ní také svůj román Rameauův synovec.

2 Makedonský král Demetrios I, (306-282 př..n.l.) byl nazýván Poliocert - Dobyvatel měst.

3 Domine, salvum fac regem. (lat.) - Bože, krále chraň.

4 Camila, sestra Horatiů, byla snoubenkou jednoho z Curiaků. Po vítězství svého bratra a po smrti svého milence nemohla snést bolest; byla zabita jedním z hrdinů, který zas nemohl snést její výčitky a proklínání. Narážka na Orestesovu pomstu za vraždu jeho otce Agamemnona.

5 Portia - dcera Katonova, zabila se po smrti svého milence. Příbuzní jí odňali zbraně, aby nemohla spáchat sebevraždu, proto spolkla žhavé uhlí

6 Mucius Scaevola - mladý Říman, při obléhání Říma Etrusky v r. 507 př..n.l. vnikl do nepřátelského tábora, aby zabil krále Porsennu. Omylem však zabil jeho vojevůdce. Za trest, že se zmýlil, strčil pravou ruku do ohně.

7 Richelieu dobyl v r. 1758 na Angličanech přístav Mahon v Baleárském souostroví. Francouzská armáda se zmocnila města ležícího na ostrově Vaubanem, když se vyšplhala na hradby na příliš krátkých žebřících.

8 Emil čili O výchově; tato kniha vyšla v r. 1782, byla nejprve odsouzena pařížským a potom i ženevským soudem pro úvahy o náboženství ve čtvrtém díle, nazvaném Vyznání víry savojského vikáře. Kniha byla slavnostně spálená katem. Rousseau musel uprchnout ze Ženevy do Paříže, ale ani tam neunikl pronásledování. Stejný osud jako Emila potkal i Společenskou smlouvu.

9 Bias - jeden ze sedmi řeckých mudrců v VI. století př.n.l., když obyvatele prchali před Cyrem a nesli sebou své nejcennější věci, Bias šel s prázdnýma rukama. Na otázku proč nic nenese, odpověděl: "Všechno své nosím sebou."

10 Verba et Voces, praetereaque nihil (lat.) - Slova a prázdný zvuk, nic jiného.

11 Kníže Louis de Rohan byl poslán v roce 1722 jako vyslanec k vídeňskému dvoru. Marie Terezie požádala, aby pro své prostopášné a pohoršlivé chování byl odvolán. Chtěl si ji usmířit prostřednictvím Marie Antoinetty, pro kterou koupil nádherný briliantový náhrdelník za přemrštěnou cenu. Nemohl ji však zaplatit a věc se donesla až ke králi, který Rohana odvolal a postavil před soud (1785). Tento skandál je proslulý jako "aféra s královským náhrdelníkem".

12 Grimm, baron Fréderic Melchior (1723-1809). Němec aklimatizovaný ve Francii, přítel encyklopedistů a významný kritik. Holbach, baron Paul-Henry-Dietrich (1723-1789), rovněž francouzsky píšící Němec, volnomyšlenkář a vášnivý odpůrce náboženství, důvěrný přítel Grimma, Naigeona a Lagrange.

13 Ó mládí, jaro potomního léta!
Ó jaro, mládí potomního roku!

14 Harpokratos byl egyptský bůh jarního slunovratu. Protože měl prst na ústech, stal se z něho v řecké mytologii bůh mlčení

15 marc jednotka staré francouzské váhy, 8 uncí, tj. 244,75 g.

17 Aristeus - syn Apollóna a nymfy Cyreny, podle legendy naučil lidi pěstovat včely

18 vates (lat.) - věštec, prorok

19 La Pérouse - nar. 1741, slavný mořeplavec, v roce 1785 podnikl na fregatách La Boussole a L'Astrolabe výzkumnou cestu, při níž zahynul.

20 Jean Bart (1650-1702) - vynikající francouzský mořeplavec, nejprve sloužil pod Ruyterem v Holandsku. Když

Holandsko vstoupilo do války s Francií, vrátil se domů a zorganizoval silné korzárské loďstvo, které se stalo postrachem všech moří. Ludvík XV. ho za námořní pirátství povýšil do šlechtického stavu a jmenoval velitelem celé francouzské eskadry.

21 Sňatek Marie Antoinetty s Ludvíkem XVI. se konal 16. května 1770

22 Náměstí Ludvíka XV. je nyní u paláce de la Concorde

23 Louis Mandrin (1724-1855) byl vůdcem obávané lupičské bandy. Byl za živa rozčtvrcen kolem na Valence

24 La Fayette, Marie Joseph, markýz (1757-1834) - generál a politik, jako liberální monarchista zúčastnil se aktivně revoluce 1789 a 1830 i války o nezávislost Spojených států amerických.

25 Lameth, Charles, hrabě (1757-1832), politik, člen revolučního Ústavodárného shromáždění, emigroval a později sloužil pod Napoleonem

26 Age guod agis (lat.) - Dělej, co děláš.